

**T.C.
SANAYİ VE TİCARET BAKANLIĞI**

TÜRKİYE SANAYİ STRATEJİSİ BELGESİ

2011-2014

(AB ÜYELİĞİNE DOĞRU)

ARALIK 2010

Efendiler, tarihimizi dolduran bunca başarılar, zaferler veyahut yenilgiler, yok olmalar ve felâketler, bunların, tümü; gerçekleştikleri devirlerdeki iktisadî durumlarımızla ilişkili ve ilgilidir. Yeni Türkiye'mizi hak ettiği yere ulaştırabilmek için, mutlaka ekonomimize birinci derecede önem vermek zorundayız. Çünkü zamanımız tamamen bir iktisat devresinden başka bir şey değildir.

**İzmir İktisat Kongresini Açılış Konuşması'ndan
(17 Şubat-4 Mart 1923)**

BAKAN SUNUŞU

Dünyanın küresel bir pazara dönüştüğü, ekonomi başta olmak üzere birçok alanda ülkeler arasında sınırların kalktığı ve bilginin gücü tayin ettiği günümüz dünyasında, bilgiyi üreten ve ürettiği bilgiyi teknolojik ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri çerçevesinde ürüne dönüştüren toplumlar, müreffeh ve güçlü ülkeler haline gelmişlerdir. Bu süreç incelendiğinde, gelişmiş ülkelerde ilerlemenin lokomotifinin her zaman sanayi olduğu görülecektir.

Bu çerçevede, Bakanlık olarak amacımız Türk sanayisinin rekabet gücünü ve verimliliğini artırarak, dünya ihracatından daha fazla pay alan, ağırlıklı olarak yüksek katma değerli ve ileri teknolojiye dayalı ürünlerin üretildiği, istihdam sorununu çözmüş, nitelikli işgücüne sahip, topluma ve çevreye duyarlı bir sanayi yapısına dönüşümü hızlandırmaktır.

Türkiye ekonomisi, son sekiz yıldır önemli bir yapısal dönüşüm geçirmiştir. Küresel ekonomik krizin etkilerinin hala sürdüğü bir ortamda, Türkiye ekonomisi istikrarını sürdürmüş ve ülkemizin yatırımcılar nezdindeki itibarı artmıştır.

Şimdi hedefimiz, bu güçlü makroekonomik yapının üzerine daha rekabetçi bir özel sektör oluşturmaktır. Zira makro başarılar, ancak özel sektör başarılarına zemin hazırladığı takdirde gerçek bir anlam kazanacaktır.

Ekonomide önemli olan kısa dönemli başarılardan ziyade, uzun süreli sürdürülebilir programlardır. Sanayinin yapısal dönüşümünün gerçekleştirilmesine katkı sağlamak ve yönlendirmek amacıyla gerek Orta Vadeli Programda, gerek Yıllık Programda öncelikli olarak stratejik planlama yaklaşımı benimsenmiştir. Bu yaklaşım çerçevesinde, Bakanlığımız tarafından Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesi 2011-2014 (AB Üyeliğine Doğru) hazırlanmıştır. Belgenin hazırlanma aşamasında katılımcı bir yaklaşım benimsenmiş, kamu ve özel sektör temsilcilerinin görüşlerine başvurulmuştur.

Belgedeki eylemlerin hayata geçirilmesi ile birlikte, Türkiye'de hem mevcut yatırımlar çok daha iyi yönetilecek, hem de yeni yatırımların sayısında önemli bir artış olacaktır. Ayrıca, bu belge kamu-özel sektör işbirliğinde kolektif bir etki yaratacak ve çağın gereklerine uygun şekilde sanayinin yapısal dönüşümüne yön verecektir.

Hükümetimiz ve Bakanlığımız olarak Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesi'nin başarıya ulaşması için elimizden gelen her türlü çabayı göstereceğiz.

Türkiye'nin rekabet gücünü artırmaya yönelik vizyonunu, planını ve detaylı tedbirlerini içeren Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesi 2011-2014 (AB Üyeliğine Doğru)'nin hayırlı ve uğurlu olmasını diler, belgenin hazırlanmasında emeği geçen herkese teşekkür ederim.

Nihat ERGÜN
Sanayi ve Ticaret Bakanı

MÜSTEŞAR SUNUŞU

Bakanlığımız koordinasyonunda tüm paydaşların katılımıyla Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesini hazırlamış bulunmaktayız.

“Orta ve yüksek teknoloji ürünlerde, Avrasya’nın üretim üssü olmak” vizyonu kapsamında Türkiye Sanayi Stratejisi’nin genel amacı, “Türk Sanayisinin rekabet edebilirliğinin ve verimliliğinin yükseltilerek, dünya ihracatından daha fazla pay alan, ağırlıklı olarak yüksek katma değerli ve ileri teknoloji ürünlerin üretildiği, nitelikli işgücüne sahip ve aynı zamanda çevreye ve topluma duyarlı bir sanayi yapısına dönüşümü hızlandırmak” olarak belirlenmiştir.

Bu vizyona ve genel amaca yönelik olarak; orta ve yüksek teknoloji sektörlerin üretim ve ihracat içindeki ağırlığının artırılması, düşük teknoloji sektörlerde katma değeri yüksek ürünlere geçilmesi ve becerilerini sürekli geliştirebilen şirketlerin ekonomideki ağırlığının artırılması şeklinde üç temel stratejik hedef tespit edilmiştir.

2011-2014 yıllarını kapsayan ve 72 eylemden oluşan Türkiye Sanayi Stratejisi; yatay ve sektörel politikalar olmak üzere iki temel üzerine oturmaktadır.

Yatay sanayi politikası alanları, piyasaların etkin işleyişini sağlamaya, yatırım ve iş yapma ortamını firmalar için geliştirmeye ve cazip hale getirmeye yönelik çerçeve unsurları içermektedir. Bu kapsamda, tüm firmaların rekabet gücünü etkileyen ve farklı kurumlar arasında koordinasyon gereğini ön plana çıkartan, işgücünün niteliğini yükseltecek, finansmana erişimi kolaylaştıracak, yenilikçilik kapasitesini geliştirecek, girdi maliyetlerini düşürecek, çevreye duyarlılığı artıracak yatay politikalar uygulanacaktır.

Sektörel politikalar kapsamında; bilgi ve teknoloji, rekabet, yasal düzenlemeler, çevre ve enerji, dış rekabet edebilirlik ve ticaret ile istihdam ve coğrafi boyut alanlarında iyileştirmeler yapılarak sektörlerin rekabet gücünün artırılması hedeflenmektedir.

Sanayi stratejisi, Bakanlığımız koordinasyonunda, kamu ve özel sektör işbirliği ile uygulanacak, izlenecek ve değerlendirilecektir.

Türk sanayisinin rekabet gücünün artırılmasına yönelik önemli katkılar sağlayacağını düşündüğüm Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesi 2011-2014 (AB Üyeliğine Doğru) hazırlık çalışmalarında emeği geçen herkese teşekkür ediyor ve belgenin hayırlı uğurlu olmasını diliyorum.

Ali BOĞA
Müsteşar

TÜRKİYE SANAYİ STRATEJİSİ BELGESİ

2011 - 2014

(AB ÜYELİĞİNE DOĞRU)

**Orta ve yüksek
teknolojili ürünlerde
Avrasya'nın üretim
üssü olmak**

İçindekiler

	Sayfa
Tablolar ve Şekiller Listesi	3
Kısaltmalar Listesi.....	6
Yönetici Özeti.....	8
Giriş.....	15
1 Mevcut Durum.....	18
1.1. Küresel Gelişmeler ve Sanayi Stratejisi.....	18
1.2. Avrupa Birliğindeki Gelişmeler.....	22
1.3. Türkiye'deki Gelişmeler ve Rekabet-Gücü.....	26
2 Vizyon.....	47
3 Stratejik Hedefler.....	47
4 Temel Sanayi Politikası Öncelikleri.....	52
5 Yatay Sanayi Politikası Alanları	56
5.1. Yatırım ve İş Ortamı.....	57
5.2. Uluslararası Ticaret ve Yatırımlar.....	67
5.3. Beceriler ve İnsan Kaynağı.....	77
5.4. KOBİ'lerin Finansmana Erişimi.....	82
5.5. Firmaların Teknolojik Gelişimi.....	89
5.6. Altyapı Sektörleri.....	97
5.7. Çevre.....	106
5.8. Bölgesel Kalkınma.....	115
6 Sektörel Sanayi Politikası Alanları	122
7 Uygulama, İzleme ve Koordinasyon Mekanizması.....	132
Ek 1 Eylem Planı	135
Ek 2 Sektörel Rekabet Gücü Değerlendirmeleri ve Politikaları	168
2.1. Otomotiv Sanayi.....	168
2.2. Makine Sanayi.....	175
2.3. Beyaz Eşya Sanayi Alt Sektörü	182
2.4. Elektrik ve Elektronik Sanayi.....	185
2.5. Tekstil Sanayi.....	195
2.6. Gıda Sanayi.....	202
2.7. Demir Çelik Sanayi.....	208
Kaynakça.....	212

Tablolar ve Şekiller Listesi

Tablolar

Tablo 1.1: Uluslararası Para Fonu (IMF) Büyüme Oranları Tahminleri (Temmuz 2010)	19
Tablo 1.2: İşgücü Verimliliği ve İstihdamdaki Ortalama Yıllık Artış Oranı, Sektörlere Göre ...	28
Tablo 1.3: İmalat Sanayi Göstergeleri (Yüzde), 2003, 2007, 2008,2009	28
Tablo 1.4: 2002-2010 Dönemi Türkiye'nin Dış Ticaret Rakamları (Milyon Dolar)	29
Tablo 1.5: 2007, 2008 ve 2009 Yılı İhracatının Ülke Gruplarına Göre Dağılımı, Milyon Dolar	30
Tablo 1.6: İmalat Sanayi Alt Sektörlerinin Toplam İmalat Sanayi İhracatı İçindeki Payı (Yüzde).....	33
Tablo 1.7: İmalat Sanayi Üretim ve İhracatının Yapısı (Yüzde Pay)	35
Tablo 5.1 : Türkiye'de Ölçekler İtibariyle Yatırım Finansmanında Banka Kredisi Kullanımı...	84
Tablo 5.2: KOBİ Finansman Destek Kredileri (2005 – 2009)	86
Tablo 5.3: Avrupa Ülkeleri Sanayi Elektrik Fiyatları (2009 2. Yarı Verileri)	100
Tablo 5.4: Seçilmiş Bazı Göstergeler: BMİDÇS'nin EK-1 Listesinde Yer Alan Bazı Seçilmiş Ülkeler ile EK-1 Dışı Ülkelerin Ekonomik Faaliyetleri, Nüfusları ve Geçmiş Yıllara Ait Emisyon Değerleri.....	111
Tablo Ek 2.1.1: Otomotiv Sanayinin Genel Görünümü	169
Tablo Ek 2.2.2: Makine Sektörü Genel Görünümü.....	176
Tablo Ek 2.4.3: Büro Makineleri ve Bilgisayar Sanayi Genel Görünümü	190
Tablo Ek 2.4.4: B.Y.S. Elektrikli Makine ve Cihazlar Sanayi Genel Görünümü	190
Tablo Ek 2.4.5: Radyo, Televizyon, Haberleşme Teçhizatı Sanayi Genel Görünümü	190
Tablo Ek 2.4.6: Tıbbi, Hassas ve Optik Aletler ve Saat İmalatı Sanayi Genel Görünümü ..	190
Tablo Ek 2.5.1: Tekstil İmalat Sanayi Genel Görünümü	197
Tablo Ek 2.5.2: Giyim Eşyası İmalatı Sanayi Genel Görünümü	197
Tablo Ek 2.6.1: Gıda ve İçecek Ürünleri İmalatı Genel Görünümü	203
Tablo Ek 2.7.1: Demir-Çelik Sanayi Genel Görünümü	209

Şekiller

Şekil 1.1: Rekabet Gücü Bileşenlerine Göre Yapılan Sıralamada Türkiye'nin 133 Ülke İçindeki Sıralaması	31
Şekil 1.2: Sektörel Rekabet Gücü: Dünyadaki Pazar Payları ve Büyüme Hızları, 2006.....	34
Şekil 1.3: Türkiye Sanayisi GZTF Analizi	45
Şekil 3.1: Türkiye Sanayi Stratejisi Çerçevesi	51
Şekil 5.1: Güç Kesintisinden Kaynaklanan Üretim Kaybı (Satışlar Yüzde)	101
Şekil Ek 2.1.1: Otomotiv Sanayi Üretim Endeksi.....	168
Şekil Ek 2.1.2: Otomotiv Sanayi İstihdam Endeksi.....	168
Şekil Ek 2.1.3: Otomotiv Sanayi İhracat Endeksi	169
Şekil Ek 2.1.4: Otomotiv Sanayi Kısmi Verimlilik Endeksi	169
Şekil Ek 2.1.5: Otomotiv Sanayi İnovasyon Yapan Firmalar, Yüzde (2002-2004)	169
Şekil Ek 2.2.6: Makine Sektörü Üretim Endeksi	175
Şekil Ek 2.2.7: Makine Sektörü İstihdam Endeksi	175
Şekil Ek 2.2.8: Makine Sektörü İhracat Endeksi.....	175
Şekil Ek 2.2.9: Makine Sektörü Kısmi Verimlilik Endeksi	175
Şekil Ek 2.2.10: Makine Sektörü İnovasyon Firmalar, Yüzde (2002-2004)	176
Şekil Ek 2.4.11: Büro Makineleri ve Bilgisayar İmalatı Üretim Endeksi	185
Şekil Ek 2.4.12: B.Y.S. Elektrikli Makine ve Cihazlar Üretim Endeksi	185
Şekil Ek 2.4.13: Radyo, Televizyon, Haberleşme Teçhizatı Üretim Endeksi	185
Şekil Ek 2.4.14: Tıbbi,Hassas ve Optik Aletler ve Saat İmalatı Üretim Endeksi.....	185
Şekil Ek 2.4.15: Büro Makineleri ve Bilgisayar İmalatı İstihdam Endeksi.....	186
Şekil Ek 2.4.16: B.Y.S. Elektrikli Makine ve Cihazlar İstihdam Endeksi.....	186
Şekil Ek 2.4.17: Radyo, Televizyon, Haberleşme Teçhizatı İstihdam Endeksi	186
Şekil Ek 2.4.18: Tıbbi, Hassas ve Optik Aletler ve Saat İmalatı İstihdam Endeksi.....	186
Şekil Ek 2.4.19: Büro Makineleri ve Bilgisayar İmalatı İhracat Endeksi	187
Şekil Ek 2.4.20: B.Y.S. Elektrikli Makine ve Cihazlar İhracat Endeksi	187
Şekil Ek 2.4.21: Radyo, Televizyon, Haberleşme Teçhizatı İhracat Endeksi	187
Şekil Ek 2.4.22:Tıbbi,Hassas ve Optik Aletler ve Saat İmalatı İhracat Endeksi	187
Şekil Ek 2.4.23: Büro Makineleri ve Bilgisayar İmalatı Kısmi Verimlilik Endeksi	188
Şekil Ek 2.4.24: B.Y.S.Elektrikli Makine ve Cihazlar Kısmi Verimlilik Endeksi	188
Şekil Ek 2.4.25: Radyo, Televizyon, Haberleşme Teçhizatı Kısmi Verimlilik Endeksi.....	188
Şekil Ek 2.4.26: Tıbbi, Hassas ve Optik Aletler ve Saat İmalatı Kısmi Verimlilik Endeksi	188
Şekil Ek 2.4.27: Büro Makineleri ve Bilgisayar Sanayi İnovasyon Yapan Firmalar, Yüzde (2002-2004).....	189

Şekil Ek 2.4.28: B.Y.S. Elektrikli Makine ve Cihazlar Sanayinde İnovasyon Yapan Firmalar, Yüzde (2002-2004).....	189
Şekil Ek 2.4.29: Radyo, Televizyon, Haberleşme Teçhizatı Sanayinde İnovasyon Yapan Firmalar, Yüzde (2002-2004)	189
Şekil Ek 2.4.30: Tıbbi, Hassas ve Optik Aletler ve Saat İmalatı Sanayinde İnovasyon Yapan Firmalar, Yüzde (2002-2004)	189
Şekil Ek 2.5.31: Tekstil İmalatı Üretim Endeksi.....	195
Şekil Ek 2.5.32: Giyim Eşyası İmalatı Üretim Endeksi	195
Şekil Ek 2.5.33: Tekstil Sanayi İstihdam Endeksi.....	195
Şekil Ek 2.5.34: Giyim Eşyası İmalatı İstihdam Endeksi	195
Şekil Ek 2.5.35: Tekstil İmalatı İhracatı Endeksi	196
Şekil Ek 2.5.36: Giyim Eşyası İmalatı İhracatı.....	196
Şekil Ek 2.5.37: Tekstil İmalatı Kısmi Verimlilik Endeksi (1997=100).....	196
Şekil Ek 2.5.38: Giyim Eşyası İmalatı Kısmi Verimlilik Endeksi (1997=100)	196
Şekil Ek 2.5.39: Tekstil İmalat Sanayinde İnovasyon Yapan Firmalar, Yüzde (2002-2004)	197
Şekil Ek 2.5.40: Giyim Eşyası İmalatı Sanayi İnovasyon Yapan Firmalar, Yüzde (2002-2004).....	197
Şekil Ek 2.6.41: Gıda ve İçecek İmalatı Sanayi Üretim Endeksi	202
Şekil Ek 2.6.42: Gıda ve İçecek Ürünleri İmalatı İstihdam Endeksi.....	202
Şekil Ek 2.6.43: Gıda ve İçecek Ürünleri İmalatı İhracat Endeksi	202
Şekil Ek 2.6.44: Gıda ve İçecek Ürünleri İmalatı Kısmi Verimlilik Endeksi (1997=100)	202
Şekil Ek 2.6.45: Gıda ve İçecek Ürünleri İmalatı Sanayi İnovasyon Yapan Firmalar, Yüzde (2002-2004).....	203
Şekil Ek 2.7.46: Demir-Çelik Sanayi Üretim Endeksi	208
Şekil Ek 2.7.47: Demir-Çelik Sanayi Üretim İstihdam Endeksi.....	208
Şekil Ek 2.7.48: Ana Metal Sanayi İhracat Endeksi	208
Şekil Ek 2.7.49: Demir-Çelik Sanayi Kısmi Verimlilik Endeksi (1997=100)	208
Şekil Ek 2.7.50: Ana Metal Sanayi İnovasyon Yapan Firmalar, Yüzde (2002-2004)	209

Kısaltmalar Listesi

AB	Avrupa Birliği
AB 12	Belçika, Fransa, Hollanda, İtalya, Almanya, Lüksemburg, Danimarka, İrlanda, İngiltere, İspanya, Portekiz, Yunanistan
AB 15	AB 12 ve Avusturya, İsveç, Finlandiya
AB 25	AB 15 ve Kıbrıs, Slovenya, Estonya, Litvanya, Letonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Macaristan, Polonya, Malta
AB 27	AB 25 ve Romanya, Bulgaristan
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ADR	Karayollarında Tehlikeli Madde Taşıma Antlaşması
AKÇT	Avrupa Kömür Çelik Topluluğu
ANDEAN	And Dağları Ticaret Bloğu
Ar-Ge	Araştırma Geliştirme
ASEAN-4	Güneydoğu Asya Uluslar Birliği- Endonezya, Malezya, Tayland, Filipinler
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
BİT	Bilgi İletişim Teknolojileri
BMİDÇS	Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
BROP	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı
BTYK	Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu
CE	Avrupa Uyumluluğu
CEN	Avrupa Standardizasyon Komitesi
CENELEC	Avrupa Elektronik Standardizasyon Komitesi
CIP	Avrupa Birliği Rekabet Edebilirlik ve Yenilik Programı
ÇED	Çevresel Etki Değerlendirmesi
DİBS	Devlet İç Borçlanma Senetleri
DKE	Düşük Karbon Ekonomisi
DKG	Doha Kalkınma Gündemi
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DYY	Doğrudan Yabancı Yatırım
EFTA	Avrupa Serbest Ticaret Birliği
EİE	Elektrik İşleri Etüt İdaresi Genel Müdürlüğü
EİT	Ekonomik İşbirliği Örgütü
EKK	Ekonomik Koordinasyon Kurulu
EN	Avrupa Normları
EPDK	Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
ERG	Eğitim Reformu Girişimi
ETKB	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
GAP-GİDEM	Güneydoğu Anadolu Projesi Girişimci Destekleme Merkezleri
GMP	İyi Üretim Uygulamaları
GSİS	Türkiye İstatistik Kurumu Genel Sanayi İşyeri Sayımı
GSMH	Gayrisafi Milli Hâsıla
GSYİH	Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla
GTİP	Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu
HACCP	Kritik Kontrol Noktalarında Tehlike Analizleri
ICA	Yatırım Ortamının Değerlendirilmesi
IMF	Uluslararası Para Fonu
ISCED	Uluslararası Eğitim Standart Sınıflandırması

İKT	İslam Konferansı Teşkilatı
İSEDAK	İslam Konferansı Teşkilatı Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi
İŞGEM	İş Geliştirme Merkezi
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu
IPA	Katılım Öncesi Mali Araç
KEİ	Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı
KİK	Körfez İşbirliği Konseyi
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KSS	Küçük Sanayi Sitesi
MERCOSUR	Güney Amerika Ortak Pazarı
MERNİS	Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi
MPM	Milli Prodüktivite Merkezi
NACE	Ekonomik Faaliyetlerin İstatistikî Sınıflandırılması
NBER	Ulusal Ekonomik Araştırma Bürosu
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
OGT	Ortak Gümrük Tarifesi
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
ÖTV	Özel Tüketim Vergisi
PISA	Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
REACH	Avrupa Birliği Kimyasalların Kaydı, Değerlendirilmesi, İzin Verilmesi ve Kısıtlanması Tüzüğü
SACU	Güney Afrika Gümrük Birliği
San-Tez	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Sanayi Tezleri Programı
SIGL	Avrupa Birliği Lisans Yönetimi Entegre Sistemi
STA	Serbest Ticaret Anlaşması
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TARAL	Türkiye Araştırma Alanı Programı
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TEİAŞ	Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi
TEPAV	Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
TEYDEB	Teknoloji ve Yenilik Destek Programları Başkanlığı
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TSE	Türk Standartları Enstitüsü
TSK	Türk Silahlı Kuvvetleri
TTGV	Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı
TUBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TURKONFED	Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu
TÜSİAD	Türk Sanayici ve İşadamları Derneği
TZE	Tam Zaman Eşdeğeri
UYYP	Ulusal Yeniden Yapılandırma Planı
Ür-Ge	Üretim Geliştirme
VTS	Gemi Trafik Sistemi
YDO	Yatırım Destek Ofisleri
YPK	Yüksek Planlama Kurulu
YOİKK	Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu

Yönetici Özeti

Giriş

1. **Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) üyeliği sürecinde AB ile yürütülen 35 müzakere faslından biri "İşletmeler ve Sanayi Politikası"dır.** 2003 yılında yayınlanan "Türkiye Sanayi Politikası (AB Üyeliğine Doğru)" başlıklı sanayi stratejisi belgesinin revize edilmesi, bu faslın kapanış kriterleri arasında yer almaktadır. Bu doğrultuda, Nisan 2007'den itibaren 2003 yılında yayınlanan belgenin revizyonuna yönelik çalışmalar **Sanayi ve Ticaret Bakanlığı** koordinasyonunda sürdürülmüştür.
2. **Söz konusu belgenin revizyonu sürecinde katılımcı bir yaklaşım benimsenmiştir.** Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesi'nin hazırlanmasının her aşamasında, kamu ve özel sektör temsilcilerinin görüşlerine başvurulmuştur. Belgenin revizyonu çalışmalarında, çeşitli kamu kurum ve kuruluşları tarafından hazırlanmış olan politika dokümanlarında yer alan ve rekabet gücü konularını doğrudan ilgilendiren çok sayıda politika ve tedbir göz önünde bulundurulmuştur.
3. **Strateji belgesi temel olarak yedi ana bölümden meydana gelmektedir.** Birinci bölümde, Türkiye ekonomisinin mevcut durumu, dış konjonktür de dikkate alınarak değerlendirilmektedir. İkinci bölümde, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın öncülüğünde gerçekleştirilen ve ilgili tüm paydaşların katılımıyla belirlenen Türkiye'nin sanayi vizyonu anlatılmaktadır. Üçüncü bölümde, stratejinin temel bileşenlerine yer verilmiştir. Dördüncü ve beşinci bölümlerde, sırasıyla, temel ve yatay sanayi politikası alanları ele alınmaktadır. Belgenin altıncı bölümünde, sektörel sanayi politikası alanları ele alınmakta ve son olarak yedinci bölümde ise uygulama, izleme ve koordinasyon mekanizmasına değinilmiştir.

Mevcut Durum

4. **Türkiye ekonomisi 2001 yılından bu yana önemli bir dönüşüm sürecinden geçmektedir.** Makroekonomik istikrarın sağlanması ile faiz ve enflasyonda önemli düşüşler yaşanmıştır. Türkiye ekonomisi, verimlilik artışlarının da katkısıyla, 2002-2008 döneminde tarihsel ortalamasının oldukça üstünde olan yıllık ortalama Yüzde 5,9 düzeyinde bir büyüme oranını sürdürebilmiştir.
5. **Yüksek tempolu büyümenin yaşandığı bu dönemde ekonomideki yapısal dönüşüm de hız kazanmıştır.** Bu sürecin doğal bir sonucu olarak, tarım sektörünün ekonomideki payı azalırken, özellikle hizmet ve yanı sıra sanayi sektörlerinin ekonomideki ağırlığı artmaya devam etmiştir. Sanayinin alt kollarında gerçekleşen büyüme oranları, sanayi sektöründe ikili bir yapının olduğunu göstermektedir. Dünya ile entegre olan modern üretim yapısına sahip sektörler hızla büyürken, emek yoğun üretim yapısındaki geleneksel sektörlerde daralma yaşanmaktadır. Hizmet sektörünün hemen hemen tüm alt kollarında da benzer bir dönüşümden söz edilebilmektedir. Perakende ticaretinin gelenekselden moderne kayışı, söz konusu dönüşümün çarpıcı bir örneğidir. Hizmet sektöründeki dönüşümün diğer çarpıcı örnekleri arasında, finans sektöründe yabancı

yatırımcıların, lojistik sektöründe ise büyük lojistik firmalarının ağırlığının artması sayılabilir.

6. **Diğer taraftan Türkiye ekonomisinin, 2001 krizinden sonra tempolu bir büyüme sürecine girmiş olduğu görülse de, ekonominin küresel rekabetçilik sıralamalarında olması beklenen yerde olmadığı görülmektedir.** Dünya Ekonomik Forumu'nun 2009 yılı verilerine göre, Türkiye, 133 ülke içerisinde rekabetçilik endeksi değerine göre yapılan değerlendirmede 61'inci sıradadır. Türkiye'nin rekabet gücü sıralamalarındaki konumunu iyileştirmek için, en zayıf olduğu alanlarda ilerlemeler kaydetmesi bir zorunluluktur. Bu çerçevede, işgücü piyasasında, yükseköğretim ve mesleki eğitimde, mali piyasalarda, sağlıkta ve ilköğretimde, makroekonomik durumda ve fiziki altyapıda iyileşmeler sağlamak öncelikle yapılması gerekenler arasındadır.
7. **Küresel rekabet gücünü arttırmanın önemi özellikle içinde bulunduğumuz dönemde daha da hissedilir olmuştur.** Özellikle 2008 yılının ikinci yarısından itibaren yaşanan küresel gelişmeler, Türkiye'deki özel sektörü olumsuz etkilemiştir. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki (ABD) riskli ipotek kredileri (sub-prime mortgage) krizi ile küresel ekonomi bir belirsizlik sürecine girmiştir. 2001-2008 yılları arasında, verimlilik artışlarına dayalı olarak 27 çeyrek üst üste yaşanan büyümenin ardından, krizin etkisi ile Türkiye ekonomisi 2008 yılı IV. çeyreğinde Yüzde 6,2 oranında küçülmüştür. Küresel ekonomide yaşanan ve Türkiye'yi olumsuz etkileme potansiyelini barındıran bir diğer gelişme, Çin ve Hindistan'ın küresel ekonomiye entegrasyonu ile birlikte şirketlerimiz üzerindeki küresel rekabet baskısının üst düzeye çıkması olmuştur.
8. **Özellikle Çin ve Hindistan'ın küresel ekonomiye entegrasyonu ile birlikte, Türkiye'nin rekabet gücünü ucuz işgücüne dayandırması mümkün görünmemektedir.** Türkiye'nin rekabet gücünün arttırılması için etkin işleyen bir piyasa mekanizmasının, elverişli bir yatırım ortamının ve kurumsal yapının tesis edilmesi gerekmektedir. Firmaların beceri düzeyi yüksek bir işgücü ile faaliyetlerini sürdürmeleri mümkün hale getirilmelidir. Tüm bunlara ilaveten, altyapı sektörlerinin nitelikli ve ucuz girdi sağlamalarını kolaylaştıracak düzenlemeler hayata geçirilmelidir. **Söz konusu düzenlemelerin hayata geçirilmesinde izlenecek yol haritası Türkiye'nin sanayi stratejisi olacaktır.**
9. **Doğru tasarlanmış bir sanayi stratejisinin etkin bir şekilde uygulanması ile birlikte Türkiye'nin üretiminin katma değeri de arttırılabilecektir.** Söz konusu strateji tasarlanırken hedef pazarlardaki eğilimlerin ve değişen iş yapma biçimlerinin dikkate alınması bir zorunluluktur. Tasarım, lojistik ve dağıtım gibi değer zincirinin vazgeçilmez parçalarında verimlilik artışları sağlanmasına özen gösterilmeli, özel sektörün uzmanlaşmaya yönelmesi ve yenilikçilik kapasitesini geliştirmesi teşvik edilmelidir.
10. **Sanayi politikasının tasarımında, hizmet sektörünü de strateji kapsamında ele alan bütüncül bir yaklaşım benimsenmelidir.** Hizmet sektöründeki

aksaklıklar ve darboğazlar giderilmeden, sanayi sektöründeki verimlilik artışlarının tam olarak gerçekleştirilmesi mümkün görünmemektedir. Sanayi politikalarının hizmet sektörünü de kapsamı ve değer zincirinin her halkasında verimlilik artışlarının gerçekleştirilmesinin hedeflenmesi bu sürecin bir parçası olacaktır. Ancak, bu kapsamlı dönüşüm süreci için bir yol haritasına ihtiyaç duyulmakta olup, daha önce rekabet gücünü arttırabilmiş Japonya, Kore, Tayland, Endonezya gibi ülkelerin tecrübeleri başarının doğru sanayi politikaları çerçevelerinin uygulanmasından doğduğuna işaret etmektedir.

11. **Avrupa Birliği'nin sanayi politikası hazırlarken kullandığı çerçeve, Türkiye için strateji belirleme sürecine gerek içerik gerekse metodoloji açısından önemli katkılar sunmaktadır.** Birlik, Lizbon stratejisi ile Avrupa'ya yatırım yapmak ve çalışmak için daha çekici bir yer haline getirmeyi hedeflemiş, büyüme için bilgi ve yenilikçiliğe odaklanmak ana strateji olarak benimsenirken temel hedef "daha fazla ve daha iyi" iş yaratmak olmuştur. Bu kapsamda, yenilenmiş Lizbon Stratejisi'nin uygulanması amacıyla AB imalat sanayinin güçlendirilmesi ve yapısal dönüşümü için yatay ve sektörel politika çerçevesi belirlenmiştir. 27 sektörde nicel ve nitel sektörel tarama yapılarak rekabet gücü analiz edilmiş ve sektörlerde karşılaşılan ortak sorunlar yatay alanlarda (bilgi ve teknoloji, yenilik, finansman, yasal düzenlemeler, çevre-enerji, ticaret) değerlendirilmiştir.
12. **Sektörel ve bölgesel gelişme politikaları da, AB'ye uyumu da dikkate alarak ve sanayi stratejisi hedefleri doğrultusunda, bölgelerin verimliliğini yükseltme ve rekabet gücünü artırma amacına hizmet edecektir.** Bölgesel gelişme stratejileri, sanayi stratejisi ile uyumlu bir şekilde, kümelenme ve değer zinciri analizlerinin sonuçları doğrultusunda tasarlanacak ve hayata geçirilecektir. Farklı gelişmişlik düzeyindeki bölgelerin değişik sektörler için sunduğu yerel avantajlar belirgin hale getirilerek, bölgesel dengesizliklerin giderilmesine önem verilecektir.
13. **Türkiye ekonomisindeki büyüme sürecinin devam ettirilmesi için uygulanacak bu stratejinin temel amacının özel sektörün rekabet gücünün yükseltilmesi olması gerektiği açıktır.** Bunun için, rekabet gücü engellerinin, belirli bir strateji ve önceliklendirme doğrultusunda ortadan kaldırılması bir zorunluluktur.

Vizyon ve Stratejik Hedefler

14. Türkiye'nin sanayi vizyonunu belirlemek amacıyla tüm paydaşların katılımıyla, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın öncülüğünde bir arama konferansı gerçekleştirilmiştir. Bu arama konferansı neticesinde, Türkiye için uygulanacak stratejinin uzun dönemli vizyonu **"Orta ve yüksek teknoloji ürünlerde Avrasya'nın üretim üssü olmak"** olarak belirlenmiştir. Bu uzun dönemli vizyon kapsamında 2011-2014 yıllarını kapsayan Türkiye Sanayi Stratejisi'nin genel amacı, **"Türk Sanayisinin rekabet edebilirliğinin ve verimliliğinin yükseltilerek, dünya ihracatından daha fazla pay alan, ağırlıklı olarak yüksek katma değerli ve ileri teknoloji ürünlerin üretildiği, nitelikli işgücüne sahip**

ve aynı zamanda çevreye ve topluma duyarlı bir sanayi yapısına dönüşümü hızlandırmak” olarak belirlenmiştir.

15. Bu vizyona ve genel amaca yönelik olarak;

- Orta ve yüksek teknolojili sektörlerin üretim ve ihracat içindeki payının artırılması,
- Düşük teknolojili sektörlerde katma değeri yüksek ürünlere geçişin sağlanması,
- Becerilerini sürekli geliştirebilen şirketlerin ekonomideki ağırlığının artırılması,

şeklinde üç temel stratejik hedef tespit edilmiştir. Türkiye Sanayi Stratejisi’nin genel amacını ve dolayısıyla stratejik hedefleri gerçekleştirmek üzere, 9. Kalkınma Planında yer alan öncelikler ve Türk sanayisinin güçlü ve zayıf yönleri ile sahip olduğu fırsatlar ve karşı karşıya kaldığı tehditler göz önünde bulundurularak bazı temel sanayi politikası öncelikleri ile yatay ve sektörel olmak üzere çeşitli politika alanları tespit edilmiştir. Yatay ve sektörel sanayi politikası alanlarına ilişkin olarak belirlenen politikalar eşgüdüm içinde hayata geçirilecektir.

Yatay Sanayi Politikası Alanları

16. Kamu kurum ve kuruluşları bu süreçte yatay sanayi politikası alanlarında aktif olarak iyileştirmeler yapmak suretiyle tüm sektör genelinde verimlilik artışlarına katkı yapacaktır. Bu kapsamda, 8 yatay sanayi politikası alanında kamu proaktif bir rol üstlenecek ve özel sektörün verimliliği önündeki engellerin kaldırılmasını hedefleyecektir. Söz konusu yatay sanayi politikası alanları aşağıdaki gibidir:

- **Yatırım ve iş ortamı:** Yatırım ve iş ortamının iyileştirilmesi için YÖİKK bünyesinde yapılan çalışmalar önem arz etmektedir. Bu kapsamda özellikle kurumsal ve yasal altyapının iyileştirilmesine, merkezi hükümet ve yerel idare düzeyinde bürokratik engellerin azaltılmasına, düzenleyici etki analizine ve rekabet hukuku alanındaki ilerlemelere ihtiyaç vardır. Buna ek olarak, şebeke endüstrilerinin etkin düzenlenmesindeki sıkıntıların giderilmesi büyük önem taşımaktadır.
- **Uluslararası ticaret ve yatırım:** Uluslararası ticaret ve yatırım alanında özellikle ticarete konu olan malların üretiminde çeşitlenmeye katkı yapacak politikaların uygulanması gerekmektedir. Bu çerçevede, talep koşullarına uygun olarak küresel pazarlara erişebilen ve “zamanında üretim” anlayışına sahip bir sanayi yapısına ihtiyaç vardır. Dış ekonomik ilişkiler çerçevesinin yeniden tanımlanması ve yüksek katma değer oluşturan ve yerli şirketler için pozitif dışsallık yaratacak doğrudan yabancı yatırımların (DYY) çekilmesi hedeflenmelidir. Bunun için ise, kamuda özel sektör ve sivil toplum kuruluşları ile koordinasyonu sağlayacak bir yeniden yapılanma gerekmektedir.

- **Beceri ve insan kaynağı:** Sanayi politikaları ile insan kaynağı politikalarının uyumunun sağlanması büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede, yatırım ortamı engellerinin ve işgücü piyasasındaki katılıkların giderilmesi, nitelikli işgücü arzının ve talebinin artırılması, genel ve mesleki eğitim sisteminin reformu, aktif işgücü politikalarının geliştirilmesi ön plana çıkmaktadır.
- **Küçük ve Orta Büyüklükte İşletmelerin (KOBİ) Finansmana Erişimi:** Türkiye’de firmaların verimliliklerini arttırabilmeleri için ölçeklerini büyütmeleri ve dolayısıyla yeni yatırımlara ve finansmana ihtiyaçları vardır. Özellikle küresel rekabet nedeniyle karların azaldığı bir ortamda özkaynağa dayalı finansman sürdürülebilir değildir. Özkaynak dışı finansman imkânlarının geliştirilmesi için ise finansal sistemin büyütülmesi, KOBİ'lere yönelik finansal araçların geliştirilmesi, girişim sermayesinin önünün açılması, kredi kefalet sisteminin geliştirilmesi, faiz destekleri verilmesi, idari ve hukuki engellerin ortadan kaldırılması gerekmektedir.
- **Firmaların Teknolojik Gelişimi:** Önümüzdeki dönemde rekabet gücü politikalarının merkezinde yenilikçilik ve teknolojik altyapının iyileştirilmesi yer almalıdır. Bunun için ileri teknoloji sektörlerin ağırlığının ve geleneksel sektörlerin katma değerinin artırılması gerekmektedir. Bu geçiş için Araştırma ve Geliştirme (Ar-Ge) ve yenilikçilik faaliyetlerinin geliştirilmesi temel oluşturmaktadır. Bu çerçevede özel sektörün Ar-Ge faaliyetlerine katılımı, Ar-Ge Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkındaki Kanun’un uygulanması, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) faaliyetlerinin geliştirilmesi, bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkin kullanımı, fikri ve sınai mülkiyet haklarının korunması amaçlanmaktadır.
- **Altyapı Sektörleri ve Girdi Maliyetleri:** Sanayinin rekabet gücünü arttırmak için, sanayi sektörüne girdi tedariki yapan altyapı sektörlerinde de verimlilik artışlarına ihtiyaç bulunmaktadır. Enerji (elektrik) alanında maliyetlerin düşürülmesi ve arz güvenliğinin sağlanması temel hedefler olurken, telekomünikasyon sektöründe kalite/maliyet dengesini iyileştirmek için rekabetin geliştirilmesi, ulaştırma (lojistik) sektöründe ise farklı taşımacılık modlarının geliştirilmesi ve etkin kullanımı önem taşımaktadır.
- **Çevre:** Çevreye karşı artan küresel duyarlılık, sanayide çevre dostu ürünlerin üretilmesini, çevreye duyarlı teknolojilerin kullanılmasını, süreçlerin geliştirilmesini ve endüstriyel kirliliği azaltma yönünde tedbirlerin alınmasını zorunlu kılmaktadır. Ancak bu konuda alınacak tedbirlerin, sanayinin rekabet gücü üzerinde kısa-orta vadede olumsuz etkiler yaratması muhtemeldir. Söz konusu olumsuzlukların uzun vadeye taşınması ihtimalini en aza indirmek için çevreye ilişkin yapılacak düzenlemelerde, öncelikle Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) kapsamında 2012 sonrası dönem için Kyoto Protokolü’nün yerini alacak olan yeni uluslararası iklim değişikliği anlaşması, Avrupa Birliği Kimyasalların Kaydı, Değerlendirilmesi, İzin Verilmesi ve Kısıtlanması Tüzüğü (REACH), Entegre Kirlilik Önleme ve

İzin Mevzuatına ilişkin düzenlemelerin etki ve maliyet analizlerinin yapılması ve esnek bir uygulama takviminin benimsenmesi önem arz etmektedir.

- **Bölgesel Kalkınma:** Sanayi politikası açısından bölgesel kalkınma iki boyutludur. Sadece bölgeleri hedefleyen politikalarda ulusal önceliklerle uyumlu bölgesel önceliklerin belirlenmesi ve devlet yardımları sisteminin mekân odaklı olması gerekmektedir. Ulusal politikaların bölgelerde uygulanması için ise yatırım, iş yapma ve verimliliğin önündeki engellerin kaldırılması (insan kaynağı, kümelenmeler, üniversite-sanayi işbirliği vd.) ve bölgesel aktörler arasındaki yönetim mekanizmalarının etkin kullanımı önem kazanmaktadır.

Sektörel Sanayi Politikası Alanları

- 17. Sektörler özelinde uygulanacak olan politikaların başarısı, sanayi stratejisinin başarısının en temel belirleyicilerindendir.** Türkiye'nin sanayi vizyonuna ulaşılabilmesi için, sektörlerin rekabet gücünü kısıtlayan engellerin tespit edilerek bu engelleri ortadan kaldırmaya yönelik politikaların hayata geçirilmesi gerekmektedir.
- 18. Rekabet gücü analizlerine yer verilen sektörler, AB'ye verilen taahhütler çerçevesinde belirlenmiştir.** Otomotiv, Makine, Beyaz Eşya, Elektronik, Tekstil ve Hazır Giyim, Gıda ve son olarak Demir-Çelik sektörlerinin rekabet gücü analizleri aşağıda belirtilen biçimde yapılmış ve strateji belgesine eklenmiştir.
- 19. Türkiye'nin sanayi stratejisi belirlenirken AB'deki sektörel strateji yaklaşımları baz alınmıştır.** Bu kapsamda, sektörel rekabet gücü analizleri altı ana başlık altında incelenmektedir. Bahse konu sektörel rekabet gücü analizleri, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın koordinasyonunda, Bakanlık Sektörel Teknik Komiteleri ve TOBB Sektör Meclisleri ile işbirliği halinde oluşturulan sektörel rekabet gücü raporları temel alınarak hazırlanmıştır.
 - a. Bilgi ve teknoloji** başlığında şirketlerin genel olarak yenilik yapabilme kapasiteleri incelenmektedir.
 - b. Rekabet** konusu temel olarak sektörün faaliyet gösterdiği yurtiçi pazarın rekabet koşullarını ve firma yapılarını baz alarak incelenmektedir.
 - c. Yasal düzenlemeler** başlığı altında idari yükler, teknik standartlar, sağlık ve güvenlik ile AB ile olan Gümrük Birliği'nin sektör üzerindeki yansımaları gibi konular ele alınmaktadır.
 - ç. Çevre ve enerji** başlığında iklim değişikliği, atıklar ve yoğun enerji kullanımı konularına ilişkin mevcut ve orta vadede etkin olacak düzenlemeler ile alınması gereken tedbirlere yer verilmiştir.
 - d. Dış rekabet edebilirlik ve ticaret** başlığında genel olarak sektörün rekabet gücünü olumsuz yönde etkileyen faktörler ve uluslararası arenada haksız rekabet yaratabilecek anti-damping ve ticaret engelleri konuları incelenmiştir.
 - e. İstihdam ve coğrafi boyut** başlığında ise ele alınan sektörün ülke ekonomisi içindeki önemi istihdam rakamları kullanılarak incelenmiş ve

istihdam artışının önündeki engeller vurgulanmıştır. Bunlara ek olarak, sektörde var olan kümelenmelere, coğrafi olarak istihdamın ve şirketlerin hangi alanlarda yoğunlaştığına bakılarak vurgu yapılmıştır.

Uygulama, İzleme ve Koordinasyon Mekanizması

20. **Stratejinin hayata geçirilebilmesi için uygulama izleme ve koordinasyon mekanizmasının oluşturulması büyük önem taşımaktadır.** Sanayi ve Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda, ilgili diğer tüm kurum ve kuruluşların katılımıyla birlikte uygulama süreçlerinin takibi ve koordinasyonu, belirlenen hedeflere ulaşılmasında son derece önemlidir. Özellikle değişiklik gereksinimlerinin saptanabildiği ve hızlı müdahalenin mümkün kılındığı bir mekanizma tasarlanmalıdır.
21. **Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, ilgili tüm paydaşların katılımıyla Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Müsteşarı'nın başkanlığında bir İzleme ve Yönlendirme Komitesi kuracak ve kamu kurumlarının katılımıyla ortak girişimler oluşturacaktır.** Bu süreçte, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın sekretaryasını yürüttüğü ortak girişimlerin çıktıları ve Girişimci Bilgi Sistemi temel araç olacaktır. **Sanayi Stratejisine ilişkin olarak 6 (altı) ayda bir izleme ve değerlendirme raporu hazırlanacaktır.**
22. **Bu çerçevede, İzleme ve Yönlendirme Komitesi, özel sektör ile kamu kesimi arasında kurulan çeşitli diyalog mekanizmaları ile işbirliği halinde olacaktır.** Bunun yanında, Her 6 ayda bir kamu ve özel sektörcü İzleme ve Yönlendirme Komitesi'nde değerlendirilen konular gerektiğinde Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nca EKK'ya taşınarak, karar alıcı siyasi iradenin bilgilendirilmesi ve harekete geçirilmesi sağlanacaktır.

Giriş

1. Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesi, başta Dokuzuncu Kalkınma Planı olmak üzere yapılan çok sayıdaki çalışmadan faydalanılarak, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın koordinasyonunda, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Maliye Bakanlığı, Gelir İdaresi Başkanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu-TÜBİTAK, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB), Türk Patent Enstitüsü, Türk Standartları Enstitüsü (TSE), Türk Akreditasyon Kurumu, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu, Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD), İstanbul Sanayi Odası, Gaziantep Sanayi Odası, Kocaeli Sanayi Odası, İktisadi Kalkınma Vakfı, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) ve ilgili sektörel kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşlarının katılımı ve katkılarıyla, ayrıca Sanayinin Rekabet Gücünün Geliştirilmesi Daimi Özel İhtisas Komisyonu üyelerinin değerlendirmeleri ve katkıları da alınarak hazırlanmıştır.
2. Çalışmaların başlangıcı, 2003 yılında hazırlanan "Avrupa Birliği (AB) Üyeliğine Doğru Türkiye Sanayi Politikası" belgesine dayanmaktadır. Daha sonra 2005 yılında "Dokuzuncu Kalkınma Planı" çalışmaları başlatılmış ve Türkiye'nin 2007-2013 dönemi vizyonu, stratejik öncelikleri ve politikaları, kamu kesimi, özel ve üniversite kesiminden 2252 kişinin katılımıyla hazırlanmıştır. Kalkınma Planı çalışmaları kapsamında oluşturulan Sanayi Politikası Özel İhtisas Komisyonu; kamu, özel sektör, üniversite ve sivil toplumdan 32 temsilcinin katılımıyla "Sanayi Politikaları Özel İhtisas Komisyon Raporunu" hazırlamış ve raporun sonuçları Kalkınma Planı'na yansıtılmıştır. Dokuzuncu Kalkınma Planı'nın orta vadeli (3 yıllık) politika önceliklerine Orta Vadeli Programlarda; yıllık gelişmeler, değerlendirmeler ve eylem planlarına ise Yıllık Programlarda yer verilmektedir.
3. AB ile 35 fasılda yürütülen müzakereler çerçevesinde, Türkiye'de sanayi politikaları Mart 2006 ve Mayıs 2006 tarihlerinde "İşletmeler ve Sanayi Politikası" faslı kapsamındaki tanıtıcı ve ayrıntılı tarama toplantılarında değerlendirilmiştir. Tarama toplantıları sonuçlarında, Türkiye'de geliştirilen sanayi politikaları AB'dekilerle uyumlu bulunmuştur. Türkiye'nin ilerleme kaydetmesi gereken

alanlar arasındaysa sektörel rekabet gücü analiz kapasitesinin geliştirilmesi, sanayi politikalarına ilişkin değerlendirmelerin detaylı rekabet gücü analizlerine dayandırılması ve politikaların uygulanmasında sahipliğin ve etkinliğinin artırılması bulunmaktadır. Bu çerçevede, 2003 yılında yayınlanan “Türkiye Sanayi Politikası (AB Üyeliğine Doğru)” belgesinin revize edilmesi, Mart 2007’de Avrupa Birliği Konseyi tarafından “İşletmeler ve Sanayi Politikası” faslının kapanış kriteri olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda, Nisan 2007’den itibaren mevcut belgelerin revizyonuna yönelik çalışmalar Sanayi ve Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda sürdürülmektedir.

4. 2008 yılında Sanayi ve Ticaret Bakanlığı liderliğinde, kamu ve özel sektörden 200’ü aşkın katılımcıyla “Türkiye Sanayi Stratejisi Vizyonu” çalışması yapılmıştır. Son dönemde hazırlanmış olan Bilgi Toplumu Stratejisi ve eki Eylem Planı (2006-2010), KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı (2007-2009), Ulusal Yenilik Stratejisi (2008-2010) dokümanlarında da rekabet gücü konularını doğrudan ilgilendiren çok sayıda politika ve tedbir ele alınmıştır. Ayrıca bu dönemde özel sektör ve sivil toplum kuruluşları tarafından rekabet gücü analizi çalışmaları yapılmış, genel ve sektörel strateji önerileri geliştirilmiştir. Yerel ölçekte de, geniş paydaş katılımıyla, kümelenmeleri güçlendirme ve bölgesel rekabet gücünü artırma girişimleri hız kazanmıştır.
5. Türkiye’nin yeni sanayi stratejisi; dünyadaki, AB’deki ve Türkiye’deki gelişmelerin analizlerine dayanan katılımcı bir yaklaşımla tasarlanmıştır. Bu stratejinin, ilgili kurumların uyumlu çalışmasıyla hayata geçirilmesi sağlanacaktır. Ayrıca, strateji belgesinin, bir diyalog ve iletişim belgesi olmasına önem verilecek, ilgili kurumlarda ve taraflarda sanayi stratejisiyle ilgili farkındalık ve politika sahipliği sağlanacak, ayrıca eylem planındaki tedbirlere dair gelişmeler ve gerçekleştirmeler sürekli olarak izlenerek, etkin uygulama için gerekli güncellemelerin yapılması sağlanacaktır.
6. Türkiye’de rekabet gücünün geliştirilmesine yönelik temel öncelikler Dokuzuncu Kalkınma Planı’nda yer almakla beraber, sanayimize yol gösteren, vizyon veren bir sanayi stratejisinin, bu öncelikleri daha detaylı ele alan ayrı bir strateji belgesi olarak ele alınmasının önemi bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle, küresel ekonomideki artan belirsizlikler, yerli ve yabancı sanayici ve yatırımcılar için Türkiye’de öngörülebilir bir yatırım ve iş ortamını sağlamayı zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye’nin rekabet gücünü arttırmaya yönelik

vizyonunu, planını ve detaylı tedbirlerini içeren bu strateji belgesi kritik bir işleve sahip olacaktır.

7. Strateji belgesinin birinci bölümünde küresel gelişmeler, AB'deki eğilimler ve Türkiye'deki durum analiz edilerek, Türkiye'nin önümüzdeki dönemde hayata geçireceği sanayi stratejisi için yansımaları incelenmektedir. İkinci bölümde, Türk Sanayinin uzun vadeli vizyonu ortaya konularak hedefler belirlenmektedir. Üçüncü bölümde vizyonu gerçekleştirmeye yönelik sanayi stratejisi ve bunun kapsamındaki politika çerçevesi tanımlanmaktadır. Dördüncü bölümde, yatay sanayi politikası alanları kapsamında, yatırım ortamı, uluslararası ticaret ve yatırımlar, beceriler ve insan kaynağı, KOBİ'lerin finansmana erişimi, firmaların teknolojik gelişimi, altyapı sektörleri ve girdi maliyetleri, çevre ve bölgesel kalkınma politikalarında sanayi stratejisi açısından kritik unsurlar ortaya konulmaktadır. Beşinci bölümde, Türkiye'nin sanayi stratejisine girdi mahiyetindeki sektörel konulara, çeşitli sektörlerle¹ dair rekabet gücü değerlendirmelerine ve başlıca politika önceliklerine yer verilmiştir. Altıncı bölümde, sanayi stratejisinin uygulanmasında, izlenmesinde ve koordine edilmesinde dikkate alınacak hususlar özetlenmektedir.

¹ Bu strateji belgesinde ele alınan sektörler Otomotiv, Makine, Elektronik, Beyaz Eşya, Tekstil-Hazır giyim, Gıda ve Demir-Çelik'tir. Bu sektörlerin 2004 yılında yaratmış oldukları toplam katma değer, Türk imalat sanayi toplam katma değerinin yaklaşık yüzde 63'üne denk gelmektedir. Ayrıca bu sektörler 2006 yılında toplam imalat sanayi üretiminin yüzde 62'sini, 2007 yılındaysa toplam imalat sanayi ihracatının yüzde 72'sini yapmıştır. İşletmeler ve Sanayi Politikası Faslına ilişkin Ülkemiz Müzakere Pozisyon Belgesinde Otomotiv, Makine, Elektronik, Beyaz Eşya sektörlerinde sektörel stratejilerin Sanayi ve Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda hazırlanacağı ifade edilmiştir. Ayrıca AB'nin belirlediği kapanış kriterinde Revize Sanayi Stratejisinin 2003 yılındaki Sanayi Politikası belgesinde yer alan sektörleri içermesinin önemi vurgulanmış, Demir-Çelik ve Otomotiv Yan Sanayi sektörü ismen zikredilmiş, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın Sektörel Teknik Komitelerinin sonuçlarının da dikkate alınmasının gerekliliği belirtilmiştir. Bu sebeplerden ötürü ülkemizin belirttiği dört sektörün yanı sıra, Demir-Çelik Sektörü, 2003 yılındaki belgede yer alan Gıda Sanayi ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın Teknik Komitesi'nin olduğu Tekstil-Hazır giyim sanayi sektörleri bu metinde yer almıştır. Tüm sektörlerle ilgili rekabet gücü stratejilerinin ise Sanayi ve Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda 2010 sonuna kadar tamamlanması öngörülmektedir.

1. Mevcut Durum

8. Dünya ekonomilerinin bütünleşme eğilimi, AB ve DTÖ gibi uluslararası kurumların ekonomi politikalarındaki artan belirleyiciliği, teknoloji alanındaki hızlı gelişmeler, başta Çin ve Hindistan olmak üzere gelişmekte olan ülkelerin yükselişi ve emtia fiyatlarındaki artış gibi unsurlar, Türkiye'nin ekonomik büyüme kapasitesini doğrudan etkilemektedir. Artan küresel rekabet şartlarına Türkiye'nin uyum sağlaması, kendi rekabet gücünü arttırabilmesi ve yüksek ekonomik büyüme oranlarını devam ettirme gereği, bu hedefe yönelik strateji alanlarının başında gelen sanayi stratejisinin önemini de arttırmaktadır. Söz konusu sanayi stratejisi tasarımı başlangıç bileşeni olarak belgenin bu bölümünde; küresel ekonomideki eğilimler, AB'deki durum, Türkiye'nin rekabetçiliği ve bu gelişmelerin sanayinin gelişmesine yansımaları özetlenmektedir.

1.1. Küresel gelişmeler ve sanayi stratejisi

9. Küresel ekonomi 1997-2007 döneminde yıllık ortalama yüzde 4,0 olarak büyürken, dünya ticareti dünya hâsılasına göre daha hızlı bir gelişme göstermiştir. Bu dönemde, dünya genelinde ticaretin serbestleşmesine paralel olarak, petrol dışı ürünlere talep artmış, gelişmekte olan ülkelerin kendi aralarında yaptığı ticaret hacmi genişlemiştir. Küreselleşen mal ve finans piyasaları, gelişmesine 2007 yılında da hızını azaltmadan devam etmiştir. 2008 yılında ise, küresel ekonomi yüzde 3,0 büyümüştür.
10. 2008 yılında, tüm dünya ülkelerini etkisi altına alan küresel ölçekte finansal bir krizle karşı karşıya kalınmıştır. Krizin ortaya çıkması noktasında zincirin başlangıç halkası, ABD bankalarının portföyünde her zaman önemli bir yer tutan ipotekli konut kredileri olmuştur. Kredi ödemelerinde yaşanan problemler, geri çağrılan krediler ve sonrasında teminatların satışı, konut fiyatlarında dikkate değer bir düşüşe neden olmuştur. Banka sermayelerindeki erime süreci böylelikle tetiklenmiş ve bir kısır döngü içine girilmiştir.
11. 2008 yılı Eylül ayı sonrasında şiddetlenen finansal kriz İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana görülmemiş boyutta bir küresel duraklama dönemine girilmesine neden olmuştur. 2009 yılı genelinde küresel ekonomi yüzde 0,6 oranında daralmıştır. Küresel ekonomi son dönemlerde yeniden toparlanma işaretleri vermektedir. Dünya ekonomisi 2009 yılı son çeyreğinden itibaren bir önceki yıla kıyasla

yeniden büyümeye başlamış, büyüme hızı 2010 yılı ilk çeyreğinde ivmelenmiştir. Ekonomik toparlanmanın en belirgin olduğu ülkeler, finansal çöküşten doğrudan etkilenmemiş olan başlıca gelişmekte olan ülkeler, özellikle Asya ülkeleri, olmuştur. Gelişmiş ülkeler içerisinde ise ABD ekonomisinin Avro Bölgesi ve Japonya'ya kıyasla daha hızlı bir toparlanma sergilediği görülmektedir. Genişletici maliye ve para politikaları toparlanma sürecinde etkili olmuştur. Krizin ardından önemli ölçüde artan stokların eritilmesi, siparişlerin arttığı ve hisse senetlerinin değer kazandığı bir ortamda, üretimin yeniden başlamasına olanak sağlamıştır. ABD işgücü piyasasında son dönemde kısmi iyileşme sinyallerinin görülmesi de olumlu bir gelişmedir. Gelişmekte olan ülkelerde ise büyüme canlı iç talep ve artan emtia fiyatlarından da destek almaktadır. Politika desteği küresel ekonomide sistemik bir çöküş yaşanmasını engellemiş ve güven göstergelerinin beklenenden hızlı toparlanması sağlanmıştır.

12. Tüm uluslararası kuruluşlar, hâlihazırda görülen küresel ekonomik toparlanmanın beklentilerden hızlı gerçekleşmesine rağmen, son dönemde aşağı yönlü risklerin artış gösterdiğine dikkat çekmektedir. Özellikle kamu maliyesine ilişkin artan kaygılar ve azalan güvenle birlikte küresel ekonominin önümüzdeki dönemde yavaşlayabileceğine ilişkin beklentiler artmıştır.

Tablo 1.1: Uluslararası Para Fonu (IMF) Büyüme Oranları Tahminleri (Temmuz 2010)

IMF Tahminleri	2010 Yılı için Tahminler	2011 Yılı için Tahminler
Dünya Büyümesi	4,6	4,3
Gelişmiş Ekonomiler	2,6	2,4
ABD	3,3	2,9
Avro Bölgesi	1,0	1,3
Japonya	2,4	1,8
Çin	10,5	9,6
Brezilya	7,1	4,2
Türkiye*	5,2	3,4
Hindistan	9,4	8,4

(*) Türkiye'ye ilişkin tahminler IMF'nin WEO April 2010 yayınından, diğer ülkelere ve bölgelere ilişkin tahminler ise söz konusu yayının Temmuz ayında yayınlanan WEO Update versiyonundan alınmıştır.

13. Bununla beraber, Çin'in son yıllardaki yüksek performansı, küresel ekonomideki gelişmeleri doğrudan etkilemektedir. İhracata, yabancı yatırımlara ve teknoloji yoğun girişimlere yönelik bir strateji benimseyen Çin'de özellikle eğitim alanında

atılan adımlar, yüz milyonlar boyutundaki ucuz işgücünün niteliğini arttırmakta ve tüm diğer gelişmekte olan ülkelerde istihdam yaratma performansını kısıtlamaktadır.² 2001 yılında Çin'in DTÖ'ye üye olması, başta emek yoğun sektörler olmak üzere, Türkiye'yi ve diğer birçok gelişmekte olan ekonomiyi etkilemiştir.

14. Çin'dekine benzer bir büyüme süreci de Hindistan'da gerçekleşmektedir. Geleneksel olmayan hizmet ihracatında dünyada önde gelen bir konuma sahip olan Hindistan, özellikle yazılım sektöründe dünyadaki konumunu güçlendirmektedir. Çin ve Hindistan'ın reformlarına devam etmeleri durumunda, büyüme hızlarını sürdürmeleri ve küresel rekabet ortamını uzun bir dönem etkilemeleri beklenmektedir. Bunlara ek olarak, Brezilya ve Rusya'nın da, özellikle sahip oldukları doğal kaynaklar nedeniyle dünya ekonomisi için önemleri artmaktadır. Enerji hammadde fiyatlarındaki artış, bu ülkelerin büyümesine olumlu katkı yapacaktır. Nitekim, 2010 yılı ilk yarısında küresel ekonomik toparlanmaya gelişmekte olan ülkelerin öncülük ettiği görülmektedir.
15. Bu yeni gelişmelerin de etkisiyle, geçmiş yıllarda gelişmekte olan ülkeler için, ucuz işgücüne ve hammaddeye sahip olmak, rekabet edebilmek için yeterliken, günümüzde etkin işleyen bir piyasa mekanizmasına, elverişli bir yatırım ortamına ve kurumsal yapıya, küresel ölçekte rekabet edebilecek yetkinliklerle donatılmış bir işgücüne, girdileri nitelikli ve ucuz sağlayan altyapı sektörlerine sahip olmanın önemi artmıştır.³ Gelişmekte olan ülkelerin rekabet güçlerini arttırmaları, ekonomik büyümenin verimlilik artışlarına dayanmasına ve yeni sektörlerde/faaliyetlerde yetkinliklerini arttırmalarına bağlıdır.
16. Yeni küresel mimaride yüksek katma değer yaratabilmek; uzmanlaşma, yeni teknolojilerden faydalanma, yenilikçilik kapasitesini geliştirme gibi faktörlere bağlı hale gelmektedir. Bir ekonominin büyüme kapasitesinin artırılması, kendini geliştirebilen, rekabet gücünü sürekli arttırabilen firmaların sayısının artmasına paralel olarak gerçekleşmektedir. Ayrıca, insan kaynağının sürekli olarak geliştirilmesi, bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaşması, yenilikçiliğe

² Çin'in ihracatına dair bir değerlendirme için bkz. Rodrik, D. 2007. What does China export, China and the World economy; Çin'de eğitim sektöründe atılan adımlara dair bkz. Li et. al, 2008. "The Higher Educational Transformation of China and Its Global Implications", NBER Working Paper No. 13849.

³ Dünya Bankası, Commission on Growth and Development, 2007. "The Growth Report", Washington D.C.

odaklanması kişi başına geliri sürekli olarak arttırabilmenin yolu olarak öne çıkmaktadır.

17. Dünyada teknoloji alanında yaşanan süratli gelişmeler, uluslararası finansal sistemin ve ticaret sisteminin giderek serbestleşmesiyle birleşince, iş yapma biçimlerinde önemli değişimler yaşanmaktadır. Bilgi yoğun ve yüksek katma değerli mal ve hizmet üretebilmek, rekabet gücünün belirleyicisi olarak ön plana çıkmakta, özellikle işgücünün eğitim düzeyi, gerekli becerilere sahip olması giderek önem kazanmaktadır. Böyle bir ortamda, imalat sanayi alanında faaliyet gösteren bir işletmenin rekabet gücünün ana belirleyicisi, sadece imalat yetkinliği değil; tasarım, lojistik, dağıtım gibi pek çok hizmet alanındaki performansına bağlı olabilmektedir. Bunun sonucu olarak, sanayi politikası giderek yataylaşmakta ve değer zincirindeki, doğrudan imalatla ilgili olmayan diğer aşamaları, hizmet ve destek faaliyetlerini de kapsar hale gelmektedir.
18. Sanayi stratejisi, uygulandığı ülkelerde, küresel ekonomiye uyum biçimini şekillendiren/yönlendiren bir araç olarak ön plana çıkmaktadır.⁴ Geçmiş dönemde, özellikle Uzakdoğu ülkeleri, sanayi politikaları yardımıyla ekonomik kalkınmanın ivme kazandığı önemli başarılar sergilemişlerdir. Japonya ve Kore önceden belirlenen ve yüksek katma değer yaratabilecek “bebek endüstrilerin”, yeterince rekabetçi olana kadar, ticaret tarifeleri, dış ticaret engelleri, doğrudan veya doğrudan olmayan – kamu bankaları ve şirketleri vasıtasıyla verilen – devlet destekleriyle gelişimini desteklemişlerdir. Bu ülkeler; şirket, ürün ve pazar bazında ihracat hedefleri koyarak, iyi performans gösteren şirketleri ödüllendirerek ihracata odaklı bir sanayi stratejisi izlemiştir. Teknolojik ilerleme için ise yabancı lisans alımına ve doğrudan yabancı sermayeye odaklanılmamıştır. Ancak 1997 Asya krizinin etkileri ve DTÖ’nün piyasalara devlet müdahalesini kısıtlayan kuralları nedeniyle, bu ülkelerin uygulamış oldukları sanayi politikalarının başka ülkelerde uygulanabilirliği tartışılabilir olmuştur.
19. Öte yandan Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN4) ülkeleri olarak adlandırılan Malezya, Tayland, Endonezya, Filipinler ise sanayi stratejilerini doğrudan yabancı yatırımları (DYY) çekmek üzerine kurarken yurtiçi piyasayı korumak üzere tarifeler, ithalat engelleri uygulamış ve yabancı firmalara

⁴ Bkz. UNCTAD. 2007. “Trade and Development Report, 2007,” New York ve ve Rodrik, D.2007. Industrial Policy for 21st Century.

yerelleşme şartı koymuşlardır. Bu şekilde doğrudan sermayenin dışsallıklarından ve yerel sanayiye olan pozitif katkılarından maksimum düzeyde yararlanılmıştır.

20. Sanayi politikası alanındaki başarılı ülke örnekleri, politika uygulama, izleme ve koordinasyon kapasitesinin, en az tasarlanan politikaların niteliği kadar önemli olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda, eski dönemde, basit anlamda bazı sektörlerin seçilip desteklenmesine indirgenen sanayi politikalarının hem etkinliğinin son derece kısıtlı olduğu, hem de AB ve DTÖ gibi ülkelerin uluslararası ticaret ortamında yükümlülüklerini belirleyen kuruluşlarca engellendiği görülmektedir. Dolayısıyla, günümüzde, sadece belirli sektörlerin seçilerek desteklenmesini değil, yatay politikalar vasıtasıyla firmaların rekabet gücünü arttıran; ayrıca mevcut ve yeni sektörlerin küresel ekonomide daha yüksek katma değer yaratacak biçimde konumlanmalarını sağlayabilecek şekilde yönlendirebilen, bölgesel eşitsizlikleri sanayi politikası kanalıyla azaltabilen bir sanayi politikası yaklaşımı birçok ülkede benimsenmektedir. Bu yeni sanayi stratejisi yaklaşımı, bir yandan mevcut sektörlerin ve firmaların yeniden yapılanmalarını, daha verimli ve rekabetçi hale gelmelerini sağlarken, diğer yandan ekonomide yeni faaliyetlerin ve yeni yetkinlik alanlarının ortaya çıkabilmesi için gereken ortamı sağlamayı hedeflemektedir.
21. Dünyada, sanayi politikası alanında karar verme katmanlarının da çeşitlenmekte olduğu görülmektedir. DTÖ ve AB uygulamaları ile ülkeler arasındaki ikili anlaşmalar, firmaların rekabet gücünü doğrudan etkilemektedir. Bununla birlikte, ulusal politikalar da, firmaların küresel ekonomiye intibakını hızlandırmak, sanayinin ve ülkenin ulusal/yerel sorunlarının (istihdam, bölgesel gelişme, tarım vb. gibi) çözümüne hizmet etmek bakımından hayati bir işleve sahiptir. Aynı zamanda, dünyadaki başarılı uygulama örneklerinin, firmaların rekabetçiliğini güçlendirmede yerel girişimlerin önem kazandığına işaret etmesiyle, merkezi yönetimlerden yerel yönetimlere sanayi politikası alanında da önemli bir yetki ve sorumluluk devri gerçekleşmektedir.

1.2. Avrupa Birliği'ndeki gelişmeler

22. ABD ekonomisindeki yavaşlama ve mali piyasalardaki sorunlar, AB'ye de yansımaktadır. Böyle bir dönemde, zaten büyüme performansında arzu ettiği hızı yakalamayan, yenilikçilik ve girişimcilik gibi konularda ABD'nin gerisinde kalan AB'nin rekabetçiliği, başta emek piyasası olmak üzere, iç pazar sürecinin

tamamlanması ve mali piyasalarda bütünleşmenin sağlanmasına yönelik reformlara hız verilmesine bağlı hale gelmektedir. Avrupa'da küresel finans krizi sonrası ortaya çıkan borç krizi, AB ülkelerinin yüksek büyüme oranlarına ulaşmasını ve rekabet gücünü artırmasını engellemiştir. Ülkelerin mali yapılarında meydana gelen bozulmaya karşı, otoritelerin aldığı gecikmiş kararlar, borç krizinin daha da derinleşmesine ve güven ortamının sarsılmasına neden olmuştur. Özellikle, Portekiz, İtalya, İrlanda, Yunanistan, İspanya (PIIGS ülkeleri) başta olmak üzere, birçok Avrupa ülkesinde ek mali tedbirler devreye konularak orta vadede krizin etkilerinin ortadan kaldırılması, ülkelerin mali yapılarının sağlamlaştırılması ve güven ortamının yeniden tesis edilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca; AB, Avrupa Komisyonu ve IMF işbirliğiyle kurulan 750 milyar Avroluk "Avrupa Finansal İstikrar Mekanizması", ülkelerin, alınan tüm tedbirlere rağmen, gelecekte yaşayabileceği sorunlara karşı bir teminat niteliği taşımaktadır. Önümüzdeki yıllarda, kamu maliyesi sorunlu ülkeler, AB tarafından belirlenen Maastricht kriterlerini ölçüt alarak, bütçe açığı/hâsıla oranlarını yüzde 3 seviyesinin, kamu borç stoku/hâsıla oranlarını ise yüzde 60 seviyesinin altına çekme yolunda ilerleyeceklerdir. Nitekim, 26-27 Haziran 2010 tarihinde Kanada'nın Toronto kentinde gerçekleştirilen G-20 Liderler Zirvesi'nde bütçe açıklarının 2013 yılına kadar yarıya indirilmesi, diğer yandan borç stoklarının milli gelire oranının 2016 yılına kadar azaltılması veya istikrara kavuşturulması konusunda anlaşma sağlanmıştır. Bununla birlikte mali konsolidasyonun miktarı ve zamanlamasına her ülke kendisi karar verecektir. Her ne kadar "büyüme dostu" mali konsolidasyon stratejileri izlenmesi konusunda bir mutabakat sağlanmış gözükse de, bölge genelinde kalıcı ve sürdürülebilir bir büyümenin sağlanması için rekabet gücü eksikliğinden kaynaklanan yapısal sorunlara odaklanılması ön planda olmalıdır.

23. Avrupa ülkelerinin uzun vadeli ekonomik ve sosyal gelişme hedeflerini ortaya koyan ve AB'nin rekabet gücünü arttırmayı hedefleyen 2000 yılı Lizbon Stratejisi, AB'nin geleceği için önemini korumakta; üye ülkeler için "büyüme ve istihdam" öncelikli hedef olarak ön plana çıkmaktadır. 2005 yılında "Yenilenen Lizbon Stratejisi"nin amaçları Avrupa'yı, yatırım yapmak ve çalışmak için daha çekici bir yer haline getirmek, büyüme için bilgi ve yenilikçiliğe odaklanmak ve "daha fazla ve daha iyi iş yaratmak" olarak belirlenmiştir. 2010 yılı itibariyle AB'de Araştırma Geliştirme (Ar-Ge) harcaması / Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla (GSYİH) oranının yüzde 3, istihdam oranının ise yüzde 70 olması hedeflenmiştir.

24. İmalat sanayinin önemli bir role sahip olduğu AB’de, hâsılanın yaklaşık beşte biri, ihracatın yüzde 75’i ve özel sektör Ar-Ge faaliyetlerinin yüzde 80’i imalat sanayi tarafından yapılmaktadır.⁵ AB-27’deki imalat sanayi üretimi, 1993-2007 arasında yıllık ortalama yüzde 2,2 büyümeyle ABD’nin gerisinde kalmış fakat Japonya’dan daha iyi bir performans sergilemiştir. Ancak, küresel krizin etkisiyle AB-27 imalat sanayi üretimi 2008 yılında yüzde 1,9 oranında düşmüştür. Bu düşüş eğilimi 2009 yılında ivme kazanmış ve söz konusu daralma oranı yüzde 14,8 düzeyinde gerçekleşmiştir.
25. AB’deki sanayi faaliyetleri, özellikle Çin ve diğer yükselen Asya ekonomilerinden gelen önemli bir rekabet baskısıyla karşılaşmaktadır. Özellikle son dönemde, AB’deki sanayi faaliyetlerinin işgücü maliyetlerinin daha ucuz olduğu bölgelere kaymaya başlaması, AB’de kamuoyundaki kaygıları arttırmıştır. Ancak AB-15 ülkelerinden dışarı giden yatırımların halen önemli bir bölümü ABD’ye gitmekte, yeni AB üyesi ülkelere giden yatırımın payı yüzde 13, Çin’e giden ise yüzde 3.8 düzeyinde kalmaktadır.⁶
26. Bu eğilimler sonucunda, sanayinin rekabet gücünü artırıcı yatay sanayi politikası AB’nin gündeminde önem kazanmaktadır. Endüstriyel yeniliğin, Ar-Ge yatırımlarının ve sanayi sektörlerinde yeniden yapılanmanın desteklenmesi için yeni yaklaşımlar geliştirilmektedir. AB’de ihracatın beceri içeriğini iyileştirmek, AB’yi Ar-Ge yatırımları için cazibe merkezi haline getirmek ve AB ticaretinin büyük bir kısmını oluşturan orta–yüksek teknoloji sektörlerinde bir atılım gerçekleştirmek gibi konular öncelikli alanlar arasında yer almaktadır. Öte yandan öne çıkan güncel AB Girişimlerine, Pazar Liderliği Girişimi (Lead Market Initiative) ve firmalar arasında ağların geliştirilmesi ve kümelenmelerin güçlendirilmesine yönelik girişimler örnek verilebilir. Pazar Liderliği Girişimi; e-Sağlık, Koruyucu Tekstil, Sürdürülebilir İnşaat, Biyo-ürünler, Geri Dönüşüm, ve Yenilenebilir Enerji sektörlerinde mevzuat, standardizasyon ve kamu ihalelerini daha yenilikçi yaparak sektörlerle olan talebi artırmayı, katma değer ve istihdam yaratmayı hedeflemektedir. Bununla birlikte, hizmet sektöründe yenilikçilik ve kümelenme alanında artan bilim-sanayi ilişkisi çerçevesinde, dünya seviyesinde

⁵ Comission Staff Working Document, SEC(2005)1215 “Implementing the Community Lisbon Programme: A policy framework to strengthen EU manufacturing – towards a more integrated approach for industrial policy”

⁶ Comission Staff Working Document, SEC(2005)1215 “Implementing the Community Lisbon Programme: A policy framework to strengthen EU manufacturing – towards a more integrated approach for industrial policy”

yenilik kümeleri, bölgesel kümeler ve ağların geliştirilmesine ilişkin yeni AB Bildirimlerinin (Communication) yayınlanması AB gündemde yer almaktadır.

27. AB ülkelerinde uygulanan sanayi politikası genel itibarıyla, bir yandan yatay alanlara odaklanırken, diğer yandan da sektörler öze politikaları içinde barındırmakta ve çok çeşitli politika araçları arasında rekabet gücünü yükseltmeye yönelik bir denge gütmeyi hedeflemektedir. Bu politikalar ve ilgili mevzuat, AB’de merkezi olarak belirlenmemekte, üye ülkelerin kendi sanayi politikalarını AB’nin hedeflediği stratejilerle ve önceliklerle uyumlaştırmaları beklenmektedir. Bu doğrultuda, bu rapordaki çerçevenin hazırlanması sürecinde, AB’deki sanayi politikalarına genel yaklaşım ve Lizbon Stratejisi dâhilindeki öncelikli alanlarla uyum sağlanması gerekliliği de göz önünde bulundurulmuştur.
28. Türkiye, 1999’da almış olduğı AB’ye aday ülke statüsünden daha önce, 1996’dan itibaren Gümrük Birliğı’nin içinde olması nedeniyle, diğer yeni üye ve aday ülkelerden farklı bir konumda bulunmaktadır. Özellikle sanayi alanında Türkiye, AB’nin önemli bir parçası haline gelme sürecindedir. 2009 yılında Türkiye’nin ihracatının yüzde 46’sı AB ülkelerine yapılırken, Türkiye’ye son dönemde (2003-2009) gelen doğrudan yabancı yatırımların yüzde 77’si AB ülkelerinden gelmektedir. Bu bağlamda, Türkiye’nin, AB’deki sanayi politikası ve rekabet gücü tartışmalarının etkin bir katılımcısı olması hem AB üyelerinin rekabetçilik perspektifi hem de Türkiye’nin AB’ye uyumu açısından önem arz etmektedir.

1.3. Türkiye'deki gelişmeler ve rekabet gücü

29. 90'lı yılları çalkantılarla geçiren Türkiye ekonomisi, 2001 krizinin ardından uygulanan yapısal reformlar sonucunda sağlanan makroekonomik istikrarla beraber bu dönemde dünyadaki en başarılı ekonomik büyüme performanslarından birini sergilemiştir. Dünyada teknolojik, ekonomik ve siyasi gelişmelerin yaşandığı bir ortamda, Türkiye hızla dünya ekonomisinin ve AB'nin önemli bir parçası haline gelmeye başlamıştır. Böylece Türkiye, bir yandan küresel ekonomi içindeki birçok fırsatı yakalama imkânına kavuşurken, diğer yandan da dünyadaki olumsuz eğilimlerin etkilerine daha açık hale gelmiştir.
30. Türkiye ekonomisi 2002-2008 yılları arasında yatırım ve verimlilik artışlarına dayalı olarak 27 çeyrek üst üste büyümüştür. AB'ye ekonomik, sosyal ve mevzuat uyumu alanlarında önemli ilerlemeler sağlanmıştır. Türkiye'deki güçlü uluslararası bağlantılara sahip, ihracata dayalı üretim yapan, geniş ve çeşitlenmiş bir imalat sanayi tabanı, 2001 sonrası yeni ekonomik iklime bağlı olarak hızlı bir gelişme süreci içine girmiştir. Sağlanmış olan istikrar ortamı, AB'yle Gümrük Birliği'nin etkisiyle de birleşince, üretim ve dış ticaret yapısında da önemli bir dönüşüm yaşanmaya başlamıştır.
31. Bir yanda Doğu Asya ekonomilerinin hızla gelişmesi, diğer yanda AB'nin rekabetçi konumunu sürdürmesi, Türkiye'nin coğrafi konumunu giderek daha önemli hale getirmektedir. Türkiye, AB'deki tüketim kalıplarıyla büyük ölçüde uyum gösteren, büyük ve genç bir pazara sahip olmanın yanında, bölgesindeki ülkelerle kıyaslandığında, dinamik bir sanayi ve hizmetler altyapısına sahiptir. Bu konumu, Türkiye'ye, küresel yatırımcılar için önemli bir cazibe merkezi özelliği de kazandırmaktadır. Türkiye'nin, bölgesindeki ülkelerin de küresel ekonomiye eklenmesinde önemli bir rol üstlenme potansiyeline sahip olması, Türk sanayisi için önümüzdeki dönemde çok sayıda yeni fırsatı da beraberinde getirecektir. Son dönemde, başta AB merkezli şirketler olmak üzere birçok küresel şirket, bölgesel operasyonları için Türkiye'yi bir üs ve yatırım merkezi olarak konumlandırmaktadır. Önümüzdeki dönemde, bu eğilimin doğru stratejiler sayesinde güçlenmesi, hem Türkiye'nin hem de AB'nin rekabet gücüne önemli bir katkı yapabilecektir.
32. 2005-2008 döneminde ilave istihdam artışı yıllık ortalama yüzde 1,9 düzeyinde iken, 2009 yılında küresel kriz nedeniyle istihdam artışı yüzde 0,4'e düşmüştür.

İstihdam artışının ekonomik büyümenin gerisinde kalmasının temel sebebi, ekonomideki yapı değiştirme eğiliminin hız kazanması, tarım sektörünün payının giderek azalması ve ekonomik büyümeye verimlilik artışlarının kaynaklık etmesi olmuştur. İstihdamın sektörel dağılımına bakıldığında 2002'den 2008'e tarım kesimi istihdam oranı yüzde 11,3 puan azalırken, sanayi, hizmet ve inşaat sektörlerinin istihdam oranı sırasıyla yüzde 2,4 puan, 7,4 puan ve 1,4 puan düzeyinde artmıştır. 2005-2009 döneminde çalışma çağındaki nüfustaki artış yıllık ortalama 830 bin kişi olarak gerçekleşmiştir. Bununla birlikte ekonomideki yapı değiştirme eğilimi küresel kriz nedeniyle olumsuz yönde etkilenmiştir. 2009 yılında 2008'e göre tarım kesimi istihdam oranı 1,0 puan artarken, sanayi, istihdam oranı 1,8 puan azalmıştır. Hizmet ve inşaat sektörlerinin istihdam oranı ise sırasıyla 0,5 puan ve 0,3 puan düzeyinde artmıştır.

33. 2008 yılında işgücündeki artış 2007 yılına göre 691 bin kişi olurken, aynı dönemde istihdam edilenlerin sayısı 2007 yılına göre 456 bin kişi artarak 21 milyon 194 bin kişiye ulaşmıştır. Buna göre işsiz sayısı 235 bin kişi artmıştır. 2008 yılının tamamında, bir önceki yıla göre, tarım, sanayi ve hizmet sektöründe sırasıyla, 149 bin kişi, 138 bin kişi ve 168 bin kişi istihdam artışı gözlenmiştir. Tarım dışı istihdam ise söz konusu dönemde önceki yıla göre 306 bin kişi artmıştır. Türkiye genelindeki işsizlik oranı 2008 yılında, 2007 yılına göre 0,7 puan artarak yüzde 11,0 olarak gerçekleşmiştir. Küresel krizin etkisiyle tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de istihdam azalmış ve işsizlik oranı artmıştır. 2009 yılında işsizlik oranı yüzde 14,0 olmuş, ancak Orta Vadeli Program'da (OVP) 2009 yılı için tahmin edilen yüzde 14,8 oranının altında gerçekleşmiştir. Benzer şekilde OVP'ye göre 2009 yılında istihdam düzeyinin 20,9 milyon kişi olması öngörülmüşken istihdam edilen kişi sayısı 2009 yılında beklentinin üzerinde gerçekleşmiş ve 21,3 milyon kişi olmuştur. İktisadi faaliyetin istikrarlı bir toparlanma eğilimine girmesi, işgücü piyasasına da olumlu biçimde yansımaktadır. Nitekim 2010 yılı Ocak-Nisan döneminde geçen yılın aynı dönemine göre işsizlik oranı kademeli olarak azalmaktadır.
34. Ekonominin genelinde, 2002-2007 yılları arasında verimlilik artışı yıllık ortalama yüzde 6 düzeyinde, imalat sanayinde ise yüzde 7 düzeyinde gerçekleşmiştir. Aynı dönemde, imalat sanayinin istihdam performansı hem geçmiş dönemlere, hem de hizmet sektörüne nazaran düşük kalmıştır. 2008 yılında ise sanayi sektörü, yüzde 3,2'lik istihdam artışıyla oldukça iyi bir performans sergilemiştir. 2009 yılında ise küresel krizin özellikle sanayi sektörünü olumsuz yönde

etkilemesiyle sanayi istihdamı yüzde 8,2 oranında azalmıştır. Aynı dönemde tarım ve hizmetler sektörleri istihdamında artış gözlenmiştir.

Tablo 1.2: İşgücü Verimliliği ve İstihdamdaki Ortalama Yıllık Artış Oranı, Sektörlere Göre

	Genel		Tarım		Sanayi		Hizmetler	
	Verimlilik	İstihdam	Verimlilik	İstihdam	Verimlilik	İstihdam	Verimlilik	İstihdam
1992-1997	%3	%2	%0	%0	%3	%3	%2	%3
1997-2002	%1	%0	%6	%3	%2	%1	%1	%3
2002-2007	%6	%1	%5	%4	%7	%1	%3	%4
2008	-	%2	-	%3	-	%3	-	%2
2009	-	%0.4	-	%4.5	-	%-8.2	-	%1.9

Kaynak: TÜİK

35. Son yıllarda, imalat sanayinde görülen verimlilik artışı, üretimin de tempolu bir şekilde yükselmesine katkı yapmıştır. Aynı dönemde, imalat sanayi ihracat ve ithalat miktarında da önemli bir artış yaşanmıştır.

Tablo 1.3: İmalat Sanayi Göstergeleri (Yüzde), 2003, 2007, 2008,2009

	2003	2007	2008	2009
GSYİH İçindeki Payı	23	24	24	23
Üretim Artışı (Sabit Fiyatlarla)	8,4	5,6	-0.1	-7.2
İhracat Artışı (Cari Fiyatlarla)	31,7	26	23.8	-23.8
İthalat Artışı (Cari Fiyatlarla)	34,6	21,3	12,2	-26.1
Kapasite Kullanım Oranı*	-	78.3	75.2	65.0

Kaynak: TÜİK

* Kaynak: TCMB

36. Küresel finansal krizin etkileri ile birlikte, 2008 yılının dördüncü çeyreğinde, sanayi katma değeri yüzde 10,6 oranında azalmıştır. 2008 yılı dördüncü çeyrekte, imalat sanayi sektörünün GSYİH içindeki payı yüzde 22,3 olarak gerçekleşmiştir.
37. Uzun dönemli bir perspektiften bakıldığında, Türkiye'nin küresel ekonomiyle bağıni kuran lokomotif sektörün imalat sanayi olduğu görülmektedir Türkiye'nin toplam ihracatı içinde imalat sanayi ürünlerinin payı, 1980'deki yüzde 37

düzeyinden, 2009'da yüzde 93'e ulaşmıştır. Türkiye'de 2002-2008 yılları arasında yaşanan dış ticaret hacmi artışı da dikkat çekici bir boyuttadır. 2002'deki 87 milyar dolarlık dış ticaret hacmi, yıllık ortalama yüzde 25'lik bir artışla 2008 yılında 334 milyar dolar düzeyine ulaşmış, 2009 yılında ise 243 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 1.4: 2002-2010 Dönemi Türkiye'nin Dış Ticaret Rakamları (Milyon Dolar)

Yıl	İhracat	İthalat	Ticaret Dengesi	Ticaret Hacmi
2002	36.059	-51.554	-15.495	87.613
2003	47.253	-69.340	-22.087	116.593
2004	63.167	-97.540	-34.373	160.707
2005	73.476	-116.774	-43.298	190.251
2006	85.535	-139.576	-54.041	225.111
2007	107.272	-170.063	-62.791	277.334
2008	132.027	-201.964	-69.936	333.991
2009	102.128	-140.899	-38.771	243.027
2010 Ocak-Mayıs	45.546	-68.125	-22.579	113.671

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı

38. İmalat sanayi ihracatındaki hacim artışına koşut olarak hem pazar hem de ürün deseni bakımından çeşitlenme süreci yaşanmaktadır. Bu çeşitlenme eğilimi, Türkiye'yi diğer yeni AB üyesi ülkelerden ayırtıran bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. 2008 yılında, Türkiye'nin 1 milyar doların üstünde ihracat yaptığı ülke sayısı 30; 501 milyon -1 milyar dolar arasında ihracat yaptığı ülke sayısı 19'dur.
39. Avrupa Birliği ülkelerinin ekonomik büyümesinin yavaşlamasının ihracata etkileri 2008 yılının son aylarında görülmeye başlamıştır. 2007 yılında yüzde 56,3 olan Avrupa Birliği'nin ihracattaki payı 2009 yılında yüzde 46'ya gerilemiştir.

Tablo 1.5: 2007, 2008 ve 2009 Yılı İhracatının Ülke Gruplarına Göre Dağılımı, Milyon Dolar

	2007	2008	2009	Değişim (%)	Pay (%)
A- AB (27)	60.399	63.390	46.984	-25,9	46,0
B-TÜRKİYE SERBEST BÖLGELERİ	2.943	3.008	1.957	-34,9	1,9
C-DİĞER ÜLKELER	43.930	65.622	53.187	-18,9	52,1
1-Diğer Avrupa	10.843	15.678	11.358	-27,6	11,1
2-AFRİKA	5.976	9.063	10.179	12,3	10,0
Kuzey Afrika	4.030	5.850	7.447	27,3	7,3
Diğer Afrika	1.947	3.212	2.732	-14,9	2,7
3-AMERİKA	5.603	6.532	4.838	-25,9	4,7
Kuzey Amerika	4.541	4.802	3.563	-25,8	3,5
Orta Amerika ve Karayipler	549	829	597	-28,0	0,6
Güney Amerika	514	901	678	-24,8	0,7
4-ASYA	20.309	32.505	25.891	-20,3	25,4
Yakın ve Orta Doğu	15.081	25.430	19.187	-24,5	18,8
Diğer Asya	5.227	7.074	6.704	-5,2	6,6
5-Avustralya ve Yeni Zelanda	343	435	360	-17,2	0,4
6-Diğer Ülke ve Bölgeler	857	1.410	561	-60,2	0,5
Seçilmiş Ülke Grupları					
OECD Ülkeleri	65.675	70.472	54.227	-23,1	53,1
EFTA Ülkeleri	1.328	3.262	4.327	32,7	4,2
Karadeniz Ekonomik İşbirliği	16.784	20.867	12.315	-41,0	12,1
Ekonomik İşbirliği Teşkilatı	4.700	6.248	5.945	-4,8	5,8
Bağımsız Devletler Topluluğu	10.088	13.938	8.742	-37,3	8,6
Türk Cumhuriyetleri	2.874	3.749	3.397	-9,4	3,3
İslam Konferansı Teşkilatı	20.311	32.597	28.663	-12,1	28,1

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı

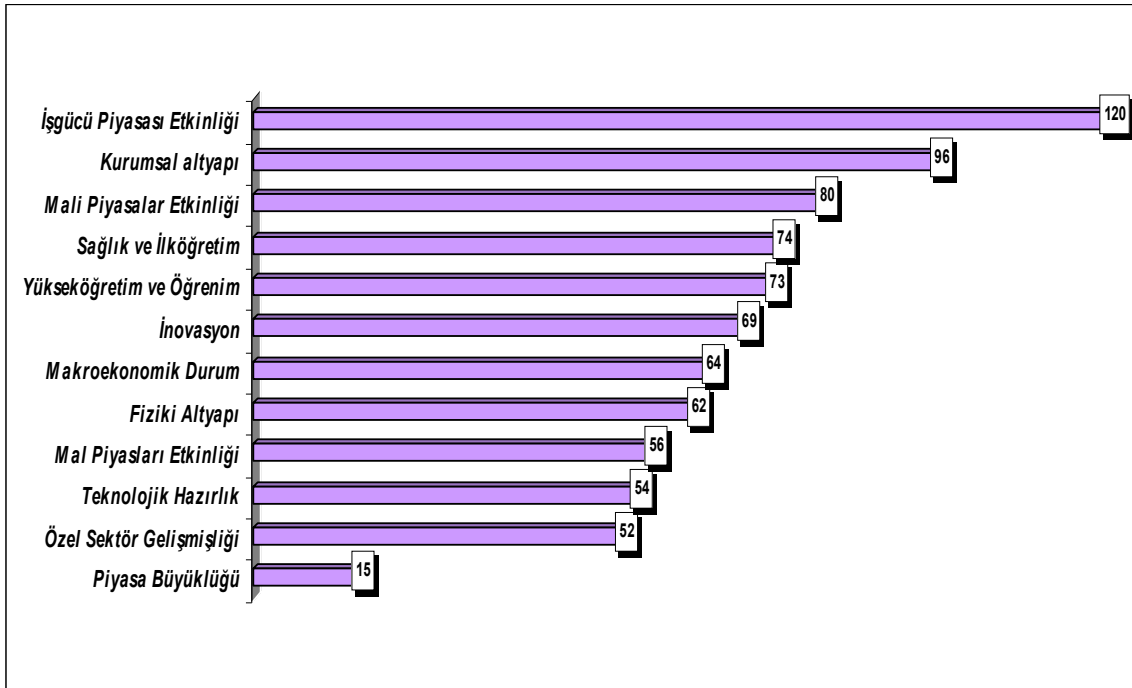
40. Türkiye'nin ihracatının ülke gruplarına dağılımında AB'nin ağırlığı devam etmekte, ancak diğer bölgelerin de portföydeki paylarının artmakta olduğu

görülmektedir. 2007 yılında 60,3 milyar dolarla yüzde 56,3 paya sahip olan AB-27 ülkelerine ihracatımızın, 2009 yılında 46,9 milyar dolarla ihracattaki payının yüzde 46'ya düştüğü görülmektedir. İhracatımızda yüzde 19 pay alan Yakındoğu ve Ortadoğu ülkelerine yönelik ihracatımızın ise 19 milyar dolar düzeyinde olduğu görülmektedir. Afrika ülkelerine yönelik ihracatımız yüzde 12,3'lük artışla 10,2 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

41. Dünya Ekonomik Forumu tarafından hazırlanan 2009-2010 Global Rekabet Gücü Endeksine göre, Türkiye 133 ülke arasında, 61. sırada yer almaktadır. Rekabet gücünü belirleyen unsurlardan görece olarak olumlu katkı yapanlar arasında piyasa büyüklüğü, özel sektör gelişmişliği, mal piyasalarının etkinliği; rekabet gücünü olumsuz etkileyen unsurlar arasında ise işgücü piyasası etkinliği, kurumsal altyapı, yükseköğretim ve mesleki eğitim ile finansal piyasaların gelişmişliği bulunmaktadır.

Şekil 1.1: Rekabet Gücü Bileşenlerine Göre Yapılan Sıralamada Türkiye'nin 133 Ülke İçindeki Sıralaması

Kaynak: Dünya Ekonomik Forumu, Rekabet Gücü Endeksi, 2009

42. Türkiye'nin rekabet gücünün bileşenleri AB'ye yeni üye olan 12 ülke ile mukayese edildiğinde, özel sektör gelişmişliği (*business sophistication*), yenilikçilik, kamudaki kurumsal altyapı, özel sektördeki kurumsal yönetim düzeyi alanlarındaki performansının daha iyi; fikri mülkiyet hakları, demiryolu ağı

kalitesi, liman kalitesi, bilgi-iletişim teknolojilerinin yaygınlığı alanlarındaki performansının ise daha kötü olduğu görülmektedir. Diğer alanlarda ise yaklaşık olarak benzer bir performans söz konusudur. Türkiye bu performansı ile Ortadoğu, Kafkaslar, Kuzey Afrika ve Balkanlar'ı kapsayan geniş bir coğrafyadaki ülkelerle ile kıyaslandığında, bu bölgedeki gelişmiş rekabetçilik düzeyine sahip ülkelerin başında gelmektedir.

43. Türk imalat sanayinin alt sektörler bazındaki yapısında, 1996'dan 2008'e önemli bir niteliksel dönüşüm yaşandığı görülmektedir. Toplam imalat sanayi ihracatı içinde otomotiv, makine, beyaz eşya, elektronik, petrol ürünleri ve lastik-plastik sektörlerinin payında kayda değer bir artış görülmektedir. Öte yandan, giyim eşyası, tekstil ürünleri gıda ürünlerinin payı, 1996 -2008 yılları arası azalma göstermiştir. Özellikle Çin ve Hindistan'daki üreticilerin yükselttiği uluslararası rekabet baskıları sonucunda, geleneksel emek yoğun faaliyetlerin, ihracat içindeki payı azalırken, bu sektörlerde daha yüksek katma değerli, yenilikçi üretim yapılarına geçme baskısı hissedilir olmuştur. Ayrıca, küresel ekonomide hızla yaşanmakta olan emtia fiyatlarındaki değişimin, Türkiye'de imalat sanayisinin ihracat ve üretim yapısını da etkilemesi beklenmektedir.

Tablo 1.6: İmalat Sanayi Alt Sektörlerinin Toplam İmalat Sanayi İhracatı İçindeki Payı (Yüzde)

Sektör	1996	2000	2007	2008	2009	2010 Oc.-May.
Ana Metal Sanayi	10,9	8,8	12,2	17,9	15,8	14,7
Motorlu Kara Taşıtı ve Römorklar	4,8	6,8	16,8	15,3	13,5	14,9
Giyim Eşyası	23,5	21,2	11,7	9,2	10,1	10,4
Tekstil Ürünleri	18,6	18,1	10,7	9,1	10,0	9,6
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Teçhizat	4,0	5,4	7,9	7,8	8,5	8,3
Kok Kömürü, Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri ve Nükleer Yakıtlar	1,3	1,2	4,9	5,8	3,8	4,2
Gıda Ürünleri ve İçecek	12,0	7,2	5,1	5,2	6,2	5,8
Metal Eşya Sanayi (Makine ve Teçhizatı Hariç)	2,3	2,6	4,2	4,4	4,7	4,5
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Elektrikli Makine ve Cihazlar	3,8	3,2	4,1	4,0	4,3	4,3
Kimyasal Madde ve Ürünler	6,1	5,5	4,0	4,0	4,5	5,1
Plastik ve Kauçuk Ürünleri	2,5	3,1	3,9	3,8	4,2	4,4
Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünler	3,8	4,4	3,4	3,5	3,9	3,9
Mobilya ve Başka Yerde Sınıflandırılmamış Diğer Ürünler	1,2	2,5	3,1	2,8	2,9	3,2
Diğer Ulaşım Araçları	0,8	3,5	2,7	2,7	2,5	1,6
Radyo, Televizyon, Haberleşme Teçhizatı ve Cihazları	1,5	3,8	2,7	1,9	2,0	1,9
Kağıt ve Kağıt Ürünleri	0,6	0,6	0,8	0,8	1,0	1,1
Dabaklanmış Deri, Bavul, El Çantası, Saraciye ve Ayakkabı	1,1	0,7	0,6	0,5	0,5	0,6
Ağaç ve Mantar Ürünleri (Mobilya Hariç); Hasır Vb. Örülerek Yapılan Maddeler	0,3	0,2	0,5	0,4	0,5	0,5
Tıbbi Aletler; Hassas Optik Aletler ve Saat	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4
Tütün Ürünleri	0,5	0,5	0,2	0,2	0,3	0,3
Basım ve Yayım; Plak, Kaset Vb.	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1
Büro, Muhasebe ve Bilgi İşleme Makineleri	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1

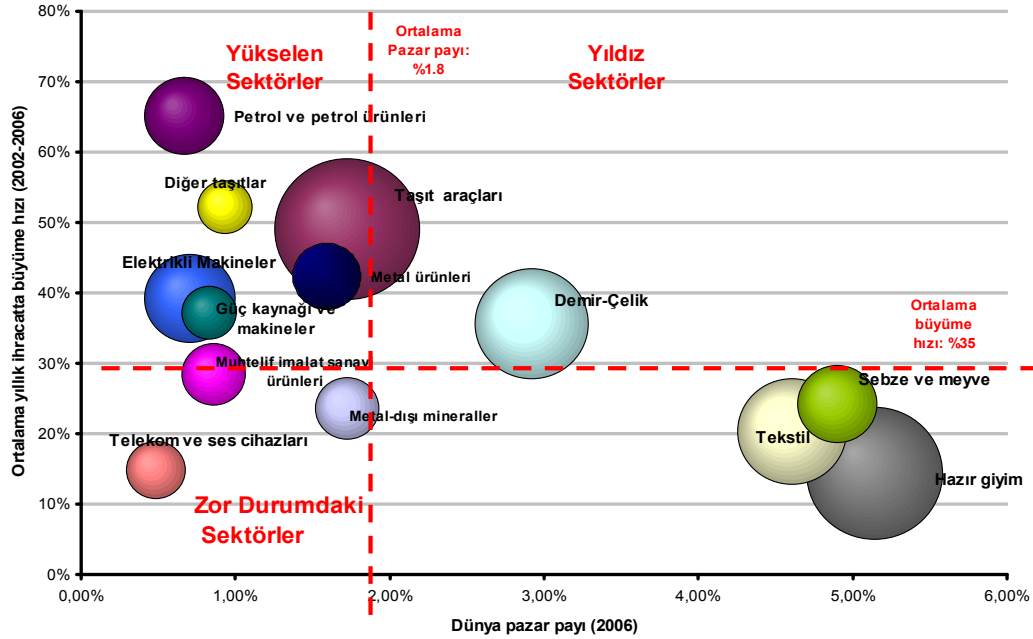
Kaynak: TÜİK

44. İhracattaki gelişmeler, sektörlerin dünyadaki pazar paylarıyla birlikte incelendiğinde rekabet gücü açısından, küresel ekonomide hızlı yükselen sektörlerin olduğu; ancak imalat sanayinde yıldız sektör olarak tanımlanabilecek (dünyada yüksek pazar payını sürekli olarak arttırabilen) sektörlerin sayısının ise az olduğu görülmektedir. (Şekil 1.2) Otomotiv ve demir-çelik sektörleri ise dünyada önemli pazar payına sahip olmalarının yanında, tempolu bir büyüme performansı sergilemektedir. Diğer taraftan, 2007’de tekstil, hazır giyim, sebze-meyve gibi dünyadaki pazar payı yüksek olan sektörlerimizin ihracat büyüme

oranları yavaş bir seyir izlemektedir. İhracatı hızlı artan sektörlerimizin (petrol ve petrol ürünleri, elektrikli makineler, metal ürünleri) dünyadaki pazar paylarıysa görece olarak düşük bir seviyededir. Televizyon üretimi, 2004 ve 2005'deki yüksek performansına karşın, 2006 – 2009 döneminde düşüş eğilimine girmiştir.

Şekil 1.2: Sektörel Rekabet Gücü: Dünyadaki Pazar Payları ve Büyüme Hızları, 2006

Kaynak: TEPAV, Birleşmiş Milletler COMTRADE veri tabanı

45. Son yıllarda dış ticaret yapımızda yaşanan önemli bir değişiklik de imalat sanayinin (petrol ve doğalgaz dışı) ara malı ithalatında yaşanan artıştır. Bu artışın sebepleri arasında, yatırımlarda ve ihracattaki artışa paralel olarak, uluslararası piyasalarda emtia fiyatlarının yükselişi, ihracatın sektörel kompozisyonunun değişmesi ve kurun değerlendirilmesi gösterilebilir.
46. AB ile karşılaştırıldığında teknoloji yoğun sektörlerin Türkiye'nin toplam ihracatı içindeki payı hala çok geridedir (Tablo 1.7). İmalat sanayinde 2001'in ardından hızlanmış olan yapısal dönüşümün de etkisiyle, Türkiye'de orta-üstü teknoloji ürünlerin ihracatının yükselmesine karşın, bu alanlardaki yerel kümelenmelerin henüz yeterince gelişmemiş olmasından dolayı, yüksek teknoloji ürünlerin katma değerinde herhangi bir artış yaşanmamaktadır. Bu durum, büyük ölçüde Türkiye'de yapılan orta ve yüksek teknoloji üretimin ithal ara girdiye bağımlılığının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Tablo 1.7: İmalat Sanayi Üretim ve İhracatının Yapısı (Yüzde Pay)

Teknoloji Yoğunluğu(1)	TÜRKİYE		AB		
	Üretim		İhracat		İhracat(3)
	2002	2008(2)	2002	2008	2006
Yüksek	5,1	4,1	6,2	3,1	21,6
Ortanın Üstü	18,2	24,8	24,3	30,9	41,1
Ortanın Altı	26,7	32,1	22,8	37,7	19,1
Düşük	50	39	46,8	28,3	18,3
Toplam	100	100	100	100	100

Kaynak: DPT 2010 yılı programı

(1) OECD sınıflandırması esas alınmıştır.

(2) 2006 fiyatlarıyla DPT tahminidir.

(3) OECD üyesi AB Ülkeleri

47. Sanayi ihracatında orta-üstü teknoloji içeren sektörlerin payının artmasının bir sonucu olarak Ar-Ge'ye yapılan harcamalar son dönemde önemli bir artış eğilimine girmiştir. 2007'de GSYİH'nin yüzde 0.76'sı düzeyinde, 3,2 milyar Avro'luk Ar-Ge harcaması yapılmıştır. 2008'de ise GSYİH'nin yüzde 0.73'ü düzeyinde Ar-Ge harcaması yapılmıştır. Her ne kadar bu miktar AB'nin bu alandaki Lizbon Hedefi olan yüzde 3 hedefinin çok altında ise de, nominal olarak, AB'ye yeni katılan tüm üye ülkelerin toplam 5,81 milyar Avro'luk Ar-Ge harcamasının yaklaşık yarısından fazlasına denk gelmektedir. Öte yandan, 2013 yılı itibari ile Türk özel sektörünün, ülkedeki toplam Ar-Ge harcamasının en az yüzde 60'ını gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda kamu tarafından sağlanacak olan desteklerin özel sektörün Ar-Ge faaliyetlerini artırıcı yönde tasarlanması sağlanacaktır. Türkiye 2007 yılında, 355 adet uluslararası patent başvurusunda bulunmuştur. 2008 yılında bu rakam 367 olarak gerçekleşmiştir. 9. Kalkınma Planı'na göre, 2013 yılında Ar-Ge harcamalarının GSYİH içindeki payının yüzde 2'ye çıkması ve tam zamanlı araştırmacı sayısının 80.000'e çıkması planlanmaktadır.
48. 2001'den sonra, küresel veya bölgesel ölçekte iş yapan büyük Türk şirketlerinin stratejilerinde de niteliksel bir değişim gözlenmektedir. 90'lı yıllarda, çok fazla sayıda ve farklı sektörlerde faaliyet gösteren şirketleri bünyelerinde bulunduran başlıca holding şirketleri, 2001 krizinin ardından kritik bir yeniden yapılanma ve konsolidasyon sürecine girmişlerdir. Böylece günümüzde, toplam ciro açısından ilk onu oluşturan holding şirketlerinin, yaklaşık dört veya beş sektörde

faaliyetlerini odaklandıkları görülmektedir. Büyük holdinglerin ve şirket gruplarının, faaliyet alanları içinde finans, enerji ve haberleşme gibi hizmet sektörlerinin ağırlıkları artmıştır. İmalat sanayinde faal olan gruplar ise otomotiv, beyaz eşya, elektronik, gıda ve yapı malzemeleri-çimento alanlarında operasyonlarını konsolide etmişler ve cirolarının önemli bir kısmını dış pazarlardan sağlamaktadırlar.⁷

49. Küresel Türk şirketlerinin stratejileri kadar son dönemde Türkiye'ye gelen doğrudan yabancı yatırımcıların sektörel tercihleri de sanayi stratejisi için önem arz etmektedir. 2001 krizinin ardından Türkiye'nin çektiği doğrudan yabancı yatırımların yüzde 84'ü, özelleştirme ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) satışlarının da etkisiyle, hizmet sektörüne, esas olarak da finans ve haberleşme alanlarına gelmiştir. 2008 yılında, Türkiye'ye yapılan doğrudan uluslararası yatırım girişleri toplamı içinde imalat sanayinin payı yüzde 25,8'dir. İmalat sanayine yapılan yatırımlar arasında en büyük payı; gıda ürünleri, içecek ve tütün imalatı sektörleri oluşturmaktadır.

AB'ye Ekonomik Entegrasyon

50. AB ülkeleri, Türkiye ekonomisinin dış dünya ile bağlantısında belirleyici bir konuma sahiptir. Dış ticarete AB'nin ağırlığı, Türk işletmelerinin dünyanın en sofistike tüketici tercihlerinin geçerli olduğu bir pazarda rekabet etmekte olduğunu göstermektedir. 2009 yılında, Türkiye'nin 102 milyar dolar düzeyindeki ihracatının yüzde 46'sı AB-27 ülkelere yapılmıştır. Aynı yılda Türkiye'nin toplam ithalatında AB-27 ülkelerinin payı, yüzde 40 düzeyindedir. Türkiye özellikle yatırım ve ara malları için önemli bir ithalatçı ülke konumundadır. Doğu Asya ülkelerinin ithalat içindeki payının artmasına karşın, yatırım malları için AB-27'nin ağırlığı devam etmektedir.
51. Ticari anlamda yaşanan entegrasyona ek olarak, Türkiye, Avrupa kaynaklı doğrudan yabancı yatırımlar kanalıyla da AB'ye hızla entegre olmaktadır. Türkiye'ye 2003-2007 yılları arasında gelen toplam 47,3 milyar dolarlık doğrudan yabancı yatırımın yüzde 72'si AB ülkelerinden gelmiştir. Bu yatırımlar, Türk şirketlerinin AB'deki değer zincirlerine entegrasyonu için önemli fırsatları beraberinde getirmektedir. Bu eğilim, Türkiye'nin giderek AB'nin sanayi ve hizmetler alanının doğal bir parçası haline geldiğine de işaret etmektedir.

⁷ T.C Devlet Planlama Teşkilatı, 2006. "Dokuzuncu Kalkınma Planı", Ankara.

52. Öte yandan, yatırımlarda ve dış ticarete AB'nin ağırlıklı önemine karşın, son dönemde ihracat bağlantılarının coğrafi bakımdan birçok ülkeye ve bölgeye yayılarak, çeşitlenmekte olduğu da dikkat çekicidir. Bu çeşitlilik, bazı ekonomilerde yaşanabilecek talep daralmalarının, Türkiye ekonomisi üzerindeki olumsuz etkisini sınırlandıracaktır. Türk işletmelerinin, özellikle Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerindeki yüksek pazar payına (yüzde 26) sahip olmaları, bu pazarların gelişme perspektifiyle değerlendirildiğinde, Türk firmaları ve AB'deki ortakları için önemli fırsatlar sunmaya devam edecektir.
53. AB-27 ülkelerinde imalat sanayi ürünlerindeki genel pazar payımız 2003 yılındaki yüzde 3,8 düzeyinden, yılda ortalama yüzde 7 artışla 2007'de yüzde 4,7 düzeyine ulaşmıştır. İçinde otomotiv, makine sanayi gibi sektörlerin bulunduğu orta-teknolojili ürün grubunda Türkiye'nin pazar payı, 4 sene içinde tam 2,5 kat artarak 1999'daki yüzde 1,6 seviyesinden 2004'de yüzde 4'e yükselmiştir. Düşük teknoloji ürünlerdeyse bu artış yüzde 6,3'ten yüzde 7,9'a yükselme şeklinde olmuştur.

Türkiye Ekonomisi ve Küresel Finansal Kriz

54. 2007 yılı yaz aylarında finans piyasalarında başlayan dalgalanmalar, 2008 yılı Eylül ayından itibaren derinleşerek küresel bir finansal krize dönüşmüştür. ABD ve Avrupa'da birçok banka iflas etmiş, finansal konsolidasyona gidilmiş ve kamu müdahaleleri gerçekleşmiştir. Mali sistemdeki sorunlar ve oluşan belirsizlik ortamı yatırımcı ve tüketici güvenini olumsuz yönde etkilemiştir. İç ve dış talebin azalması ve kredi imkânlarının zorlaşması nedeniyle birçok ülkede üretimde önemli düşüşler gözlenmiştir. Ancak küresel ekonomi 2009 yılı son çeyreğinden itibaren yeniden toparlanma sürecine girmiştir. Nitekim dünya ekonomisi 2009 yılı son çeyreğinden itibaren bir önceki yıla kıyasla yeniden büyümeye başlamıştır. Küresel toparlanmanın başlamasında genişletici maliye ve para politikaları etkili olmuştur. Kriz döneminde stokların önemli ölçüde erimesi, krizin hafiflemesiyle birlikte üretimin yeniden başlamasına olanak sağlamıştır. Gelişmekte olan ülkelerde ise büyüme göreceli olarak canlı seyreden iç talep ve artan emtia fiyatlarından da destek almaktadır.
55. Küresel krizin finansal kuruluşları da içine alarak derinleşmesi, ülkelerde geleneksel para politikası araçlarına ek olarak, bazı tedbirlerin uygulamaya konulması sonucunu doğurmuştur. Bu tedbirlerin önümüzdeki dönemde söz konusu ülkelerde kamu borç stoku üzerinde olumsuz etkileri kaçınılmazdır.

Ayrıca, yaşanan küresel finansal krizin, 2007 yılında zirveye çıkan yükselen ekonomilere yönelik sermaye akımlarını da olumsuz etkilediği görülmektedir. Küresel ekonomide gözlenen bu iyileşme işaretlerine karşın, riskler halen önemini korumaktadır. Olağanüstü geniş çapta alınan önlemlerden çıkışın zamanlaması, küresel toparlanmanın sürdürülebilirliği açısından kritik öneme sahiptir. Destekleyici politikaların erken sonlandırılması büyümenin sürdürülebilir bir yapıya kavuşmadan yeniden zayıflamasına, geç sonlandırılması ise enflasyona ve kamu finansman sorunlarının daha da ağırlaşmasına yol açabilecektir.

56. Küresel ekonomik kriz Türkiye ekonomisini üç kanaldan etkilemiştir. Bunlar, dış ticaret imkanlarındaki daralma, finansman ve likidite koşullarındaki sıkışma ile beklentilerdeki kötüleşme olarak özetlenebilir. Bunlardan en önemlisi, finansmana erişimde yaşanan sorunlardır.
57. İhracatın yarıya yakın bir bölümünün gerçekleştirildiği AB ülkelerinde krizin şiddetli şekilde hissedilmesi, ülkemizin ihracat performansını önemli ölçüde düşürmüştür. Özellikle ihracata yönelik üretim yapan taşıt araçları, ana metal, makine teçhizat ve radyo-tv haberleşme alt sektörlerinde ihracat reel olarak hızlı bir biçimde azalmış ve yurt içi üretim olumsuz yönde etkilenmiştir. İhracat, 2009 yılında bir önceki yıla göre yüzde 22,6 oranında azalarak 102,1 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu dönemde, toplam ihracatın yüzde 94,3'ünü oluşturan imalat sanayi ürünleri ihracatı, yüzde 23,8 oranında azalmıştır.
58. Türkiye bankalarında herhangi bir yapısal bozukluğun gözlenmiyor olması, yaşanan krizi 2001 krizinden ayıran önemli bir unsurdur. Ancak bu durum, bankaların dışarıdan temin edeceği fonlardaki azalmanın önüne geçemediği için, sendikasyon kredilerinde ve döviz cinsinden borçlanmada zorluklar yaşanmıştır. Türkiye'de hem bankalar hem de şirketler, dışarıdaki günlük bilançosu hasarlı hale gelen bankalardan kredi kullanmışlardır. Kriz sonrası büyük şirketlerin aldıkları kredilerin azalması, bu şirketlerin tedarik zincirlerini etkilemiştir. 2009 yılının ilk 6 ayında ticari krediler, 2008 yılının ilk altı ayına göre yaklaşık yüzde 134 azalarak 1,6 milyar USD civarında gerçekleşmiştir. Ticari kredilerdeki daralmanın olumsuz etkisi KOBİ'ler, esnaf ve çalışanlar tarafından hissedilmiştir.
59. Piyasalarda risk algılamasının artması ve güvenin azalmasının, yatırımcı ve tüketici davranışlarına olan olumsuz etkileri ise krizin diğer bir etki kanalıdır

Küresel belirsizliklerin en yoğun şekilde hissedildiği 2008 yılı son çeyreği ve 2009 yılının ilk çeyreğinde ekonomik birimlerin ileriye dönük beklentileri olumsuz yönde etkilenmiş, bu da yatırım ve tüketim kararlarının ertelenmesine ve ekonomik aktivitenin ciddi biçimde yavaşlamasına yol açmıştır.

60. Gerek dış talep gerekse iç talepteki gerilemeye bağlı olarak Türkiye ekonomisinde üretim, ihracat ve işsizlik göstergeleri olumsuz yönde etkilenmiştir. 2008 yılının dördüncü çeyreğinde GSYİH yüzde 7,0 oranında azalmış ve 2008 yılı GSYİH artışı yüzde 0,7 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye küresel ekonomiye entegre olan tüm ülkeler gibi krizden olumsuz yönde etkilenmekle birlikte, pek çok ülkeden daha önce kademeli bir toparlanma sürecine girmiştir. Türkiye ekonomisi küresel belirsizliklerin en yoğun şekilde hissedildiği 2009 yılının ilk çeyreğinde yüzde 14,5 oranında daralmakla birlikte, ekonominin daralma hızı krize karşı alınan tedbirlerin etkisiyle takip eden dönemde yavaşlamış, yılın dördüncü çeyreğinde ise GSYH büyüme hızı yüzde 6,0 olmuştur. Ekonominin dördüncü çeyrekte güçlü bir büyüme kaydetmesi sonucunda, Orta Vadeli Programda (OVP) 2009 yılı için yüzde 6'lık daralma öngörülmüşken, 2009 yılının bütününde GSYH'daki daralma yüzde 4,7 seviyesinde kalmıştır. Ekonomideki büyüme eğilimi 2010 yılı ilk çeyreğinde de güçlenerek devam etmiştir. 2010 yılı birinci çeyreğinde yüzde 11,7 oranında büyüyen Türkiye ekonomisi, küresel krizden çıkış sürecinde dünyada en hızlı toparlanan ekonomilerden birisi olmuştur. Son döneme ilişkin göstergeler de ekonomideki büyüme sürecinin devam ettiğine işaret etmektedir. Bu büyüme sürecinde geçen yılki düşük baz etkisi, Türkiye ekonomisine ilişkin beklentilerin olumluya dönmesiyle finansman imkanlarının iyileşmesi, dış talebin toparlanması ve alınan mali önlemlerle iç talebin canlanması etkili olmaktadır.
61. Sanayi üretimi 2010 yılı Ocak-Mayıs döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 16,9 oranında artmıştır. Sanayi üretiminin en önemli öncü göstergesi olan kapasite kullanım oranı ise 2009 yılı ikinci çeyreğinden bu yana ılımlı toparlanma eğilimi sergilemiş ve bu eğilimini 2010 yılı Ocak-Haziran döneminde de sürdürmüştür. İmalat sanayi kapasite kullanım oranı 2010 yılı Ocak-Haziran döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre 8,4 puan artarak yüzde 70,5 düzeyinde gerçekleşmiştir. İhracat, 2009 yılında bir önceki yıla göre yüzde 22,6 oranında azalarak 102 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu yılda, toplam ihracatın yüzde 93,4'ünü oluşturan imalat sanayi ürünleri ihracatı, yüzde 23,8 oranında azalmıştır. Bu azalmada, kara taşıtları ihracatının yüzde

33,1, demir ve çelik ihracatının yüzde 48,9, makineler ve aksamaları ihracatının yüzde 20,7 oranında azalması temel belirleyici olmuştur. İthalat, 2009 yılında bir önceki yıla göre yüzde 30,2 oranında azalarak 140,9 milyar ABD dolarına gerilemiştir. 2008 yılının ikinci çeyreğinde başlayan ekonomik daralmanın küresel krizin etkisiyle derinleşmesi, ithalat talebindeki düşüşün temel nedeni olmuştur. Bu dönemde tüketim ve yatırım malları ithalatı, toplam ithalattan daha düşük bir oranda azalırken; ihracat ve üretimdeki gerileme ve uluslararası emtia fiyatlarındaki azalma nedeniyle ara malları ithalatındaki düşüş, yüzde 34,4 oranında gerçekleşmiştir. 2008 yılı Ekim ayından sonra dış talebin daralmasına paralel olarak gerileyen ihracat, 2009 yılı Ekim ayından itibaren dünya ticaretindeki toparlanmaya başlamış ve ihracatçılarımızın Avrupa'da pazar paylarını artırmalarına paralel olarak artış eğilimine girmiştir. İç talebin toparlanmasıyla birlikte ithalat da 2009 yılı sonundan itibaren artma eğilimine girmiştir.

62. Finansal krize karşı ülkeler bir yandan koordineli olarak ortak tedbirler alırken diğer yandan kendi ekonomik yapılarını da dikkate alarak ülkeye özgü tedbirler uygulamaktadır. Yaşanan küresel krizin derinliği ve yansımaları karşısında Türkiye de kendi tedbirlerini almaktadır. Türkiye'de 2002-2007 döneminde sağlanan makro ekonomik istikrar ve başta bankacılık ve kamu sektörü sektörü olmak üzere gerçekleştirilen yapısal reformlar, ülkenin bu tip dışsal şoklara karşı direncini geçmiş dönemlere göre artırmıştır. Bu çerçevede, 2010 yılı programı ve bütçesinde bu etkiler dikkate alınarak, ekonomik öncelikler belirlenmiştir.
63. Türkiye'de krizle ilgili gelişmeler, başta Ekonomi Koordinasyon Kurulu (EKK) olmak üzere oluşturulan izleme mekanizmalarıyla düzenli olarak takip edilmektedir. EKK'da krizin seyri, ülkemize olası etkileri ve bu etkiler karşısında alınması gerekli tedbirler değerlendirilmektedir.
64. Küresel finansal krizin olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla 2008 yılının ikinci yarısından itibaren likidite, vergi/prim, üretim/ihracat ve finansman odaklı olmak üzere çeşitli tedbirler alınmıştır.
65. Likidite destekleri kapsamında; bankaların birbirlerinden ABD Doları ve Euro üzerinden döviz borç alıp vermelerine olanak sağlanması amacıyla düzenlemeler yapılmış, Merkez Bankası'nca yapılan döviz alım ihalelerine ara verilmiş, Merkez Bankası Likidite Desteği Kredilerinin kullanım koşullarını belirleyen yönetmelik yayımlanmış, yabancı para zorunlu karşılık oranı

azaltılmış, yabancı para zorunlu karşılıklara faiz ödenmesi uygulamasına son verilmiş, Türk parası zorunlu karşılıkların faiz oranı artırılmış, bankaların kar dağıtımına sınırlama getirilmiştir.

66. Vergi ve Prim Destekleri kapsamında; yurtdışındaki varlıkları yurtiçine getirmeyi teşvik amaçlı vergi indirimleri ve vergi muafiyetlerini içeren kanun yürürlüğe konulmuş, hisse senedi kazançlarında yerli yatırımcılara uygulanan stopaj sıfıra indirilmiş, vergi borçlarına ilişkin düzenlemeler yapılmış, yurt dışı tedarikçilerden sağlanan kredilerde stopaj oranı yüzde 5'e indirilerek vergi yükü azaltılmış, çeşitli konularda ve sektörlerde ÖTV ve KDV oranları düşürülmüş, hurdaya çıkarılan motorlu araçlarda vergi ve cezalara ilişkin düzenlemeler yapılmış, Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu kapsamında düzenlenen ürün senetlerinin elden çıkarılmasından doğan kazançlara gelir ve kurumlar vergisi muafiyeti getirilmiş, indirimli kurumlar vergisi oranı uygulanmasına imkân tanıyan yasal düzenleme hayata geçirilmiş, KOBİ birleşmelerini teşvik etmek amacıyla, birleşen KOBİ'lere kanunda belirlenen şartların sağlanması kaydıyla, kurumlar vergisi muafiyeti ve indirimli kurumlar vergisi uygulanması imkanları getirilmiş, kısa çalışma ödeneğinin miktarı artırılarak yararlanma süresi 3 aydan 6 aya çıkarılmış, genç ve kadın istihdam teşvikinin süresi uzatılmış, 5084 sayılı teşvik kanununun sosyal güvenlik primi desteği uygulaması 2012 yılına kadar uzatılmış, gerçek kişilere kullandırılan kredilerdeki Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu (KKDF) kesintisi oranı azaltılmıştır.
67. Üretim ve İhracat Destekleri kapsamında; KOBİ'lere düşük ve sıfır faizli kredi desteği verilmiş, KOBİ'lerin finansman imkanlarına daha kolay erişebilmesi amacıyla Kredi Garanti Desteği uygulamasına başlanmış, KOSGEB'in bütçesi 2009 yılında 2008 yılına göre yüzde 48 oranında artırılmış, OSB ve KSS inşaatları için verilen kredilerin faiz oranları ile OSB'lere kullandırılan kredilerde ve banka komisyonlarında indirimle gidilmiş, ihracat reeskont kredisi limiti kademeli olarak artırılmış, firmaların Eximbank kredi kapsam ve limitleri artırılmış ve Eximbank kredilerine ilişkin çeşitli düzenlemeler yapılmış, Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatifleri tarafından kullandırılan düşük faizli tarım kredilerinin vadesi işletme kredilerinde 18 aydan 24 aya, yatırım kredilerinde 5 yıldan 7 yıla çıkarılmış, Yurtdışı Müteahhitlik Teminat Mektubu Kontr-Garanti uygulamasına işlerlik kazandırılmış, kamuoyunda sicil affı olarak bilinen "Karşılıksız Çek, Protestolu Senetler ile Kredi ve Kredi Kartları Borçlarına İlişkin

Kayıtların Dikkate Alınmaması Hakkında Kanun” Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

- İstihdamı artırmak amacıyla aktif işgücü programlarının geliştirilmesi uygulaması yürürlüğe konmuştur. Bu kapsamda:
 - Toplum yararına işler için oluşturulan çalışma programlarına aktarılan kaynak artırılmış; okul, hastane vb. sağlık kurumlarındaki bakım ve onarım işleri, ağaçlandırma ve erozyon kontrolü, çevre düzenlemesi ve arazi ıslahı, park ve bahçe düzenlemesi konularındaki geçici istihdam amacıyla uygulanan programlar genişletilmiştir
 - İŞKUR’un mesleki eğitim faaliyetleri genişletilmiştir. Söz konusu faaliyetler ile vasıflı işgücü ihtiyacının karşılanması ve işgücünün mesleki becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Eğitim süresince katılımcılara günlük 15 TL ödeme yapılmaktadır.
 - İŞKUR ve KOSGEB tarafından beraber yürütülen proje kapsamında kişilere girişimcilik ve eğitim danışmanlığı hizmeti verilmiştir. Eğitim sonucunda, KOSGEB kriterleri çerçevesinde sunulacak projelere KOSGEB tarafından 4.000 TL tutarında hibe verilmektedir.
 - Meslek lisesi, dengi ve üstü eğitim kurumu mezunları işbaşı eğitimleri çerçevesindeki stajlarla desteklenmektedir. Uygulamayla iş tecrübesi olmayan gençlere deneyim kazandırılması ve iş bulma olanaklarının artırılması hedeflenmektedir. Uygulama kapsamında İŞKUR tarafından stajyerlere 6 aya kadar günlük 15 TL ödeme yapılmaktadır.
 - İşyerlerinde 2009 yılı Nisan ayındaki mevcut istihdama ilave olarak işe alınan işçiler için prim desteği sağlanmıştır. Uygulama kapsamında, asgari ücret üzerinden işveren primi 2010 yılı sonuna kadar devlet tarafından karşılanmaktadır.
 - İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulları’nın etkinliğinin artırılması, İstihdam Şurası’nın toplanması, fon yararlanıcılarının profillerinin çıkarılması, teşviklerin etkinliğinin incelenmesi ve mesleki eğitimler ve kullanılan kaynağın etkinliğinin incelenmesi öngörülmüştür.
- Bölgesel gelişmişlik farklarını azaltmayı, rekabet gücünü artıracak teknoloji ve AR-GE içeriği yüksek büyük ölçekli yatırımlara destek olmayı, sektörel kümelenmeyi desteklemeyi ve teşvik kapsamındaki yatırım konularında

ekonomik ölçek kriterlerini öne çıkarmayı amaçlayan yeni bir teşvik sistemi hazırlanmıştır.

- Döviz cinsi ve dövize endeksli kredi kullanımına ilişkin esaslarda yapılan değişikliklerle, tüketicilerin ve firmaların döviz cinsi ve dövize endeksli kredi kullanımları yeniden düzenlenmiştir. Ayrıca, kredi kartı borçlarının yeniden yapılandırılmasına ilişkin yapılan yasal düzenlemeyle, 31 Mayıs 2009 tarihi itibarıyla ödeme ihtarı çekilmiş, icra takibi başlatılmış, ya da banka tarafından takip olunan krediler grubunda sınıflandırılmış kredi kartı borçlarının yeni bir ödeme planına bağlanması imkânı getirilmiştir.

68. Finansman Destekleri kapsamında; iç piyasadaki yatırımcı tabanını genişletmek amacıyla Gelire Endeksli Senet (GES) ihracı gerçekleştirilmiş, mevduat garantisinin kapsamını genişletme ve sınırını artırma konusunda Bakanlar Kurulu'na yetki verilmiştir.
69. Ayrıca; Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından kayıt dışı strateji eylem planı hazırlanıp yürürlüğe konulmuş, "Yetkili Gümrük Antreposu" kurulması ve buraların gümrük hattı dışında kabul edilmesine yönelik yasal düzenleme yapılmış, Ar-Ge Şirketlerinin de Ar-Ge teşviğinden yararlanmasının sağlanması amacıyla Ar-Ge merkezi kuracak firmaların ayrıca üretim faaliyetinde bulunma koşulu olmadığına ilişkin yönetmelik hazırlanmıştır.
70. Kamu kesimi, uyguladığı gelir ve harcama politikalarıyla küresel krizin ekonomi üzerindeki etkilerini azaltmada etkili bir rol üstlenmiştir. Bu politikalardan kısa vadeli olanlar, tüketim harcamalarını artırmaya ve kredi sistemindeki tikanıklıkları açmaya odaklanmıştır. Orta vadeli politikalar ise ekonomide kalıcı bir şekilde üretim, yatırım ve ihracatı artırmaya yoğunlaşmıştır. Bu doğrultuda, krizden çıkış ve sonrasındaki büyüme sürecinin özel sektör öncülüğünde gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Özel sektörün yatırım ve üretim kararlarındaki öngörülebilirliği ve kullanabileceği kaynakları artırmak için kamu kesimi borçlanma gereğinin tedrici bir şekilde azaltılması ve fiyat istikrarının korunması önem arz etmektedir.⁸
71. Orta vadede, ekonomide rekabet gücünü artıracak, büyümeyi ve mali dengelerdeki iyileşmeyi kalıcı hale getirecek politikaların uygulanması hedeflenmektedir. Bu çerçevede, kamu cari harcamalarının öncelikli alanlara

⁸ DPT 2010 Yılı Programı.

yönlendirilmesi, kamu yatırımlarının önceliklendirilerek etkinleştirilmesi, yatırımların finansmanında kamu-özel işbirliği modellerinin kullanımının yaygınlaştırılması, devlet yardımlarının şeffaflaştırılması ve etkinleştirilmesi, iş dünyasının talep ettiği nitelikte insan gücü yetiştirilmesine hız verilmesi, esnek istihdam biçimlerinin yaygınlaştırılması, kuruluşları tamamlanan kalkınma ajanslarının faaliyete geçirilerek etkinliğinin artırılması, vergi kayıp ve kaçığının azaltılması, kredi garanti fonunun etkinliğinin artırılması ve iş ortamını iyileştirmek, öngörülebilirliği artırmak ve piyasa ekonomisinin etkili bir şekilde işleyebilmesini temin etmek üzere ilgili temel kanunların güncellenmesi, bu alanda yargının hız ve etkinliği güçlendirilmesi planlanmaktadır.⁸ Küresel ekonominin yavaşlama eğilimine girmesinin, önümüzdeki dönemde Türkiye'nin büyüme performansına olumsuz etkisi, etkin bir sanayi stratejisinin hayata geçirilmesiyle en aza indirilebilecektir. Böyle bir konjonktürde, altyapı sektörlerine yönelik düzenleme çerçevesinin iyileştirilmesine hızla devam edilmesi, sektörlerin rekabet güçlerine yönelik tedbirlerin alınması beklentileri olumluya çekecek, yabancı yatırımların Türkiye'ye ilgisinin artmasına katkıda bulunacaktır.

Şekil 1.3: Türkiye Sanayisi GZTF Analizi

<u>GÜÇLÜ YÖNLER</u> 1-Türkiye'nin coğrafi konumu 2- Genç insan gücü kaynağı 3-Türk Sanayisinin uluslararası standartlarda ve kalitede üretim yapması 4- Girişimcilik kapasitesinin varlığı 5- Gelişmiş sanayi altyapısı ve sanayi üretiminin çeşitliliği 6- KOBİ sayısı ve OSB potansiyelleri	<u>ZAYIF YÖNLER</u> 1-Nitelikli işgücü eksikliği 2-AR-GE, Teknoloji ve İnovasyon eksikliği 3-Finansman kaynaklara erişim eksikliği 4-Doğal kaynakların etkin yönetilememesi ve enerji sorunu 5-Kamu kurum ve kuruluşları arasında işbirliği ve eşgüdüm eksikliği 6-Yüksek katma değerli ürünlerde sınırlı üretim kabiliyeti 7-Altyapı yetersizlikleri 8-Yatırım ve iş ortamı yetersizlikleri 9-Kayıt dışılığın yüksek boyutlarda olması 10-İmalat sanayinin teknoloji üretimindeki yetersizliği ve modern teknoloji kullanımının yaygınlaşamaması 11-Sanayiye ilişkin verilerin sistematik ve tek bir kaynaktan elde edilemeyişi 12-Girdi maliyetlerinin yüksek oluşu 13-Bölgeler arası gelişmişlik farkları 14-Kümelenme stratejilerinin yeterince uygulanamaması 15-Rekabet kültürünün yeterince gelişmemiş olması 16-KOBİ'lerin ihracat ve pazarlama konusundaki yetersizlikleri
<u>FIRSATLAR</u> 1-Avrupa Birliği katılım süreci ve uyum çalışmaları 2-Türkiye'nin coğrafi konumu	<u>TEHDİTLER</u> 1-Küresel finansal kriz 2-Enerjide dışa bağımlılık 3-Ara mal temininde ithalatın yüksek olması

3-Girişimci genç nüfus 4-Komşu ve çevre ülkelerdeki pazarlar 5-Küreselleşme 6-Uluslararası finansal ve ticaret sisteminin giderek serbestleşmesi 7-Yabancı yatırımların ekonomik-teknolojik-sosyal dinamikleri hızlandıran alanlara yönlendirilmesi 8-Bilgi teknolojileri ve yenilikçiliğin çok hızlı bir şekilde gelişmesi ve etkin kullanımının artması 9-Teknolojik gelişmeler 10-İç pazarın büyüklüğü ve satın alma kapasitesinin artması 11-Yenilenebilir ve alternatif enerji kaynaklarının zenginliği 12-Rekabetçi yeni iş modellerinin geliştirilmesi 13-Kurumsallaşma ve şirketleşme kültürünün gelişmesi 14-Ülkeler arası ortaklıkların ön plana çıkması 15-Katma değerli ürün üretimi, kalite ve verimliliğin öneminin giderek artması 16-Bilgi tabanlı (Bilgiyi üretmek ve kullanmak) rekabet üstünlüğünün artması 17-Küresel pazarlarda yeni, kaliteli ve farklı ürünlere olan talebin artması 18- Çevre ve iklim değişikliğine ilişkin olumlu gelişmelerin rekabet gücüne katkısı	4-Küreselleşme ve artan uluslararası rekabet 5-Çevre ve iklim değişikliği 6-Ulaşım ve altyapı yetersizlikleri
---	--

2. Vizyon

72. Türkiye'nin 2007-2013 dönemini de kapsayan 2001-2023 dönemine ait Uzun Vadeli Strateji çerçevesinde hazırlanan Dokuzuncu Kalkınma Planı'nın vizyonu, **"İstikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen, AB'ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye"**dir.
73. Bu genel vizyon çerçevesinde; özel sektör, STK'lar, üniversiteler ve kamu sektörünün katılımıyla 2008 yılında Sanayi ve Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda yapılan arama konferansında, Türkiye Sanayi Stratejisi'nin uzun dönemli vizyonu, **"Orta ve yüksek teknoloji ürünlerde Avrasya'nın üretim üssü olmak"** şeklinde belirlenmiştir. Bu vizyon çerçevesinde, 2011–2014 yıllarını kapsayan Türkiye Sanayi Stratejisi'nin genel amacı ise **"Türk sanayisinin rekabet edebilirliğinin ve verimliliğinin yükseltilerek, dünya ihracatından daha fazla pay alan, ağırlıklı olarak yüksek katma değerli ve ileri teknoloji ürünlerin üretildiği, nitelikli işgücüne sahip ve aynı zamanda çevreye ve topluma duyarlı bir sanayi yapısına dönüşümünü hızlandırmak"** olarak belirlenmiştir.

3. Stratejik Hedefler

74. Yukarıda belirtilen genel amacı gerçekleştirmek üzere, üç temel stratejik hedef tespit edilmiştir. Uygulanacak sanayi stratejisinin odağında, bu üç temel stratejik hedef doğrultusunda yapısal dönüşümü desteklemek yer almaktadır:
- a. **Becerilerini sürekli geliştirebilen (güçlü) şirketlerin ekonomideki ağırlığının arttırılması:** Sanayi stratejisi kapsamında, Türkiye'de yatırım ve iş yapma ortamı, becerilerini sürekli geliştirebilen, mevcut rekabet ortamında ayakta kalabilme ve büyüyebilme becerisine sahip şirketlerin gelişimine imkân verecek şekilde reform edilecektir. Orta ve uzun vadede küreselleşmenin ortaya çıkardığı değişimlere ve baskıya rağmen, ülke sanayinin gelişebilme performansı, kendi beceri ve kabiliyetlerini sürekli geliştirebilen şirketlerin ağırlığı ile doğru orantılı olacaktır. Sanayi stratejisi, işletmelerin yüksek teknolojik kabiliyete ve nitelikli işgücüne sahip, değişen şartlara uyum sağlayabilen, ulusal ve uluslararası piyasalarda rekabet gücü olan bir yapıya kavuşturulmasına katkı sağlayacaktır. Strateji kapsamında, işletmelerde

yenilikçiliğe önem verilmesi, nitelikli işgücünün geliştirilmesi, bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkin biçimde kullanılması desteklenecektir.

b. Orta ve yüksek teknolojili sektörlerin⁹ üretim ve ihracat içindeki ağırlığının artırılması: Orta ve yüksek teknolojili sektörlerde katma değeri yüksek üretime geçmek amaçlanmaktadır. Ancak, küresel rakiplerle karşılaştırıldığında, söz konusu sektörlerin Türkiye'deki üretim ölçeğinin genelde küçük olması, bu amaca orta vadede erişilmesini zorlaştırmaktadır. Halihazırda bu sektör grubunda yer alan ve önemli büyüme potansiyeli arz eden motorlu kara taşıtlarının imalatı, makine imalatı, tıbbi alet, hassas ve optik aletler imalatı, hava ve uzay taşıtları imalatı, elektronik sanayi ve ilaç üretimine yönelik yatırımlar ile bu sektörlerin gelişmesine yönelik stratejilere önem verilecek ve bu sektörlerde Türkiye'nin önemli bir üretim üssü haline gelmesi desteklenecektir.

c. Düşük teknolojili sektörlerde katma değeri yüksek ürünlere geçilmesi: Geleneksel sektörlerde ülkemiz halihazırda önemli üretim ölçeği ve birikimi elde etmiş durumdadır. Bu birikim, söz konusu sektör grubunun alt sektörlerinde katma değeri yüksek ürünlere geçiş açısından önemli avantaj oluşturmaktadır. Bu sektörlerde, katma değeri arttırmaya yönelik destek verilecektir. Bu sektörlerin küresel piyasalardaki değer zincirlerinde, Türk şirketlerinin etkinliğini arttırması hedeflenerek tasarım, markalaşma ve lojistik gibi katma değeri arttırıcı faaliyetlerin geliştirilmesi sağlanacaktır.

75. Türk sanayisinin güçlü ve zayıf yönleri ile sahip olduğu fırsatlar ve karşı karşıya kaldığı tehditler değerlendirilmiş ve 9. Kalkınma Planında yer alan öncelikler de göz önünde bulundurularak bazı temel sanayi politikası öncelikleri ile yatay ve sektörel olmak üzere temel politika alanları tespit edilmiştir.

76. Türkiye Sanayi Stratejisi'nin genel amacını ve dolayısıyla stratejik hedefleri gerçekleştirmek üzere, kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği ve eşgüdüm içerisinde, yatırım ve iş ortamının iyileştirilmesi, uluslararası ticaret politikası uygulamalarının ülkemizde etkin bir şekilde kullanılması ve ülkemizin yabancı

⁹ Ar-Ge harcamalarının katma değer ve üretime oranının yüksek olduğu sektörler, yüksek teknoloji sektörleri olarak tanımlanmaktadır. OECD'nin tanımlamasına göre, bu sektörler Eczacılık Ürünleri; Hava Taşıtları, Uzay Araçları, Aksam ve Parçaları; Tıbbi Aletler, Ölçüm, Ayar ve Kontrol Cihazları; Radyo, Televizyon ve İletişim Cihazları, Ofis, Muhasebe ve İletişim Makineleri olarak sınıflandırılmaktadır.

yatırımcılar açısından cazip bir hale getirilmesi, beceriler ve insan kaynağının iyileştirilmesi, KOBİ'lerin finansmana erişiminin artırılması, firmaların teknolojik gelişiminin sağlanması, altyapı sektörlerinin iyileştirilmesi, çevreye duyarlı bir sanayi yapısının geliştirilmesi ve bölgesel farklılıkların azaltılması hedeflenmektedir. Ayrıca sektörlerde, bilgi ve teknoloji, rekabet, yasal düzenlemeler, çevre ve enerji, uluslararası rekabet edebilirlik ve ticaret ile istihdam ve coğrafi boyut alanlarında iyileştirmeler yapılarak sektörlerin rekabet gücünün artırılması hedeflenmektedir.

77. Dokuzuncu Kalkınma Planında 2013 yılında, sanayi sektörünün yarattığı katma değer toplam milli gelir içindeki payının yüzde 27,2'ye, ihracatın yıllık yüzde 14,2 artış göstererek 210 milyar dolara, ithalatın ise yılda yüzde 11 oranında artarak 275 milyar dolara ulaşması hedefleri belirlenmiştir. Bu hedeflere ulaşmak için, sanayi stratejisinin kritik bir işlev üstlenmesi öngörülmektedir. Bu işlev, Türk imalat sanayini, Türkiye'nin uzun vadeli ekonomik performansına katkıda bulunacak şekilde dönüşüme yönlendirmek olacaktır. İmalat sanayinin dışa dönük bir yapı içinde, ekonomik büyümeyi sürükleyen temel sektör olması hedeflenmektedir. Bununla beraber, Sanayi Stratejisi çerçevesinde orta ve uzun dönemde uygulanacak politikalar sonucunda; sanayi sektörlerinin büyüme oranları, nitelikli istihdam oranları, AR-GE harcamaları, patent, faydalı model ve marka başvuruları, orta ve yüksek teknolojili sektörlerin (motorlu kara taşıtlarının imalatı, makine imalatı, tıbbi alet, hassas ve optik aletler imalatı, hava ve uzay taşıtları imalatı, elektronik sanayi ve ilaç üretimi) ihracat ve üretim payları gibi göstergelerde artış hedeflenmekte olup, stratejinin başarısını ölçmeye ve değerlendirmeye yönelik olarak da, bu tip göstergeler takip edilecektir.
78. Sanayi stratejisinin, rekabet gücünü arttırmak amacıyla uygulanmakta olan farklı strateji alanları ve politikalarla da uyum içinde olması sağlanacaktır. Türkiye'de rekabet gücünün artırılmasına yönelik geniş kapsamlı bir tedbirler bütünü, kalkınma planı, orta vadeli ve yıllık programlar bazında, 10 temel alanda ele alınmaktadır. Bu alanlar: (1) makroekonomik istikrarın kalıcı hale getirilmesi, (2) iş ortamının iyileştirilmesi, (3) ekonomide kayıt dışılığın azaltılması, (4) finansal sistemin geliştirilmesi (5) enerji ve ulaştırma altyapısının geliştirilmesi, (6) çevrenin korunması ve kentsel altyapının geliştirilmesi (7) Ar-Ge ve yenilikçiliğin geliştirilmesi, (8) bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaştırılması, (9) tarımsal yapının etkinleştirilmesi, (10) sanayi ve hizmetlerde yüksek katma değerli üretim yapısına geçişin sağlanması. Sanayi stratejisi, bu gelişme eksenleriyle büyük

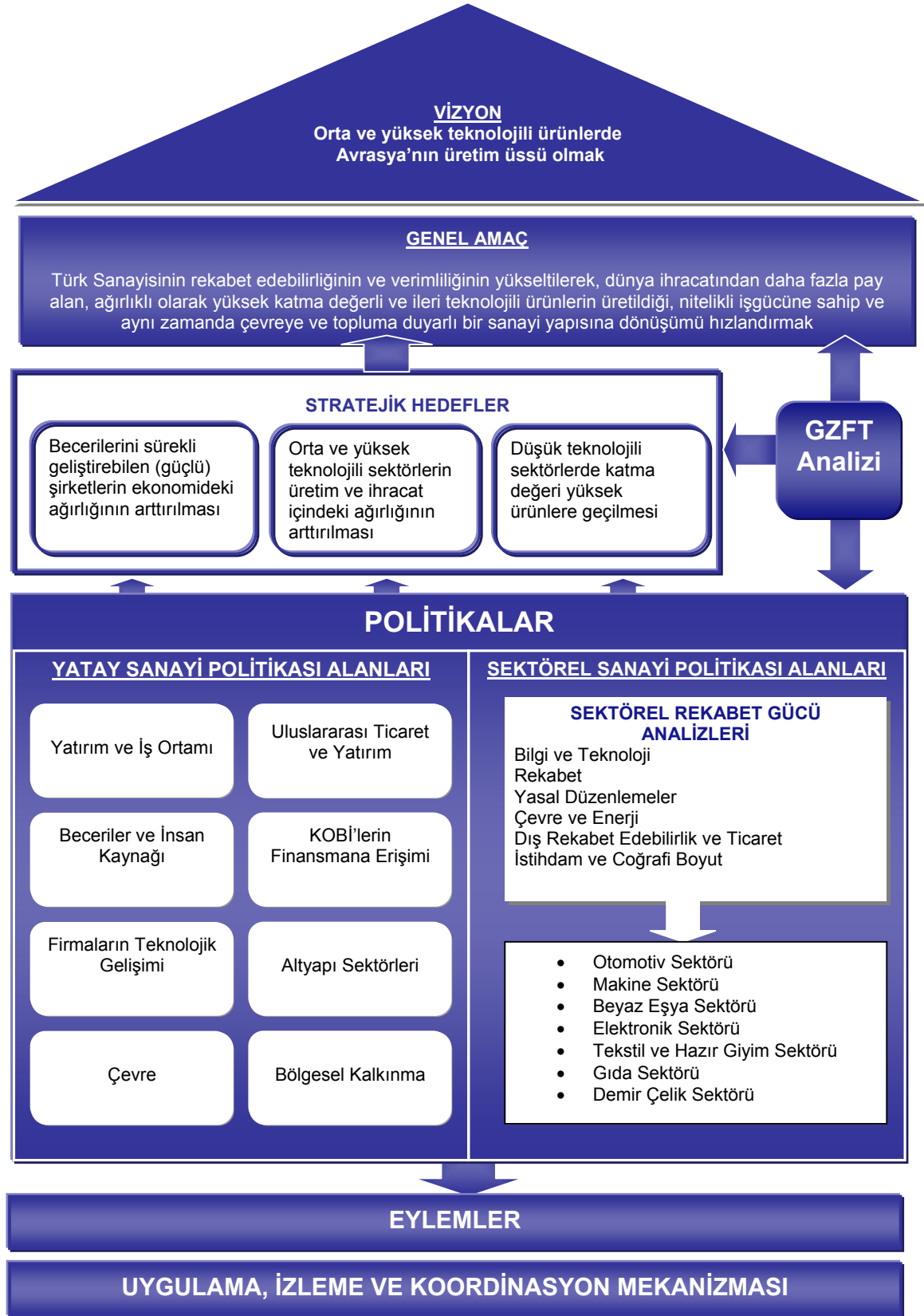
ölçüde örtüşen, belirlenmiş vizyon doğrultusunda, yukarıda belirtilen hedeflerin gerçekleşmesini sağlamaya hizmet edecektir.

79. Özetle, Sanayi Stratejisi, belirlenmiş uzun vadeli vizyon, genel amaç ve stratejik hedefler doğrultusunda sanayinin ve sektörlerin rekabet gücünü arttırmak üzere, yapısal dönüşümü yönlendirmeye ve desteklemeye katkı verecek, AB'deki sanayi politikası yaklaşımlarıyla uyumlu, Türk sanayisinin güçlü ve zayıf yönleri ile sahip olduğu fırsatlar ve karşı karşıya kaldığı tehditler çerçevesinde oluşturulan bir politika çerçevesini içermektedir. Bu politika çerçevesi, yatay ve sektörel politikalar olmak üzere iki temel üzerine oturmaktadır. (Şekil 3.1)

- a. **Yatay sanayi politikası alanları (Bölüm 5)** Sanayi faaliyetlerinin genelindeki verimlilik artışlarını sürekli olarak arttırmak amacıyla, piyasaların etkin işleyişini sağlamaya, yatırım ve iş yapma ortamını firmalar için geliştirmeye ve cazip hale getirmeye yönelik çerçeve unsurlar sanayi politikasının kapsamı içindedir. Tüm firmaların rekabet gücünü etkileyen ve farklı kurumlar arasında koordinasyon gereğini ön plana çıkartan, işgücünün niteliğini yükseltecek, finansmana erişimi kolaylaştıracak, yenilikçilik kapasitesini geliştirecek, girdi maliyetlerini düşürecek, çevreye duyarlılığı arttıracak yatay politikalar uygulanacaktır.
- b. **Sektörel politikalar (Bölüm 6)** Bilgi ve teknoloji, rekabet, yasal düzenlemeler, çevre ve enerji, dış rekabet edebilirlik ve ticaret ile istihdam ve coğrafi boyut alanlarında iyileştirmeler yapılarak sektörlerin rekabet gücünün artırılması hedeflenmektedir.

Şekil 3.1: Türkiye Sanayi Stratejisi Çerçevesi

4. Temel Sanayi Politikası Öncelikleri

80. Benimsenmiş olan sanayi stratejisi, Bölüm 5, 6 ve 7’de verilen, kapsamlı bir politika çerçevesi dâhilinde uygulamaya geçirilecektir. Bu geniş politika çerçevesinde, bir önceki bölümde açıklanan sanayi stratejisi amaçlarına ve hedeflerine ulaşmak için, stratejik olarak öncelik verilecek politikalar şu şekilde belirlenmiştir:¹⁰

Yatay Sanayi Politikası Alanları:

Yatırım ve İş Ortamı:

- a. İş ortamının iyileştirilmesine yönelik olarak bürokrasinin azaltılması ve işlemlerin hızlandırılması konusundaki çalışmalar sürdürülecektir.
- b. İhracat yapan veya yapma potansiyeline sahip, bilgi ve teknoloji tabanlı, yenilik yapma ve büyüme eğiliminde olan KOBİ’lerin desteklenmesi için devlet yardımları daha etkin hale getirilecek ve AB müktesebatıyla uyumlu hale getirilmesi çalışmaları sürdürülecektir.
- c. Haksız rekabeti önlemek üzere AB teknik mevzuatına uyum çalışmaları hızlandırılacak, mevzuata uygun olmayan malların piyasaya arzının ve dolaşımının engellenmesi amacıyla uygunluk değerlendirme ile piyasa gözetim ve denetim sistemleri güçlendirilecektir.
- ç. İşletmelerin rekabet gücünü artırmak üzere, akreditasyon, uygunluk değerlendirme, belgelendirme sistemi ve kalite altyapısı iyileştirilecek ve desteklenecektir.
- d. KOBİ’lerin ve girişimcilerin rekabet güçlerini artırmak ve yeni pazarlara açılmalarını sağlamak için, iş kurma ve iş geliştirme aşamalarında eğitim ve danışmanlık hizmeti sağlanacaktır. Bu amaçla, İŞGEM ve benzeri yapılanmalar yaygınlaştırılacak ve etkinliklerini artırmak üzere gerekli düzenlemeler yapılacaktır.
- e. KOBİ Stratejisiyle eşgüdüm halinde, işletmelerde kurumsal yönetim ilkeleri doğrultusunda kurumsallaşmanın yaygınlaştırılması özendirilecek; KOBİ’lerin ve girişimcilerin verimliliğini arttırması, iş kurma ve geliştirme faaliyetleri desteklenecektir.

¹⁰ Temel politika alanlarında kaynak olarak Dokuzuncu Kalkınma Planı alınmıştır.

Uluslararası Ticaret ve Yatırım:

- f. Yüksek katma değerli üretim yapısına geçişte ulusal ve uluslararası düzeyde işbirliğine önem verilecek, işletmelerin dünyaya açılmalarını kolaylaştırmak üzere yabancı sermaye yatırımları özendirilecektir.

Beceriler ve İnsan Kaynağı

- g. Eğitim sektörünün işgücü talebine olan duyarlılığı arttırılacak, işletmelerin talep ettiği alanlarda insan sermayesinin güçlendirilmesi ve eğitim ile işgücü piyasasının daha esnek bir yapıya kavuşturulması sağlanacaktır. Yeniden yapılanma sürecindeki sektörlerden çıkan işgücüne yeni beceriler kazandırmak, yükselişteki sektörlerin nitelikli işgücü ihtiyaçlarını karşılamak ve kadınların işgücüne katılımını arttırmak amacıyla aktif işgücü politikaları uygulama kapasitesi güçlendirilecek ve sanayi politikasıyla uyumu sağlanacaktır.

KOBİ'lerin Finansmana Erişimi

- ğ. Kayıt dışılığın azaltılmasına yönelik girişimlere devam edilecek; başta KOBİ'ler olmak üzere işletmelerin finansmana erişimi kolaylaştırılacaktır. Kaynakları yatırıma daha fazla yönlendirecek, araç çeşitliliğine ve mali derinliğe sahip, rekabetçi ölçeğe ulaşmış, uluslararası standartlarda düzenleme ve denetimi yapılan bir finansal sistemin, firmaların büyümelerine ve rekabet güçlerinin geliştirmelerine katkısının artırılması sağlanacaktır.

Firmaların Teknolojik Gelişimi

- h. Fikri mülkiyet sisteminin etkinliğini sağlamak üzere kurumsal kapasite güçlendirilecek, kurumlar arası etkin bir işbirliği ve koordinasyon sağlanacak, toplum düzeyinde yaygın ve yerleşik fikri haklar kültürü oluşturulacaktır.
- ı. Bilgi Toplumu Stratejisiyle eşgüdüm halinde, bilgi iletişim teknolojilerinin yaygınlaştırılması sağlanacak, firmalarımızın bilgiye erişimleri ve bilgiyi etkin kullanmaları, Ar-Ge ve yenilikçilik faaliyetleri özendirilecektir. Bilim ve teknoloji stratejisiyle, sanayi stratejisi arasındaki koordinasyon güçlendirilecektir.
- i. Orta ve yüksek teknoloji sektörlerde Ar-Ge ve yenilikçilik faaliyetlerine ve Ar-Ge altyapısına öncelik verilecek, büyük ölçekli yatırım, ortak yatırım ve kapsamlı Ar-Ge projeleri desteklenecektir.

Altyapı Sektörleri

- j. İşletmelerin fiziki altyapı ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ve altyapı sektörlerinde yeniden yapılanma ve rekabet ortamının iyileştirmesi yoluyla, mal ve hizmet üretimindeki girdi maliyetlerinin mümkün olduğunca en aza indirilmesi hedeflenecektir. Bu sektörlerdeki yeni yatırımların, Türkiye'nin bölgesel bir yatırım üssü olma vizyonuna katkıda bulunacak şekilde yapılması sağlanacaktır.
- k. Sanayinin girdi maliyetlerini azaltmak amacıyla; enerji arz güvenliği sağlanacak, enerji piyasası rekabetçi hale getirilecek ve enerji verimliliği arttırılacaktır. Ayrıca, Türkiye'de yenilenebilir enerji kaynaklarının enerji üretimi içindeki payının arttırılması da sağlanacaktır.

Çevre

- l. Sanayi ve çevre politikalarının uyumu gözetilerek büyümenin sürdürülebilirliği sağlanacaktır. Sanayide, insan sağlığına ve çevre kurallarına uygun üretim yapılacak, sosyal sorumluluk standartlarının gözetilmesine önem verilecektir.
- m. AB'nin çevre alanındaki mevzuatıyla tam uyum gerçekleştirilecek, ancak uyumun özellikle KOBİ'ler üzerinde yüksek maliyetinin etkin geçiş dönemi stratejileriyle en aza indirilmesine yönelik tedbirler alınacaktır.

Bölgesel Kalkınma

- n. İşletmelerin ortak Ar-Ge, ortak tedarik ve pazarlama faaliyetlerine önem verilecektir. Ağ oluşturma ve kümelenme girişimleri desteklenecektir. İşletmelerin belirlenmiş sanayi bölgelerinde kurulması ve mevcutların bu alanlara taşınması özendirilecektir.

Sektörel politikalar:

- o. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın sorumluluğunda otomotiv, makine, beyaz eşya, elektronik, demir çelik, ağaç işleri, kağıt ve mobilya ile kimya sektörlerinde olmak üzere sektörel stratejiler hazırlanacaktır.
- ö. Orta ve yüksek teknolojili sektörlerin üretim ve ihracat içindeki paylarının arttırılmasına yönelik yeni girişim başlatılacak; otomotiv, beyaz eşya, makine ve elektronik sektörlerinde Türkiye'nin üretim merkezi olmasına çalışılacaktır. Geleneksel sektörlerde de, uluslararası rekabete uyum sağlayacak yapıya dönüşüm desteklenecektir.

- p. Kümelenme politikası geliştirilecek ve kümelenme potansiyellerinin belirlenmesi amacıyla analizler yapılacaktır. Başta OSB'lerde olmak üzere, işletmeler arası işbirlikleri desteklenecektir.
- r. Sektörel ve bölgesel gelişme politikaları AB'ye uyumu da dikkate alarak, bölgelerin verimliliğini yükseltmek ve rekabet gücünü arttırmak amacına hizmet edecektir. Bölgesel gelişme stratejileri, sanayi stratejisi ile uyumlu bir şekilde, kümelenme ve değer zinciri analizlerinin sonuçları doğrultusunda tasarlanacak ve hayata geçirilecektir.
- s. Sanayi faaliyetleri hakkındaki verilerin bütünsel, sistematik ve birbiriyle uyumlu bir biçimde toplanması, güncellenmesi ve sunulması yoluyla piyasadaki yatırımcıların ve diğer kullanıcıların daha doğru kararlar vermelerine imkân tanıyan "Girişimci Bilgi Sistemi" Sanayi ve Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda kurulacaktır.

5. Yatay Sanayi Politikası Alanları

81. Bu bölümde ele alınan yatay sanayi politikası alanları rekabet gücünü doğrudan ilgilendiren ve tüm sektörleri etkileyecek politikaları içermektedir. Sanayi stratejisinin genel amacı olarak belirlenen hedefe ulaşabilmek için, sanayi faaliyetlerini doğrudan etkileyen çok sayıda politikada, bu hedeflere yönelik gerekli değişikliklerin yapılması öngörülmektedir.
82. Bu bağlamda, etkin işleyen yatırım ve iş ortamının bir parçası olarak firmaları verimliliklerini artırabilecek bir doğrultuda yönlendirebilen bir devlet yardımları sistemi (Bölüm 5.1); uluslararası ticaret ve yatırım ortamına uyum sağlamayı kolaylaştıran önlemlerin alınmasını (Bölüm 5.2), işgücünün becerilerinin firmaların bugünkü ve gelecekteki ihtiyaçlarına yönelik geliştirilmesi ve sürekli olarak iyileştirilmesinin sağlanmasını (Bölüm 5.3), KOBİ'leri daha rekabetçi bir yapıya kavuşturabilecek yatırımların gerçekleştirilmesi için gereken finansman kaynaklarına erişimlerinin kolaylaştırılmasını (Bölüm 5.4), firmaların teknolojik kapasitelerini arttırabilmeleri için gerekli olan ortamın ve araçların sağlanmasını (Bölüm 5.5), altyapı sektörlerinin firmalara daha ucuza ve daha nitelikli girdiler sağlamasını temin etmek için yeniden yapılanmasını (Bölüm 5.6), firmaların özellikle AB'ye uyum sürecinde çevre konusunda daha duyarlı hale gelmelerini ve bundan kaynaklanan maliyet artışlarının belli bir politika çerçevesinde yönetilmesini (Bölüm 5.7) ve bölgeler arası dengesizliklerin giderilmesinde, her bölgenin farklı sektörlerle sunduğu avantajların daha belirgin hale getirilmesini sağlayacak politikaların uygulanmasını (Bölüm 5.8) kapsayan bir politika paketi, sanayi politikasının yatay alanlarını oluşturmaktadır.

5.1.Yatırım ve İş Ortamı

83. Son yıllarda yapılan çalışmalar ve iyi uygulama örnekleri, işletmelerin verimliliğinin artırılmasında, iyi işleyen bir yatırım ve iş yapma ortamının çok önemli bir işlevi olduğuna işaret etmektedir.¹¹ Yatırım ortamının iyileştirilmesine yönelik politikalar ve düzenlemeler, işletmelerin verimliliğine ve rekabet gücüne katkısından dolayı, sanayi stratejisi açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu bağlamda, düzenlemelerin iyileştirilmesine, rekabet hukukunun geliştirilmesine ve devlet yardımları sisteminin yeniden yapılandırılmasına öncelik verilmektedir.

5.1.1.Düzenlemelerin İyileştirilmesi

Mevcut Durum

84. Son on yılın en önemli gelişmelerinden birisi, devletin ekonomideki rolünün değişmesidir. Özelleştirme sürecinin hız kazanmasıyla birlikte, devlet, piyasada aktör olmaktan çıkarak düzenleyici olma rolünü arttırmıştır. AB’de olduğu gibi Türkiye’de de düzenlemelerin iyileştirilmesi (better regulation) ve düzenleyici etki analizi konuları, diğer pek çok politikayı yatay olarak kesmektedir. Bu çerçevede temel ilke, düzenlemelerin mümkün olduğunca az, akılcı, sade, şeffaf ve piyasa dinamiklerini gözetten bir yapıda olması ve katılımcı bir anlayışla hazırlanmasıdır. Bu sayede, düzenlemeler nedeniyle sanayinin katlanması gereken maliyetlerin azaltılarak yatırım ve üretim ortamının iyileştirilmesi amaçlanmaktadır.

85. Türkiye’nin Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ile işbirliği içinde 2002’de tamamladığı “Düzenlemelerde Reform” çalışmasının ardından, Düzenleyici Etki Analizi, Katılım ve Şeffaflık gibi unsurlar yasama sürecinin parçası haline gelmiş olup bu alandaki çalışmalarda belirli bir aşama kaydedilmiştir. Şubat 2006’da Mevzuat Hazırlama Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelikle Düzenleyici Etki Analizi mevzuata girmiş ve Nisan 2007’de Düzenleyici Etki Analizi Rehberi yayınlanmıştır.

¹¹ Dünya Bankası. 2005. *World Development Report: A Better Investment Climate for Everyone*. Washington, D.C.; Dünya Bankası ve TEPAV. 2007. Yatırım Ortamı Değerlendirme Çalışması, Ankara.

86. Düzenlemelerde, reform süreci çerçevesinde, hem kamu kurumları arasında işbirliğinin doğru bir zemine oturmasını, hem de oluşturulan politika, yapılan düzenleme ve uygulamalardan doğrudan etkilenen kesimlerin görüşlerinin alınmasını teminen, 2001 yılında Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu (YOİKK) oluşturulmuştur. YOİKK, Türkiye'deki yatırımlarla ilgili düzenlemeleri rasyonel hale getirmek, yatırım ortamının rekabet gücünü artıracak gerekli düzenlemeleri tespit ederek politika önerileri geliştirmek ve işletme dönemi de dahil olmak üzere yatırımın her safhasında, ulusal ve uluslararası yatırımcıların karşılaştığı idari engellere çözüm üretmek amacını taşımaktadır. YOİKK çalışmalarını, yatırım ortamını doğrudan ilgilendiren şirket kuruluşu, istihdam, sektörel lisanslar, yatırım yeri, vergi ve teşvikler, dış ticaret ve gümrükler, fikri ve sınai mülkiyet hakları, doğrudan yabancı yatırım mevzuatı, yatırım promosyonu, KOBİ, kurumsal yönetim, Ar-Ge konularında görevli 12 teknik komite ile yürütmektedir. Bu çerçevede yapılan çalışmalar sonucunda, yeni şirket kurulmasına ilişkin izin için gerekli işlem sayısı, 2008 yılı itibariyle 6'ya ve gerekli süre de 6 güne çekilmiştir. Dünya Bankası İş Ortamı 2010 Yılı Raporu İş Yapma Kolaylığı Endeksi'nde Türkiye, 183 ülke arasında 73. sırada yer almıştır.¹² İşyeri açma ve çalışma ruhsatları sürecinde önemli iyileşmeler sağlayan düzenlemelerle, işyeri açma ve çalışma ruhsatlarının verilmesi sürecinde yerel yönetimlerin yetkileri artırılarak bürokrasinin azaltılması hedeflenmiştir. Söz konusu düzenlemeler sonucunda, daha önce sıhhi işyerlerinin ruhsatlandırılmasında istenen 52 adet evrak 6'ya, gayri sıhhi işyerleri için istenen 43 adet evrak 7'ye düşürülmüştür.
87. YOİKK üyeleri arasında etkin bir iletişim platformu oluşturmak amacıyla geliştirilen YOİKK Portalı (www.yoikk.gov.tr) 17 Nisan 2009 tarihinde erişime açılmıştır. Portal aracılığıyla, yatırım ortamının iyileştirilmesine yönelik YOİKK Teknik Komiteleri ve Yönlendirme Komitesi bünyesinde yürütülen çalışmalara, Yatırım Danışma Konseyi'ne ilişkin tanıtıcı bilgilerin yanı sıra yatırımcıların temel yatırım süreçleri hakkında açıklayıcı bilgilere de ulaşmak mümkündür.
88. Bilgi ve iletişim teknolojileri kullanımıyla kamu hizmetlerinin, vatandaşlar ve iş dünyasının ihtiyaç ve beklentilerine uygun olarak etkin, hızlı, kaliteli, sürekli, güvenilir, şeffaf ve bütünleşik şekilde sunumu için e-devlet çalışmaları da devam etmektedir. Kamu hizmetlerinin elektronik ortamda sunumunda Merkezi Nüfus

¹² Dünya Bankası. 2010 *Doing Business 2010 : Reforming Through Difficult Times*. Washington, D.C.

İdaresi Sistemi (MERNİS), Adres Kayıt Sistemi, Kimlik Paylaşım Sistemi, Vergi Daireleri Otomasyon Projesi (VEDOP), Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP), e-Bildirge, Gümrük İdarelerinin Modernizasyonu Projesi (GİMOP), e-Devlet Ana Kapısı, Çevrimiçi Çevre İzinleri vb. birçok proje hayata geçirilmiştir. Bu projeler ile iş dünyasına dönük pek çok kamu hizmeti elektronik ortama taşınmıştır. Bu çerçevede; vergi beyannameleri, sosyal güvenlik bildirimleri, gümrük beyannameleri elektronik ortamda gönderilebilmekte, ödemeler elektronik ortamda yapılabilmektedir. Böylelikle, işletmeler üzerindeki bürokratik süreçlerden kaynaklanan iş yükü ve mali külfetler azalmaktadır. İşletmelere daha kaliteli hizmet sunmak için altyapı teşkil edecek olan Merkezi Tüzel Kişilik Bilgi Sisteminin pilot uygulaması Nisan 2010 itibarıyla başlatılmıştır. Aynı şekilde Elektronik Kamu Alımları Platformu çerçevesinde elektronik ortamda kamu alımı gerçekleştirilmesine yönelik pilot uygulama 2011 yılının ilk çeyreğinde devreye alınacaktır. Öte yandan işletmelerin iş süreçlerine bilgi ve iletişim teknolojilerini entegre etmeleriyle işletmelerin verimliliği ve rekabet güçleri artmakta, pazarları genişlemektedir.

89. Avrupa Birliği tarafından belirlenen 20 temel kamu hizmetinin elektronik ortamda sunumuna yönelik 2007 yılında yapılan karşılaştırmalı araştırma sonuçlarına göre; 20 temel kamu hizmetinin tamamen elektronik ortamda sunumunda, AB 27+ (AB27 ve Türkiye, İzlanda, İsviçre ve Norveç) ortalaması yüzde 58 iken, Türkiye için bu oran yüzde 55'dir. Bu hizmetlerin elektronik ortamda sunumunda ulaşılan olgunluk seviyesi, AB 27+ için yüzde 75 iken, Türkiye'de yüzde 68 olarak gerçekleşmiştir. İş dünyasına sunulan hizmetlerin olgunluk seviyesi açısından ise Türkiye yüzde 86 ile AB 27+ ortalamasının (yüzde 84) üzerindedir.¹³ Bu araştırmanın yapıldığı dönem sonrası işletmelere sunulan hizmetlerde (yeni şirket kaydı ve çevre ile ilgili izinler) ilave gelişmeler sağlanmıştır.
90. Ayrıca, 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) Kanununda 2005 yılında yapılan değişiklikle OSB'ler çeşitli izin ve ruhsatları vermeye yetkili kılınmıştır. Bu kapsamda, OSB'ler sanayiciler için çeşitli kamu kurumlarınca verilen izinler ve sağlanan hizmetler açısından tek başvuru noktası olmuşlardır. Bunun yanı sıra, 26 Düzey 2 bölgesinde Kalkınma Ajanslarının kuruluşu tamamlanmış olup bu Ajanslar bünyesinde yer alan Yatırım Destek Ofislerinin bir kısmı tesis

¹³http://ec.europa.eu/information_society/eeurope/i2010/docs/benchmarking/egov_benchmark_2007.pdf.

edilmiştir. Önümüzdeki dönemde tüm illerde Yatırım Destek Ofislerinin tedrici olarak kurulması planlanmaktadır.

91. Bununla birlikte, 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanununda 2008 yılında bir değişiklik yapılarak, tarım ve sanayi sektörünün entegrasyonunu sağlamaya yönelik tarıma dayalı sanayi girdisini oluşturan bitkisel ve hayvansal üretimin ve bunların işlenmesine yönelik sanayi tesislerinin yer alabileceği ve ilgili mevzuatı uyarınca öngörülen biyogüvenlik tedbirlerine uyulması şartıyla Tarıma Dayalı İhtisas OSB'lerinin kurulabileceği hükme bağlanmıştır.

Politikalar

92. Girişimciliğin yaygınlaştırılması ve girişimcilik kültürünün geliştirilmesi amacıyla bilgilendirme ve tanıtım etkinlikleri düzenlenecek, girişimcilere destek sağlanacak ve İŞGEM'lerin sayısı artırılacaktır. Ayrıca kadın girişimcilik teşvik edilecek ve kadınların iş hayatına katılımı desteklenecektir.
93. Katımcılığın ve şeffaflığın sağlanması, düzenlemelerin etkilerinin analizi, gereksiz kırtasiyeciliğin önlenmesini ve dolayısıyla sanayi üzerindeki gereksiz bürokrasinin ve maliyetlerin azaltılmasını sağlayan düzenlemelerde reform süreci hızlanarak devam edecektir. Düzenleyiciler ile paydaşları (özel sektör temsilcileri ve sivil toplum kuruluşları) bir araya getiren ve aynı zamanda kamu kurumları arasındaki eşgüdümü kolaylaştıran YOİKK ve benzeri platformlar çalışmalarını sürdürecektir.
94. e-Dönüşüm Türkiye Projesi ve Bilgi Toplumu Stratejisi çerçevesinde, şirketlerin işlemlerinin birçoğunu online olarak yapması sağlanarak, maliyet ve zaman tasarrufu sağlanacak, aynı zamanda düzenlemelerin etkisini ölçmeyi kolaylaştıracak istatistiki altyapı güçlendirilecektir.
95. Kalkınma Ajanslarının kurulmasıyla bölgesel potansiyelleri değerlendirmek üzere yabancı sermaye yatırımlarından yararlanmaya önem verilecek, böylece ülke genelinde Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı tarafından yürütülecek tanıtım faaliyetlerine bölgesel bazda tamamlayıcı bir yaklaşım uygulanacaktır. OSB'lerin Tek Durak Ofisleri (one-stop shop) mantığı çerçevesindeki çalışmaları dikkate alınarak, her il bazında kurulacak Yatırım Destek Ofisleri ile özel sektör yatırımcılarının kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetki alanına giren izin ve

ruhsat işlemleri ile diğer idarî iş ve işlemlerini tek elden takip ve koordine edilmesi planlanmaktadır.

5.1.2 Rekabet Hukuku ve Sanayi Politikası

Mevcut Durum

96. 1994 yılında 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un yürürlüğe girmesi ve 1997 yılında Rekabet Kurumu'nun kurulması ile, antitröst alanında son on yıllık uygulamada ciddi bir başarı sağlanmıştır. Kanunu ihlal eden davranışların yasaklanmasının yanı sıra, anılan Kanun'da beş kez değişiklik yapılmış, cezalar daha caydırıcı hale getirilerek pişmanlık müessesesi oluşturulmuştur. Aynı şekilde, dikey anlaşmalar, teknoloji transferi, araştırma-geliştirme ve otomotiv tebliğleri ile piyasalardaki rekabetin artması, teknoloji transferinin ve araştırma-geliştirme amacıyla yapılacak işbirliklerinin kolaylaştırılması hedeflenmektedir.

Politikalar

97. 2007-2013 yıllarını kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı çerçevesinde hazırlanan Rekabet Hukuku ve Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda belirtilen hedefler dikkate alınarak;
- a. Piyasalarda etkin bir rekabet ortamının sağlanması, özellikle temel/ara malzeme ve hizmetlere ilişkin piyasalarda kartel vb. piyasa aksaklıklarının önlenmesi sayesinde, nihai mamul üreten firmaların girdi maliyetlerinin düşmesi ve dolayısıyla rekabet güçlerinin artması sağlanacaktır.
 - b. Aynı şekilde, ulusal piyasalarda güçlü bir rekabet ortamı ile karşılaşan firmaların uluslararası alandaki rekabette de başarılı olacakları gerçeği dikkate alınarak, rekabet kültürünün yaygınlaştırılması hedeflenecektir.
 - c. Türkiye'yi de etkileyen uluslararası düzeydeki rekabet ihlallerine karşı rekabet hukukunun uygulanması için uluslararası işbirliğinin sağlanmasına yönelik girişimler arttırılacaktır.
98. Başta 3 Nisan 2007 tarihinde yayımlanan Düzenleyici Etki Analizi Rehberi'nde yer alan hususlar olmak üzere, yapılan veya yapılacak düzenlemelerin piyasadaki rekabet dinamikleri açısından etkisinin içselleştirilebilmesi amacıyla gerekli tedbirler alınacak ve rekabet savunuculuğu mekanizması etkinleştirilecektir.

5.1.3. Devlet Yardımları, Teşvikler ve Sanayi Politikası

Mevcut Durum

99. Özellikle uluslararası ticarete ortaya çıkan yeni standartlara uyulması, çevre ve iklim değişikliği gibi konularda uluslararası alanda öngörülen tedbirler çeşitli sektörlerde büyük mali yükler getirmektedir. Bu nedenle, özellikle çevre vb. politikalara uyum sağlamak için sektörlerin yeniden yapılanması, geri kalmış bölgelerin kalkındırılması, sanayi için vazgeçilmez nitelikte olan altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesi, rekabet gücünün artırılması, istihdam politikasının hedeflerine ulaşması ve işgücü kalitesinin artırılması, yenilikçilik ve yeni teknolojilerin, Ar-Ge araştırmalarının desteklenmesi gibi alanlarda devlet yardımları önem kazanmaktadır.
100. Diğer yandan devlet yardımları, rekabet bozucu etkileri nedeniyle gerek Türkiye'nin de taraf olduğu DTÖ Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması, gerekse Roma Anlaşmasının 87. maddesi çerçevesinde çeşitli düzenleme ve denetlemelere tabi kılınmıştır. Bu bağlamda, devlet yardımları uluslararası yükümlülükler göz önünde bulundurularak uygulanmaktadır.
101. Ülkemizdeki devlet yardımları rejimine bakıldığında, dokuz adet kamu idaresinin (Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, KOSGEB, Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş., TÜBİTAK, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı) yatırım, istihdam, araştırma ve geliştirme başlıkları altında toplam 53 alanda doğrudan parasal destekten bedelsiz arazi tahsisine, vergi indirimine ve düşük faizli kredi kullanımına dek geniş bir araç yelpazesini kullanarak devlet yardımı sağladığı görülmektedir.
102. Tasarrufları katma değeri yüksek yatırımlara yönlendirmek, üretimi ve istihdamı artırmak, yatırım eğiliminin devamlılığını ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak, uluslararası rekabet gücünü artıracak teknoloji ve araştırma-geliştirme içeriği yüksek büyük ölçekli yatırımları özendirmek, doğrudan yabancı yatırımları artırmak, bölgesel gelişmişlik farklarını gidermek, çevre korumaya yönelik yatırımlar ile araştırma ve geliştirme faaliyetlerini desteklemek amacıyla "Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar" 16.07.2009 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

103. Bu bağlamda, bölgesel, sektörel ve büyük ölçekli yatırımlar olmak üzere kanun kapsamındaki yatırımlar için, gümrük vergisi muafiyeti, katma değer vergisi (KDV) istisnası, vergi indirimi, sigorta primi işveren desteği ve yatırım yeri tahsisi olmak üzere çeşitli araçlar kullanılarak destekler uygulanmaya başlamıştır.
104. Yatırım desteklerinin uygulanması açısından, 28/8/2002 tarihli ve 2002/4720 sayılı Bakanlar Kurulu Kararında yer alan İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması- Düzey 2 bölgeleri, sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyeleri dikkate alınarak dört gruba ayrılmıştır. Bölge bazında desteklenecek sektörler, her bir il grubunun yatırım potansiyeli ve rekabet gücü dikkate alınarak belirlenmiştir. Bununla birlikte, aşağıda belirtilen sektörlerde yapılacak büyük ölçekli yatırımlar için, bölge ayırımı yapılmaksızın söz konusu desteklerden faydalanabilmeleri sağlanmıştır.
105. 2872 sayılı Çevre Kanunun 29. maddesi gereğince çevre kirliliğinin önlenmesi ve giderilmesine ilişkin faaliyetler teşvik tedbirlerinden yararlandırılmakta ve arıtma tesisi kuran, işleten ve yönetmeliklerde belirtilen yükümlülükleri yerine getiren kuruluşların arıtma tesislerinde kullandıkları elektrik enerjisi tarifesinin, sanayi tesislerinde kullanılan enerji tarifesinin yüzde ellisine kadar indirim uygulanmaktadır. Ayrıca, aynı Kanunun 17. ve 18. maddelerinde çevre korumaya yönelik faaliyetlerde kullanılmak üzere Çevre ve Orman Bakanlığı bünyesinde çeşitli gelirlerinden oluşan bir ödenek oluşturulmuş olup, bu ödenekten sanayi kuruluşları da atık su arıtma, katı atık bertaraf ve geri kazanım tesisleri ile çevre kirliliğinin önlenmesi ve çevrenin iyileştirilmesine yönelik faaliyet ve tesislerin projelendirilmesi ve yapımı için proje bedelinin yüzde 45'ine kadar 5 ile 10 yıl vadeli kredi verilmesi şeklinde faydalanabilmektedir.

Büyük Ölçekli Yatırımlar*

Sıra No	Sektör	50 Milyon TL'nin Üzerindeki Asgari Sabit Yatırım Tutarları (Milyon TL)
1	Kimyasal Madde ve Ürünlerin İmalatı	
1-a	Ana Kimyasal Maddelerin İmalatı	1000
1-b	Diğer Kimyasal Ürünlerin İmalatı	300
2	Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri İmalatı	1000
3	Transit Boru Hattıyla Taşımacılık Hizmetleri Yatırımları	
4	Motorlu Kara Taşıtlarının İmalatı Yatırımları	250
5	Demiryolu ve Tramvay Lokomotifleri ve/veya Vagon İmalatı Yatırımları	
6	Liman ve Liman Hizmetleri Yatırımları	250
7	Elektronik Sanayi Yatırımları	
7-a	LCD/Plazma Üretimi Yatırımları	1000
7-b	Modül Panel Üretimi Yatırımları	150
7-c	Lazer Televizyon, Üç Boyutlu Televizyon ve OLED Televizyonlar ve benzeri Televizyon Üretimi Yatırımları	
7-d	Diğer Elektronik Sektörü Yatırımları	
8	Tıbbi Alet, Hassas ve Optik Aletler İmalatı Yatırımları	
9	İlaç Üretimi Yatırımları	100
10	Hava ve Uzay Taşıtları İmalatı Yatırımları	
11	Makine İmalat Yatırımları	
12	Madencilik Yatırımları Maden Kanununda belirtilen IV/c grubu metalik madenlerle ilgili nihai metal üretimine yönelik izabe (cevher işleme) tesisleri ile bu tesislere entegre maden üretimine yönelik (istihraç+işleme) yatırımlar (AKÇT kapsamı ürünler hariç).	

(*) 13/06/2006 tarihli ve 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 18/02/2009 tarihli ve 5838 sayılı Kanunun 9 uncu maddesi ile değişik 32/A maddesinde belirtilen 50 Milyon Türk Lirasının üzerindeki yatırımlar.

Politikalar

106. Sanayi stratejisinde öngörülen hedeflere ulaşılması ve özel sektörün bu stratejinin gerekleri doğrultusunda yönlendirilmesini sağlamanın en önemli mekanizmalarından biri, firmalar için sağlam bir teşvik yapısı kurabilecek nitelikteki devlet yardımlarıdır. Uygun bir devlet yardımı ve teşvik mekanizması, hazırlanan bu sanayi stratejisinin uygulanabilirliği için kritik bir role sahiptir. Bu nedenle, sektörlerin rekabet gücünü arttıracak teknoloji ve Ar-Ge içeriği yüksek büyük ölçekli yatırımlara destek olmak açısından yardımlar ve teşvikler, bu belgede belirtilen amaç ve hedeflere uygun bir şekilde ve başta AB ve DTÖ'den kaynaklanan uluslararası yükümlülükler de dikkate alınarak uygulanacaktır.

107. Verilen devlet yardımlarının izlenmesi ve denetlenmesinde ise (i) yardımı alanın yardımı amacına uygun olarak kullanıp kullanılmadığı, (ii) piyasadaki rekabet

üzerindeki etkisi başta olmak üzere, yardımın hedeflere ulaşmada etkin olup olmadığını ve aracın revize edilmesine veya öngörülen tedbirin devamına gerek bulunup bulunmadığı, (iii) diğer piyasalar açısından öngörülenlerden farklı etkilere yol açıp açmadığı, (iv) yardımın ulusal mevzuata ve uluslararası yükümlülüklerle uygun olup olmadığı dikkate alınacak, devlet yardımlarına ilişkin kayıtlar ve istatistikler de burada yer verilen ihtiyaca cevap verecek şekilde düzenlenecektir.

5.1.4.Standardizasyon ve Kalite

108. Küresel ticaretin önündeki en önemli teknik engeller miktar kısıtlamaları, tarifeler ve standartlardır. Bu nedenle, ticarete teknik engellerin kaldırılması amacıyla, DTÖ'nün uygulamaları (Ticarete Teknik Engeller Anlaşması-TBT) ve bölgesel entegrasyon hareketleri ile Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA), uluslararası ticarete ulusal devletler tarafından sıkça kullanılan miktar kısıtlamalarını ve tarifelerin ortadan kaldırılmasını ve ulusal standartların ise uluslararası kabul gören standartlar ile uyumlaştırılmasını hedeflemektedir. Bu nedenle, standardizasyonun benimsenmesi ve yaygınlaştırılması başarılı bir sanayi stratejisinin önemli unsurlarından birisini oluşturmaktadır.

Mevcut Durum

109. 1/95 ve 2/97 sayılı Ortaklık Konseyi Kararları (OKK) ve 9 Kasım 2005 katılım ortaklığı belgesi gereği, Türkiye'nin, "Ticarete teknik ve idari engellerin kaldırılmasının tamamlanması, etkin piyasa gözetimi ve malların serbest dolaşımının sağlanması" konusundaki sorumluluğunu yerine getirmesi beklenmektedir. Bu kararlar çerçevesinde Türkiye, gerekli mevzuat uyumunu büyük oranda tamamlamış olup, uygulamaya dayalı eksiklerini gidermeye devam etmektedir. Bu bağlamda mevzuatın uygulanmasının temelini oluşturacak olan kalite altyapısının tamamlanmasını sağlamak üzere AB Komisyonu desteğinde, 2002 yılında başlayan Türkiye Kalite Altyapısının Desteklenmesi Projesi Haziran 2007'de başarıyla sona ermiştir.

110. Bu çerçevede, kalite altyapısının temel taşları; i) Standardizasyon, ii) Akreditasyon, iii) Metroloji ve iv) Uygunluk Değerlendirmesi (İnceleme, Test ve Belgelendirme) olarak tanımlanmıştır.

111. Kalite altyapısı, belirli bir ülke veya bölgede standardizasyon, test, belgelendirme, muayene, akreditasyon ve metroloji (endüstriyel, bilimsel ve

yasal) faaliyetlerini yürüten kuruluşları ve bunların yaptıkları uygulamaları kapsamaktadır. Avrupa Birliği'nde benzer ilkelere göre işleyen ve benzer kurallara uyan ulusal kalite altyapıları, malların serbest dolaşımı için AB ortak pazarında olmazsa olmaz önemli bir faktördür. Türkiye de bugün kalite altyapısı öğelerinin tamamı mevcut olup faaliyetlerini sürdürmekle birlikte, piyasa gözetimi ve denetimi konusundaki etkinliklerin ise arzu edilen seviyeye ulaşması için çalışmalar devam etmektedir.

112. Diğer yandan, yukarıda belirtilen çalışmalar sonucunda ülkemizde AB mevzuatına göre uygunluk değerlendirme faaliyetlerinin ve ürün güvenliğine yönelik CE işaretlemesinin uygulanması açısından hiç bir engel kalmamıştır.
113. Ayrıca, geline nokta Türkiye'de de AB'deki gibi ulusal düzeyde bir standardizasyon politikasının oluşturulması, yaygınlaştırılması ve özellikle güvenlik, alternatif/yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı ve bilgi teknolojileri alanlarına yönelik standardizasyon çalışmaları yapılması, TSE'nin ve ilgili sektörlerimizin Avrupa Standardizasyon Kuruluşları, Avrupa Standardizasyon Komitesi (CEN) ve Avrupa Elektronik Standardizasyon Komitesi'nin (CENELEC) faaliyetlerine ve uluslararası standartların geliştirilmesine etkin bir şekilde katılımı önem arz etmektedir.

Politikalar

114. Türkiye'nin standardizasyon politikası oluşturulacak ve uygunluk değerlendirmesi alanındaki ulusal markalar desteklenecektir.
115. Sanayicilerimizin standardizasyon bilincinin artması ve standartların üretim ve tüketimdeki öneminin anlaşılabilmesi için gerekli tedbirler alınacaktır
116. Standardizasyon faaliyetlerine üretici, tüketici ve ilgili diğer tüm tarafların doğrudan katılımının sağlanması için gerekli tedbirler alınacak ve bu amaçla TSE'nin girişimleri teşvik edilecek ve desteklenecektir.
117. Kaliteli ve güvenli ürün arz ve talebi için teknik mevzuat uygulamaları takip edilecek ve ilgili çevrelerin güncel olarak bilgilendirilmesi sürdürülecektir.

5.2.Uluslararası Ticaret ve Yatırımlar

118. Türkiye ekonomisinin dışa açıklık oranının artmasına paralel olarak, küresel ekonomideki gelişmelerin Türk sanayisi üzerindeki belirleyiciliği de artmaktadır. Küreselleşmenin getirdiği fırsatları değerlendirmeye yönelik pro-aktif yaklaşımlar sanayi stratejisinin bir aracı olurken, aynı süreçteki risklerin de etkin yönetilmesi önem kazanmaktadır. Bu çerçevede, Türk imalat sanayinin hem üretim hem de pazarlar açısından çeşitlenme sürecinin devam ettirilmesine yönelik politikalara, dış ekonomik ilişkilerimizin sanayi stratejisi doğrultusunda şekillendirilmesine, Gümrük Birliği ve DTÖ bünyesindeki gelişmelerin takibine ve yönlendirilmesine ve Türk firmaların dış ticaret şartlarına uyumunu sağlayacak tedbirlerin alınmasına öncelik verilmesi etkin bir sanayi politikasının ayrılmaz bir parçası niteliğindedir.

5.2.1.Türkiye ile Avrupa Birliği Arasındaki Gümrük Birliği

119. AB'ye üyelik süreci çerçevesinde 1996 yılında tesis edilen Gümrük Birliği neticesinde, AB'den ithal edilen sanayi ürünlerindeki gümrük vergileri sıfırlanarak miktar kısıtlamaları kaldırılmış ve üçüncü ülkelerden ithal edilen sanayi ürünlerine ilişkin olarak da AB'nin Ortak Gümrük Tarifesi (OGT) hadlerine uyum sağlanmıştır. Bu çerçevede, hem Türkiye'nin AB ile ihracatında 2008 yılı itibariyle yüzde 48'lik bir paya sahip olması, hem de Türkiye'nin AB'den sanayi ürünleri ithalatında OGT'nin belirleyici olması nedeniyle, sanayi stratejisi açısından Gümrük Birliği'nin ayrı bir başlık altında değerlendirilmesi gerekmektedir.

Mevcut Durum

120. Gümrük Birliği, Türk dış ticaretinde, 1980'lerin başından bu yana devam etmekte olan serbestleşme sürecine yeni bir ivme kazandırarak, Türkiye'nin dünyanın önemli bir kısmına karşı ticari anlamda açılma sürecini hızlandırmış ve gelecekteki dış ticaret ilişkilerini şekillendirecek yeni bölgesel yapılanmaların kapısını aralamıştır. Bu çerçevede, 1980'lerden bugüne ihracata dönük büyüme stratejisi çerçevesinde dış ticarete liberal politikaları benimseyen Türkiye ekonomisi, Gümrük Birliği ile dünya ekonomisi ve ticaretinde önemli bir bloğa ticari entegrasyonunu gerçekleştirmiş ve bu suretle kendi iç pazarını uluslararası normlarla uyumlaştırmıştır. Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girmesiyle, AB'den

ithalatla sanayi ürünlerinde gümrük vergileri sıfırlanarak miktar kısıtlamaları kaldırılmış ve üçüncü ülkelerden ithalatla AB'nin OGT hadlerine uyum sağlanmıştır. Bu kapsamda, Türkiye bir taraftan AB pazarına diğer üçüncü ülkelere nazaran daha avantajlı giriş imkânı sağlarken, diğer taraftan iç pazarını AB ve diğer üçüncü ülkelerin rekabetine açmıştır.

121. Yine bu çerçevede, AB'nin standartlar ve teknik mevzuat alanındaki mevzuat ve uygulamalarına büyük ölçüde uyum sağlanması sonucunda da, ülkemiz menşeli sanayi ürünlerinin dış pazarlardaki rekabet edebilirliği büyük ölçüde artmıştır.

122. Gümrük Birliği kapsamında, AB'nin tercihli gümrük rejimlerine uyumun sağlanması amacıyla 23 ülke ile STA imzalamıştır. Bunlardan 11'i bu ülkelerin AB'ye tam üye olması ile feshedilmiş olup, hâlihazırda Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA), İsrail, Makedonya, Hırvatistan, Bosna-Hersek, Filistin, Fas, Tunus, Suriye, Mısır, Arnavutluk ve Gürcistan ile imzalanmış bulunan STA'lar yürürlüktedir. Karadağ ile imzalanan anlaşmanın onay süreci ise devam etmektedir. Şili ve Sırbistan ile müzakereleri sonuçlandırılmış olan STA'ların en kısa sürede imzalanması öngörülmektedir. Lübnan, Ürdün, Cezayir, Meksika, Şili, Körfez İşbirliği Konseyi (KİK), Güney Afrika Gümrük Birliği (SACU), Güney Amerika Ortak Pazarı (MERCOSUR), AKP (Afrika-Karayip-Pasifik) ülkeleri, Ukrayna, And Dağları Ticaret Bloğu (ANDEAN), Güney Kore, Hindistan ve Libya ile de benzer anlaşmalar akdedilmesi yönündeki çalışmalar sürdürülmekte ve AB'nin bu alandaki çalışmaları yakından izlenmeye devam edilmektedir.

123. STA'ların ekonomik ve ticari etkileri değerlendirildiğinde, ülkemizin imzaladığı STA'lar ile söz konusu ülkelerle sadece ekonomik ve ticari ilişkilerimizin değil, aynı zamanda ortak yatırım ve işbirliği olanaklarının da arttığı görülmektedir. Söz konusu STA'lar, ülkemizin uluslararası rekabet gücünün artırılması bakımından büyük önem taşımaktadır.

124. Bununla birlikte, Gümrük Birliği kararının ilgili maddesi uyarınca üstlenilmiş bulunan AB'nin tercihli rejimleri kapsamında STA imzalanamayan ülkeler bağlamında sorunlar yaşanmaktadır. AB'nin tercihli ticaret anlaşmaları imzaladığı/yürürlüğe koyduğu veya müzakerelerini sürdürdüğü diğer ülkeler ile müzakere başlatmak yönünde yapılan girişimlerimiz, ilgili ülkelerin AB'ye tercihli rejim altında ihraç ettikleri ürünlerin Türkiye-AB Gümrük Birliği uyarınca serbest dolaşımdan faydalanarak ülkemiz pazarına gümrük vergisi ödenmeksizin girmesi imkânının bulunması sebebiyle sonuçsuz kalabilmektedir.

125. Diğer yandan, 1/95 sayılı Gümrük Birliği'nden kaynaklanan kimi yükümlüklerin yerine getirilememiş olması, kararın bazı hükümlerinin ve mekanizmalarının işletilemiyor olması, Gümrük Birliği'ne rağmen ticari korunma önlemlerinin uygulamasının sürdürülmesi, AB'nin tercihli rejimlerinin üstlenilmesinde yaşanan problemler, özellikle AB'nin üçüncü ülkelere yönelik olarak benimsediği STA'nın Türkiye üzerindeki muhtemel etkileri ve bu çerçevede Türkiye'nin AB'nin danışma ve karar alma mekanizmalarındaki yerinin sınırlı olması gibi hususların ileriki dönemlerde ayrıntılı bir şekilde dikkate alınarak Gümrük Birliği'nin işleyişinden kaynaklanan olumsuzlukların bertaraf edilmesi önem kazanmaktadır.

Politikalar

126. AB'nin üçüncü ülkelerle gerçekleştirdiği ve önümüzdeki dönemlerde gerçekleştirmeyi öngördüğü tercihli düzenlemelere, Gümrük Birliği'nin tarafı olarak ülkemizi dahil etmemesi, uygulamaya koyduğu çeşitli yeni mevzuat hazırlıklarında önceden bilgilendirme gibi mekanizmaları kullanmaması ve işbirliğine gitmemesi ülkemizin bu tür düzenlemeleri yapmasını güçleştirmekte ve ülkemiz menşeli ürünlerin AB ve üçüncü ülkelerin pazarlarındaki rekabet gücünü olumsuz yönde etkilemekte; bu durum, sanayi sektörüne de doğrudan yansımaktadır. Bu nedenle, yapılacak bu tür düzenlemelerin Türkiye piyasası üzerindeki etkileri konusunda AB'nin bilgilendirilmesi ve etkin bir işbirliği sağlanması hususundaki girişimlere devam edilecektir.

127. Gümrük Birliği kapsamında üstlenilmiş bulunan Ortak Ticaret Anlaşması'nın Ticari Savunma Önlemleri Sistemi'ne de uyum sağlanmış olmakla birlikte taraflar, bu önlemleri üçüncü taraflara ortak uygulamamakta, söz konusu tedbirleri ülkemiz ve AB ayrı ayrı düzenlemektedir. Bu durum, ülkemizin gerek AB pazarında ve gerekse üçüncü ülke pazarlarındaki rekabet edebilirliğine önemli bir engel oluşturmaktadır. Söz konusu sorunlara çözüm bulunmasını teminen AB nezdindeki girişimler sürdürülecektir.

5.2.2.DTÖ ve İkili ve Çok Taraflı Ticaret Politikaları

128. İç ve dış pazarlarda üretilecek ürüne yeterli talep olmadığı veya bu pazarlara zamanında ve uygun maliyetlerle ulaşılamadığı takdirde bunun üretim ve istihdamı olumsuz yönde etkileyeceği dikkate alındığında, uluslararası ticaret politikası da sanayi politikasının ayrılmaz bir parçasını oluşturmakta ve yatay bir

politika olarak tüm sektörleri kesmektedir. Söz konusu alan, DTÖ çerçevesindeki faaliyetlerin yanı sıra ikili ve çok taraflı ilişkileri de kapsamaktadır.

Mevcut Durum

129. DTÖ'nün kurulmasını müteakip gümrük tarifelerinin aşamalı olarak indirilmesi, mal ve hizmet ticaretinin önündeki çeşitli engellerin kaldırılması, sermayenin uluslararası alanda dolaşımının hızlanması, doğrudan yabancı yatırımları çekme yönündeki çabaların artması, iklim değişikliği ve emisyon ticareti gibi hususlar gündeme gelmektedir. Bu eğilimler, gerekli yapısal dönüşümleri gerçekleştirebilen ülkeler açısından bir fırsat olarak değerlendirilebilecekken, yapısal dönüşüm kapasitesine sahip olmayan veya dönüşümü zamanında gerçekleştiremeyen ülkeler açısından bu süreç bir tehdit olarak karşımıza çıkmaktadır.
130. Ülkemizin, DTÖ gibi çok taraflı platformlarda ve tercihli ticaret düzenlemelerinde, Gümrük Birliği (GB) dolayısıyla sanayi ürünlerinin müzakerelerinde "ortak gümrük tarifesi" (OGT) hadlerinden sapma ihtimali bulunmamaktadır. Bu durum, özellikle DTÖ'de gelişmekte olan ülke statüsünde olmamıza rağmen sanayi ürünlerinin konu edildiği "tarım dışı ürünlerde pazara giriş" müzakerelerinde gelişmiş ülke kriterlerine uymamız anlamına gelmektedir. OGT çerçevesinde, Türkiye'nin üçüncü ülkelere karşı sanayi ürünlerinde uyguladığı ortalama koruma oranı Gümrük Birliği ile yüzde 15'lerden yüzde 4,2'ye düşmüştür. Bu oran, EFTA ve AB için 1996'dan itibaren "0" olarak uygulanmaktadır.
131. Türkiye, AB ile ikili ilişkilerimiz çerçevesinde, yerli sanayicinin maliyetlerini azaltarak rekabet gücünü artırmak amacıyla, yerli üretimi yetersiz ya da olmayan ve üretimde girdi olarak kullanılan maddelere ilişkin gümrük vergisinin askıya alınmasını talep etmektedir. Bu çerçevede söz konusu maddelere ilişkin olarak AB Komisyonu Ekonomik Tarife Sorunları Grubunda müzakerelere katılım sağlanmakta ve ülkemiz sanayicileri tarafından ağırlıklı olarak kimyasal ve mikro elektronik ürünleri kapsayan gümrük vergisinin askıya alınmasına dair talepler karşılanmaktadır.
132. DTÖ Anti-Damping ve Sübvansiyon Anlaşması çerçevesinde yürürlükte bulunan "İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Mevzuat" yerli sanayinin haksız rekabetin zarar verici etkilerinden korunması amacıyla etkin bir şekilde uygulanmaktadır. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) verilerine göre ülkemiz; toplam

alınan önlem sayısı itibarıyla, Ocak 1995-Haziran 2008'i kapsayan dönemde DTÖ üyeleri arasında 6. sırada, 2008 Ocak-Haziran döneminde yeni açılan 13 soruşturmayla 1. sırada yer almıştır. 2008 Temmuz - Aralık döneminde de alınan önlem sayısı itibarıyla 4. sırada bulunmaktadır. Diğer taraftan, bir malın ithalatının benzer veya doğrudan rakip mallar üreten yerli üreticiler üzerinde ciddi zarar veya ciddi zarar tehdidi yaratacak şekilde artan miktar ve şartlarda ithal edilmesi halinde, bu zarar veya zarar tehdidinin ortadan kaldırılmasına imkan veren DTÖ Korunma Önlemleri Anlaşması çerçevesinde hazırlanan İthalatta Korunma Önlemlerine ilişkin Mevzuat etkin bir şekilde kullanılmaktadır.

133. DTÖ Kuruluş Anlaşması'nın ekinde yer alan Tekstil ve Giyim Anlaşması'nın (TGA) sona ermesiyle, 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren tekstil ve giyim ürünlerinde kotalar kalkmıştır. Gelişmelerin sektör üzerinde yaratacağı zarar ya da zarar tehdidinin en aza indirilmesi amacıyla, Çin menşeli belirli tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin ithalatında miktar kısıtlaması 2008 yılı sonuna kadar uygulanmış olup 2009 yılı itibarıyla sona ermiştir. Bununla birlikte, 50-63 fasıllar arasında yer alan tüm tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin ithalatı kayıt altına alınmaya başlanmış, tekstil ve konfeksiyon ürünlerinde uygulanan kayda alma sisteminde 2009 yılı itibarıyla ithalatçı ve ihracatçı kayıtları sisteme dahil edilmiştir.
134. Dünya Ticaret Örgütü kapsamındaki gelişmeler Doha Kalkınma Gündemi (DKG) ekseninde şekillenmektedir. 2001 yılından bu yana devam eden DKG müzakereleri tüm sanayi sektörlerinin yanı sıra, tarım ve hizmet ticareti sektörlerini de kapsamaktadır. Bu nedenle müzakerelerin olası sonuçları sanayi stratejisi açısından önem arz etmektedir.
135. DTÖ bünyesinde halen devam etmekte olan Doha Kalkınma Turu Müzakereleri de ülkemiz tarafından yakinen takip edilmektedir. Gümrük Birliği süreci tarım dışında AB ile paralel politikalar üstlenilmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda, ülke hassasiyetleri de dikkate alınmak üzere mümkün olduğunca AB'ye uyumlu politikalar izlenilmektedir. Bu nedenle, DKG müzakerelerinde, Türkiye'nin AB ile olan Gümrük Birliği ilişkisi özellikle sanayi sektörleri bakımından belirleyici bir rol oynamaktadır.
136. Öte yandan, DKG ticaret politikası aracı olarak yoğunlukla gümrük tarifelerini hedef almakta ancak, ticaret dışı tedbirler için aynı etkinlikte çözümler üretmekte yetersiz kalmaktadır. Nitekim, halen teknik engeller ve tarife dışı tedbirler dünya

ticaret sisteminin karmaşık ve çözümü ya da uyumlaştırılması kolay olmayan “büyük gri alanını” oluşturmaktadır. Özellikle tarife dışı mevzuatı yoğun ve detaylı olan AB’nin hızla genişleyerek bu “kültürü” yaygınlaştırması, sanayi sektörlerimiz bakımından düşünülmesi gereken ayrı bir risk olarak değerlendirilmelidir.

137. Çok taraflı ilişkilerin yanı sıra bölgesel ve ikili yaklaşımların, sanayi potansiyelimizin daha iyi tanıtılarak önemli ihracat artışları kaydedilmesine, ticarete serbestleşmenin sağlanmasına ve küresel ticaret hacminin geliştirilmesine büyük katkısı olmaktadır. Bu katkılarda, ülkemizin dünyanın farklı sosyo-ekonomik koşullara sahip bölgeleri arasında bir köprü işlevi görmesini sağlayan benzersiz coğrafyasının da payı bulunmaktadır.
138. Uluslararası ticaretin giderek artan önemine binaen, 2004 yılında Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından yürürlüğe konulan İhracat Stratejik Planı ile tespit edilen "Tanıtım ve Pazarlama", "Bilgi Teknolojileri", "Finansman ve Destek Mekanizmaları", "İkili ve Çok Taraflı İlişkiler" ve "Kamu, Özel Sektör ve Sivil Toplum Kuruluşları Arasında İşbirliği ve Koordinasyon" alanlarında sürdürülen çalışmalarla, "Sürdürülebilir İhracat Artışını Sağlayacak İhracat Yapısına Ulaşılması" hedeflenmektedir. Bununla birlikte, dış ticarete lojistiğin artan önemine paralel olarak Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından 2007 yılı başında Anlaşmalar Genel Müdürlüğü bünyesinde Dış Ticarete Lojistik Dairesi kurulmuştur.
139. İhracatta bölgesel bağımlılığın önüne geçilmesi ve sürdürülebilir ihracat alt yapısının oluşturulması amacıyla ihraç pazarlarının çeşitlendirilmesine yönelik yakalanan başarı devam etmektedir. 2004 yılında 1 milyar doların üzerinde ihracat yaptığımız ülke sayısı 14 iken, 2005 yılında 15 ülkeye, 2006 yılında 19 ülkeye, 2007 yılında ise 24 ülkeye ulaşılmıştır. 2000 yılında yürürlüğe konulan "Komşu ve Çevre Ülkeler ile Ticari ve Ekonomik İlişkilerin Geliştirilmesi" ve 2003 yılında yürürlüğe konulan "Afrika Ülkeleri ile Ticari ve Ekonomik İlişkilerin Geliştirilmesi", 2005 yılında yürürlüğe konulan "Asya Pasifik Ülkeleri ile Ticari ve Ekonomik İlişkilerin Geliştirilmesi" ve 2006 yılında yürürlüğe konulan "Kuzey ve Latin Amerika Ülkeleri ile Ticari ve Ekonomik İlişkilerin Geliştirilmesi" stratejileri de başarılı bir şekilde uygulanmıştır.

Politikalar

140. Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından hazırlanan ve 2007-2009 yılları için güncellenmiş olan İhracat Stratejik Planı, uluslararası yükümlülüklerimiz ve bu strateji belgesinde yer alan hedefler de dikkate alınarak uygulanmaya devam edilerek; ürün çeşitliliğinin geliştirilmesinin yanı sıra, komşu ve çevre ülkeler ile Afrika ülkeleri başta olmak üzere dış ticaret yapılan ülkeler çeşitlendirilecek, pazara giriş imkanlarının artırılmasına yönelik faaliyetlerde bulunulacak ve Dış Ticaret Portalı oluşturulacaktır.
141. Söz konusu çeşitlendirme politikasına paralel olarak ve KOBİ'lerin Türk ekonomisindeki önemli payı göz önünde bulundurularak, pazarlama ve ihracat kapasitesini artırmaya yönelik çalışmalar yapılacaktır.
142. Ticaret politikası uygulamalarında önlem alınması süresi kısaltılacak ve önlemin etkinleştirilmesi sağlanacaktır. Bu bağlamda, haksız rekabet hallerinden damping ve sübvansiyona konu ithalatın sebep olduğu zarara karşı ülkenin üretim dallarının etkin korunmasının sağlanması gerçekleştirilecektir.

5.2.3. Yatırımlar ve Dış Ekonomik İlişkiler

143. Türk özel sektörünün yurt dışındaki doğrudan yatırımlarını, Türkiye'ye yapılan doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını ve Türkiye'nin ihracat politikasını kapsayan bir dış ekonomik ilişkiler çerçevesi, etkin bir sanayi stratejisinin ayrılmaz bir parçası niteliğindedir. Küreselleşme süreci içinde ulusal ekonomilerin birbiriyle gittikçe daha entegre hale gelmesi, özellikle gelişmekte olan ülkeler arasında gerçekleşen DYY'deki artış, dış ekonomik ilişkilere dair belirlenecek stratejinin sanayi stratejisi açısından önemini artırmaktadır. Ayrıca, Türk ekonomisinin Avrupa Birliği ile yüksek derecedeki entegrasyon seviyesi düşünüldüğünde, Türkiye'nin içinde bulunduğu coğrafyadaki diğer pazarlarla kuracağı ekonomik ilişkiler, üyelik süreci içinde Avrupa ekonomileri için de önemli fırsatlar oluşturacaktır.

Mevcut Durum

144. Son 20 yıldır hem taşıma hem de iletişim teknolojisinde yaşanan gelişmeler, bir ürünün üretiminde değer zincirinin halkalarının birbirinden ayrılarak farklı coğrafi lokasyonlarda yapılmasını olanaklı hale getirmiştir. Esas itibarıyla, küresel ekonomide üretim süreçleri de bu yeni ekonomik mimari çerçevesinde

şekillenmekte; çokuluslu değer zincirleri içinde, her bir üretim süreci en yüksek verimlilik ve düşük maliyetle gerçekleştirilebileceği coğrafi lokasyonda konumlandırılmaktadır. Bu çerçevede, içinde değer zincirinin yüksek katma değer oluşturan halkalarının bulunduğu yerlerde, sanayi üretiminin katma değeri ve buna bağlı olarak karlılık ve işgücünün aldığı ücretler yüksek; düşük katma değerli üretim gerçekleştirilen yerlerde ise karlılık ve ücretler düşük seviyede oluşmaktadır.

145. Türk sanayinin Gümrük Birliği süreci içinde küresel ekonomiye entegrasyonu, esasen sanayi üretimimizin bu değer zincirlerine eklemlenmesi sürecidir. Bu süreç içinde dayanıklı tüketim malları, otomotiv gibi son on yılda yükselen endüstrilerimizin gelişimi, bütünüyle küresel değer zincirinin esasen üretime yönelik bölümlerinin DYY ve yerli sermaye yatırımları vasıtasıyla ülkemize gelmesi sayesinde gerçekleşmiştir. Tekstil, hazır giyim gibi geleneksel olarak kuvvetli endüstrilerimiz ise küresel değer zinciri içinde büyük ölçüde yerli üreticilerin küresel çaptaki alıcılara ürün satmaları şeklinde konumlanmış bulunmaktadır. Bu konumlanma yurtiçinde daha düşük ölçüde katma değer oluşturulmasını beraberinde getirmektedir.

146. Bu mimari içinde sanayimize dair iki problemden söz edilebilir: Tekstil, hazır giyim gibi geleneksel endüstrilerimizin, küresel rekabet güçlerindeki en önemli unsurun işgücü maliyetleri olması, Asya'dan yükselen düşük işgücü maliyetine dayanan rekabete karşı güç durumda kalmalarına neden olmaktadır. Dayanıklı tüketim malları, otomotiv gibi yükselen endüstrilerde ise, başka ülkelere kıyasla karşılaştırmalı üstünlüğümüz ve eksikliklerimiz olan (Ar-Ge, tasarım, markalaşma, lojistik vb.) alanları tespit eden, avantajları değerlendirmeyi, eksiklikleri ise gidermeyi amaçlayan, küresel ekonomideki gelişmeleri takip eden ve değerlendiren bir mekanizmanın bulunmayışının olumsuz etkileri hissedilmektedir.

147. Türkiye'nin içinde bulunduğu coğrafya, küreselleşmenin getirdiği bu mimari içinde birçok fırsat arz etmektedir. Türkiye AB'yle sanayi ürünlerinde tek pazar içinde ve birçok endüstride yüksek düzeyde entegre olmuş durumdadır. Bunun yanı sıra AB'ye olan coğrafi yakınlık hem dayanıklı tüketim malları gibi taşıma maliyetlerinin yüksek olduğu, hem de sezonluk ve hızlı üretilen hazır giyim ürünleri gibi taşıma hızının önemli olduğu bazı endüstrilerde Türkiye'ye önemli bir avantaj sağlamaktadır. Öte yandan, Türkiye'nin coğrafi ve kültürel açıdan

yakın olduğu Doğu Akdeniz ÷lkeleri de imzaladıkları STA'lar yoluyla AB ile ticari entegrasyona gitmişlerdir. Son 20 yıl içinde, Türkiye'nin Orta Asya, Kafkaslar ve Balkanlardaki birçok ÷lkeyle ve Rusya Federasyonu ile de, bu ÷lkelerin dışı açılma süreçleri içinde kurulmuş ticaret ve yatırım ilişkileri bulunmaktadır.

148. Bu çerçevede, bu yeni mimariden azami ölçüde faydalanmak amacıyla, yatırım ortamının genel olarak iyileştirilmesi önem kazanmaktadır. Buna yönelik 2001 yılında oluşturulan YOİKK'in yanı sıra, 2006 yılında özellikle büyük yabancı yatırımları çekmeye yönelik olarak, Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı kurulmuştur. Ajansın yatırım promosyon stratejisi, "istihdam yaratan, yeni teknolojiler geliştirerek bilgi ekonomisini sağlayan, ekonomik-teknolojik-sosyal dinamikleri hızlandıran, verimlilik ve rekabet gücü yüksek ve ÷lke ekonomisine katma değer ekleyen yatırımları ÷lkemize çekmek" olarak belirlenmiştir.

Politikalar

149. Türkiye'nin dış yatırım stratejisi yukarıda açıklanan problemleri giderecek ve bu coğrafi fırsatları değerlendirecek şekilde oluşturulacaktır. Ayrıca, hem geleneksel hem de yükselen endüstrilerimizde yurtdışı pazar dinamiklerini sürekli takip edecek, yerel düzeyde dağıtım zincirlerine etki edinilebilmesi için gerekli ortaklıklar hakkında bilgi temin edecek ve bunları sanayimizle paylaşacak mekanizmalar kuvvetlendirilecektir. Dış ekonomik ilişkiler stratejisi bağlamında, dış temsilciliklerimizin ekonomik ilişkileri, özellikle yatırımcılara yönelik bilgi temini, yatırımların kolaylaştırılması, yerel ortaklıklar geliştirilmesi ve bölge ÷lkelerinde uzun süreli ekonomik ilişkiler tesis edilmesine yönelik kapasiteleri artırılacaktır. Dış yatırım stratejimiz ise, Türk yatırımcıların karşılaşılabilecekleri kurumsal altyapı eksikliklerini gidermeye yönelik faaliyetlere ağırlık verecek, Türkiye'nin başarılı kurumsal yapılarının bu ÷lkelerle paylaşılmasını sağlayacak şekilde yeniden şekillendirilecektir.

150. Türkiye'ye gelecek doğrudan yabancı yatırımlara yönelik strateji; Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı'nın stratejisi çerçevesinde istihdam yaratan, yeni teknolojiler geliştirerek bilgi ekonomisini sağlayan, ekonomik-teknolojik-sosyal dinamikleri hızlandıran, verimlilik ve rekabet gücü yüksek ve ÷lke ekonomisine katma değer ekleyen yatırımları ÷lkemize çekmeye ve yurtdışındaki üretim faaliyetlerinin yüksek katma değer oluşturması hedefine yönelik olarak uygulanacaktır. Bu çerçevede, ajans tarafından kamu kurum ve kuruluşları ile

sivil toplum kuruluşlarının görüş ve önerileri dikkate alınmak suretiyle BİT (Bilgi İletişim Teknolojileri), yüksek teknolojlili sektörler, gıda işleme (agro food, food processing), sağlık sektörleri (life sciences, pharmaceuticals), çevre dostu sektörler (enerji, ekoteknolojiler vb.), makine imalat, ulaşım/lojistik (otomotiv, gemi inşa vb.), petrokimya, hizmetler (eğitim vb.) ve altyapı sektörleri öncelikli sektörler olarak belirlenmiştir.

151. Eğitim alanında bölge ülkelerinden Türkiye'ye yönelik her seviyede eğitim amacıyla ziyaretler artırılırken, Türkiye'de de bölge ülkelerinin dillerinin öğretimi geliştirilecek ve teşvik edilecektir.

5.3.Beceriler ve İnsan Kaynağı

152. Türkiye’de, 2001 krizinden sonra gerçekleşen yüksek büyümeye rağmen gerilemeyen işsizliği ve küresel rekabet baskısının ortaya çıkardığı sorunları azaltmak için nitelikli işgücü arzını ve talebini arttırmaya yönelik adımların atılması son derece önemlidir. Sanayi stratejisinin odağında bulunan her üç eksen (yüksek teknoloji sektörlerinin ağırlığı, geleneksel sektörlerde dönüşüm, güçlü şirketlerin payının artırılması) için de beceriler ve insan kaynağı konusu son derece kritik bir politikayı teşkil etmektedir. Bu alandaki politikaların etkinliği, hem sanayi stratejisinin başarısını doğrudan etkileyecek hem de Türkiye’nin en öncelikli sorunlarının başında gelen, yeterli düzeyde ve kaliteli istihdam yaratılmasında mesafe kat edilmesini sağlayacaktır.

Mevcut Durum

153. Sanayi ve hizmetler kesimindeki büyüme, tarım kesiminin ekonomideki ağırlığının azalmasıyla işsiz kalan kesimin ve çalışma çağındaki nüfusun hızlı artmasıyla işgücüne dahil olan gençlerin tümünü istihdam etmeye yetmemiştir. Son dönemde yaşanan küresel ekonomik kriz nedeniyle ekonomik verilerdeki gerilemeler ise işsizliğin önemli ölçüde artmasında en önemli etken olmuştur.

154. İşsizlik oranlarının makul düzeylere gerileyememiş olmasında iş gücü piyasalarındaki katılıkların rolü büyüktür. İşgücü piyasaları etkinliği endeksine göre yapılan sıralamada Türkiye, 134 ülke içerisinde 125. sırada yer almaktadır¹⁴. Ücretler üzerindeki kamusal yüklerin fazlalığı, işgücü piyasalarının etkinliğini ve özel sektörün rekabet gücünü kısıtlamaktadır. Bu durumu değiştirmeye yönelik olarak 15 Mayıs 2008’de, 5763 sayılı “İş Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” yasalaşmıştır. Bu kanunda öngörülen yeni düzenlemelerle birlikte ücretler üzerindeki kamusal yüklerin oranı yüzde 42’den, yüzde 36’nın aşağısına çekilmiştir. Bu Kanunla, istihdam artışının sağlanması ve aynı zamanda kayıt dışılığın azaltılması için bazı tedbirler alınmıştır.

155. İşgücünün beceri düzeyindeki düşüklük, özel sektörün rekabet gücünün artışının önünde en az işgücü piyasalarındaki katılıklar kadar ciddi bir engel teşkil etmektedir. İşgücünün ortalama eğitim süresinin gelişmiş ülkelerin gerisinde

¹⁴ World Competitiveness Report 2008-2009, World Economic Forum.

olması Türkiye'deki özel sektörün rekabet gücünü olumsuz etkilemektedir. Türkiye'deki 15-64 yaş arasındaki çalışanların, 2007 yılında, yüzde 13,3'ü üniversite diplomasına sahipken, bu oran AB-25'de yüzde 26,6'dır. Türkiye'de, eğitim sisteminin tüm aşamalarındaki okullaşma oranlarının gelişmiş ülkelerin gerisinde olması rekabet gücünü kısıtlamaktadır¹⁵.

156. Sanayi stratejisi açısından bakıldığında, işgücünün almış olduğu eğitimin süresi kadar niteliği de rekabet gücü üzerinde belirleyici bir unsurdur. Bireylerin, eğitimleri esnasında edindikleri bilişsel beceriler, işgücünün gelecekteki verimlilik düzeyini büyük ölçüde etkilemektedir. Son dönemde bu alanda yapılan çalışmalar, Türkiye'de verilen eğitimin kalitesindeki problemlerin, işgücünün beceri düzeyini ve dolayısıyla özel sektörün rekabet gücünü olumsuz etkilediğini göstermektedir.

157. Özel sektörün bazı pozisyonlarda istihdam edeceği, uygun niteliklere sahip eleman bulma konusunda karşılaşılan problemler, Türkiye ekonomisinin sürdürülebilir bir biçimde büyümesi önünde bir kapasite kısıtı olarak belirmektedir. Özel sektörde, gerek çalışma hayatına yeni adım atan gençlerin, gerekse de mevcut iş gücünün sahip olduğu becerilerin, firmaların ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak olduğunu yönünde bir algı mevcuttur¹⁶. Özellikle, işgücünün bilgisayar kullanımı ve yabancı dil becerilerindeki düşüklük, firmaların rekabet gücünün artışının önünde birer engel olarak algılanmaktadır.

158. Nitelikli ara eleman sıkıntısının merkezinde mesleki ve teknik eğitim sistemindeki aksaklıklar yer almaktadır. Özel sektör tarafından yapılan değerlendirmeler, mesleki eğitim kurumlarından mezun olan gençlerin sahip oldukları becerilerin beklentileri karşılamaktan uzak olduğunu göstermektedir. Meslek lisesi mezunlarının aldıkları reel ücretin ve bu okullardan mezun olanlar arasındaki işsizliğin genel liseden mezun olanlardan farklı olmaması da bu görüşü destekler niteliktedir. Halbuki meslek liselerinde öğrenci başına yapılan harcama, 2006 yılında, genel liselerde öğrenci başına yapılan harcamanın 1,8 katına ulaşmıştır¹⁷. Bu nedenlerden dolayı, mesleki eğitim sisteminde maliyet ve kalite

¹⁵ EUROPA Eurostat Veritabanı. 2008.

¹⁶ TEPAV ve Dünya Bankası, 2006. "Higher Education and the Labor Market in Turkey," Ankara.

¹⁷ TÜRKONFED ve ERG, 2007. "Beceriler, Yeterlilikler ve Meslek Eğitimi: Finansman Yapısı ve Politika Önerileri", Ankara.

dengesinin tutturulmasında sorunlar yaşanması, sanayinin rekabet gücünü olumsuz olarak etkilemektedir.

159. Yukarıda sıralanan aksaklıkları gidermek üzere Milli Eğitim Bakanlığı öncülüğünde mesleki eğitim sisteminin reformu çalışmalarına başlanmıştır. Bu kapsamda,

- a. Mesleki eğitim programları, özel sektörün ihtiyaçlarına paralel olarak, yeniden sınıflandırılmıştır. Yeni sınıflandırmada, AB normlarıyla uyumlu olan eğitim standartlarına göre 42 meslek alanı ve bu meslek alanlarına ait 197 meslek dalı belirlenmiştir. Bu meslek alanı ve dallarına ilişkin uluslararası sınıflandırmayı [Uluslararası Eğitim Standart Sınıflandırması (ISCED)-97] esas alan modüler yapıda yeni mesleki eğitim programları hazırlanmış ve 2005-2006 öğretim yılında uygulanmasına başlanmıştır.
- b. Mesleki eğitim kurumlarında çalışan yöneticiler ve öğretmenler yeni yapılanmanın gereği olarak eğitilmişlerdir.
- c. Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK), ulusal ve uluslararası meslek standartlarını temel alarak, teknik ve mesleki alanlarda ulusal yeterliliklerin esaslarını belirlemek; denetim, ölçme, değerlendirme, belgelendirme ve sertifikalandırmaya ilişkin faaliyetleri yürütmek için gerekli ulusal yeterlilik sistemini kurmak ve işletmek üzere 21 Eylül 2006 tarihli ve 5544 sayılı yasa ile kurulmuştur. MYK'nın amacı, AB ile uyumlu Mesleki Yeterlilik Sistemini kurmak ve işletmektir.
- ç. Mesleki ve teknik ortaöğretimi bitirenler için sertifika, diploma ve iş yeri açma belgesi alma imkânı sağlanmıştır.
- d. Mesleki eğitim sisteminde yer alan çok sayıda okul türü ve program arasında geçiş imkânı sağlanmıştır.
- e. Mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarına öğretmen yetiştiren; Teknik Eğitim Fakülteleri ile Mesleki Eğitim Fakülteleri programları arasında bütünlük ve devamlılık sağlanmıştır.

160. Mesleki Yeterlilik Kurumu Yönetim Kurulunun, 30/04/2008 tarihli ve 2008/19 sayılı kararı ile, 2008 yılı Çalışma Programı, kurumun iş yoğunluğu, mevcut kapasite ve AB Projesi öncelikleri, standart hazırlama talebinde bulunan

kuruluşların konuya ilişkin deneyimleri, kapasiteleri ve yetkinlikleri dikkate alınarak, İnşaat, Enerji, Turizm-Konaklama-Yiyecek-İçecek Hizmetleri, Tekstil-Hazır Giyim-Deri, Otomotiv, Metal, Toplumsal-Kişisel Hizmetler, Ulaştırma-Lojistik-Haberleşme, Cam-Çimento-Toprak ve Sağlık-Sosyal Hizmetler olmak üzere 10 sektörde komitelerin oluşturulmasına ve çalışmaların yürütülmesine karar verilmiştir.

161. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı'nın (IPA) dördüncü bileşeni olan İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi bileşeninden sorumlu Program Otoritesi olarak belirlenmiş ve Operasyonel Programı hazırlama görevi kendisine verilmiştir. İnsan kaynaklarının geliştirilmesi alanında IPA fonlarından yardım almak için programlamanın temelini belirleyen İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Programı'nın (İKG OP) genel hedefi; "daha çok ve daha iyi işler ve daha fazla sosyal uyum ile sürdürülebilir ekonomik büyümeyi sağlayabilen bilgi-temelli bir ekonomiye geçişi desteklemek" tir. Bu çerçevede; İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Programı'nın "istihdam, eğitim, hayat boyu öğrenme ve sosyal içerme" olmak üzere dört ana öncelik ekseninde oluşturulmuştur. Söz konusu eksenler temelinde belirlenen tedbirler, 2007-2009 programlama dönemi kapsamında yürütülmeye başlanan operasyonlar yoluyla gerçekleştirilmektedir. 2007-2009 dönemi için IPA dördüncü bileşen kapsamında ayrılan mali kaynak miktarı yaklaşık 186 milyon Avro'dur.

162. Ekonominin değişen dinamiklerine hızlı uyum sağlamak üzere gerekli olan beceri dönüşümü kolaylaştırmak için; meslek edinmek, mesleğini geliştirmek ya da meslek değiştirmek isteyen herkese, mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarında öğrenim görme imkânı daha da genişletilmiştir. Buna ilaveten, Hayat Boyu Öğrenme Stratejisi YPK kararıyla onaylanmış ve uygulanmaya başlanmıştır.

163. 2009 yılında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının koordinasyonunda Ulusal İstihdam Stratejisi çalışmaları başlatılmış ve ilk taslak rapor kamuoyuna açıklanmıştır. Stratejinin 2011 yılı sonuna kadar tamamlanması planlanmaktadır.

164. Mesleki ve teknik eğitim mezunlarının istihdam piyasası koşulları ile uyumlulaştırılması amacıyla Mesleki Eğitim Strateji Belgesi çalışmaları Milli Eğitim Bakanlığı koordinasyonunda devam etmektedir. Bunun yanında mesleki ve teknik eğitimde bakanlıklar, kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve

koordinasyonu sağlamak amacıyla Mesleki Eğitimin Geliştirilmesi İşbirliği Stratejisi çalışmaları da devam etmektedir.

Politikalar

165. İşgücünün sahip olduğu beceriler ve yeterlilikler, Türkiye'deki özel sektörün verimliliğini ve dolayısıyla rekabet gücünü tümüyle etkileme potansiyelini taşıyan en kritik yatay sanayi politikası alanı olarak belirlenmiştir. Katma değeri yüksek bir üretim yapısına geçişi sağlayacak sanayi politikalarının merkezinde işgücünün beceri seviyesinin geliştirilmesi ve yenilikçilik kapasitesinin artırılmasına öncelik verilecektir.
166. Sanayi politikalarının tümü ile ulaşılmak istenen hedeflerin, insan kaynağının geliştirilmesine yönelik olarak tasarlanacak politikalarla uyumlu olmasına önem verilecektir.
167. Gerek işgücü arzı gerekse de talebinin sanayi politikaları ile yönlendirilmesine önem verilecektir. Yüksek katma değerli sanayi ve hizmetler faaliyetlerinde istihdam edilmeye uygun işgücünün sahip oldukları becerilere olan talep yükseltilecektir. Arz tarafında ise, henüz okul çağındaki gençlerin aldıkları eğitimin kalitesinin gelişmiş ülkeler seviyesine yükseltilmesine ve halihazırda iş yaşantısında bulunan kişilere yönelik tasarlanacak olan firma içi eğitim programlarının desteklenmesi ve aktif işgücü politikalarının uygulanmasıyla nitelikli işgücü arzını arttırmaya azami gayret gösterilecektir. Bilginin raf ömrünün kısalığı göz önünde bulundurulduğunda, yukarıda bahsedilen yaklaşım çerçevesinde, işgücünün sahip olduğu becerileri sürekli yenilemesi ve çağın gereklerine uygun hale getirmesinin mümkün olduğu bir iklimin oluşturulması hedeflenecektir.

5.4.KOBİ'lerin Finansmana Erişimi

168. Türk şirketleri, küresel ekonomiye entegrasyondan kaynaklanan rekabete, bugüne kadar işgücü maliyetlerini reel anlamda düşürerek ve verimliliği artırarak cevap vermiştir. Önümüzdeki dönemdeyse şirketlerimizin verimlilik artışlarını sürdürmek için teknolojik ve organizasyon yapılarını yenilemeleri, ölçek problemi olanların ise ölçeklerini büyütme gerekmektedir. Ancak bunlar için gerekli olan yatırımların yapılmasında finansmana erişim önemli bir kısıt olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de yatırım finansmanında özkaynak kullanımının diğer ülkelerle kıyaslandığında oldukça yüksek olduğu gözlenmektedir. Ancak, karlılık oranlarının düştüğü bir dönemde, şirketler kesiminin yatırımlarını özkaynaklarından ziyade, mali sistemden temin edebilir olmaları sanayi stratejisi çerçevesinde kritik hale gelmektedir.

169. Dokuzuncu Kalkınma Planında, KOBİ’lerin finansmana erişimi konusunda, “İşletmelerin uygun koşullarla finansman kaynaklarına erişimi kolaylaştırılacak ve bu kaynaklarda çeşitlilik sağlanacaktır. Başta KOBİ’ler olmak üzere girişim sermayesi, başlangıç sermayesi ve kredi garanti sistemi geliştirilerek işletmelerin kredi” hususlarına temini kolaylaştırılacağı yer verilmiştir.

170. “Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı”nın (KOSGEB) adının “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı” olarak değiştirilmesi, KOSGEB’in tüm sektörlerdeki KOBİ’leri hedef kitlesine alarak ulusal plan ve politika dokümanlarıyla verilen görevleri yerine getirebilmesi ve genişleyen hedef kitleye en etkin şekilde hizmet verebilmesi için KOSGEB Kanununda Nisan 2009 tarihinde değişiklik yapılmıştır. Kanunda yapılan en önemli değişiklik, sanayi sektörünün yanı sıra hizmet ve ticaret sektörlerinde faaliyet gösteren işletmelerin de artık KOSGEB desteklerinden yararlanacak olmasıdır.

Mevcut Durum

171. Tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye ekonomisindeki gelişmenin en önemli dayanağı KOBİ’lerdir. 2008 Yılı Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre ülkemizde Küçük ve Orta Boy İşletme sayısı 3.449.795, Büyük Boy İşletme sayısı ise 2968’dir. Ülkemizde KOBİ’lerin tüm işletmeler içindeki yerinin yüzde 99.90, toplam istihdam içindeki yerinin yüzde 80.57, yaratılan katma değer

içindeki yerinin yüzde 58.48, toplam üretim değeri içindeki yerinin yüzde 59.53 olmasına karşın, KOBİ'lerin toplam krediden aldıkları pay yaklaşık yüzde 26 olup, küresel krizle birlikte bu oranda da bir düşüş söz konusudur. KOBİ'lerin istihdam, üretim ve ihracat payları göz önüne alındığında toplam krediden aldıkları payın yetersizliği de ortaya çıkmaktadır.

172. KOBİ'lerin finansmana erişimi konusunda son dönemde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Yatırım Ortamının Değerlendirilmesi (ICA) 2009 Raporu'na göre Türkiye'deki yatırımcıların %57'si (KOBİ'ler arasında %50) yatırımların finansmanında banka kredisi kullanmış durumdadır. Bu oranlar Bulgaristan'da %40, Macaristan'da %43, Çek Cumhuriyeti'nde %47, Polonya'da %50, Brezilya'da %65 ve Şili'de ise %69'dur. Ayrıca Türkiye'de banka kredisi bulunan firmaların oranında 2005 yılına kıyasla da artış görülmektedir. 2005 yılında Türkiye'deki firmaların %46'sı banka kredisi kullanmış iken 2008 yılında bu oran 10 puan kadar artış göstermiştir. Ancak bankalar tarafından talep edilen teminat miktarları oldukça yüksektir. Bankalar tarafından küçük işletmeler için kredinin %100'ü, orta büyüklükteki işletmeler için ise kredinin %91'i tutarında teminat talep edilmektedir. KOBİ'lerin finansmana erişiminin kolaylaştırılması, verimliliklerini yükseltebilecek yatırımları yapmalarını ve küresel ekonomideki rekabet güçlerini attırmalarını sağlayacaktır. Bu yönde atılacak adımlar, girişimcilik ve yenilikçilik kapasitesini de geliştirmek yoluyla KOBİ'leri büyümenin itici gücü haline getirecektir¹⁸.

173. BDDK tarafından yayımlanan verilere göre 2009 yılı sonu itibarıyla 392 milyar 621 milyon TL olan toplam kredi portföyünün %21,4'ü (83 milyar 886 milyon TL) Kobi kredilerinden oluşmaktadır. Kredi Garanti Fonu A.Ş tarafından sağlanan teminat desteği bilgilerine göre 2009 yılı sonu itibarıyla toplam 2605 Kobi'ye 565 milyar 355 milyon TL kefalet verilmiştir

¹⁸ TEPAV ve Dünya Bankası. 2007. "Yatırım Ortamı Değerlendirme Çalışması" Ankara.

Tablo 5.1 : Türkiye’de Ölçekler İtibariyle Yatırım Finansmanında Banka Kredisi Kullanımı

Yıl	Ortalama	Küçük	Orta	Büyük
2002	13,30	10,11	16,67	14,81
2004	13,85	11,67	19,05	7,41
2005	32,57	30,25	32,64	42,70
2008	51,90	46,11	55,99	60,09

Kaynak: Dünya Bankası Enterprise Surveys

174. KOBİ’lerin karşılaştığı finansmana erişim problemlerinin sebeplerini, bankacılık kesiminin bilanço yapısından ve büyüklüğünden kaynaklanan sorunlar, sermaye piyasalarının yeterince gelişmemiş olması, KOBİ yapısından kaynaklanan sorunlar, idari ve hukuki sorunlar olarak dört ana başlıkta toplamak mümkündür.

Bankacılık Sisteminin Bilanço Yapısı ve Büyüklüğü

175. Finansal hizmetler sektörü, 2001 krizi sonrasında başarılı bir yeniden yapılanma süreci gerçekleştirmiştir. Son yıllarda sektörde yaşanan kayda değer büyümeye rağmen, benzer ülkelerle karşılaştırıldığında sektörün yeterince büyük olmadığı gözlenmektedir. 2009 yılı sonu itibarıyla finansal sektörün aktif büyüklüğü bir önceki yıla göre %12 artarak 1.047,6 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bu rakam GSYH’nin %109,9’una karşılık gelmektedir. Bankacılık sektörü finansal sektör içinde % 80’e varan payını korumuş ve geçen yıl sonuna göre %13,8 büyümüştür.¹⁹

176. Bankacılık kesimi tarafından özel sektöre açılan kredilerin de sınırlı olduğu gözlenmektedir. Banka aktifleri içinde Devlet İç Borçlanma Senetleri’nin (DİBS) payı 2003’te yüzde 42 seviyesindeyken 2007’de yüzde 32 seviyesine düşmüştür. Bu sayede özel kesime açılan krediler artmıştır. Kredi portföyünde yaşanan büyümeye karşın, portföye kullanıcılar itibariyle bakıldığında büyümenin asimetrik bir şekilde gerçekleştiği gözlenmektedir. Tüketici kredilerinde ve kredi kartlarında büyüme daha hızlı gerçekleşirken, şirketler

¹⁹ BDDK, Finansal Piyasalar Raporu Aralık 2009, Ankara.

kesimine açılan kredilerde özellikle KOBİ kredilerinde artış oldukça sınırlıdır²⁰. Küresel piyasalarda yaşanan kriz nedeniyle yurtdışından kaynak sağlamanın zorlaşmasıyla beraber kredi artış hızında yavaşlamalar olmuştur.

Sermaye Piyasalarının Yeterince Gelişmemiş Olması

177. Sermaye piyasalarının derinlik göstergesi olarak kullanılan piyasa kapitalizasyonu, halka açık hisselerin toplam piyasa değeri gibi göstergelerde son yıllarda önemli bir gelişme kaydedilse de piyasa kapitalizasyonu diğer ülkelerle karşılaştırıldığında düşüktür²¹. Ayrıca, KOBİ pazarı henüz işlev kazanamamış, şirketlere aktarılacak fon havuzunun büyümesini sağlayacak özel sektör tahvillerinin ihracı artırılamamıştır. Girişim finansmanı için oldukça önemli olan risk sermayesi, çekirdek finansmanı gibi enstrümanların gelişimi yeterince sağlanamamıştır.

Yapısal KOBİ Sorunları

178. KOBİ'lerin yapılarından kaynaklanan sorunlar, finansmana erişim sorununda temel belirleyici olarak ön plana çıkmaktadır. KOBİ'lerin sermaye yapılarının büyük firmalara göre daha zayıf olması, işletme sermayesi eksikliği, bir kişiye (kurucu/girişimci) fazla bağımlı olmasından kaynaklanan riskler, yetersiz teminat, yetersiz yönetim becerileri, kurumsal yönetim ilkelerinin benimsenmemesi, aile şirketi yapısından kaynaklanan kültürel problemler ve stratejik planlamaya dayanmayan yönetim süreçleri olarak özetlenebilecektir²². Ayrıca proje tasarlama ve uygulama alanında KOBİ'lerin kapasitesinin yetersiz oluşu, KOBİ'lerin KOSGEB ve TÜBİTAK gibi kurumlar tarafından dağıtılan fonlardan yeterince faydalanamamalarına neden olmaktadır. Bu yapısal sorunlar, KOBİ'lerin ölçeğinin karşılaştırılabilir ülkelere kıyasla daha küçük olmasına neden olmakta ve ekonominin büyüme kapasitesini de olumsuz etkilemektedir²³.

179. KOBİ yapısından kaynaklanan bir diğer sorun ise KOBİ kredilerinin yüksek maliyetidir. Tüketici kredileri daha standart değerlendirme yöntemleriyle verilirken, şirketlere açılan krediler firma bilânçolarının, iş planlarının analiz edilmesini gerektirmektedir. Şirketlere kredi açılmasının banka açısından daha çok teknik

²⁰ TEPAV. 2007. "İkinci Nesil Reform Sürecinin Öncelikleri," Ankara.

²¹ Dünya Kalkınma Göstergeleri (World Development Indicators). Dünya Bankası. 2006. CD-ROM.

²² AB Komisyonu. 2005. "Guarantees and Mutual Guarantees: BEST Report, Report to the Commission by an Independent Expert Group".

²³ TEPAV ve Dünya Bankası. 2007. "Yatırım Ortamı Değerlendirme Çalışması," Ankara.

kapasite gerektiren, daha maliyetli ve daha riskli bir süreç olması kredi maliyetlerine doğrudan yansımaktadır.

180. KOBİ'lerin uygun koşullarda finans arayışları KOSGEB'in bu alana daha çok eğilmesine neden olmuştur. Finansal kaynak sorunu, KOBİ'lerin piyasa paylarını korumada ve uluslar arası pazarlara açılmalarındaki önemli sorunlardan biridir. KOSGEB tarafından KOBİ'lerin gelişmiş ülkeler standartlarında bir finansman piyasasına erişimlerinin kolaylaştırılması yönündeki faaliyetleri özellikle 2003 yılında, KOSGEB-Vakıfbank arasında yapılan protokol ile KOBİ'lere düşük faizli kredi imkanı ile başlatılmış olup, günümüzde de küresel ekonomik krizin KOBİ'lere etkilerini hafifletmek ve KOSGEB tarafından alınabilecek tedbirler kapsamında bankalarla yapılan protokollerle imalat sanayi işletmelerine ve imalatçı esnafa "İhracat, İstihdam, Makine- Teçhizat ve Genel İşletme Kredisı" kapsamında kullanacakları kredilere ilişkin faiz destekleri verilmektedir.

Tablo 5.2: KOBİ Finansman Destek Kredileri (2005 – 2009)

YILLAR	Yararlanan İşletme Sayısı	Kullandırılan Kredi Tutarı (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılana Faiz (TL)
2005	3.102	413.314.799	49.079.431
2006	2.747	322.390.819	12.316.951
2007	11.642	1.360.070.000	175.000.000
2008	21.900	1.440.920.000	183.350.820
2009	69.047	2.594.526.681	146.578.385

Kaynak: KOSGEB

181. Aynı zamanda KOSGEB iştirakleri arasında yer alan Kredi Garanti Fonu A.Ş. aracılığıyla, KOBİ'lerin bankalardan kullanacağı krediler için ortaya çıkan teminat yetersizliği probleminin çözümüne kefalet vererek katkıda bulunmaktadır. Kredi Garanti Fonu (KGF) A.Ş.'nin 60 milyon TL olan sermayesi, 2009 yılında 240 milyon TL'ye çıkarılmıştır, şirketin şube sayısı 18'e yükseltilmiştir. Ayrıca 2009 yılı Haziran ayında Hazine Müsteşarlığı'nın KGF A.Ş. ve diğer kredi garanti kurumlarına 1 milyar TL'ye kadar destek sağlayabilmesine ilişkin düzenleme

yapılmıştır. Bu olumlu gelişmeler kefalet verilen işletme sayısında ve kefalet tutarında önemli artış yaşanmasını sağlamıştır.

182. Bununla birlikte, Türk EXIMBANK'ın kaynakları artırılarak yeni programlar uygulanmakta ve başta KOBİ'ler olmak üzere reel sektöre likidite sağlanmaktadır. 31 Aralık 2008 itibariyle 1,5 milyar TL olan Türk Eximbank'ın nominal sermayesi 2009 yılı sonunda 2 milyar TL'ye yükselmiştir. Ayrıca, yurt içi ve yurt dışı piyasalardan 300 milyon Euro tutarında kaynak sağlanmıştır. TC Merkez Bankası'nın Türk Eximbank'a tanıdığı limit dahilinde uygulanan Sevk Öncesi Reeskont Kredisine ilişkin limit 2 milyar dolara yükseltilmiştir. Dünya Bankası ve Avrupa Yatırım Bankası'ndan toplam 600 milyon Dolarlık uzun vadeli kaynak sağlanmıştır.

İdari ve Hukuki Sorunlar

183. Bankalar ile KOBİ'ler arasında güven ortamının sağlanmasını engelleyen bir diğer sorun alanı ise, idari ve hukuki işlemlerdeki eksiklikler ve aksamalardır. Bunları da kredi verenlerin haklarının yeterince gözetilmemesi, kredinin geri ödenmemesi durumunda icra-iflas işlemlerindeki gecikmeler ve ihtilaf çözümü mekanizmasındaki aksaklıklar olarak özetlemek mümkündür.

KOBİ'lerin Avrupa Birliği Programlarından Faydalanması

184. Türkiye Avrupa Birliği'ne aday ülke olarak kabul edilmesini müteakiben AB politika ve programlarına katılım sağlamaya başlamıştır. Bu çerçevede Türkiye, Avrupa Birliği'nin girişimcileri ve özellikle KOBİ'leri geliştirmeyi amaçlayan "İşletme, Girişimcilik ve Özellikle Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Çok Yıllı Programı (Multiannual Programme for Enterprise, Entrepreneurship and Particularly for Small and Medium Sized Enterprises)"na katılım sağlamıştır. 2001-2006 yıllarını kapsayan, Türkiye'nin 2003 yılında katılım sağladığı söz konusu programın başlıca amaçları bilgiye dayalı ekonomik ortamda iş dünyasının büyümesini ve rekabet edebilirliğini sağlamak, Avrupa Bilgi Merkezleri (ABM) ağının yaygınlaştırmak, girişimciliği teşvik etmek, iş ortamını basitleştirmek, idari ve düzenleyici çerçeveyi iyileştirerek, araştırma, yenilik ve yeni iş olanaklarının yaratılmasına imkan sağlamak, özellikle KOBİ'ler olmak üzere işletmelerin finansal ortamını geliştirmek olarak sıralanabilir.
185. Çok Yıllı Program genel olarak İş Ortamının İyileştirilmesi Çalışma Grupları, KOBİ'lerin mevzuat, proje, işbirliği imkanları da dahil olmak üzere AB ile ilgili

konularda bilgilendirmesini amaçlayan Avrupa Bilgi Merkezleri ile kredi garantisi ve risk sermayesi gibi geleneksel olmayan finansal araçları da içeren Mali Araçları kapsamıştır. Çok Yıllı Programla Türkiye İş Ortamının İyileştirilmesi Çalışma Gruplarına katılım sağlamış, 9 adet Avrupa Bilgi Merkezi kurulmuş ve ayrıca Kredi Garanti Fonu, 2004 Kasım–2006 Aralık dönemi için 24 milyon Avro Kontr-Garanti kotası elde etmiştir.

186. Türkiye Çok Yıllı Programın devamı niteliğinde olan Girişimcilik ve Yenilikçilik Programı, Bilgi ve İletişim Teknolojileri Politikaları Destek Programı ile Avrupa Akıllı Enerji ve Teknoloji Programı alt bileşenlerinden oluşan Rekabet Edebilirlik ve Yenilik Çerçeve Programının Girişimcilik ve Yenilikçilik Programına da katılım sağlamıştır. 2007-2013 yılları arasında geçerli olacak Girişimcilik ve Yenilikçilik Programı ile hızlı büyüme potansiyeline sahip olan yenilikçi KOBİ'ler söz konusu program kapsamındaki mali araçlardan faydalanabilecektir. Mali araçlar, finansmana erişim problemi yaşayan KOBİ'leri kurulma, büyüme ve devir gibi çeşitli aşamalarda desteklemeyi hedeflemektedir.

Politikalar

187. Finansmana erişim imkânlarının artırılması amacıyla belirlenen stratejik hedefler ve tedbirler Dokuzuncu Kalkınma Planı, 60. Hükümet Eylem Planı, Orta Vadeli Program (2010–2012), 2010 Yılı Programı, KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı gibi bir çok dokümanda ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu politikalar temel olarak dört konuya odaklanmakta; daha detaylı tedbirlere ise Eylem Planı bölümünde yer verilmektedir.

- a. Finansal sistemin geliştirilmesine ve kredi genişlemesinin sağlanmasına yönelik politikalara öncelik verilecek ve bu yolla KOBİ'lere aktarılabilecek kaynakların hacmi yükseltilecektir.
- b. Sermaye piyasasında ve kredi piyasalarında işlem gören ancak henüz KOBİ kullanımına uygun olmayan enstrümanların KOBİ'ler için elverişli hale getirilmesi sağlanacaktır.
- c. Sanayi stratejisi ve KOBİ stratejisi arasındaki koordinasyon sağlanacak ve bu çerçevede KOBİ'lerin kurumsal yönetim ve kayıt dışılık problemlerine yönelik geliştirilecek faaliyetlerle KOBİ'lerin risk-getiri değerlendirmesinde

dezavantajlı konumunun bertaraf edilmesine yönelik politikalar uygulanacaktır.

- ç. Finansmana erişim önünde engel teşkil eden idari ve hukuki sorunların ortadan kaldırılmasına önem verilecektir.

5.5.Firmaların Teknolojik Gelişimi

188. Firmaların teknolojik gelişimine yönelik politikalar; yüksek teknolojlili sektörlerin ekonomideki ağırlığının artırılması, geleneksel sektörlerimizde daha yüksek katma değerli bir yapıya geçilmesi ve tüm firmaların teknolojik gelişmelerden daha fazla faydalanıp sürekli olarak rekabet güçlerini arttıran bir yapıya kavuşmasını sağlaması açısından sanayi politikasının temel alanlarından birini oluşturmaktadır. Bu yatay politikada, kamu ve özel sektör tarafından atılmış ve atılması planlanan çok sayıda adımın sanayi stratejisi ile etkileşimi ve stratejiye olan katkıları ele alınmaktadır.

189. Bir ülkede toplam katma değer yaratılmasında sermaye ve işgücü faktörlerinin seviyesi kadar bu faktörlerin ne derece etkin kullanıldıkları da önem taşımaktadır. Sermaye ve işgücünün yanı sıra giderek üretimin en önemli faktörü haline dönüşen bilgiyi etkin kullanmanın ve verimlilik seviyesini artırmanın en önemli sağlayıcılarından biri bilgi ve iletişim teknolojileridir. Bilgi ve iletişim teknolojileri; bilgiyi üretme, işleme ve saklama, paylaşma ve kolay erişim, karar alma süreçlerinde etkin kullanım, yeni organizasyonel yapılar ve iş süreçlerinin oluşumu ve yeni pazarlara erişim imkânları sunarak verimlilik artışı sağlanmasında kritik rol oynamaktadır.

Mevcut Durum

190. Türkiye’de bilgi toplumuna dönüşüm çalışmaları da bu gelişmelere paralel olarak 2000’li yılların başından itibaren yoğunluk kazanmaya başlamıştır. Türkiye, 2001 yılında AB’ye aday ülkeler için tasarlanan eAvrupa+ Girişimi’ne taraf olmuştur.

191. Bilgi toplumu olma yolundaki çalışmaların daha bütüncül, ülkeye ekonomik katma değer kazandırmayı ve toplumsal refahı artırmayı öncelikli gören, somut hedefleri olan ve katılımcı bir yaklaşımla ele alınarak yürütülmesi ihtiyacı, yeni bir kurumsal yapının oluşturulması gereğini ortaya çıkarmıştır. Bu çerçevede, 2003 yılında “e-Dönüşüm Türkiye Projesi” başlatılmış olup, söz konusu proje vatandaşlar, işletmeler ve kamu kesimi ile tüm toplumun bilgi toplumuna

dönüşümünün uyum içinde ve bütünleşik bir yapıda yürütülmesini amaçlamaktadır.

192. Bu çerçevede, “Türkiye’nin Bilgi Topluma Dönüşüm Politikası” hazırlanmış ve Türkiye’nin bilgi toplumuna dönüşüm vizyonu; “Bilim ve teknoloji üretiminde odak noktası haline gelmiş, bilgi ve teknolojiyi etkin bir araç olarak kullanan, bilgiye dayalı karar alma süreçleriyle daha fazla değer üreten, küresel rekabette başarılı ve refah düzeyi yüksek bir ülke olmak” şeklinde belirlenmiştir.
193. Bilgi ve iletişim teknolojileri sektörü bilgi teknolojileri ve telekomünikasyon olmak üzere iki alt sektörden oluşmaktadır. Ülkemizde telekomünikasyon sektörü büyüklüğünün GSYİH’ye oranı (yüzde 3,3), OECD ortalamasına (yüzde 3,2) yakın iken, bilgi teknolojileri sektöründe aynı oranın (yüzde 0,8) OECD ortalamasının (yüzde 2,9) oldukça gerisinde olduğu görülmektedir.
194. Türkiye’deki imalat sanayi alt sektörleri içerisinde teknolojik yenilik yapan firmaların yoğun olduğu sektörlerin, yenilik yapan firmaların daha az yoğunlukta olduğu sektörlerle göre, küresel rekabet yarışında daha avantajlı bir konumda oldukları, verimlilik düzeylerini ve ihracatlarını daha tempolu bir biçimde yükselttikleri izlenmektedir. Ülkemizde son yıllarda teknolojik yenilik yapmak ve yeni ürünler geliştirmek için kritik bir işlevi olan Ar-Ge faaliyetlerine ayrılan kaynaklarda önemli artış gözlemlenmektedir. Ar-Ge faaliyetlerine ayrılan kaynak 2002’de 3 milyar ABD dolarından, 2008 yılında yüzde 77 artarak, 5,3 milyar ABD dolarına yükselmiştir. Bununla birlikte Ar-Ge harcamalarının milli gelir içerisindeki payı 2002 yılında yüzde 0,53 iken 2008 yılında 0,73’e yükselmiş olup, bu oran halen daha AB-27 ortalaması olan yüzde 1,85’in altında kalmaktadır.
195. Özel sektör tarafından gerçekleştirilen Ar-Ge harcamalarının toplam Ar-Ge harcamalarına oranı 2002 yılında yüzde 28,7 iken bu oran 2008 yılında yüzde 44,2’ye yükselmiştir. Ancak, bu oran 2006 yılı AB-27 ortalaması olan yüzde 55,4’ün halen daha gerisinde kalmakta olup, ülkemizde özel sektörün, özellikle de KOBİ’lerin Ar-Ge kapasitesi ve Ar-Ge’ye olan talebinin artırılması ihtiyacı sürmektedir. TÜİK tarafından yapılan Yenilik Araştırmasına göre yenilik için kamu fonlarından destek alan işletmelerin oranı 2002-2004 döneminde % 5,9 iken, bu oran 2006-2008 döneminde % 7,04 olmuştur. Kendi içinde yenilik yapan KOBİ’ler ve birlikte yenilik yapan KOBİ’ler göstergeleri ise 2002-2004 döneminde

sırasıyla % 24,2 ve % 4,4 olarak gerçekleşirken, bu oranlar 2006-2008 döneminde % 25,37 ve % 4,48 olarak açıklanmıştır.

196. TÜİK'in verilerine göre 2008 yılında Ar-Ge harcamalarının yüzde 44,2'si özel sektör, yüzde 43,8'i yükseköğretim ve yüzde 12'si kamu kesimi tarafından gerçekleştirilmiştir. Ar-Ge harcamaları, finanse eden kesimler itibarıyla incelendiğinde; harcamaların yüzde 47,3'ü özel sektör, yüzde 31,6'sı kamu kesimi, yüzde 16,2'si yükseköğretim, yüzde 3,6'sı diğer ulusal kaynaklar ve yüzde 3,6'sı yurtdışı kaynaklar tarafından sağlanmıştır.
197. TÜİK verilerine göre Türkiye'de Tam Zaman Eşdeğeri (TZE) araştırmacı sayısı 2002'de 24 binden 2006'da 43 bine, 2008 yılında ise 53 bine yükselmiştir. Aynı şekilde Tam Zaman Eşdeğeri (TZE) Ar-Ge personeli sayısı ise 2002'de 29 binden 2006'da 54 bine, 2008 yılında ise 67 bine yükselmiştir. Sektörler itibarıyla dağılıma bakıldığında, Tam Zaman Eşdeğeri (TZE) cinsinden toplam Ar-Ge personelinin 2008 yılında yüzde 44,5'i yükseköğretim kesiminde, yüzde 40,8'i ticari kesimde ve yüzde 14,7'si kamu kesiminde bulunmaktadır. 2008 yılında istihdam edilen on bin kişiye düşen Tam Zaman Eşdeğeri (TZE) Ar-Ge personeli sayısı 31,7 kişidir.
198. Türkiye, ülkelerin patent sayısına göre yapılan sıralamada oldukça dezavantajlı bir konuma sahiptir. Bu durum, özel sektörün, Türkiye'deki toplam Ar-Ge harcamalarına yaptığı sınırlı katkının doğrudan bir sonucudur. Son dönemde yapılan çalışmalar, özel sektörün Ar-Ge harcamalarına katkısı ile Üçlü Patent Ailesi'ne mensup patent ofislerinden alınan patent sayısı arasındaki son derece anlamlı ve pozitif ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Bu alanda, Türkiye, gerek özel sektörün Ar-Ge harcamaları, gerekse de patent sayısı bakımından, diğer birçok ülkenin gerisindedir²⁴
199. Türk Patent Enstitüsü'nün verilerine göre 2008 yılında yerli patent başvuru sayısı 2268 olup artış bir önceki yıla göre artış oranı yüzde 23,39'dur. Yabancı patent başvuru sayısı ise 4869 olup artış oranı bir önceki yıla göre yüzde 11,91'dir. Yine 2008 yılı verilerine göre yerli patent tescil sayısı 338 olup bir önceki yıla göre artış oranı yüzde 6,29'dur. Yabancı patent tescil sayısı ise 4531 olup bir önceki yıla göre artış oranı yüzde 1,32'dir.

²⁴ OECD.2008. "Technology Scoreboard".

200. 2002-2007 yılları arasında Türkiye'nin Ar-Ge alanında gösterdiği yüksek performans karşılaştırmalı göstergelere de yansımış olup, söz konusu dönemde AB-27'de gerçekleşen Ar-Ge harcaması, Ar-Ge personeli, araştırmacı sayısı ve bilimsel yayınlar sırasıyla yüzde 24, yüzde 8, yüzde 15 ve yüzde 32 oranında artmışken, Türkiye'de söz konusu artışlar yüzde 121, yüzde 119, yüzde 107 ve yüzde 111 olarak gerçekleşmiştir.
201. Firmaların teknolojik altyapısının, dolayısıyla verimliliklerinin geliştirilmesinde kilit öneme sahip olan bilgi ve iletişim teknolojileri, toplumun tüm kesimlerine hızla yayılmaktadır. Çeşitli bilgi ve iletişim araçlarındaki kullanıcı yoğunluğu, 2002'den 2008'e şu şekilde değişmiştir: Mobil telefonda yüzde 27,1'den yüzde 92,1'e, sabit telefonda yüzde 33,4'ten yüzde 24,5'e, internette yüzde 6'dan yüzde 35,8'e, genişbant internette yüzde 0,05'den yüzde 8,4'e yükselmiştir.²⁵ Hanelerde bilgisayar sahipliğinde ise 2004 yılında yüzde 10,0'dan 2009 yılında yüzde 37,4'e ulaşılmıştır. ²⁶Ancak, uluslararası karşılaştırmalara bakıldığında; Türkiye'nin, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımında rekabet halinde olduğu birçok ülkenin gerisinde olduğu görülmektedir.
202. Son dönemde yenilikçiliği rekabet gücünün merkezine yerleştirmek üzere çok sayıda girişim başlatılmıştır. 5746 Sayılı "Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun" 12 Mart 2008'de, Kanunun Uygulama ve Denetim Yönetmeliği de 31 Temmuz 2008'de Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanunda Ar-Ge faaliyetleri gerçekleştiren gerçek ve tüzel kişilere Ar-Ge indirimi kapsamında, Gelir Vergisi Stopajı Teşviki, Sigorta Primi Desteği, Damga Vergisi İstisnası ve Teknogirişim Sermayesi Desteği sağlamak üzere düzenlemeler yapılmıştır. Kanun çerçevesinde destek, teşvik ve muafiyetlerden Ar-Ge Merkezleri, Rekabet Öncesi İşbirliği Projeleri, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Ar-Ge ve Yenilik Projeleri, Teknoloji Merkezi İşletmeleri (TEKMER) ile Teknoloji Geliştirme Bölgeleri (TGB) yararlanacaktır.
203. Yapılan hesaplamalar Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun ile birlikte Türkiye'de Ar-Ge'ye ayrılan kaynağın, 2013 yılında Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH)'nın yüzde 2'sine ulaşacağını öngörmektedir.
204. Ar-Ge faaliyetlerinin özel sektörün ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde gerçekleşmesini ve ekonomik değere dönüşmesini sağlamak amacıyla

²⁵ DPT. 2010. Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) 2010 Yılı Programı.

²⁶ TÜİK. 2008. Hanekalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Anketi.

TÜBİTAK'ın öncülüğünde çeşitli girişimler başlatılmıştır. Bu girişimler çoğunlukla, 2004 yılında tanımlanan, Türkiye Araştırma Alanı Programı (TARAL) kapsamında yürütülmektedir. TARAL ile Ar-Ge faaliyetlerini gerçekleştiren (üniversiteler, araştırma kurumları, sanayi kuruluşları vb.), bunların sonuçlarını talep eden [özel ve kamu kurumları, Sivil Toplum Kuruluşları (STK), vb.] ve bu faaliyetlere kaynak sağlayan (kamu ve özel sektör) tüm kurum ve kuruluşların işbirliği imkânlarını geliştirmesi ve stratejik odaklanmayı gerçekleştirmeleri amaçlanmaktadır. Bu kapsamda, 2005 yılında başlatılan “Akademik ve Uygulamalı Ar-Ge Destek”, “Kamu Ar-Ge Destek”, “Sanayi Ar-Ge Destek”, “Savunma ve Uzay Ar-Ge Destek”, “Bilim ve Teknoloji Farkındalığını Artırma” ve “Bilim İnsanı Yetiştirme ve Geliştirme” Programları başlatılmış ve hâlihazırda başarıyla uygulanmaktadır.

205. Sanayicilerimizin Ar-Ge'ye dayalı ihtiyaçlarının üniversite-sanayi işbirliği ile üniversite bilimselliği kapsamında çözüme kavuşturulması amacıyla, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı sorumluluğunda; Sanayi Tezleri Programı (SAN-TEZ), Teknolojik Ar-Ge Patent Destek Programı, Teknolojik Ar-Ge Yatırım Destek Programı, Teknolojik Ar-Ge Tanıtım ve Pazarlama Destek Programları yürütülmektedir. Sanayi Tezleri Programı kapsamında üniversite-sanayi işbirliği ile hazırlanan ileri ve yüksek teknolojiye yönelik Ar-Ge ve yenilikçi projeler desteklenmektedir.

206. Ar-Ge faaliyetlerinin geliştirilmesine yönelik olarak, AB ile ilişkiler çerçevesinde işbirliklerine önem verilmektedir. Türkiye, AB'nin bilim ve teknoloji alanındaki Yedinci Çerçeve Programına 29 Haziran 2007 tarih ve 26567 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan mutabakat zaptı ile katılım göstermiştir. Yedinci Çerçeve Programına ek olarak, Türkiye, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda, AB'nin Rekabet Edebilirlik ve Yenilik Programına (CIP-Competitiveness and Innovation Programme) dahil olmuştur. CIP, programa katılan ülkelerdeki KOBİ'lerin rekabet gücünü artırmak; yenilik faaliyetlerini özellikle eko-yenilikçiliği desteklemek, yenilikçilik ve iş kurmanın desteklenmesi amacıyla finansmana erişimi kolaylaştırmak, sürdürülebilir, rekabetçi ve yenilikçi bilgi toplumunun gelişmesini hızlandırmak, enerji etkinliğini, yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarının tüm sektörlerde desteklenmesini amaçlamaktadır. Bu hedeflere ulaşmak amacıyla CIP; Girişimcilik ve Yenilikçilik Programı, Bilgi ve İletişim Teknolojileri Politikaları Destek Programı ve Avrupa Akıllı Enerji ve Teknoloji Programı olmak üzere üç ayrı alt program içermektedir. Türkiye, Girişimcilik ve

Yenilikçilik Programına katılım sağlamıştır. Girişimcilik ve Yenilikçilik Programı kapsamında yer alan Mali Araçlar altında KOBİ'lerin teknoloji geliştirme, yenilikçilik (eko yenilikçiliği de içeren), teknoloji transferi ve işletmelerin sınır ötesi genişlemesini teşvik etmek amacıyla her bir faaliyete yönelik tasarlanan üç mali araç bulunmaktadır. Bunlar; Yüksek Büyüme Potansiyelli ve Yenilikçi KOBİ'lere Finansman Desteği, KOBİ Teminat Desteği ile Kapasite Geliştirme Desteği'dir.

207. Girişimcilik ve Yenilikçilik Programı kapsamında, işletmelerin uluslararası ticaret ve yatırım konularında desteklenmesi, AB mevzuatı, politikaları ve fonları hakkında bilgilendirilmesi, 7.Çerçeve Programı'ndan daha fazla faydalanabilmesi ve Ar-Ge ihtiyaçlarının belirlenerek teknoloji transferi yapılabilmesi amacıyla İş ve Yenilik Destek Ağları oluşturulmuştur. İş ve Yenilik Destek Ağları kapsamında, AB bünyesindeki mevcut iş destekleme ağlarından yararlanılmaktadır. Bu ağlardan biri 1987 yılından bu yana faaliyet gösteren Avrupa Bilgi Merkezleridir (ABM). 2003 yılından sonra Çok Yıllı Program döneminde ülkemizde 9 Avrupa Bilgi Merkezi (Ankara, İstanbul (2), Bursa, Samsun, Konya, Gaziantep, Denizli ve Adana) KOSGEB birimleri ile Sanayi ve Ticaret Odaları'nda hizmet vermiştir. Avrupa İşletmeler Ağı'nın temelini oluşturacak diğer ağ ise Yenilik Aktarım Merkezleridir. IRC'lerin amacı yenilikçilik hizmetlerini desteklemek ve Uluslararası Teknoloji Transferi'ni teşvik etmektir. 6.Çerçeve Programı kapsamında 2 Yenilik Aktarım Merkezi Ankara-ODTÜ, İzmir-Ege Üniversitesi kurulmuştur. EIP kapsamında, 2008 yılında faaliyete geçen ve 43 ülkede kurulan işletmelerin daha rekabetçi olmalarına ve yenilikçilik kapasitelerinin artırılmasına yardımcı olmak amacıyla, Avrupa Bilgi Merkezleri ve Yenilik Aktarım Merkezleri tek bir şemsiye altında toplanarak Avrupa İşletmeler Ağı oluşturulmuştur. Program altında yapılan "İş dünyasını ve yenilikleri destekleyen hizmetler" konulu ağ çağrılarına ülkemizden 7 konsorsiyum başvuru yapmıştır ve Avrupa Komisyonu'ndan kabul almıştır. 81 ilimize hizmet vermek üzere kurulan 7 konsorsiyum ile ülkemiz KOBİ'lerine ücretsiz danışmanlık ve bilgilendirme destekleri sağlanmaktadır.

208. Ar-Ge ve yenilikçilik altyapısını güçlendirmeye yönelik bir diğer girişim Teknoloji Geliştirme Bölgelerinin kurulmasıyla gerçekleştirilmiştir. 4691 Sayılı Kanun kapsamında Mayıs 2010 tarihi itibarıyla 38 adet Teknoloji Geliştirme Bölgesi (Ankara 6 adet, İstanbul 5 adet, Kocaeli 3 adet, İzmir, Konya, Antalya, Kayseri, Trabzon, Adana, Erzurum, Mersin, Isparta, Gaziantep, Eskişehir, Bursa, Denizli,

Edirne, Elazığ, Sivas, Diyarbakır, Tokat, Sakarya, Bolu, Kütahya, Samsun, Malatya ve Şanlıurfa illeri) kurulmuştur.²⁷

209.7 Mart 2007 tarihinde gerçekleştirilen Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu 15. Toplantısı'nda, TÜBİTAK koordinasyonunda hazırlanan Ulusal Yenilik Stratejisi (2008-2010) 2006/201 sayılı karar gereğince onaylanarak yayımlanmış ve TÜBİTAK'a Strateji Planı'nın uygulanmasını izleme ve koordinasyon görevinin verilmesine karar verilmiştir.

210. Ulusal Yenilikçilik Sistemi'nin önemli öğelerinden biri olan sektörel koordinasyonun ve sektörel stratejilerin oluşturulmasına öncülük edecek Teknoloji Platformları girişimi başlatılmıştır. Teknoloji Platformları uygulaması, Avrupa Birliği'nde ve çeşitli ülkelerde ulusal boyutta halen sürdürülmekte olup, sektörel aktörlerin bir araya gelerek, Ar-Ge gündemlerinin ve güdümlü proje konularının belirlenmesinde etkin bir mekanizmadır. Teknoloji Platformları oluşumlarının finansal olarak desteklenmesi amacıyla İş Birliği Ağları ve Platformları Kurma Girişimi (İŞBAP) desteği yürürlüğe koyulmuştur. Teknoloji Platformları girişiminin yanı sıra, TÜBİTAK Teknoloji ve Yenilik Destek Programları Başkanlığı (TEYDEB) Yönetmeliği güncellenmiş ve "KOBİ Başlangıç Ar-Ge Destek Programı", "Teknogirişim Programı" oluşturulmuştur.

211. Fikri mülkiyet haklarının uygulanması için izlenecek kısa, orta ve uzun vadeli stratejileri oluşturmak, uygulamada etkinliği artırmak ve ilgili kurumlar arasında koordinasyonu ve işbirliğini sağlamak üzere üst düzeyde karar verici temsilcilerin yer aldığı Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları Koordinasyon Kurulu Hakkında 2008/7 Sayılı Başbakanlık Genelgesi 21 Mayıs 2008 tarih ve 26882 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

212. Sınai mülkiyet haklarının ülkemiz sanayine yüksek katma değer, ileri teknoloji, yüksek rekabet gücü sağlaması amacıyla Ulusal Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları Strateji Belgesi'nin hazırlanmasına, 2008/7 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile kurulan Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları Koordinasyon Kurulunun 14 Kasım 2008 tarihinde yapılan 1. toplantısında karar verilmiştir.

213. Fikri ve sınai mülkiyet haklarına yönelik mevzuat büyük ölçüde AB mevzuatı ile uyumlu hale getirilmiştir. Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu

²⁷ T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı. 2010.

(YOİKK) altında Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları Teknik Komitesi 2001, Ar-Ge Teknik Komitesi ise 2008 yılında kurulmuştur.

Politikalar

214. Sanayi stratejisinin odağında, firmaların tümünün teknolojik gelişmişlik düzeyini arttırmaya yönelik politikalara ağırlık verilecektir. Firmaların, mevcut teknolojileri etkili bir şekilde kullanmaları; ürün, süreç ve organizasyonel yenilikçilikleri başarılı bir biçimde gerçekleştirmeleri ve kendilerini küresel piyasalardaki rakiplerinden ayıştıracı firmaların sayısının ve etkinliğinin artırılması yönünde politikalar uygulanacaktır. Buna ek olarak, bilgi yoğun sanayilerin geliştirilmesi, biyoteknoloji ve nanoteknoloji gibi alanlara yatırım yapılması da politika öncelikleri arasındadır.
215. Firmaların ve özellikle KOBİ'lerin verimlilik artırıcı yöntemleri üretim süreçlerinde benimsemeleri teşvik edilecek, Ar-Ge faaliyetlerini ve yenilikçiliği teşvik etmek suretiyle, özel sektörün özgün ürünler ve süreçler tasarlaması veya mevcut ürünleri sürekli olarak iyileştirmesi desteklenecektir.
216. Bununla birlikte, firmalara yönelik olarak patentle koruma, marka yaratma, coğrafi işaret başta olmak üzere sınai mülkiyet hakları konusunda, bilinçlendirme, teşvik sistemi ve yeni ürünlerin korunmasına yönelik çeşitli faaliyetler gerçekleştirilecektir. Ayrıca, sınai mülkiyet hakları konusunda kurumsal çerçeve daha etkin bir yapıya kavuşturulacaktır.
217. Teknolojik gelişmişlik düzeyinin yükseltilmesi amacıyla, standardizasyon ve bilgi iletişim teknolojilerinin (BİT) etkin ve yaygın bir şekilde uygulanması ve kullanılmasının önündeki engeller kaldırılacaktır.
218. Ar-Ge ve yenilikçilik faaliyetlerinin yoğunluğunun ve yarattığı etkinin artırılmasına özen gösterilecektir. Sınai mülkiyet haklarının korunması, finansman imkanlarının artırılması ve eğitim kurumlarının yapılanması gibi kamu politikalarının etki alanına giren pek çok unsur stratejik bir şekilde Türkiye'nin teknolojik gelişmişlik düzeyini arttırmak üzere yeniden ele alınacaktır.
219. Türkiye'nin Ar-Ge alanındaki 2013 yılı hedeflerine ulaşmasını sağlamak amacıyla, yeni Ar-Ge Kanunu çıkarılmıştır. Bu kapsamda, 2009 yılında Teknogirişim Sermayesi Desteği uygulaması başlatılmış, ayrıca 2010 yılı Ocak

sonu itibariyle 63 işletme Ar-Ge Merkezi Belgesi almaya hak kazanmıştır. Bununla birlikte, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, San-Tez Projeleri gibi desteklerin sağlanılmasına devam edilecektir.

5.6.Altyapı Sektörleri

220. Ülkemizdeki altyapı sektörleri, diğer nedenlerin yanısıra sanayinin rekabet gücü üzerindeki kritik etkisi nedeniyle yeniden yapılanma sürecinden geçmektedir. Önümüzdeki dönemde bu sektörlerin rekabetçi bir yapı içinde, imalat sanayine girdileri, nitelikli ve düşük maliyetli hizmet sağlayabilme kapasiteleri, imalat sanayinin rekabetçiliği açısından da belirleyici olacaktır. Bu doğrultuda, sanayi stratejisi altyapı sektörlerinde rekabet gücünü doğrudan etkileyen politika konularına odaklanmaktadır.

5.6.1. Şebeke Endüstrilerinin Düzenlenmesi

Mevcut Durum

221. Kısmen doğal tekel niteliği gösteren ve büyük altyapı yatırımları gerektiren şebeke endüstrileri, mal ve hizmet üreten firmalar açısından enerji ve iletişim olmak üzere vazgeçilmez nitelikte iki önemli girdi temin etmektedir. Doğalgaz ve elektrik enerji açısından, telekomünikasyon ise bilişim sektörü ve e-devlet uygulamaları açısından kilit niteliktedir. Diğer yandan, talep esnekliğinin katı olması ve kayıt dışılığın az olması nedeniyle, bu alanlar devletler tarafından yüksek vergilere tabi tutulmaktadır.

222. Ülkemizde enerji piyasalarının serbestleştirilmesi ve rekabetin sağlanması için özelleştirme çok önemli olmakla birlikte tek başına yeterli değildir. Bu çerçevede, Mart 2004 tarihli Elektrik Enerjisi Sektörü Reformu ve Özelleştirme Strateji Belgesi mevcut gelişmeler ışığında gözden geçirilerek Mayıs 2009 tarihinde Elektrik Enerjisi Piyasası ve Arz Güvenliği Strateji Belgesi ismiyle bir Yüksek Planlama Kurulu Kararı olarak kabul edilmiş ve sadece özelleştirme değil serbest piyasa, rekabet, fiyatlandırma ve arz güvenliği hususları düzenlenmiştir. AB uyum süreci kapsamındaki yükümlülüklerimiz de dikkate alınarak, 2001 yılından itibaren 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu ve 4646 sayılı Doğalgaz Piyasası Kanunu ile elektrik ve doğalgaz piyasalarının yeniden yapılandırılması

sağlanmış ve enerji (elektrik, doğalgaz, petrol, LPG) piyasalarının düzenlenmesi ve denetlenmesinden sorumlu, idari ve mali özerkliğe haiz Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu kurulmuş olup, piyasaların dinamik yapısına uygun olarak gerekli çalışmalar halen devam etmektedir. Enerji piyasalarında rekabetçi piyasa yapısının oluşturulması kapsamında, piyasaya giriş ve çıkışların düzenlenmesi ve teşvik edilmesi, piyasa katılımcılarının etkinliğinin artırılması, özelleştirme sonrası piyasaların düzenlenmesi hususlarında gerekli düzenlemeler gerçekleştirilmiş ve gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda, 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanununda değişiklik yapan 5784 sayılı Kanun ve beraberinde gerçekleştirilen ikincil mevzuat uyumlaştırma çalışmaları ile elektrik piyasasına yönelik düzenlemeler getirilmektedir.

223. Sanayiye dezavantaj yaratmayacak maliyetle elektrik sağlanmasına yönelik politikaların uygulanması kapsamında, enerji piyasalarında, eşit taraflar arasında ayırım gözetmeksizin talep edilen hizmetlerin ve enerji ürünlerinin yeterli, sürekli, kaliteli ve düşük maliyetli bir şekilde tüketiciye sunulması esas çerçevesinde; mali açıdan güçlü, istikrarlı ve şeffaf enerji piyasalarının oluşması ve serbest piyasa koşullarında faaliyet gösterebilmesi için gerekli düzenleyici faaliyetler gerçekleştirilmiş ve gerçekleştirilmeye halen devam edilmektedir. Bu kapsamda, elektrik ve doğal gaz piyasalarında maliyet bazlı fiyatlandırma mekanizmasına geçilmiştir. Akaryakıt ve LPG fiyatlarının oluşumu ise serbest piyasa koşulları çerçevesinde gerçekleşmektedir.

224. Arz güvenliği kapsamında, kaynakların çeşitlendirilmesi amacıyla yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen elektrik enerjisini teşvik etmek üzere gerekli yasal ve kurumsal altyapı oluşturulmuş ve bu durum yenilenebilir enerjinin gelişimi yönünde güçlü bir etki yaratmıştır. Teşvik ortamını iyileştirmek amacıyla çalışmalar sürdürülmektedir. Diğer taraftan, nükleer enerjinin elektrik arz kaynakları arasına katılması yönünde ilerlemeler kaydedilmiştir. İlk aşamada yarışma yoluyla inşa edilmesi öngörülen santraller için ikili işbirliği imkanlarının kullanılması yönünde gelişme yaşanmıştır.

Politikalar

225. Tüm diğer sektörler için temel girdi niteliğinde olan bu sektörlerin etkin bir şekilde düzenlenmesi sanayi maliyetlerinin düşürülmesi için önemlidir. Bu nedenle, elektrik, doğalgaz ve telekomünikasyon alanındaki özelleştirme ve serbestleştirme çalışmaları hızlandırılacaktır. Ayrıca, özelleştirmenin doğrudan

rekabeti sağlamak için yeterli olmadığı dikkate alınarak, bu piyasalara yeni girişleri teşvik etmek ve mevcut aktörlerin daha etkin olarak faaliyette bulunmalarını sağlamaya yönelik düzenlemeler yapılacaktır

5.6.2.Elektrik Enerjisi Sektörü

226. Enerji hem imalat sanayi için, hem de hizmet sektörleri için en önemli girdi kalemlerinden birisini oluşturmaktadır ancak sanayi için enerji politikalarının önemi bununla sınırlı değildir. Elektrik arzının güvenilir bir şekilde sağlanması ve gerekli üretim, iletim ve dağıtım yatırımlarının planlı bir şekilde gerçekleştirilmesi sanayi performansını önemli ölçüde etkilemektedir.

227. Sanayi stratejisi açısından özellikle değerlendirilmesi gereken bir diğer konu ise artan enerji-çevre ilişkisidir. Çevreye yayılan zararlı atıkların önemli bir kısmı ve iklim değişikliğine yol açan sera gazı emisyonlarının dörtte üçünden fazlası enerji sektöründen kaynaklanmaktadır.

Mevcut Durum

228. Yerli sanayinin uluslararası rekabet koşulları altında gelişebilmesi için girdi maliyetlerinde önemli bir fiyat dezavantajının olmaması gerekmektedir. OECD ülkelerindeki elektrik fiyatları incelendiğinde Türkiye'nin dezavantajlı olduğu, OECD Avrupa ülkeleri ortalaması dikkate alındığında ise avantajlı olduğu gözlenmektedir²⁸. Aynı şekilde AB 27 ortalaması dikkate alındığında da Türkiye'nin avantajlı konumunu koruduğu gözlenmektedir.

²⁸ 2008 yılında bu maliyet Türkiye'de 13,9 Cent/kWh iken, OECD ortalaması 13,3 ;Cent/kWh, OECD Avrupa ortalaması ise 14,7 Cent/kWh'tir. (OECD – IEA Veritabanı).

Tablo 5.3: Avrupa Ülkeleri Sanayi Elektrik Fiyatları (2009 2. Yarı Verileri)

		Vergisiz Fiyat €/100kWh	KDV Hariç, Vergi ve Fonlar Dahil	Tüm Vergiler Dahil Fiyat	Elektrik Üzerindeki Vergi Yüğü
1	Estonya	5,01	5,72	6,86	36,93%
2	Bulgaristan	5,78	5,83	7,00	21,11%
3	Fransa	5,60	6,21	7,42	32,50%
4	İsveç	5,96	6,01	7,50	25,84%
5	Litvanya	6,66	6,66	8,04	20,72%
6	Finlandiya	6,38	6,64	8,10	26,96%
7	Norveç	5,46	6,72	8,40	53,85%
8	Türkiye	6,96	7,21	8,51	22,27%
9	Romanya	7,14	7,14	8,54	19,61%
10	Portekiz	8,22	8,27	8,62	4,87%
11	Yunanistan	7,31	8,11	8,84	20,93%
12	Malta	8,60	8,60	9,03	5,00%
13	Slovenya	7,60	7,98	9,57	25,92%
14	Hırvatistan	7,67	7,81	9,59	25,03%
15	Lüksemburg	9,18	9,36	9,92	8,06%
16	Letonya	8,35	8,35	10,17	21,80%
17	Polonya	7,94	8,42	10,27	29,35%
18	İngiltere	8,66	9,00	10,35	19,52%
19	İspanya	8,89	9,34	10,84	21,93%
20	İrlanda	9,66	9,71	10,90	12,84%
21	AB27	8,12	9,14	11,15	37,32%
22	Euro Bölgesi	8,20	9,48	11,53	40,61%
23	Çek Cumhuriyeti	9,67	9,78	11,65	20,48%
24	Hollanda	8,80	10,10	12,00	36,36%
25	Almanya	8,33	10,07	13,56	62,79%
26	Macaristan	11,25	11,46	13,72	21,96%
27	İtalya	12,01	12,28	13,80	14,90%
28	Slovakya	12,56	12,63	15,03	19,67%
29	Güney Kıbrıs	13,40	13,62	15,63	16,64%
30	Danimarka	7,93	9,00	21,36	169,36%

Kaynak :Eurostat

229. Elektrik sektörünün daha rekabetçi bir yapıya kavuşması, elektrik maliyetlerinin aşağıya çekilmesine yardımcı olabilir. Rekabetçi bir ortam yaratılması içinse piyasa düzenlenmesi ile ilgili çalışmalar önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, 2001 yılındaki reform programıyla öngörülen ve elektrik sektöründe rekabetçi bir ortam yaratılmasını hedefleyen, serbest piyasa yapısına dönüşüm ile ilgili çalışmalar sürdürülmektedir.

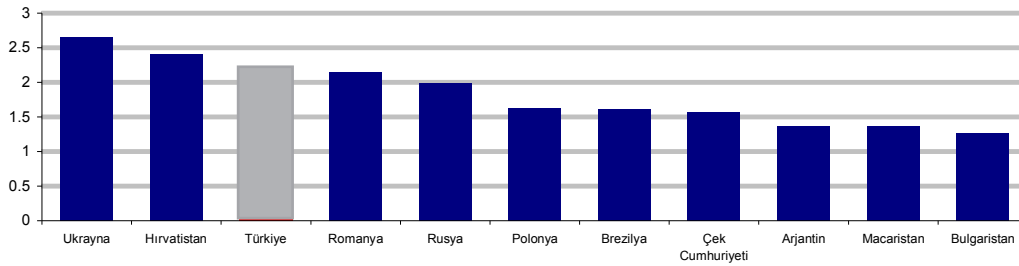
230. Türkiye’de kayıt dışı elektrik enerjisi kullanımı da önemli bir sorundur. (Şekil 5.1) Son dönemde yapılan iyileştirmeler ve uygulanan yaptırımlar neticesinde kayıp/kaçak oranlarında azalmalar gerçekleşmiştir. TEİAŞ istatistiklerine göre

2000 yılında yüzde 19,4 olan kayıp/kaçak oranı 2009 yılı itibariyle yüzde 14,4'e gerilemiştir.

231. Enerji verimliliğinin artırılması, hem daha az enerji ile daha çok üretim yapılmasını sağlayacağı ve sanayi maliyetlerini düşüreceği için, hem de zararlı gazların salınımını azaltacağı için önem arz etmektedir. Bu çerçevede, enerjinin etkin kullanılması, israfın önlenmesi, enerji maliyetlerinin ekonomi üzerindeki yükünün hafifletilmesi ve çevrenin korunması için enerji kaynaklarının ve enerjinin kullanımında verimliliğin artırılması amacıyla "Enerji Verimliliği Kanunu" 02.05.2007 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve enerji verimliliğine ilişkin çalışmalar hızlandırılmıştır. Bu kapsamda, ilgili kamu kurumlarınca enerji verimliliğine ilişkin çeşitli düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.

Şekil 5.1: Güç Kesintisinden Kaynaklanan Üretim Kaybı (Satışlar Yüzde)

Kaynak: Dünya Bankası, Enterprise Surveys, 2008

232. Türkiye özellikle hidrolik, rüzgâr, güneş, jeotermal ve biokütle olmak üzere önemli miktarda yenilenebilir enerji kaynaklarına sahiptir. Yenilenebilir enerji kaynakları potansiyel olarak kömürden sonra ikinci sırada gelmektedir. 2006 yılında yenilenebilir kaynaklardan üretilen enerji 10,8 milyon Ton Eşdeğer Petrolün (TEP) üzerinde gerçekleşmiş olup bu değer toplam birincil enerji arzının yüzde 11'dir. Ülkemizdeki yenilenebilir enerji üretiminde en önemli pay hidroelektrik ve biokütle aittir. Rüzgâr ve güneş enerjisinin payı henüz çok küçük olmakla birlikte bu payın gelecekte artması beklenmektedir.

233. Yenilenebilir kaynakların kullanımının artırılması için; 10.05.2005 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 5346 sayılı "Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun" ve 03.06.2007 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 5686 sayılı "Jeotermal Kaynaklar ve Doğal Mineralli Sular Kanunu" çıkarılmıştır. Yenilenebilir Enerji Kanunu'nda perakende satış lisansı

sahibi tüzel kişilere, üretilen elektrik enerjisi için, kanun kapsamındaki yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik enerjisi üreten YEK Belgeli tesislerin işletmede on yılını tamamlamamış olanlarından ve 5 Euro Cent/kWh karşılığı Türk Lirasından az, 5,5 Euro Cent/kWh karşılığı Türk Lirasından fazla olmamak üzere, bir önceki yıla ait Türkiye ortalama elektrik toptan satış fiyatından alım yükümlülüğü getirilmiştir. Ancak 5,5 Euro Cent/kWh sınırının üzerinde serbest piyasada satış imkânı bulan yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı lisans sahibi tüzel kişiler bu imkândan yararlanabileceklerdir.

234. Kaynak çeşitlendirmesi amacıyla Türkiye son yıllarda, bölgede enerji kaynakları ve politikaları açısından aktif bir rol üstlenmekte ve sadece kendi arz kaynaklarını çeşitlendirmekle kalmayıp; doğu-batı,, güney-kuzey enerji hatlarında önemli bir köprü görevi üstlenerek bölgede enerji geçiş ve dağıtım merkezi (terminal) ülke konumunu güçlendirecek adımlar atmaktadır.

Politikalar

235. Enerji politikalarının sanayinin gelişmesi önünde ciddi bir engel olmaması için Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) ve diğer ilgili kuruluşlar tarafından çalışmalar yürütülmektedir. Sanayi stratejisini doğrudan ilgilendiren temel politikalar şöyledir:

- a. Enerji maliyetlerinin düşürülmesi amacıyla serbest piyasa kurallarına göre yapılandırılmış, teknik altyapısı sağlam ve çeşitlendirilmiş bir enerji sektörünün, sanayiye dezavantaj yaratmayacak maliyette ve sürdürülebilir bir biçimde elektrik sağlamasına yönelik politikalar izlenecektir.
- b. Enerji verimliliği hususunda alınacak tedbirlerle 2020 yılına kadar sanayide, binalarda ve ulaştırma sektöründe daha az enerji kullanımının sağlanması öngörülmektedir. Bu kapsamda kısa vadede, aydınlatma, izolasyon, ulaşım ve elektrikli cihazlarla ilgili olarak yürütülen enerji verimliliği çalışmalarının sürdürülmesi; mevcut santrallerde yeni teknolojiler kullanılarak verimin yükseltilmesi ve üretim kapasitesini artırmak için yapılan rehabilitasyon çalışmalarının tamamlanması; yüksek verimli kojenerasyon uygulamalarının yaygınlaştırılmasının sağlanması planlanmaktadır.
- c. Enerji verimliliğine ilişkin ikincil mevzuat çalışmaları tamamlanmış olup enerji verimliliğini ve tasarrufunu artırmaya yönelik etkin mekanizmalar kurulacaktır. Bu kapsamda, KOBİ'lerin enerji verimliliği konusundaki eğitim, etüt ve danışmanlık hizmetleri de desteklenecektir.

5.6.3. Telekomünikasyon Sektörü

236. Telekomünikasyon altyapısının işlevi geçmiş yıllarda, yalnızca şirketlerin ürünlerinin satışına ilişkin sözleşme, teslimat ve ödeme bilgilerinin değiş tokuşu ile sınırlıyken, günümüzde bilişim ve iletişim teknolojilerinin gelişimi (BİT) ile çok daha önemli fonksiyonlar üstlenmiş, böylece sanayi stratejisinin önemli bir bileşeni haline gelmiştir. Günümüzdeki yeni iş modellerinde bilgiye hızlı ve düşük maliyetli erişebilmenin önemi arttıkça, telekomünikasyon sektörünün etkinliği de kritik hale gelmektedir.

Mevcut Durum

237. Telekomünikasyon sektöründeki gelişmelerden firmaların en etkin şekilde faydalanabilmesi için sektördeki düzenlemelerin iyileştirilmesi ve piyasadaki rekabetin artması gerekmektedir. Türk Telekom'un telefon hizmetlerindeki tekel hakkının sona ermesi ve özelleştirilmesi, sektörde yaşanan önemli reform hareketleri olmuştur. Ancak tüketicilere sunulan hizmetlerin çeşitliliği, kalitesi ve fiyatında daha fazla iyileşme gerçekleşmesi için rekabetin daha da geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. 10 Kasım 2008 tarihinde yasalaşan Elektronik Haberleşme Kanunu, sektördeki düzenlemelerin gözden geçirilmesi için önemli bir fırsat sunmaktadır. Yetkilendirilmeleri tamamlanmış olan üçüncü nesil telekomünikasyon hizmetleri ile sabit telefon hizmeti yetkilendirmesi özellikle telefon ve internet hizmetlerinde rekabetin artmasına katkı sağlayacaktır. Bunun yanında yeni kanun ile birlikte daha esnek bir yetkilendirme rejimine geçilmesi, rekabetin gelişimini ve sektörün büyümesini destekleyecek nitelikte bir gelişmedir. Türkiye'de elektronik haberleşme cihaz ve sistemleri ile yazılımlarının üretilebilmesi için Ar-Ge faaliyetleri ve imalatın özendirilmesine ilişkin gerekli şartların oluşturulması hedeflenmektedir.

Politikalar

238. Dokuzuncu Kalkınma Planı, 60. Hükümet Eylem Planı, Orta Vadeli Program (2010-2012), 2010 Yılı Programı ve Bilgi Toplumu Stratejisi Eylem Planı dokümanlarında telekomünikasyon sektörünün etkinliğini arttıracak politikalar belirlenmiştir. Söz konusu belirlenmiş politikalar çerçevesinde, sanayinin rekabet gücünü arttırmak için, telekomünikasyon sektöründe hizmet kalitesinin artırılması ve bilişim teknolojisi maliyetlerinin düşürülmesi amacıyla rekabet ortamının sağlanması hedeflenmektedir. Rekabet ortamının sağlanmasıyla hem

ücretlerde belirgin bir düşüş, hem de servis kalitesinde iyileşme sağlanacak; böylece yenilikçi, dünyayı yakından takip eden, bilişim teknolojilerini etkin kullanan bir sanayi yapısına dönüşüme katkı sağlanacaktır. İmalatın ve yazılımın özendirilmesini düzenlemek amacıyla yayımlanan Ar-Ge Kanununa istinaden çıkarılacak ikincil düzenlemeler ile Ar-Ge faaliyetleri ve uygulamalarının hızının artırılması sağlanacaktır.

5.6.4.Ulaştırma Sektörü

239. Küresel rekabetteki artışın bir sonucu olarak, firmaların, doğru zamanda, doğru miktarda, doğru fiyatta mala sahip olabilme yeteneklerinin artırılması önem kazanmaktadır. Lojistik faaliyetlerinde sağlanan etkinlik, firmaların verimliliğini önemli ölçüde artırabilmektedir. Ulaştırma sektörünün etkinliğiye lojistik faaliyetlerindeki verimliliğe doğrudan katkı yapmaktadır. Özellikle, ulaştırmada hız ve kalite, sanayi faaliyetlerinin maliyet yapısını doğrudan etkilemekte ve rekabet gücünün belirleyici unsurları arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, ulaştırma sektörünün etkinliğinin artırılması, rekabet gücüne yapacağı katkılar nedeniyle, sanayi stratejisi kapsamında önemli bir yere sahiptir.

Mevcut Durum

240. Karayollarında yoğunlaşan ulaştırma hizmetleri, maliyet, güvenlik ve zaman açısından ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı taşıma mesafesi ve doluluk oranları için, denizyolu yük taşıma maliyeti, karayolu yük taşıma maliyetinden yaklaşık yüzde 85 daha ucuzdur.²⁹ Ancak, deniz taşımacılığındaki finansman sorunları ve kolay bayrakların sağladığı avantaj sonucu son yıllarda Türk ticaret filosunda ve dış ticaretten Türk bayraklı filonun aldığı payda gerileme yaşanmıştır. Ayrıca, liman kapasiteleri ve ölçekleri kısa vadeli talebi karşılamak için yeterli değildir.

241. Türkiye’de lojistik sektörü son yıllarda yıllık yüzde 15 gibi etkileyici bir büyüme hızı yakalamış, nakliye, gümrük, depolama gibi hizmetlerin bütünleştiği önemli bir dönüşüm sürecine girmiştir. Türkiye’de Gayrisafi Milli Hasıla’nın (GSMH) yüzde 4’ü lojistik hizmetlerden sağlanmaktayken, Avrupa’da bu oran yüzde 11’dir. Lojistik hizmetlerinin yüzde 75’i halen üretim ve satış şirketlerinin kendi iç

²⁹ Ulaştırma Bakanlığı. 2005. *Ulaştırma Ana Planı Stratejisi* Ankara.

bünyelerindeki birimler tarafından karşılanmakta, sadece yüzde 25'i dış kaynak (lojistik şirketleri) kullanımı yoluyla sağlanmaktadır. Sektörde daha çok dağınık ve küçük ölçekli firmalar ağırlıktadır.

242. Ulaştırma sektörü, AB'ye uyum gelişmeleri doğrultusunda, altyapı ve düzenlemeyle ilgili eksikliklere yönelik etkin hizmet sağlayacak biçimde yapısal dönüşüm süreci içine girmiş, yatırım ve işletme konularında iyileştirmeler başlatılmıştır. 2005 yılında Ulaştırma Bakanlığı'nca hazırlanmış olan Ulaştırma Ana Planı Stratejisi, AB'nin "2010 Ulaştırma Strateji Belgesi"ne paralel olarak hazırlanmıştır. Bu kapsamda, karayollarıyla ilgili düzenlemelerde AB Müktesebatına büyük oranda uyum sağlanmıştır. Ayrıca, Türkiye'yi AB TEN-T ağlarına bağlayacak ulaşım ağını belirleyen TINA-Türkiye (Ulaşım Altyapısı İhtiyaç Analizi) projesi tamamlanmış ve Türkiye ile AB arasındaki ulaşımı sağlayacak çekirdek ağ ortaya konmuştur.

243. Ayrıca, blok tren işletmeciliği, yurt içi ve yurt dışı yük nakliyatında girdi maliyetlerinin azalmasına olanak sağlamıştır. Organize sanayi bölgelerinde Ulaştırma Bakanlığı ve özel sektör işbirliği ile iltisak hatları oluşturulmuştur. Organize sanayi bölgesine yakın ve yük potansiyeli yüksek olan Ispartakule, Halkalı (İstanbul), Köseköy (İzmit), Gelemen (Samsun), Eskişehir (Hasanbey), Boğazköprü (Kayseri), Balıkesir (Gökköy), Palandöken (Erzurum), Uşak, Konya, Kaklık (Denizli), Bozüyük (Bilecik) ve Yenice'ye (Mersin) Lojistik köyü kurulması çalışmaları sürdürülmektedir. Kaklık (Denizli), Hasanbey (Eskişehir) ve Köseköy (İzmit) Lojistik merkezleri 1. etap çalışmaları tamamlanmıştır. Bu lojistik merkezlerden Gelemen (Samsun) hizmete açılmıştır. Avrupa'da da yaygınlaşan, karayollarının yükünü hafifleterek demiryollarının potansiyelini daha etkin bir şekilde kullanmayı amaçlayan Ro-La projesi Türkiye'de de başlatılmıştır. Demiryolu ulaşımının daha hızlı, güvenli ve verimli hale gelebilmesi için Demiryolları Kanunu ile ilgili çalışmalar halen sürmektedir.

244. Boğazlarda deniz güvenliğini artırmak amacıyla Denizcilik Müsteşarlığınca 2003 yılında faaliyete geçirilen Gemi Trafik Kontrol Sistemi (VTS) ile bilgilendirme, seyir yardımı ve trafik organizasyonu hizmetlerinde uluslararası standartlar yakalanmıştır. İlave olarak diğer önemli deniz alanlarında da VTS kurulumu çalışmaları devam etmektedir. Kabotajda kullanılan yakıtın ÖTV'sinin kaldırılması maliyetleri düşürmüştür. Limanlarımızın diğer Akdeniz limanları ile rekabet edebilmesi amacıyla liman tariflerinde indirim sağlanmıştır. Ayrıca,

özelleştirme programında bulunan 6 adet TCDD limanından Mersin, Samsun ve Bandırma limanlarının özelleştirme işlemleri tamamlanarak özel sektöre devri gerçekleştirilmiştir.

Politikalar

245. Ulaştırma ve lojistik sektörlerinin, firmaların rekabet gücüne katkısını azami düzeye çıkarabilmek amacıyla, farklı taşımacılık türlerinin en etkili oldukları yerlerde organize ve planlı bir şekilde kullanılmasına yönelik politikalar uygulanacaktır.

246. Ayrıca, Türkiye'nin coğrafi konumunun sunduğu fırsatları değerlendirmek için lojistik sektöründe atılacak adımlar büyük önem arz etmektedir. Özellikle, Avrupa ve Asya arasındaki geçişlerde kritik bir işlev üstlenebilmek için, AB ve diğer bölgelerin lojistik sistemlerine Türkiye'nin entegre olmasını sağlayacak politikaların hayata geçirilmesi, Türkiye'nin sanayi stratejisi vizyonunun gerçekleştirilmesine ve stratejinin etkin bir şekilde hayata geçirilmesine de önemli bir katkı yapacaktır.

5.7.Çevre

247. Türk Sanayisi için sürdürülebilir kalkınma ilkeleri çerçevesinde çevre politikalarının uygulanması sanayi stratejisinin önemli bir parçası olup, bu sürecin doğru geçiş stratejileri ile yönlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Türkiye'de üretilen ürünlerin rekabet gücünün çevreye duyarlı üretim süreçlerinin kullanılmasına bağlı hale gelmesi yakın bir gelecekte kaçınılmaz olacaktır. Ayrıca Türk Sanayisi, hızlı büyüme süreci ile birlikte enerjinin verimli kullanılmasını da sağlamak durumundadır. Türkiye bugüne kadar çevre konusunda plan ve stratejilerini hazırlamış ve birçok alanda uygulamalara başlamıştır. Ancak sanayi stratejisini temel olarak ilgilendiren kimyasallar, iklim değişikliği ve endüstriyel kirlilik alanlarında önümüzdeki dönemde yapılacak düzenlemelerin, sanayinin rekabet gücüne önemli etkileri olacaktır.

Mevcut Durum

248. Türk Sanayisinin, AB sanayi alanının bir parçası haline gelmesi, AB çevre mevzuatına uyumun önemini artırmaktadır. Söz konusu mevzuata uygun üretim

yapmayan şirketlerin ortak pazara erişimi, kısıtlı kalma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Örneğin radyoaktif maddeler, gümrük incelemesine tabi maddeler ve nihai kullanıma sunulmuş ilaç, kozmetik ve yiyecekler veya askeri amaçlı kullanılan kimyasallar gibi özel düzenlemelere tabi kimyasallar haricindeki tüm kimyasal maddeler önümüzdeki dönemde REACH Tüzüğü kapsamında ele alınacaktır. Bunun için, AB'ye satılan tüm ürünlerin içerdiği kimyasallar kayıt altına alınacak, izine tabi olacak ve firmalar bir defalık da olsa önemli maliyetlerle karşılaşacaktır. Avrupa Birliği'nin yeni kimyasallar politikasını teşkil eden ve 1 Haziran 2007 tarihinde yürürlüğe giren 1907/2006/EC sayılı REACH Tüzüğü ile AB pazarına ithal edilecek olan kimyasalların kayıt, değerlendirme, izin/prosedürlerine tabi tutulması öngörülmektedir. Bu çerçevede, Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından 2007 yılından bu yana yakından takip edilen söz konusu prosedürlerin uygulamalarında karşılaşılabilecek soru ve sorunların çözümlenmesi ve sistem hakkında gerekli bilgilerin ilgili tüm firmalara iletilmesi amacıyla, Eylül 2007 tarihi itibarıyla Dış Ticaret Müsteşarlığı bağlı kuruluşu İstanbul Maden ve Metaller İhracatçı Birlikleri (İMMİB) bünyesinde "Sanayi Yardım Masası" kurulmuştur. İMMİB'in REACH Yardım Masası'nın REACH uluslararası yardım masaları ağına (RECHORN) katılımı sağlanmıştır. Avrupa'da "AB-dışı ülkelere" REACH konusunda destek veren tek kuruluş olan Helsinki Reach Centre'a üye olunmuştur. Tüzük uygulamalarına ilişkin farkındalık artırma faaliyetleri düzenlenmiştir. Buna ilaveten, uygulama ile ilgili sorunlarımız, Gümrük Birliği çatısı altında oluşturulmuş olan organlarda ve katılım sürecimizle ilgili oluşturulan diğer ikili platformlarda gündeme taşınmaktadır. Ayrıca, REACH Tüzüğü'nü tamamlayıcı mahiyette dış ticaretimize etkisi olabilecek ilgili topluluk mevzuatı da yakından takip edilerek sektör bilgilendirilmekte, söz konusu mevzuatın daha detaylı çalışılabilmesine yönelik AB finansmanlı proje ve programlar hazırlanmaktadır.

249. Türkiye'nin REACH Tüzüğü kapsamındaki yükümlülüklerine uyum kapsamında yürütülen çalışmalar çerçevesinde, İMMİB tarafından bir <http://reach.immb.org.tr> portalı geliştirilmiş ve işlerlik kazandırılmıştır. İMMİB tarafından, Brüksel'de AB'ye ihracat yapan firmaların REACH kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmek üzere tek temsilcilik hizmeti vermek amacıyla "REACH GLOBAL SERVICES S.A." (RGS) isimli bir şirket kurulmuştur. RGS tarafından AB ülkelerine yapılan kimyasal ihracatımızın yüzde 80'den fazlası kapsanmış, kalan

firmaların ise ya doğrudan ithalatçıları ya da diğer tek temsilcilik firmaları kanalıyla “ön kayıt” işlemleri gerçekleştirmiştir.

250. Sanayinin önümüzdeki dönemde sürdürülebilir bir şekilde büyümesi, çevre politikalarına ve bu politikaların enerji politikalarına yansması ile yakından ilişkilidir. Türkiye’deki enerji üretiminin yüksek oranda ithal fosil yakıtlara dayalı olması nedeniyle, ithal enerji arzında oluşabilecek dalgalanmalardan sanayi üretimi doğrudan etkilenmeye açıktır. Bu nedenlerle, hem iklim değişikliği ile mücadele etmeye yönelik olarak enerji üretiminde sera gazı emisyonlarını sınırlandırmak, hem de sürdürülebilir kalkınma için enerji arz güvenliğini sağlamak ciddi öncelikler haline gelmektedir.

251. Bu önceliklerin yerine getirilmesi ise temiz enerji üretiminin ve enerji kullanımındaki verimliliğin artırılması ile yakından ilişkilidir. Temiz enerji arzının artması ise temel olarak yenilenebilir enerji kaynakları olan su, rüzgâr, Güneş ve jeotermal gibi kaynaklardan yararlanılarak enerji üretiminin artırılması ile mümkün olacaktır. Bu sayede, sanayi sektöründe önümüzdeki dönemde artması beklenen enerji talebi, sera gazı emisyonuna yol açmayan enerji kaynakları ile kısmen karşılanabilecektir. Öte yandan, bu kaynaklardan sağlanan enerjinin yeterli olmayacağı göz önünde bulundurulduğunda, sanayi sektörü ile diğer sektörlerde enerji verimliliğinin artırılması zorunludur. Bu noktada özellikle doğru çevre politikalarının uygulanması ve doğru düzenlemeler yapılması ile işlemleri verimli enerji kullanımına yönlendirmek önem arz etmektedir.

252. Temiz üretim süreçlerine geçişle birlikte birçok sektörde verimlilik artışları zorunlu hale gelecektir. Bu süreçte, özellikle enerji, imalat sanayi ve ulaştırma sektörlerinde yanma verimliliğini artıran projelerin uygulamaya geçirilmesi gerekmektedir. Söz konusu teknoloji değişikliği, çevre ve enerji teknolojilerini önemli düzeyde yatırım yapılabilecek sektörler arasına sokmaktadır. Bu sektörlerin Türkiye’de gelişmesi özellikle çevre alanındaki düzenlemelerin etkin bir şekilde uygulamaya geçirilmesi ile mümkün olacaktır.

253. Ülkemiz 21 Mart 1994 tarihinde yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’ne (BMİDÇS) 2004 yılında taraf olmuştur. Anılan sözleşmenin altında yer alan Kyoto Protokolü ise küresel ısınma ve iklim değişikliği konusunda mücadeleyi sağlamaya yönelik uluslararası tek çerçeve konumundadır. Söz konusu protokol 2008-2012 yılları arasında geçerli olacaktır. Kyoto Protokolünün yerini alacak olan yeni uluslararası iklim değişikliği

anlaşmasının görüşmeleri, 7-18 Aralık 2009 tarihlerinde BMİDÇS 15. Taraflar Konferansında (COP-15) gerçekleştirilmiştir. Konferans neticesinde, yasal bağlayıcılığı bulunmayan ve daha çok uzlaşma niteliği taşıyan Kopenhag mutabakatı imzalanmıştır. Bu mutabakatla küresel sıcaklık artışının 2 dereceye ulaşmamasını amaçlayan çalışmalar ve geliştirmekte olan ülkelere mali yardım yapılması öngörülmektedir. BMİDÇS 15. Taraflar Konferansında (COP-15) sonuçlandırılması beklenmektedir. Ülkemizin Kyoto Protokolü'ne taraf olmaya yönelik çalışmaları sonucunda, "Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine Yönelik Kyoto Protokolüne Katılmamızın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun" 5 Şubat 2009 tarihinde TBMM Genel Kurulunda kabul edilerek yasalaşmış ve 17 Şubat 2009 tarih ve 27144 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Türkiye'nin 2012 yılına kadar sayısallaştırılmış herhangi bir emisyon azaltım taahhüdü bulunmamaktadır. Söz konusu süreçte ve devamında iklim değişikliği konusunda ülkemizin yol haritasını belirleyecek olan İklim Değişikliği Strateji Belgesi (2010-2020) Nisan 2010'da yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

254. Düşük Karbon Ekonomisi (DKE) ya da Düşük Fosil Yakıt Ekonomisi (DFYE) kavramları, biyosfere en az düzeyde sera gazı (özellikle karbondioksit) salımının sağlanabildiği ekonomileri tanımlamak için kullanılmaktadır. İklim değişikliğine yol açan sera gazı salımının azaltılması sürecinde önemli bir araç olarak değerlendirilen DKE konseptine göre, ağır sanayinin faaliyet gösterdiği ve yoğun nüfuslu ülkeler karbon-yoğun ülkeler olarak addedilmekte ve söz konusu ülkelerde, mümkün olduğu ölçüde "sıfır karbon toplumu"na geçilmesi, enerji verimliliği ile yenilenebilir enerjiye dayalı ekonomik modellerin hayata geçirilmesi öngörülmektedir. Bu kapsamda, DKE'lerin amacı imalattan tarıma, ulaştırmadan elektrik üretimine pek çok sektörde, düşük emisyonlu teknolojiler kullanılarak enerji ve hammadde üretilmesi ve böylece söz konusu enerji ve hammaddelerin tüketildiği alanlarda verimliliğin sağlanarak bu alanların atıklarının da geri dönüşüm ya da bertarafının en az düzeyde sera gazı emisyonu salımı ile gerçekleştirilebilmesidir. Nükleer Enerji ve Karbon Yakalama ve Depolama (NEKYD), DKE'lere geçiş sürecinin başlıca araçları olarak görülmekle birlikte, her iki yöntemde de yenilenebilir olmayan kaynakların kullanılmaya devam edilmesi ve özellikle NEKYD teknolojilerinin güvenilir bir şekilde uygulanmasında yaşanan belirsizlikler ile maliyet sorunlarının da dikkate alınması gerekmektedir.

Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması bağlamında ise yüksek maliyet ve verimsizlik endişelerinin göz önünde bulundurulması yerinde olacaktır.

255. Diğer taraftan, yeni istihdam ve pazar fırsatları yaratması beklenen DKE'lerin önümüzdeki dönemde en hızlı büyüyecek ekonomiler olması öngörülmektedir. Bu doğrultuda, düşük karbon ekonomisi alanlarında (yenilenebilir enerji, enerji verimliliği, düşük karbonlu teknolojiler, endüstriyel ormancılık, bitkilendirme, verimli toprak işleme yöntemleri vb.) faaliyet gösteren ve yeni hizmet ve ürün geliştiren kuruluşların desteklenmesi, yeni iş modellerinin ortaya koyulması, yeni pazarların yaratılması ve yeni istihdam ve “yeşil meslek” imkânlarının sağlanması beklenmektedir.
256. BMİDÇS ekseninde yürütülen ve 2012 sonrası dönem için Kyoto Protokolü'nün yerini alacak olan yeni iklim değişikliği anlaşmasına yönelik müzakereler kapsamında, özellikle Avrupa Birliği'nin gelişmekte olan ülkelere ana sektörleri içerecek “düşük karbonlu kalkınma stratejileri”nin hazırlanması çağrısında bulunduğu, ABD'nin de iklim değişikliği stratejisini DKE'ye dayandırdığı görülmektedir.
257. Kyoto Protokolü'ne 26 Ağustos 2009 tarihi itibarıyla resmen taraf olan ülkemiz, yeni iklim değişikliği rejiminde ulusal sera gazı sınırlama planları hazırlama taahhüdünde bulunmaktadır. Bununla birlikte, ülkemizin Protokol uyarınca 2008-2012 dönemine ilişkin mutlak azaltım yükümlülüğü bulunmamaktadır. 2012 sonrasına ilişkin süreç ise belirsizliğini hala korumaktadır. Söz konusu planların bir sonraki aşamasını ise düşük karbonlu kalkınma stratejileri oluşturmaktadır. DKE'ye geçiş sürecinde mihenk taşlarını oluşturacak ve başta enerji ile sanayi olmak üzere ekonomiyi yakından ilgilendiren pek çok sektörde yapısal dönüşüm gerektirecek bu plan ve stratejilerin hazırlanması büyük ölçekli etki analizi çalışmalarının yapılmasını gerektirmektedir. DKE ile ilgili olarak özel sektörün ve tüketicilerin bilgi ve bilinç düzeyinin artırılması da bu sürecin diğer önemli aşamalarını oluşturmaktadır.
258. Türkiye, 2004 yılı itibarı ile tarihsel olarak küresel sera gazı emisyonlarının yüzde 0,4'ünden sorumludur ve 31. sırada yer almaktadır. 2006 yılı verilerine göre ise, yıllık toplam sera gazı emisyonu 332 milyon ton CO₂-eşdeğeridir. Türkiye'de kişi başına sera gazı emisyonu dikkate alındığında ise, bu rakam 2006 yılı için 4,6 ton CO₂-eşdeğeri/kişi-yıldır.

259. 2006 yılı itibarıyla toplam sera gazı salımlarının yüzde 8,18'i sanayi proseslerinden kaynaklanmıştır. Sanayi proseslerinden kaynaklanan salımlar 2006 yılı itibarıyla 1990 yılına göre yüzde 107,5 oranında artarak 2006 yılında 27,1 milyon ton CO₂-eşdeğeri sera gazı salımına ulaşmıştır. Sanayi proseslerinde mineral üretimi, kimya sanayi, halojenli karbon gazları ve kükürt hegzaförür tüketimi ile metal üretimi başlıca kirletici alt sektörler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 5.4: Seçilmiş Bazı Göstergeler: BMİDÇS'nin EK-1 Listesinde Yer Alan Bazı Seçilmiş Ülkeler ile EK-1 Dışı Ülkelerin Ekonomik Faaliyetleri, Nüfusları ve Geçmiş Yıllara Ait Emisyon Değerleri

Ülkeler	Sözleşme Grubu	Nüfus 2004 (milyon)	GSYİH 2004 (milyar \$)	GSYİH/kişi (\$)	Emisyon		2003 Değerleri		
					1990	2004	Emisyon/Kişi (ton kişi)	Elektrik/kişi (kwh/kişi)	Emisyon/GSYİH (kg/2000\$ GSYİH)
ABD	Ek 1	294	11712	39837	610283	7067570	20,2	13078	0,6
Kanada	Ek 1	32	878	27438	598911	758067	16,5	17290	0,6
Japonya	Ek 1	128	4623	36117	1272095	1355175	9,4	7818	0,4
AB	Ek 1	309	9501	30748	4252461	4228006	8,3	6506	0,3
Polonya	Ek 1	38	242	6368	564408	388063	7,7	3329	0,7
Bulgaristan	Ek 1	8	24	3000	132303	67511	5,3	3965	0,8
Türkiye	Ek 1	72	303	4208	170187	296605	4,08	1656	0,5
İsrail	Ek 1 Dışı	7	117	16714			10,6	6599	0,5
Güney Kore	Ek 1 Dışı	48	680	14167			9,4	7018	0,5
Meksika	Ek 1 Dışı	104	676	6500			3,8	1801	0,4
Çin	Ek 1 Dışı	1296	1932	1491			2,7	1379	0,6
Hindistan	Ek 1 Dışı	1080	691	640			1,2	435	0,5
Dünya		6438	36461	5663			4,3	2606	0,5

Kaynak: FCCI/SBI/2006/26 World Bank Data Book 2006 Kullanılarak Hazırlanmıştır

260. Türkiye'nin bugünkü emisyon değerleri oldukça düşük olsa da, uzun vadede sanayide enerji verimliliğinin artırılması büyük önem taşımaktadır. Türkiye hem kişi başı CO₂ salımı hem de kişi başı elektrik tüketimi açısından sözleşmeye taraf olan ülkeler arasında en düşük salım ve tüketim değerlerine sahiptir. Ancak Tablo 4.3'te yer alan birim GSYİH başına düşen CO₂ emisyon değerlerine bakıldığında, Türkiye için 0,5 kg/2000\$GSYİH olan bu değer, AB'ye yeni üye olan Polonya için 0,7 kg/2000\$ GSYİH ve Bulgaristan için 0,8 kg/2000\$ GSYİH'e göre iyi durumda olsa da, enerji yoğun sanayi yapısının da getirdiği etki nedeniyle AB ortalaması olan 0,3 kg/2000\$ GSYİH'nin uzağında olduğu görülmektedir.

261. İklim değişikliğiyle mücadele kapsamında yürütülen uluslararası müzakerelerde ülkemizin doğrulanmış bilgiler çerçevesinde pozisyon almasına destek olmak amacıyla, sektörel maliyetlerin tespitine yönelik bir proje başlatılmıştır. Söz konusu proje kapsamında, başta enerji, sanayi, ulaştırma ve tarım olmak üzere, Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) tarafından belirlenen faaliyet alanlarında sera gazı salımı azaltımı ve/veya kontrollü salımına yönelik politika ve uygulamaların genel ekonomi üzerine etkileri ve maliyetleri tespit edilecektir. Ayrıca, iklim değişikliği ile mücadele alanında faaliyet gösteren kurumların kapasitelerinin artırılması ve müzakere kapasitesinin geliştirilmesine yönelik olarak yürütülen çok sayıda proje bulunmaktadır. Söz konusu projelerin, sanayi sektöründe uygulanacak önlem ve politikaların tespiti sürecinde kayda değer çıktılar sağlaması beklenmektedir.

262. AB müktesebatında atık yönetimi ve su kalitesi alanlarında da sanayi sektörünün göz önünde bulundurması gereken düzenlemeler yer almaktadır. Atıklar konusunda, tehlikeli atıklar, ambalaj atıkları ve tıbbi atıkların kontrolüne ilişkin mevzuat ile su kalitesi alanında 2006/113/EC sayılı Kabuklu Su ürünlerinin Yetiştirildiği Suların Kalitesine İlişkin Direktif ve 76/160/EEC sayılı Yüzme Sularının Kalitesine İlişkin Direktif bu alanda çalışan küçük işletmeleri de ilgilendirmektedir. Diğer taraftan, sanayinin katı atıklar ve atık su alanındaki performansında çeşitli iyileşmeler bulunmaktadır. TÜİK verilerine göre 2000–2004 döneminde imalat sanayi kaynaklı toplam atık su yüzde 15 azalmış ve katı atık düzeyi ise sadece yüzde 3 oranında artmıştır. Yine bu dönemde satılan veya hibe edilen, dolayısıyla ekonomiye geri kazandırılan toplam katı atıkların oranı yüzde 35’den yüzde 45’e çıkarken, arıtılan atık suyun toplam içindeki payı da yüzde 32’den yüzde 36’ya çıkmıştır. Sanayiden kaynaklanan atık suların çevre mevzuatı kapsamında bölgesel özellikler göz önüne alınarak arıtılmasının sağlanması, deniz ve iç suları da içeren doğal kaynaklarımızın sürdürülebilir kullanımı açısından gereklilik arz etmektedir. Bu nedenle, sürdürülebilir kalkınma perspektifi çerçevesinde, arıtılan atık su ve bertaraf edilen atık düzeyinin artırılması konusunda, AB teknik mevzuatıyla uyumun sağlanması gerekmektedir.

263. Yukarıda bahsi geçen gereklerin temel uygulama, izleme ve denetim mekanizması olan Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) uygulaması 16 yıldır devam etmekte olup AB ÇED mevzuatına da büyük ölçüde uyum sağlanmıştır. 2003 ve 2008 yıllarında ÇED Yönetmeliği, AB ÇED Direktifi ve ülkemiz şartları

da dikkate alınarak revize edilmiştir. Ayrıca ülkemizde ÇED sürecinin güçlendirilerek etkinleştirilmesi çalışmaları da devam etmektedir. Gerek Çevresel Etki Değerlendirmesi ve gerekse Stratejik Çevresel Değerlendirme alanındaki mevzuat, sanayicilerin uyması gereken önemli hususları kapsamaktadır.

264. Türkiye, AB çevre mevzuatına uyum sürecinin, Türk Sanayisinin temiz üretim süreçlerine geçişinin temelini oluşturacağını benimsemiş ve buna ilişkin planlamalara ve çalışmalara başlamıştır. Bu kapsamda, 2007–2023 dönemi için Türkiye Cumhuriyeti AB Entegre Çevre Uyum Stratejisi hazırlanmıştır. Buna ek olarak 2007–2009 yıllarını kapsayan Çevre Operasyonel Programı tamamlanmıştır.

265. Sürdürülebilir kalkınma perspektifini öncelikli hale getiren 5491 sayılı Kanun ile değişik 2872 sayılı Çevre Kanunu TBMM tarafından 2006 yılında kabul edilmiştir. Bu kanun ile tüm ekonomik aktivitelerin sürdürülebilir kalkınma ilkesi ile uyum zorunluluğu kesinleştirilmiştir. Bu çerçevede, “ÇED Olumlu Kararı” veya “ÇED Gerekli Değildir Kararı” alınmadıkça projelerle ilgili onay, izin, teşvik, yapı ve kullanım ruhsatı verilemeyeceği; proje için yatırıma başlanamayacağı ve ihale edilemeyeceği belirtilmiştir. Atık üreticilerinin uygun metot ve teknolojiler ile atıklarını en az düzeye düşürecek tedbirleri almak zorunda oldukları da vurgulanmıştır.

266. “Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü (SEVESO II)”, “Büyük Yakma Tesisleri (LCP)” ve “Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol Direktifi (IPPC)” ve benzeri AB direktiflerini kapsayan “Endüstriyel Kirliliğin Kontrolü ve Risk Yönetimi” alanında önümüzdeki dönemde mevzuat uyumuna yönelik hazırlıkların hız kazanması beklenmektedir. Bu kapsamda, özellikle, kirliliğin kaynağında azaltılması, hammadde ve enerji tüketiminin en aza indirilmesi, verimliliğin artırılarak sanayi üretiminin artırılması için mevcut en iyi tekniklerin uygulanması prensiplerini temel alan “Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol Direktifi (IPPC)”nin uyumlaştırılması ve etkin uygulanması, sanayicinin dış pazardaki rekabeti açısından önem taşımaktadır. Bu kapsamda anılan direktifin uyumlaştırılmasına yönelik olarak projeler yürütülmektedir.

Politikalar

267. Türk Sanayine sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda yön vermek amacıyla aşağıdaki politikaların uygulanması benimsenmiştir:

- a. İklim değişikliğinin ve bu konuya ilişkin uluslararası sözleşme ve protokollerin Türk Sanayisine muhtemel etkileri belirlenecek ve buna göre Türk Sanayisinin uluslararası düzenlemelere uyum süreci tasarlanacaktır. Bu çerçevede 2012 sonrası iklim rejimine ilişkin uluslararası müzakere süreçleri izlenerek ülkemiz şartlarına uygun pozisyon belirlenecektir.
- b. Düşük karbon ekonomisine ve sanayide temiz üretim süreçlerine geçiş desteklenecek ve bu konuda bilgilendirme faaliyetlerine ağırlık verilecektir. Bu doğrultuda, sanayinin düzenli altyapı olanakları ile üretim yapmalarını sağlayan üretim bölgelerine taşınmaları teşvik edilecek, ayrıca sera gazı emisyonlarının kontrolü sağlanacak, izlenecek ve raporlanacaktır.
- c. Temiz üretim ile örtüşen ve sürdürülebilir kalkınma, ekonomik gelişim ve çevresel performansı birlikte ele alarak, iş mükemmelliği ile çevresel mükemmelliğe bir arada odaklanan, kaynakların verimli kullanılması ve çevreyle uyumlu üretim prensiplerinin benimsenmesi doğrultusunda, kaliteli ürün ve hizmet üretilmesi yoluyla işletmelerin rekabet edebilme yeteneklerini artıran eko-verimlilik programlarının ülke genelinde uygulanması sağlanacaktır.
- ç. Tüm çevresel eylem planlarına ilişkin olarak önümüzdeki dönemde yürürlüğe girecek düzenlemelerin uygulama süreçlerinin belirlenmesi amacıyla çevre mevzuatına ilişkin Düzenleyici Etki Analizleri yapılacaktır. Bu kapsamda AB tarafından yüksek maliyetli olarak tanımlanan direktiflerden başlamak üzere, paydaşların karar vereceği konularda etki analizi çalışması yapılması öngörülmektedir. Bu çalışmalar sonucunda direktiflerin iç mevzuata uyumlaştırılması için, ayrıntılı maliyet analizlerini içeren uygulama planları hazırlanacaktır. Ortaya çıkan maliyetlere ve sanayiye olan etkilere göre bazı direktiflerin uygulama takvimlerinde değişiklik yapılabilecektir.
- d. Ulusal İklim Değişikliği Strateji Belgesi (2010-2020) , AB Entegre Çevre Uyum Stratejisi (UÇES) (2007-2023), Çölleşme ile Mücadele Türkiye Ulusal Eylem

Programı ve Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi belgeleri ile uyumlu sanayi politikaları yürütülecektir.

5.8.Bölgesel Kalkınma

268. Küreselleşme süreci özellikle 1980'lerden sonra, şehir ve bölgelerin küresel rekabetin bir oyuncusu olmasını, bunun için kalkınma konusunda yerel ölçekte düşünme ve iş yapma kapasitesinin artırılmasını gerekli kılmıştır. Özellikle AB ülkelerinde bölgesel politikalar son 20 yılda giderek hem nicelik hem de nitelik olarak önem kazanmaktadır. Gelişmiş şehir ve bölgelerin rekabet gücünün sürekli artırılmasının yanında, az gelişmiş bölgeler lehine bölgeler arası gelişmişlik farklarının giderilmesi, bölgesel kalkınma politikasının sanayi stratejisiyle kesişim alanını oluşturmaktadır.

269. Sanayi politikası açısından bölgesel kalkınma, bölge düzeyine yönelik özel önlemlerin alınması ve bölgelere özel önlemler alınmasını gerektirmeyen ulusal politikaların bölgelerde uygulanması olarak iki boyutludur. Birincisi, ulusal önceliklerle uyumlu olarak bölgesel önceliklerin belirlenmesi, sanayinin bölgesel öncelikler çerçevesinde yapılanması, devlet yardımları sisteminin mekân odaklı olarak oluşturulması gibi önlemleri içermektedir. İkincisi ise yatırım, iş yapma ve verimliliğin önündeki engellerin kaldırılması gibi tüm bölgeleri eş düzeyde ilgilendiren ulusal nitelikli politikaların yerel düzeyde uygulanmasından oluşmaktadır. Politikalar her ne kadar standart bir çerçeve öngörse de uygulamanın başarısı, bölgesel aktörler arasındaki yönetim mekanizmalarının etkin kullanımına bağlıdır. Benzer biçimde ulusal ve bölgesel önceliklerin uyumunu sağlayacak yönetim mekanizmaları da önem kazanmaktadır.

Mevcut Durum

270. Türkiye'de bölgeler arasında yüksek düzeylerde gelişmişlik farkları görülmektedir. Bu büyük farklar gelişmiş bölgeler lehine güçlü bir çekim oluşturmakta, az gelişmiş bölgelerin rekabet gücünü olumsuz etkilemektedir.

271. Türkiye'nin bölgesel kalkınma politikalarında temel amaç; bölgelerin verimliliğini yükseltmek suretiyle, ulusal kalkınmaya, iç göçün önlenmesine, rekabet gücüne ve istihdama katkısı artırarak ekonomik gelişme ve sosyal refahı ülke geneline dengeli bir şekilde yaymak olarak belirlenmiştir. Bölgesel gelişme ile ilgili olarak

ulusal kalkınma planı ve orta vadeli programlarda belirtilen ve sanayi politikası çerçevesinde ele alınabilecek taahhütler şöyle özetlenebilir:

- a. Bölgesel gelişme politikasının merkezi düzeyde etkinleştirilmesi kapsamında, geliştirilecek ulusal ve bölgesel stratejilerin uyumunun sağlanması, devlet yardımları sisteminin mekânsal bir perspektifle yeniden ele alınması, Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı'nın bölgelerle koordinasyonunun artırılması, yatırımların az gelişmiş bölgelerde büyüme ve çevrelerine hizmet verme potansiyeli yüksekliği çerçevesinde cazibe merkezleri için önceliklendirilmesi;
- b. Yerel dinamiklere ve içsel potansiyele dayalı gelişmenin sağlanması kapsamında işgücü eğitimleri ve girişimcilik programlarının uygulanması, işletmeler ve üniversitelerin birlikte çalışmalarını sağlayacak bir bölgesel yenilikçilik altyapısının kurulmasının desteklenmesi, yerel uzmanlaşmaya dayalı sektörel organize sanayi bölgeleri uygulaması yapılması, OSB'lerin kapasitelerinin artırılarak yatırımcılar için OSB'deki yatırımlarda tek durak ofis işlevi üstlenmesi, OSB'ler ve Yatırım Destek Ofisleri (YDO) arasındaki koordinasyonun artırılması, bölgelerin iş ve yatırım imkânlarının tanıtımının sağlanması, yerel kümelenmelerin desteklenmesi ve değer zinciri/kümelenme analizleri gibi yerel öncelikleri belirleyebilecek kapasitenin oluşturulması;
- c. Yerel düzeyde kurumsal kapasitenin artırılması kapsamında kalkınma ajanslarının kurulması, yerel yönetimlerin kapasitesinin geliştirilmesi, merkezi ve yerel kurumlar arasındaki iş bölümünün rasyonelleştirilmesidir.

272. Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda belirtilen önceliklerle de uyumlu olarak bölgesel kalkınma alanında 2007-2013 döneminde kullanılacak AB yardımlarının IPA Bölgesel Kalkınma ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi bileşenlerinin çerçevesini Stratejik Çerçeve Belgesi çizmekte olup, söz konusu belgede yer alan hedefler ve tedbirler doğrultusunda Bölgesel Kalkınma bileşeni kapsamında Çevre, Ulaştırma ve Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programları ile İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi bileşeni altında İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Programı hazırlanmıştır. Bu kapsamda "Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı (BROP)" Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın koordinasyonunda 2007-2009 dönemi için hazırlanmıştır. Sanayi stratejisinin bölgesel boyutunu tamamlayıcı nitelikte olan BROP'nin iki temel önceliği; 1) iş ortamının iyileştirilmesi, 2) işletme kapasitelerinin artırılması ve

girişimciliğin teşvik edilmesi olarak belirlenmiştir. Birinci öncelik kapsamında; a) sanayi altyapısının geliştirilmesi, b) finansal araçların oluşturulması ve geliştirilmesi, c) Ar-Ge, yenilikçilik, teknoloji ve bilgi toplumu altyapısının geliştirilmesi, d) turizm altyapısı ile tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin geliştirilmesi olmak üzere dört; ikinci öncelik kapsamında; a) işletmelere temel bilgi, danışmanlık ve yatırım desteği sağlanması, b) sanayi sektörleri arasında işbirliğinin güçlendirilmesi olmak üzere iki adet tedbir ve bunlara bağlı faaliyetler belirlenmiştir.

273. Planlı sanayileşmenin ve düzenli kentleşmenin sağlanması, sanayinin çevresel etkilerinin azaltılması ve yerel düzeyde KOBİ'lere daha iyi üretim ve yatırım ortamının sağlanması amacıyla OSB ve KSS'lerin yapımına devam edilmektedir. Tamamlanmış olan 120 adet OSB ve 429 adet KSS bulunmaktadır. İl bazında bakıldığında, gelişmiş iller dışındaki OSB'lerde üretime geçiş oranlarının düşük olduğu görülmektedir.

274. Diyarbakır, Şanlıurfa, Elazığ, Malatya, Kayseri, Sivas, Erzurum, Gaziantep, Samsun, Trabzon, Kastamonu, Kars, Kahramanmaraş, Batman ve Van cazibe merkezi olarak belirlenmiş olup AB mali yardımlarının kullanımı için hazırlanan operasyonel programlarda (Bölgesel Rekabet Edebilirlik ve İnsan Kaynakları) bu iller önceliklendirilmiştir.

275. Türkiye AB mali işbirliği kapsamında 33 ilde AB-Türkiye ortak finansmanı ile DPT koordinasyonunda yürütülen entegre bölgesel kalkınma programları kapsamında, bölgelerin niteliklerine göre belirlenen öncelik alanlarında toplam 1428 hibe projesi uygulanmıştır. Diğer bileşenler bölgeden bölgeye çeşitlilik göstermekle birlikte, KOBİ'lerin kapasitelerinin geliştirilmesi bu programların öncelik alanlarından birisi olmuştur.

276. Bölgesel ekonomik kalkınma ve sosyal gelişme alanında yaşanan yapısal dönüşümün ve sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesinde en önemli kurumlar arasında yer alacak olan kalkınma ajansları, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) koordinasyonunda kurulmaya ve faaliyete geçmeye başlamıştır. Kalkınma Ajansları, ulusal düzeyde DPT koordinasyonunda, kendine özgü teknik ve finansman (bütçe) mekanizmasına sahip, kâr amacı gütmeyen, çabuk karar alıp uygulayabilen, merkezi ve yerel idarelerin dışında, kamu, özel sektör ve STK'ları bir araya getiren, tüzel kişiliği haiz, 5449 sayılı Kanunla düzenlenmemiş işlemlerinde özel hukuk hükümlerine tabi, bölgeler (düzey 2 bölgeleri) esas

alınarak Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulan teknik kapasitesi yüksek, uygulamacı olmayan, fakat destekleyici, koordinatör ve katalizör olarak faaliyet gösteren kalkınma birimleridir. 26 Düzey 2 bölgesinde Kalkınma Ajanslarının kuruluşu tamamlanmış olup 2010 itibarıyla 25'i faal durumdadır. Önümüzdeki dönemde tüm illerde Yatırım Destek Ofislerinin tedrici olarak kurulması planlanmaktadır.

277. Ülkemizin, diğer birçok ülkenin uluslararası rekabet alanında kümelenme ile yakalamış olduğu ivmeyi yakalayabilmesi için, kümelenme modelini etkin ve zamanlı bir şekilde uygulaması gerekmektedir. Dış Ticaret Müsteşarlığı, ülkemizin bu alandaki eksikliğini gidermek amacıyla tasarlamış olduğu "Ulusal Kümelenme Politikasının Geliştirilmesi Projesi"ni 2007 yılı Mart ayı itibarıyla uygulamaya başlamış olup, Proje 2009 yılı Mart ayında tamamlanmıştır. Ulusal Kümelenme Politikasının Geliştirilmesi Projesi, uluslararası piyasalarda Türkiye'nin rekabet edebilirliğini geliştirmek ve Türkiye'nin ekonomik, çevresel ve sosyal gelişimine katkı sağlamak üzere kapsamlı bir küme politikası hazırlamak hedefine yöneliktir. Proje, üç temel bileşenden oluşmaktadır: 1) Ulusal Kümelenme Stratejisinin Geliştirilmesi Süreci için Ana Paydaşlarda Kapasite Oluşturma, 2) Ulusal Kümelenme Strateji Belgesinin Hazırlanması, 3) Makro Küme Haritalama ve Stratejik Yol Haritalarının Oluşturulması. Proje kapsamında hazırlanan Kümelenme Stratejisi Belgesi, ülkemizde kümelenme alanında hazırlanan ilk resmi belge ve rehber niteliğini taşıyacak olup, ülkemizin kümelenme alanındaki ihtiyaçlarını ortaya koyan ve ilgili kamu kurumlarının yanı sıra özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarına da kümelenme alanında ışık tutacak bir çerçeve doküman olarak ortaya konmuştur. Proje'nin diğer bir çıktısı olan makro küme haritası, küme kategorileri temel alınarak hazırlanmıştır. Tüm paydaşlarla koordinasyon ve işbirliğinin sağlanmasına yönelik olarak Küme Haritalandırma Çalışma Grubu kurulmuş olup, Dış Ticaret Müsteşarlığı koordinasyonunda; Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), TÜBİTAK, KOSGEB ve Türkiye İhracatçılar Meclisi'nin temsil edildiği Küme Haritalama Çalışma Grubu küme seçim sürecinde aktif rol almıştır. Öğrenme deneyimlerine hizmet edebilecek temalar çerçevesinde yol haritası hazırlanmış olan 10 iş kümesi ve ilgili temalar aşağıdaki gibidir:

Inovasyon ve Girişimcilik	Aktörler Arası Network Oluşturulması	Küme Oluşumu	Küme Tabanının Geliştirilmesi	Faktör Şartları
Mersin İşlenmiş Gıda İş Kümesi	Ankara Makine İş Kümesi	Konya Otomotiv Parça ve Aksamları İş Kümesi	Eskişehir, Bilecik, Kütahya Seramik İş Kümesi	Manisa Elektrik Elektronik Ürünler İş Kümesi
Ankara Yazılım İş Kümesi	Denizli-Uşak Ev Tekstili İş Kümesi	Muğla Yat İnşa ve Yat Turizmi	İzmir Organik Gıda İş Kümesi	Marmara Otomotiv İş Kümesi

278. Analizi yapılmış olan kümelenme çalışmaları, AB Katılım Öncesi Mali Yardım Programı bünyesinde hazırlanan Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı (BROP) kapsamına giren illerde yürütülmüştür. Bu kapsamdaki iller Kayseri, Gaziantep, Kahramanmaraş, Trabzon, Erzurum-Kars, Sivas, Yozgat-Çorum, Mardin, Malatya ve Samsun'dur. Söz konusu proje, Türkiye için kümelenme konusunda temel bir çerçeve oluşturmaktadır. Bünyesinde birçok pilot çalışmayı bulundurması nedeniyle farklı sektörler ya da benzer sektörlerdeki yeni iş kümeleri için model olma özelliği taşımaktadır. Bununla beraber, ülkemizin Avrupa Küme Ağları'na (European Cluster Alliance) üyeliği de sağlamıştır.

Politikalar

279. Sanayi stratejisinin bölgesel boyutunu güçlendirmeye ve yerel aktörlerin rekabet gücünü arttırmaya yönelik önümüzdeki dönemde aşağıdaki politikaların uygulanması benimsenmiştir:

- Bölgesel ve yerel ekonomi; ekonomik yapılanma ve rekabet gücünü arttırmanın temeli olarak alınacak, özellikle az gelişmiş bölgelerde, yerel düzeyde uzmanlaşmayı sağlayacak şekilde insan kaynakları geliştirilecek, girişimcilik yaygınlaştırılacak ve sermaye birikimini hızlandıracak tedbirler alınacaktır.
- Bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması ve bölgelerin rekabet gücü açısından farklılaştırılmış KOBİ politikaları için uygun yatırım ortamı oluşturulacaktır. Bu kapsamda finansman kaynaklarının genişletilmesi ve araçlarının çeşitlendirilmesine, pazara erişimin kolaylaştırılmasına, sürükleyici sektörler liderliğinde kümelenmelerin desteklenmesine özel önem

verilecektir. Bu çerçevede, yerel kümelenmeleri güçlendirmeye yönelik olarak kümelenme içindeki aktörlerin işbirliğini artırıcı mekanizmalar ile dünya piyasalarıyla entegrasyonunu sağlamaya yönelik mekanizmaların oluşumu özendirilecektir. Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı'nın, yerel kümelenmelerle ve bölgesel kalkınma girişimleriyle işbirliği ve koordinasyonu arttırılacaktır.

- c. Öncelikle gelişme potansiyeli yüksek kentlerde olmak üzere; işletmeler ve üniversitelerin birlikte çalışmalarını sağlayacak ortamların oluşturulmasına, müşevvik yapısının bu doğrultuda yeniden yapılandırılmasına, yeni teknolojilere ve bilgiye erişimin kolaylaştırılmasına, teknolojik dönüşüm ve transfer sistemlerinin geliştirilmesine ve ticari nitelikli etkin bir bölgesel yenilikçilik altyapısının kurulmasına yönelik faaliyetler desteklenecektir. Bu doğrultuda, teknoparklar, yenilik aktarım merkezleri ve işletme kuluçkaları gibi araçlar ve girişimler desteklenecektir.
- ç. Bölgesel yenilik sistemlerinin tanımlanması ve desteklenmesi sağlanacaktır. Bölgesel gelişmeyi desteklemek ve bölgelerin rekabet güçlerini arttırmak amacıyla özel sektör, üniversite ve kamu kuruluşları ile yerel dinamikleri kapsayan yenilik ekseninde faaliyet gösterecek işbirliği ağlarının desteklenmesi öngörülmektedir.
- d. Yerel düzeyde yatırım ortamının iyileştirilmesi için OSB'ler cazibe merkezleri haline getirilecek ve yatırımcılar için tek durak ofis işlevini üstlenmeleri hedeflenecektir.
- e. Yüksek öğretim kurumlarının yerel özelliklere uygun şekilde uzmanlaşmaları sağlanacaktır.
- f. Kümelenme konusunda yerel ve merkezi düzeyde politika çerçevesini çizecek bir yönetim modeli geliştirilecek ve kümelenme stratejisi hazırlanarak uygulama sonuçlarının izlenmesi ve değerlendirilmesi sağlanacaktır. Ayrıca, kümelenme ve değer zinciri analizleri gibi, rekabet gücünü ilgilendiren alanlarda yerel öncelikleri belirleyecek kapasite güçlendirilecektir.

280. Bölgesel kalkınma anlayışı, ulusal bazda tasarlanan ve yönetilen sanayi politikası ile sektörel politikaların yerel/bölgesel düzeydeki önceliklerinin

belirlenmesini gerektirmektedir. Bunun için yerel kalkınma önceliklerinin ulusal düzeyde belirlenen sektörel politikalara entegre edilmesini sağlayacak aşağıdan yukarıya bir iletişim ve yönetim mekanizması oluşturulacaktır.

6.Sektörel Sanayi Politikası Alanları

281. Sanayi stratejisinin etkinliği, beşinci bölümdeki yatay politikalara bağlı olduğu kadar, muhtelif sektörlerde uygulanacak stratejilerin başarısına da bağlıdır. Önümüzdeki dönemde, sektörlerin rekabet gücünü kısıtlayan engellerin tespit edilerek bunlara yönelik politikaların uygulanması; yüksek teknolojlili sektörlerde Türkiye'yi üretim üssü haline getirecek adımların atılması ve geleneksel sektörlerdeyse, daha yüksek katma değer sağlayacak bir yeniden yapılandırmanın gerçekleştirilmesi için sanayi politikasının sektörel boyutuna özel önem verilecektir.

282. AB'deki sektörel strateji yaklaşımları esas alınarak, bu bölümde sektörlerdeki rekabet gücü altı ana başlık altında incelenmekte ve kritik politikalar tespit edilmektedir. Bahse konu sektörel rekabet gücü analizleri, Sanayi ve Ticaret Bakanlığının koordinasyonunda, Bakanlık Sektörel Teknik Komiteleri ve TOBB Sektör Meclisleri ile işbirliği halinde oluşturulan sektörel rekabet gücü raporları temel alınarak hazırlanmıştır.

- a. **Bilgi ve teknoloji** başlığında şirketlerin genel olarak yenilik yapabilme kapasiteleri incelenmekte ve buna ilişkin olarak sektördeki Ar-Ge faaliyetleri, finansmana erişim, işgücünün becerileri ve fikri mülkiyet hakları konularındaki mevcut durum analiz edilerek, orta vadede yapılması gerekenler vurgulanmıştır.
- b. **Rekabet** konusu temel olarak sektörün faaliyet gösterdiği yurtiçi pazarın rekabet koşullarını ve firma yapılarını esas alarak incelemekte ve temel olarak sektördeki rekabet ortamını etkileyebilecek birleşme, devralmalar ve rekabet ihlalleri varsa bunları belirtmektedir.
- c. **Yasal düzenlemeler** başlığı altında idari yükler, teknik standartlar, sağlık ve güvenlik ile AB ile olan Gümrük Birliği'ne ilişkin olarak malların serbest dolaşımı konularında bugüne kadar hayata geçirilmiş düzenlemeler, sorunlu alanlar ve önümüzdeki dönemde atılacak adımlar ele alınmıştır.
- ç. **Çevre ve enerji** başlığında iklim değişikliği, atıklar, yoğun enerji kullanımı ve enerji verimliliği konularına ilişkin mevcut ve orta vadede etkin olacak

düzenlemelere sektörün uyumu ve uyum kapasitesi incelenmiş olup, bu konuda atılması gereken adımlar üzerinde durulmuştur.

d. **Dış rekabet edebilirlik ve ticaret** başlığında genel olarak sektörün bugüne kadarki ihracat performansı ortaya konulmuş, rekabet gücünü olumsuz etkileyen faktörler ve uluslararası alanda haksız rekabet yaratabilecek anti-damping ve ticaret engelleri konuları incelenmiştir.

e. **İstihdam ve coğrafi boyut** başlığında ise sektörün ülke ekonomisi içindeki önemi istihdam rakamları kullanılarak incelenmiş ve istihdam artışının önündeki engeller vurgulanmıştır. Bunlara ek olarak sektörde var olan kümelenmelere, coğrafi olarak istihdamın ve şirketlerin hangi alanlarda yoğunlaştığına bakılarak vurgu yapılmıştır.

283. Bu bölümdeki analiz çerçevesinin, 2009 yılı sonuna kadar Sanayi ve Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda ekonomide ağırlığı olan diğer tüm imalat sanayi sektörleri için de hazırlanması öngörülmektedir.

284. Önümüzdeki dönemde Türkiye’de sektörel politikaların geliştirilmesi sürecinin temel taşlarından biri sanayi faaliyetlerine yönelik güncel ve sağlıklı verilerin toplanması ve bunlara dayalı rekabet gücü analizlerinin gerçekleştirilmesi olacaktır. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda, Türkiye’de veri konusundaki eksiklikleri gidermek amacıyla, mal ve hizmet üretim faaliyetlerindeki verilerin bütünsel, sistematik ve birbiriyle uyumlu bir biçimde toplanması, güncellenmesi ve sunulması yoluyla hem kamudaki hem de piyasadaki yatırımcıların ve diğer kullanıcıların daha doğru karar vermelerine imkân tanıyan “Girişimci Bilgi Sistemi” kurulmuş olup, sistemin çıktılarından faydalanılmaya başlanmıştır. Söz konusu sistemin kurumsallaşması için yasal ve teknik altyapı çalışmaları devam etmekte olup, sistemin 2012 yılı sonuna kadar tam işler hale getirilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca, Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından yürütülmekte olan “Türkiye Ulusal Kümelenme Politikasının Geliştirilmesi Projesi”, Türkiye’deki kümelenmelerin coğrafi dağılımı ve rekabetçiliğine yönelik önemli bir veri kaynağının oluşmasını sağlayacak ve kümelenmeleri güçlendirmeye yönelik sektörel yaklaşımların benimsenmesi sürecini destekleyecektir.

285. Bu girişimlere kamu sektörü ve özel sektör arasında etkin işleyen diyalog mekanizmalarının sektörel bazda tesis edilmesi, sektörel politika tasarımına

kritik bir katkı yapacaktır. Bu kapsamda, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı koordinatörlüğünde faaliyet gösteren Sektörel Teknik Komiteler, TOBB Sektör Meclisleri ve diğer sektörel diyalog mekanizmalarının yakın işbirliği, hem koordinasyonu geliştirecek hem de kamu-özel sektör arasındaki karşılıklı malumat akışını sağlayacaktır. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde mevcut on adet Teknik Komiteye ilaveten son dönemde kurulan yeni dört komite (Metal Sanayi, Kimya, Toprak Ürünleri Sanayi, Orman Ürünleri, Kağıt ve Mobilya Sanayi) ile kurumsal diyalog mekanizması daha da güçlenecektir. Söz konusu diyalog mekanizmalarının, bölgesel bazda kurulması ve işler hale gelmesi, kümelenmelerin güçlendirilmesine yönelik politikaların da önemli bir parçası olacaktır.

286. 2008 Yılı Programı'nda yer alan sektörel sanayi politikasıyla bağlantılı bir dizi önceliğe, 2009 Yılı Programı'nda da yer verilmiş olup, bu öncelikli konuların 2011 ve müteakip yıllık programlarda da yer alması sağlanarak, yapılan sektörel rekabet gücü ve strateji çalışmalarına yenilerinin eklenmesi öngörülmektedir.

Otomotiv Sektörü

287. 2000'li yıllarda yüksek katma değer ile dünya pazarları için üretim anlayışını benimseyen Türkiye Otomotiv Sanayi bu süreçte kalite yönetimi, küresel rekabet, Ar-Ge ve teknoloji yönetimi, yüksek nitelikli insan kaynağı alanında oldukça önemli ilerleme kaydetmiştir. 2001 krizi sonrasında istihdamda, üretimde ve ihracatta önemli gelişme sağlanmıştır.

288. 2008 yılının son çeyreğinde etkisi sektörde hissedilen küresel kriz nedeniyle sektörde talep daralması yaşanmıştır. Dış talebin azalmasıyla krizi ağır bir şekilde yaşayan sektörde vergi indirimi uygulamasıyla iç pazarın hareketlenmesi sağlanmıştır.

289. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda, özel sektör ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının katkılarıyla "Otomotiv Sanayi Strateji Belgesi" hazırlanmaktadır. Bu çalışmalar kapsamında sektör için "rekabet gücünü artırmak ve dönüşümü yönetmek" ana hedef olarak belirlenmiştir. Bu ana hedef altında, otomotiv sanayinin mevcut durum ve SWOT analizinden yola çıkılarak geliştirilmiş olan sektörde teknolojik derinleşmenin sağlanması, üretimdeki katma değer artırılması ve bölgemizin en rekabetçi üretim ve Ar-Ge merkezi olma spesifik hedefleri belirlenmiştir.

290. Önümüzdeki dönemde sektörle ilgili vergi mevzuatının ve oranlarının AB ile uyumlu hale getirilmesi, proje ve Ar-Ge teşviklerine yönelik düzenlemelerin sektörün ihtiyaçlarına göre gözden geçirilmesi ile ikinci el araç ithalatı ve Ortak Gümrük Tarifesi gibi dış ticareti ilgilendiren konularda sektörün önünü açacak çözümlerin geliştirilmesi ana politikalar olarak benimsenmiştir.

Makine Sektörü

291. Türk makine endüstrisi 2001 yılından sonra hızlı bir büyüme ve dışa açılma sürecine girmiştir. Sektör, imalat sanayi ortalamasının üzerinde bir performans sergilemiş ve ayrıca ithal ürünlerin yurt içi piyasada yarattığı baskının da etkisiyle dış pazarlara yönelmiştir. Bunun sonucu olarak özellikle düşük teknoloji ürünlerde önemli ihracat başarıları elde edilmiştir. 2008 yılında hissedilen küresel kriz ile birlikte sanayinin genelinde yatırımların durması makine sektörünü derin bir şekilde etkilemiştir.

292. Küresel krizden ağır bir şekilde etkilenen sektörün kısa dönemde krizden olabildiğince az etkilenmesi sağlanmalı ve kriz sonrasında dışa açılma sürecinin sürdürülmesine odaklanılması ile uzun dönemde rekabet gücünün arttırılmasına; orta vadedeyse, orta ve yüksek teknoloji makine üretimine yönelinmesine bağlıdır. Sektör bu çerçevede, özgün tasarım ve yenilikçilik yeteneğini geliştiren, kaliteli ve katma değeri yüksek yatırım malı imal eden, kurumsallaşmış firmalar ile makine imalat sektörünün dünyanın ilk on beş ülkesi arasında yer alan bir konuma dünya makine imalat sektöründe iyi bir konumda bulunmayı hedeflemektedir.

293. Bu hedefe ulaşmak için, önümüzdeki dönemde sektör için tasarım potansiyelinin artırılması, finansman maliyetlerini düşürücü modeller geliştirilmesi, ortak tedarik sisteminin oluşturulması, yönetim danışmanlık hizmetlerinin ve profesyonel yönetim anlayışının yaygınlaştırılması, pazar araştırması ve ortak satış sonrası hizmetlerin geliştirilmesi, pazarlama danışmanlığı hizmetlerinin desteklenmesi, makine ihracatı içinde komşu ülkeler, Türk Cumhuriyetleri ve Kuzey Afrika ülkeleri gibi potansiyel pazarların payının arttırılması ve firmanın mali yapısına zarar vermeden yurt dışına çok taksitli satış yapabilmelerine imkân sağlayacak finansman sistemlerinin geliştirilmesi, uygulama ve meslek eğitiminin desteklenmesi, markalaşmanın, kalite ve belgelendirme hizmetlerinin yaygınlaştırılması, Ar-Ge kaynaklarını artırmak ve yaygınlaştırmak ve bu amaç

çerçevesinde teknoloji havzalarının kurulmasına yönelik politikalar uygulanacaktır.

Beyaz Eşya Sektörü ³⁰

294. AB pazarında giderek yükselen bir pazar payına sahip önemli bir oyuncu olmayı ve uzun dönemde bu performansını geliştirerek devam ettirmeyi hedefleyen sektörün uzun vadeli hedefi, kaliteli, beklentileri fazlası ile sağlayan ve rekabet edebilir ürünler ve hizmetler sunmak ve AB’de liderlik konumuna yükselmektir.

295. Bu hedeflere yönelik olarak sektör öncelikle rekabet gücünü arttırmak için ürün kalitesinin daha da arttırılmasını benimsemiş ve kaliteli ürünler üretmek için kalite programlarını ve tüm bakım programlarını uygulamayı ve Ar-Ge teknikleri ile yeni ürünler tasarlamayı hedeflemiştir. Ayrıca üretim maliyetlerini azaltmak amacıyla finansman maliyetlerini düşürücü modeller geliştirilmesi hedeflenmektedir. İhracatı daha da arttırmak için ise pazar araştırmalarının geliştirilmesi, marka üzerine yatırımların arttırılması ve yurt dışı fuarlara katılarak marka ve ürünlerimizin tanıtımının yapılması planlanmaktadır. Son olarak ise yeni yatırımlar yaparak Ar-Ge çalışmalarının gerektirdiği teknolojileri uygulayacak yöntemlerin takip edilmesi ve enerji sarfiyatı düşük ve düşük maliyetli ürünler tasarlanması hedeflenmektedir.

296. Küresel krizin etkisiyle, rekabetçi bir yapıya sahip olan beyaz eşya sektörüne yönelik talep, tüketici harcamalarının kısılmasıyla ciddi bir şekilde azalmıştır. Sektörün bu bölümde belirtilen hedeflere ulaşabilmesi için gereken tedbirlerin alınarak iç piyasanın canlı tutulması ile kriz sonrasında büyüme trendine girmesi beklenmektedir. Küresel krizden ağır bir şekilde etkilenen sektöre yönelik olarak yapılan vergi indirimleri iç piyasanın canlanmasını sağlamıştır.

Elektronik Sektörü

297. Elektronik sektörü, bilgi teknolojilerine kaynak teşkil eden, yüksek katma değerli bir ekonomik aktivite olması açısından oldukça önemli bir sektördür. Türkiye’deki elektronik sektörünün AB pazarlarına olan yakınlığı, dinamik iç pazarı, dünya standartlarına ulaşabilmiş kalite kavramı ve yeni teknolojilere kolay bir şekilde adapte olabilmesi, sektörün ana hedefi olan dünya pazarlarında

³⁰ Beyaz eşya sektörü, NACE sınıflandırmasında, Makine Sektörünün alt sektörü olarak değerlendirilmektedir.

kalite ve fiyat açısından rekabet gücünü yükseltebilmesi açısından önemli avantajlardır. Ancak, finansmana erişim, Ar-Ge harcamaları, kaliteli insan kaynağına erişim, markalaşma, yasal altyapıdaki eksiklikler ve kurumsallaşma gibi konular sektörün bu hedefinin önünde engel teşkil etmektedir.

298. Hızla değişen teknolojilere ayak uydurabilmek, Türkiye'deki elektronik sektörünün rekabet gücünü koruması ve artırabilmesi için en temel unsurdur. Sektörün yeni teknolojilere adaptasyon ve uygulama alanlarının genişletilmesi için çalışmaların yoğunlaştırılması, yeni malzemelerin geliştirilmesi, iç ve dış pazarlardaki tüketicinin artan kalite talebine yönelik ürünlerin geliştirilmesi, sektörü etkileyen kurumsal ve mali altyapının yeniden gözden geçirilmesi, Türkiye'de daha yüksek katma değerli bir elektronik sektöre ulaşılabilmesi amacıyla uygulanması planlanan politikalar arasında öne çıkanlarıdır.

299. Bununla beraber, 2008 yılında küresel finansal krizin etkileri sektör üzerinde hissedilmiş, krizin etkilerinin azaltılmasını teminen vergisel tedbirler alınmıştır.

Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü

300. Türkiye'de toplam üretim, istihdam ve ihracat içerisinde son derece önemli bir paya sahip olan tekstil ve hazır giyim sektörü, dünyada en fazla tekstil ürünleri ihraç eden ülkeler arasında yedinci, hazır giyim ihraç eden ülkeler sıralamasında dördüncü olarak yer almaktadır.³¹ 2008 yılında sektör, dünya ihracatının yüzde 3,63'ünü gerçekleştirmiştir. Sektörün en önemli ihracat partnerleri AB üyesi ülkelerdir.³²

301. Bu sektörde faaliyet gösteren şirketler genellikle küçük ölçeklidir ve sektör genelinde kayıt dışılığın yaygın olması önemli bir büyüme kısıtıdır. Tekstil işletmeleri İstanbul, Bursa ve Denizli'de yoğunlaşmış iken, hazır giyim işletmeleri ağırlıklı olarak İstanbul'da faaliyet göstermektedir. Çin'in küresel ekonomiye entegrasyonu, diğer birçok sektörü olduğu gibi tekstil ve hazır giyim sektörünün performansını doğrudan etkilemektedir. 2005 yılı başında tekstil ve hazır giyim ticaretinde uygulanmakta olan kotaların sona ermesi ile birlikte uluslararası pazarlarda kıyasıya rekabetin yaşandığı yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönem tekstil sektörü üzerinde önemli sonuçlar doğurmuştur. Yeni kotasız döneme geçiş aniden yaşanan bir süreç olmamıştır. AB, ABD gibi gelişmiş ülkelerin kendi

³¹ Dünya Ticaret Örgütü 2009 yılılığı.

³² Dünya Ticaret Örgütü 2009 yılılığı.

tekstil sanayilerini korumak ve gelişme yolundaki ülkelere eşit, adil ticaret imkanı vermek üzere uyguladıkları kotaları düzenleyen anlaşmalar yerini, 1 Ocak 1995 tarihinde yürürlüğe giren Dünya Ticaret Örgütü Anlaşması kapsamında bulunan Tekstil ve Giyim Anlaşmasına bırakmıştır. On yıllık bir süreç içerisinde miktar kısıtlamalarının kademeli olarak tamamen kaldırılmasını öngören Anlaşma hükümleri uyarınca, kota uygulayan ülkeler ilk üç aşamada tekstil ve ürünlerinin %51'ini serbestleştirmişlerdir. Son aşama olan 2005 yılı başında ise kotaya tabi bakiye %49 oranındaki ürünler DTÖ kurallarına entegre edilmek suretiyle bu ürünlerde de serbest ticaret düzenine geçilmiştir. Gelişmiş ülkelerin dünya tekstil ve konfeksiyon ticaretinin ağırlığını oluşturan ürünleri son aşama entegrasyon sürecine bırakmaları nedeniyle, asıl serbest ticaret dönemi 1 Ocak 2005 tarihinde başlamış bulunmaktadır. Ülkemiz, 1996 yılında Avrupa Birliği ile gerçekleştirdiği Gümrük Birliği nedeniyle, bu tarih itibarıyla Avrupa Birliği pazarına kotasız ihracat yapma imkanını elde etmiştir. Ayrıca, Avrupa Birliği'nin Ortak Ticaret Politikasına uyum yükümlülüğümüz çerçevesinde Avrupa Birliği ile üçüncü ülkeler arasındaki Tekstil Kısıtlama Anlaşmaları ülkemizce üstlenilmiş ve bu ülkelerden yapılan tekstil ve konfeksiyon ürünleri ithalatında başlatılan kota uygulaması 2005 yılına kadar sürdürülmüştür. ABD ile AB arasındaki tekstil ve konfeksiyon ticaretinde karşılıklı olarak kota uygulanmazken, Avrupa Birliği ile gerçekleştirilen Gümrük Birliği'ne rağmen ülkemizin ABD'ne yönelik tekstil ve konfeksiyon ürünleri ihracatında kota uygulaması 2005 yılına kadar devam etmiştir. 2005 yılına kadar dünya tekstil ve konfeksiyon ticaretinde gerek kota uygulayan, gerekse kota uygulanan bir ülke olarak, 2005 sonrası yeni ticaret düzeninde ülkemizin konumu; 1996 yılından itibaren kotasız ve gümrük vergisiz ihracat yaptığımız ve ülkemiz tekstil ve konfeksiyon ihracatının %65'inin gerçekleştirildiği AB pazarı ve yüksek gümrük vergilerine karşın söz konusu ürünler ihracatımızın %8'inin gerçekleştirildiği ABD pazarındaki gelişmelerle yakından ilgilidir. 2008 yılı sonunda, ABD ve AB tarafından Çin mallarına uygulanan kotaların kaldırılmasının yeni iktisadi iklime uyum göstermekte zorlanan sektörün yaşamakta olduğu sıkıntıları arttırması beklenmektedir. Ayrıca, AB'nin Hindistan, Güney Kore gibi sektörün tedarikçisi konumunda bulunan ülkelerle STA yapma kararı, tercihli menşe kurallarının üçüncü ülke menşeli ürünlere avantaj yaratacak şekilde basitleştirilmesi çalışmalarını başlatması, ticari korunma araçlarının esnetilmesi gibi girişimleri sektörün rekabet gücünü olumsuz etkilemektedir. Artan hammadde fiyatları, değerlendirme eğilimde olan Türk Lirası, yüksek vergi oranları, yüksek işgücü maliyetleri gibi

unsurlar sektörün rekabet gücünü olumsuz etkilemektedir. Çevre dostu üretimi destekleyen, Ar-Ge, Üretim Geliştirme (Ür-Ge) ve yenilikçilik yeteneklerini geliştiren, modernizasyon ve yenileme sağlayan yatırımların teşvik edilmesi sektör tarafından talep edilmektedir.

302. Türkiye’de bu sektörde çalışacak eleman yetiştiren çok sayıda üniversite ve meslek okulu bulunmaktadır. Bu okullardan mezun olan kişi sayısı sektörün yıllık ilave eleman ihtiyacının üzerindedir. Buna ek olarak, sektör genelinde, işgücünün beceri düzeyindeki düşüklük rekabet gücü artışının önünde büyük bir problem olarak dile getirilmektedir. Ar-Ge ve Ür-Ge kapasitesi açısından bakıldığında sektörde bu gibi faaliyetlerin yaygın olmadığını söylemek mümkündür.

303. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda hazırlanan “Tekstil, Hazır Giyim, Deri ve Deri Ürünleri Sektörlerine Yönelik Strateji Belgesi” sektördeki yeniden yapılanma süreci için kritik önemdedir. Strateji kapsamında, sektördeki emek yoğun faaliyetlerinin, Türkiye’nin batısındaki alanlardan daha az gelişmiş doğu illerine taşınmasının teşvik edilmesi öngörülmektedir. Öte yandan, İstanbul ve İzmir’in Türkiye genelindeki tekstil-hazır giyim kümelenmesi için tasarım, moda ve finansman merkezi olması öngörülmektedir.

Gıda Sektörü

304. Türkiye için stratejik öneme sahip olan gıda ve içecek imalatı, sanayi alt sektörleri arasında en büyüklerden biridir. Sektörün tarımsal üretimin yapıldığı bölge ile entegre olma kapasitesine sahip olması birçok bölgede üretim yapabilme ve yüksek istihdam yaratma kapasitesini beraberinde getirmektedir. Bu da bölgesel eşitsizliklerin azaltılmasındaki rolü ve işsizliği azaltıcı etkileri nedeniyle sektörün önemini arttırmaktadır.

305. Yoğun olarak iç piyasaya yönelik üretim yapmasına karşın küresel kriz öncesi son dönemde ihracatını da önemli düzeyde arttırmayı başaran gıda sektörünün rekabet gücünün artırılması için bir dizi politikanın uygulanması önem kazanmaktadır. Özellikle araştırma kuruluşları ile sanayi arasındaki işbirliğini arttırarak sektördeki firmaların yenilikçilik kapasitesinin geliştirilmesi, sektörde gıda güvenliğini arttıracak etkin denetimin sağlanması ve tarım-gıda işletmelerinin modernizasyonuna ve işletmelerin hijyen koşullarının iyileştirilmesine yönelik planlar hazırlanması, kayıt dışılığın azaltılması ve

özellikle temel hammadde kaynağının geldiği tarımsal ürün üretim süreci ile sektörün entegrasyonunun geliştirilmesi, sektörün dış piyasalarda etkin bir şekilde rekabet edebilmesi için maliyetlerinin düşürülmesi amacıyla tarımsal destek politikalarında değişiklik yapılması sektör için öncelikli politikalar olarak belirlenmiştir.

306. Ulaştırma altyapısının iyileştirilmesi sektörün bölgeler arasında homojen dağılımını da destekleyecektir. Ayrıca, sektöre yönelik depolama, soğuk depolama, ambalajlama hizmetlerinin yeterli olmayışı ve bütünleşik bir yapı arz etmeyişi sektörün ürünlerinin güvenli olarak tüketiciye güvenli, kaliteli ve uygun maliyetli olarak ulaştırılmasının önünde önemli bir engeldir. Bu nedenle, tarım ve gıda sanayi ürünlerinde soğuk zincir alt yapısının güçlendirilmesine ihtiyaç vardır.
307. Bitkisel ve hayvansal üretimde, sebze ve meyve üretiminde yaygın, planlı ve anlaşmaya dayalı bir üretimin olmaması nedeniyle, sanayiye yeterli, kaliteli ve düzenli hammadde akışı olmamaktadır. Ülkemizin artan nüfusu ve gıda fiyatlarında artışın enflasyon üzerine olumsuz etkileri de dikkate alındığında, hammadde önümüzdeki yıllarda en önemli sorunumuz haline gelecektir. Bu nedenle; dünyada hızla yayılan sözleşmeli yetiştiricilik gibi çiftçilerin, kooperatiflerin ve birliklerin sanayici ile bağlantı kurmasını sağlayacak, sanayi ile tarımı karşılıklı menfaat amacıyla bir araya getiren çalışma ve uygulamalara gerek vardır.
308. İhracat potansiyeli bulunan geleneksel ürünleri, coğrafi işaretleme ve markalaşma yoluyla dünya pazarlarına satışının desteklenmesine yönelik çalışmalarda bulunmalıdır. Özellikle de üzüm, fındık, kayısı, incir, zeytin gibi potansiyeli büyük, geleneksel ve dış satım şansı yüksek ürünlerden katma değeri yüksek, işlenmiş yeni ürünlerin üretimi teşvik edilmeli ve bu ürünlerde markalaşma hedeflenmelidir.
309. Dünya gıda pazarı, tüketici memnuniyeti ve tatmini üzerine oturtulmuştur. Nihai tüketicilerin istek ve arzuları kültürel, bölgesel ve gelişmişlik seviyelerine göre farklılıklar göstermektedir. Bu arzu ve isteklerin tespit edilip tatminine yönelik ürünlerin üretilmesi sürekli bir araştırmayı ve gelişmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle dünya piyasalarında var olma mücadelesi veren gıda firmalarının Ar-Ge faaliyetlerinde bulunmaları özendirilmeli ve desteklenmelidir.

310. Ülkemiz genelinde tarımsal işletmeler miras hukuku nedeniyle küçük ve çok parçalı yapıdadır. İşletmeler aile işletmesi özelliğindedir. Bu işletmelerde yer alan araziler, amaç dışı ve yanlış kullanımlar sonucu her geçen gün azalmaktadır. Tarımsal işletmelerin verimsizliğine neden olacak biçimde parçalanmalarının ve küçülmelerinin önlenmesi, işletmelerin verimli biçimde işletilmesini ve korunmasını sağlayan önlemlerin alınması üretim artışı ve gelişmeyi tetikleyecektir. Böylece, gıda sanayiine yeterli miktarda ve kalitede ürün akışının sağlanmasında yaşanabilecek kısıtlar da azaltılacaktır.

Demir Çelik Sektörü

311. Türkiye’de demir-çelik sektörü artan üretim kapasitesi, ihracat potansiyeli ve diğer sektörlere sağladığı girdiler ile imalat sanayinin genel performansı için kritik bir öneme sahiptir. 2008 yılında 26,8 milyon ton ham çelik üreten Türkiye, toplam demir-çelik üretiminde dünyada onbirinci, Avrupa’da ise üçüncü sırada yer almaktadır. Sektör Türkiye’nin en fazla ihracat yaptığı sektörler arasında üçüncü sırada yer almasıyla da önem arz etmektedir.

312. Türkiye uzun ürünlerde net ihracatçı, yassı ürün ve vasıflı çelik ürünlerinde ise net ithalatçı konumundadır. Sektör yakın rakipleriyle karşılaştırıldığında, sektörün işgücü maliyeti açısından avantaja sahip olduğu, ancak enerji ve girdi maliyetleri açısından yeterince iyi bir durumda olmadığı görülmektedir. Sektördeki dinamik firma yapısı ve deneyimli yönetici ve çalışan personel sektörün rekabet gücünü artıran faktörler olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye-AKÇT Serbest Ticaret Anlaşması uyarınca hazırlanmış olan Ulusal Yeniden Yapılandırma Programı (UYYP) çalışmaları tamamlanmak üzeredir.

7. Uygulama, İzleme ve Koordinasyon Mekanizması

313. Türkiye için sanayi stratejisi açısından belirlenen hedeflere ulaşabilme imkanı, doğru politikaların tasarlanmış ve karara bağlanmış olması kadar, uygulama ve izleme süreçlerinin etkinliğine de bağlı olacaktır. Bu açıdan, sanayi stratejisi tasarımının içsel tutarlılığının sağlanması ve korunmasının yanı sıra, uygulama kapsamındaki düzenleme ve tedbirlerin etkinliğini sürekli olarak izleyen, değişiklik gereksinimlerini zamanında saptayıp düzeltmeler önerebilen bir mekanizmanın işlerlik kazanması da zorunludur.
314. Türkiye’de, özellikle kamu kurumları arasındaki koordinasyon eksikliği ve sanayi sektörüne ilişkin yeterli veri olmaması, kamudaki karar alma ve uygulama süreçlerinin etkinliğini düşürmektedir. Bu bağlamda, sanayi stratejisinin uygulanmasından sorumlu kurum ve kuruluşların bu görevlerini yerine getirebilmeleri için, görev ve yetkileri ile teşkilat yapıları ve kaynakları arasında uyum sağlanması zorunlu görünmektedir.
315. Teknolojilerin ve piyasaların hızla geliştiği, ekonominin önceki yıllara oranla çok daha dinamik bir hal aldığı, dünyanın diğer ucundaki bir ülkenin piyasasındaki bir aksaklığın ülkemizdeki piyasaları da anında etkileme riski taşıdığı dikkate alındığında, sanayi stratejisinin bu tür öngörülemeyen gelişmelere cevap verecek şekilde belirli aralıklarla değerlendirilmesi son derece önemlidir. Bu bağlamda, stratejinin uygulanması ve izlenmesi amacıyla, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Müsteşarının başkanlığında toplanacak, gerektiğinde işveren ve işçi temsilcilerinin katılımını da içerecek şekilde ilgili tüm paydaşların katılımıyla bir “İzleme ve Yönlendirme Komitesi” kurulacaktır.
316. Sanayi stratejisinin etkinliğinin sağlanabilmesi için kamu ve özel sektör işbirliğinin üst düzeyde kurulması önemlidir. Bununla birlikte, Sanayi Stratejisinin ülkemizde etkin bir şekilde uygulanması ve katma değer oluşturabilmesi için, kamu-özel sektör işbirliğinin yanı sıra kamu kurumları arasındaki işbirliğinin ve koordinasyonun sağlanması da büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda öncelikle, sanayi stratejisi kapsamında belirlenmiş hedef ve amaçların gerçekleştirilebilmesi için, sanayi stratejisinin yatay alanlarında faaliyet gösterecek “Girişimler” başlatılacaktır. Söz konusu “Girişimler”, “İzleme ve Yönlendirme Komitesi”ne bağlı olarak çalışacak olup, kamunun eşgüdüm halinde çalışabilmesini sağlayacaktır.

317. Sanayi stratejisi çerçevesinde, kamu kurumları arasında ortak bir çalışma ve istişare imkânı sağlayacak olan Girişimlere, ilgili kamu kurumlarının uzman düzeyinde katılımı sağlanacaktır. Böylece söz konusu Girişimler, ülkemizde var olan kurumlar arası koordinasyon probleminin çözümüne de katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda, gerek duyulması halinde Girişimlerin çalışma ve toplantılarına özel sektör temsilcilerinin de katılımı sağlanacaktır.
318. Girişimler, öncelikli olarak, ilgili kamu kurumlarının sanayi stratejisi kapsamında yürüttükleri faaliyetler arasındaki tamamlayıcılığın sağlanmasında aracı olma işlevini görecektir. Aynı zamanda, eylemlerin durumlarının tespiti, izlenmesinin ve strateji metninin değerlendirilmesinin sağlanması açısından da kritik bir öneme sahip olacaktır. Böylece, sanayi stratejilerinin doğası gereği, farklı aktörler arasında gerçekleştirilmesi gereken koordinasyon sağlanarak, politika sahiplenmesinde karşılaşılan sıkıntılar aşılmış ve mevcut stratejinin proaktif bir takip mekanizması ile işlerliliği ve devamlılığı temin edilmiş olacaktır. Temelde, Girişimler kamu kurumları arasında kurulan çalışma gruplarının, yukarıda belirtilen hedefler doğrultusunda sanayi stratejisi kapsamında çalışmalar yapan sürekli yapılar niteliğinde oluşturulacaktır.
319. “İzleme ve Yönlendirme Komitesi” ile “Girişimler”in tüm sekretarya faaliyetleri Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından gerçekleştirilecektir. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, stratejinin izlenmesi ve değerlendirilmesinde her türlü sekretarya görevini yürütecektir.
320. Strateji belgesindeki eylemlere ilişkin durum değerlendirmesi yapmak üzere, altı aylık aralıklarla bir izleme/değerlendirme raporu hazırlanacaktır. Hazırlanan bu raporlar, İzleme ve Yönlendirme Komitesine sunulacaktır. Hedeflerin ve eylemlerin izlenmesi ve değerlendirilmesi sürecinde “Girişimci Bilgi Sistemi” çıktılarından da faydalanılacaktır.
321. Sanayi stratejisi kapsamında faaliyet gösterecek girişimlerin çalışmalarını değerlendirecek olan İzleme ve Yönlendirme Komitesi stratejiye ilişkin uygulama ve izleme mercii olarak görev yapacaktır. Ancak, İzleme ve Yönlendirme Komitesinin bahsedilen görevini sistematik bir şekilde yerine getirebilmesi konusunda girişimler büyük öneme sahip olacaktır. Girişimlerde alınan kararlar ve yapılan çalışmalar tavsiye niteliğinde olup, Girişimlerden elde edilecek çıktılar, İzleme ve Yönlendirme Komitesi tarafından değerlendirilecektir. Bu

değerlendirmeler doğrultusunda gerekli hallerde Komite tarafından girişimlere geri besleme sağlanacaktır.

322. Tüm bu çalışmalar kapsamında, İzleme ve Yönlendirme Komitesi, özel sektör ile kamu kesimi arasında kurulan çeşitli diyalog mekanizmaları ile işbirliği halinde olacaktır. Gerekli hallerde, özel sektör ile kamu sektörünün işbirliği içerisinde olduğu çeşitli platformların gündeminde yer alan konular, İzleme ve Yönlendirme Komitesi'ne ve/veya girişimlere taşınabilecektir. Bu çerçevede, sanayi stratejisine ilişkin tüm konular İzleme ve Yönlendirme Komitesinde görüşülecektir.
323. Her 6 ayda bir kamu ve özel sektörcü İzleme ve Yönlendirme Komitesi'nde değerlendirilen konular gerektiğinde Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nca EKK'ya taşınarak, karar alıcı siyasi iradenin bilgilendirilmesi ve harekete geçirilmesi sağlanacaktır. Bu boyutuyla, sanayi stratejisinin uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi Sanayi ve Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda, özel sektör ile işbirliği halinde gerçekleştirilmiş olacaktır.
324. Sanayi stratejisinin uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi kapsamında kurulacak olan Sekreteryaya, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı başkanlığında ve konu ile ilgili faaliyetleri fiilen yürüten Sanayi ve Ticaret Bakanlığı personelinden oluşacaktır.
325. İzleme ve Yönlendirme Komitesi en geç altı ayda bir, girişim toplantıları ise en geç üç ayda bir gerçekleştirilecektir.
326. Bu bağlamda, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nda politika değerlendirme, düzenleyici etki analizleri yapma, analiz sonuçlarını uygulamaya aktarma, uygulama aşamalarını izleme, raporlama ve hata giderme gibi olağan çalışma mekanizmalarının önünde – başta insan kaynağı olmak üzere – bulunan kısıtları gidermek üzere kurumsal kapasite geliştirilecektir.

EK 1. Eylem Planı

Eylem No	Politika Alanı/Öncelik	Eylem Adı	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Performans Göstergesi	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
1	1.1. Yatırım ve İş Ortamının İyileştirilmesi	Sanayi sektöründe girişimciliğin yaygınlaştırılmasına yönelik eğitimler verilecek ve destekler sağlanacaktır.	KOSGEB	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, TOBB, TESK	Girişimcilik kültürünün geliştirilmesi için gerçekleştirilen/katılım sağlanan bilgilendirme ve tanıtım etkinlikleri sayısı (her yıl için en az 20) Girişimcilere sağlanan destek sayısı ve destek tutarı (her yıl bir önceki yıla göre artacaktır) Kurulan İŞGEM sayısı (her yıl için en az 3)	2011-2013	Özellikle imalat sanayi alanında faaliyet gösteren KOBİ girişimcilerinin desteklenerek girişimcilik kültürünün yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır.
2	1.1. Yatırım ve İş Ortamının İyileştirilmesi	Türk Ticaret Kanunu Tasarısı yasalaştırılacak ve sonrasında ikincil mevzuat çıkarılacaktır.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Adalet Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, SPK, Üniversiteler, TURMOB, TOBB, TBB	Türk Ticaret Kanunu doğrultusunda ikincil mevzuatın (3 adet tüzük, 9 adet yönetmelik ve 9 adet tebliğ) tamamlanması	2012	Türk Ticaret Kanunu'nun yasalaştırılmasıyla firmaların yatırım ve iş ortamında iyileştirmeler sağlanacaktır.
3	1.1. Yatırım ve İş Ortamının İyileştirilmesi	Kamu kurum/kuruluşlarının sanayi alanında yürüttükleri hizmet ve görevlerin elektronik ortamda gerçekleştirilmesi ve işlemlerin sadeleştirilmesi yoluyla bürokratik yükün azaltılması sağlanacaktır.	Maliye Bakanlığı	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı ve ilgili Diğer Bakanlıklar	Sanayi sektöründe faaliyet gösteren firmalara yönelik elektronik ortama aktarılan hizmet sayısı Bürokratik işlemlerin azaltılmasına yönelik çıkarılan mevzuat sayısı Yenilenen beyanname, form sayısı	2011-2014	Mevzuatta ve uygulamada meydana gelen değişiklikler çerçevesinde mükelleflerin vergi ile ilgili işlemlerde kullandığı her türlü beyanname, bildirim ve fonlar yeniden gözden geçirilecektir.

4	1.1. Yatırım ve İş Ortamının İyileştirilmesi	Şirket kuruluşu ve işyeri açma işlemlerini kolaylaştırılacaktır.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Adalet Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, SPK, Sosyal Güvenlik Kurumu, Üniversiteler, Kalkınma Ajansları, Yatırım Destek Ofisleri	Sigortalı sayısında ve prim tahsilat oranlarındaki artış	2011-2014	Şirket kuruluşu ve işyeri açma işlemlerinin kolaylaştırılmasına, ilgili prosedürlerin basitleştirilmesine, bürokratik işlemlerin azaltılmasına, maliyetlerin düşürülmesine, işlemlerin internet ortamında hızlandırılmasına ve münfesh şirketlerin tasfiyesinin kolaylaştırılmasına yönelik olarak mevzuatın geliştirilmesi ve diğer tedbirlerin alınması sağlanacaktır.
5	1.1. Yatırım ve İş Ortamının İyileştirilmesi	Kaliteli ve güvenli ürün arz ve talebi için teknik mevzuatın AB ile uyumlaştırılması ve ithalat dahil gerekli denetim sistemlerinin kurulması sağlanacaktır.	Dış Ticaret Müsteşarlığı	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Gümrük Müsteşarlığı, Denizcilik Müsteşarlığı, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, TSE, TÜRKAK, Üniversiteler, STK'lar, Uygunluk Değerlendirme Kuruluşları	Seminer-Toplantı sayısı/yıl (2011-2014 döneminde yılda 5) Seminer-Toplantı yapılan paydaş sayısı/yıl (2014'de hedef 90); Mevzuat/Konsev Tüzüğü'nün yürürlüğe konulması oranı; yasanın güncellenmesi ve sevk işlemlerinin tamamlanma oranı, Türkiye'de kalite altyapısının geliştirilmesi projesi gerçekleştirme oranı	2011-2014	Kaliteli ve güvenli ürün arz ve talebi için teknik mevzuat uygulamalarının takip edilerek ilgili çevrelerin bu konularda güncel olarak bilgilendirilmesi; AB'nin üçüncü ülkelerden ithalatta ürün güvenliği denetimleri sisteminin uyumlaştırılması; ürün güvenliğine dair çerçeve mevzuatımızın AB'deki gelişmelere paralel hale getirmesi ve güvenli ürün arzını sağlayacak projeler geliştirilmesi sağlanacaktır.
6	1.1. Yatırım ve İş Ortamının İyileştirilmesi	Kamu kurum ve kuruluşları tarafından yapılan düzenlemelerin, rekabet koşulları üzerindeki olası etkilerinin analizine yönelik bir kılavuz hazırlanacaktır.	Rekabet Kurumu	Başbakanlık	Kılavuzun hazırlanması	2011-2014	Hazırlanacak kılavuz ile kamu kurum ve kuruluşları tarafından gerçekleştirilen düzenlemelerin rekabet koşulları açısından değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

7	1.1. Yatırım ve İş Ortamının İyileştirilmesi	Çevrimiçi Şirket İşlemleri projesi gerçekleştirilecektir.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Maliye Bakanlığı (Gelir İdaresi Bşk.), Dış Ticaret Müsteşarlığı, Gümrük Müsteşarlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu, KOSGEB, TÜRKSAT, TOBB	Çevrimiçi şirket işlemlerinin 2011 yılında uygulanmaya başlanması Kapsam genişletmesi çalışmalarının 2014 yılı sonuna kadar tamamlanması	2011-2014	Yeni şirket kurulumu, çeşitli lisans başvuruları, mali destek ve teşvik başvuruları, çalışan SSK kayıtları, gümrük işlemleri, vergi beyan ve ödemeleri, iflas başvuruları, unvan değişikliği ve genel kurul bildirimi gibi işlemlerin tek bir noktadan çevrimiçi yapılabilmesi sağlanacaktır.
8	1.1. Yatırım ve İş Ortamının İyileştirilmesi	Gelir vergisi sistemi yeniden düzenlenecektir.	Maliye Bakanlığı	DPT, Hazine Müsteşarlığı, Vergi Konseyi	Düzenlemenin gerçekleştirilmesi	2012	Etkili ve verimli bir vergi sisteminin oluşturulmasına yönelik çalışmalar kapsamında, serbest piyasa ekonomisiyle uyumlu, yatırımları ve istihdamı destekleyen ve vergiye uyumu artırarak kayıt dışılığı azaltan, yeni Gelir Vergisi Kanunu yürürlüğe konulacaktır.
9	1.2. Uluslararası Ticaret ve Yatırımlar	İhracatta sektör ve ülke çeşitlendirme stratejisi oluşturulacaktır.	Dış Ticaret Müsteşarlığı	İhracatçı Birlikleri	Strateji belgelerinin oluşturulması	2011-2014	İhracatta sektör ve ülke bağımlılıklarının azaltılması için yeni ihrac pazarları oluşturmaya yönelik sektör ve ülke stratejileri hazırlanacaktır.
10	1.2. Uluslararası Ticaret ve Yatırımlar	KOBİ'lerin pazarlama ve ihracat kapasitesini artırmaya yönelik destekler verilecek ve etkinlikler sürdürülecektir.	KOSGEB		Pazar araştırma ve ihracatı artırma konusunda desteklenen KOBİ sayısı ve destek tutarı (her yıl bir önceki yıla göre artış), Pazar araştırma ve ihracatı artırma konusunda verilen desteklere ilişkin olarak düzenlenen/katılım sağlanan bilgilendirme toplantısı sayısı (her yıl için en az 20)	2011-2014	KOBİ'lere sağlanan ihracat destekleri ve bilgilendirme faaliyetleri ile ihracat ve pazarlama kapasitelerinin artırılması amaçlanmaktadır.

11	1.2. Uluslararası Ticaret ve Yatırımlar	Uluslararası doğrudan yatırımlara ilişkin politika geliştirme, koordinasyon ve uygulama kapasitesinin güçlendirilmesi sağlanacaktır.	Hazine Müsteşarlığı	Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı	Uluslararası doğrudan yatırımlar bilgi sisteminin geliştirilmesine ilişkin hazırlanacak eylem planına uyum düzeyi	2011-2014	Uluslararası Doğrudan Yatırımlar Bilgi Sistemi'nin uluslararası en iyi uygulamalar seviyesine çıkarılması için bir eylem planı hazırlanması ve Uluslar arası doğrudan yatırımlara ilişkin araştırmaya, inceleme ve projeksiyonlar yapılması hedeflenmektedir.
12	1.2. Uluslararası Ticaret ve Yatırımlar	Sürdürülebilir ihracat artışını sağlamak amacıyla; yenilikçi fikirler ve Ar-Ge'ye dayalı, katma değeri yüksek, markalı ürün ve hizmetlerin üretim ve pazarlama süreçleri desteklenecektir.	Dış Ticaret Müsteşarlığı		Ar-Ge desteklerinden yararlanan projelerin yıllık ortalama artış oranı (2011-2014 döneminde %20), Yurtdışı tanıtım desteklerinden yararlanan firma sayısının yıllık ortalama artış oranı (2011-2014 döneminde %15), Turquality uygulamasından yararlanan firma sayısının yıllık ortalama artış oranı (2011-2014 döneminde %10)	2011-2014	Katma değeri yüksek, markalı ürün ve hizmetlerinin üretim ve pazarlama süreçleri desteklenerek sürdürülebilir ihracat artışının sağlanması hedeflenmektedir.
13	1.2. Uluslararası Ticaret ve Yatırımlar	Başta AB olmak üzere, bölgesel oluşumlar ile ikili ve çok taraflı ilişkiler kapsamında pazara giriş imkanlarının artırılmasına yönelik faaliyetlerde bulunulacaktır.	Dış Ticaret Müsteşarlığı		Uygunluk değerlendirmesi sonuçlarının karşılıklı tanınması ve teknik işbirliğinin geliştirilmesine yönelik anlaşma sayısı/yıl (2014'de 9), Karma Ekonomik Komisyon(KEK) toplantısı sayısı/yıl (2014'de hedef 20), Ticari ve ekonomik istişare/teknik komite/çalışma grupları toplantı sayısı(2014 'de 14), Belirlenen hedef ülke/ürünlerde bilgilendirme/ tanıtım/pazarlama faaliyeti sayısı/yıl (2011-2014 döneminde yılda 12), Eylem planı hazırlanacak hedef sektör-ülke sayısı/yıl (2014'de 6)	2011-2014	Firmaların yabancı pazarlara giriş imkanlarının artırılması amaçlanmaktadır.

14	1.2. Uluslararası Ticaret ve Yatırımlar	DTM internet sitesinin geliştirilmesi, erişimin özendirilmesi ve sitenin Dış Ticaret Portalı'na dönüşürülmesi sağlanacaktır.	Dış Ticaret Müsteşarlığı		İnternet sitesinin Dış Ticaret Portalı'na dönüşürülme oranı (2011'de %40, 2012'de %60), Müsteşarlık web sitesini/portali'ni ziyaret (hit) sayısı/yıl (2011'de 1.250.000; 2014'de 1.650.000)	2011-2014	Portal aracılığı ile dış pazarlara erişim imkanlarının artırılması hedeflenmektedir.
15	1.2. Uluslararası Ticaret ve Yatırımlar	Ticaret politikası uygulamalarında önlem alınması süresinin kısaltılması ve önlemin etkinleştirilmesi sağlanacaktır. Bu bağlamda haksız rekabet hallerinden damping ve sübvansiyona konu ithalatın sebep olduğu zarara karşı ülkenin üretim dallarının etkin korunmasına devam edilecektir.	Dış Ticaret Müsteşarlığı		Eksiksiz başvuru yapılmasının sağlanması için yapılan bilgilendirme ve teknik destek hizmetlerinin sayısındaki artış; eksiksiz başvuru sayısındaki artış, ticaret politikası önlemlerine tabi ürünün ithalatının başvuru konusu ithalatı içindeki hacminin artışı; ticaret politikası önlemlerine karşı açılan davaların idare lehine sonuçlanma oranı	2011-2014	Önleme konu sektördeki gelişmeler uygun aralıklarla takip edilmektedir. Uluslararası mevzuatın gelişiminin takip edilebilmesi için seminer, konferans ve toplantılara katılım sağlanmaktadır. Alınan tedbirlerin etkinliğinin ölçülmesi için tedbirlerin sonuçları araştırılmaktadır. Ticaret politikası önlemi için eksiksiz başvuru yapılarak ön incelemelerin zamanında tamamlanabilmesi için seçilecek illerde ve sektörlerde bilgilendirme etkinlikleri düzenlenecektir. Önlemlerin etkisiz kılınmasına ilişkin aktivite ve berraklığı için çalışmalar yapılmaktadır. Sürecin hızlandırılması ve etkinliğinin artırılması için damping ve koruma önlemleri alanında uygulamaya kapasitesinin artırılması gerekmektedir.

16	1.3. Beceriler ve İnsan Kaynağı	Özel sektörün mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları açmasına imkan verecek düzenlemeler yapılacak ve bu kurumlar desteklenecektir.	Millî Eğitim Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, STK'lar	193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu ve 5220 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu gereği özel okullara tanınan 5 yıllık vergi muafiyetinin 10 yıla çıkarılması 5538 Sayılı Kanun kapsamında uygulamaya girecek olan indirimli Kurumlar Vergisi uygulaması kapsamına tüm özel okulların dahil edilmesi Özel öğretim kurumlarında KDV'nin yüzde 1'e düşürülmesi ilgili Kanunlarda değişiklik öngören kanun tasarısı taslağı	2011-2013	5580 Sayılı Kanunda özel sektörün mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları açmasına imkan verecek şekilde değişiklik yapılacaktır, bunlara vergi indirimi, uzun vadeli ve düşük faizli kredi, arsa temini gibi teşvikler sağlanacaktır. Özel sektör, istihdam garantili okul açması halinde, eğitime % 100 destek kapsamında vergi indiriminden yararlanılacaktır. Organize Sanayi Bölgesi, Turizm Bölgesi, Serbest Ticaret Bölgesi ve Küçük Sanayi Sitesi yönetimlerine, ilk planlama aşamasından itibaren istihdam edilecek nitelikli insan gücünü yetiştirmek, çalışanlarını geliştirmek ve uyum eğitimlerini sağlamak amacıyla yeni kurulacak Organize Sanayi Bölgesi, Turizm Bölgesi ve Serbest Ticaret Bölgesinde mesleki ve teknik eğitim okul/kurumu için arsa ayırması ve okul/kurum yapma zorunluluğunun getirilmesi konusunda yasal düzenleme yapılacaktır, bu konuda ilgili bölge yönetimleri teşvik edilecektir.
----	---------------------------------	---	------------------------	---	--	-----------	---

17	1.3. Beceriler ve İnsan Kaynağı	Mesleki yeterlilik sistemi güçlendirilecek ve öncelikli sektörlerde meslek standartları geliştirilecektir.	Mesleki Yeterlilik Kurumu	Her yıl yayınlanan ulusal meslek standartları ve verilecek olan MYK belgeleri sayısı (bir önceki yıla göre artış sağlanacaktır)	2011-2014	Mesleki Yeterlilik Kurumu ve ilgili tarafların (Meslek Standartları, Sınav ve Belgelendirme Merkezleri) kurumsal kapasiteleri güçlendirilerek öncelikli sektörlerde meslek standartları geliştirilecek ve Mesleki Yeterlilik Sistemi aktif hale getirilecektir. ÇSGB, MEB, YÖK ve diğer ilgili paydaşlar ile etkin bir koordinasyon mekanizması kurularak eğitimin iş piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda Ulusal Meslek Standartlarına ve Ulusal Yeterliliklere dayalı olarak şekillendirilmesi sağlanacaktır.
18	1.3. Beceriler ve İnsan Kaynağı	KOBİ'lerdeki yönetim becerileri ve nitelikli istihdam kapasitesi artırılabilecektir.	KOSGEB	Yönetim becerilerinin artırılması konusunda verilen eğitim ve danışmanlık desteklerinin sayısı ve destek tutarı (her yıl bir önceki yıla göre artış sağlanacaktır), Nitelikli eleman istihdam edilmesinde desteklenen KOBİ sayısı (her yıl bir önceki yıla göre artış sağlanacaktır)	2011-2014	Sağlanacak desteklerle KOBİ'lerde nitelikli istihdam sayısının artırılması hedeflenmektedir.

19	1.3. Beceriler ve İnsan Kaynağı	Mesleki eğitimde işgücü ihtiyaç planlaması yapılacak, hangi meslek dalında eleman açığı ya da fazlalığı olduğu belirlenecektir.	Milli Eğitim Bakanlığı	İŞKUR, MYK, TÜİK, STK'lar	İşgücü Bilgi Sisteminin oluşturulması, İşgücü Bilgi Sistemi sonuçlarından hareketle teklif edilen alan/dal sayısı, İşgücü Bilgi Sisteminin geleceği yönelik tahminlerinin gerçekleştirme durumu	2011-2013	Mesleki eğitimde il, bölgesel ve ulusal düzeyde işgücü ihtiyaç analizi çalışmalarının yapılabilmesi için İŞKUR ve TÜİK ile işbirliği halinde işgücü bilgi sisteminin kurulması ve il istihdam ve mesleki eğitim kurumlarınca mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları ve bünyesinde açılması istenen alan/dallara ilişkin teklif yapılırken iş piyasası ve işgücü ihtiyaç analizleri göz önünde bulundurulacaktır.
20	1.3. Beceriler ve İnsan Kaynağı	Türkiye İş Kurumu tarafından yürütülen "İş ve İş Bulma Platformu" projesinin çeşitli ek fonksiyonları kapsayacak şekilde genişletilmesini sağlayacak gerekli alt yapı oluşturulacaktır.	Türkiye İş Kurumu	İçişleri Bakanlığı (Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Gn.Md.), Maliye Bakanlığı, DPT, Devlet Personel Başkanlığı, Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, ÖSYM, TÜRKSAT	Kamu ve Özel Sektörde İş Arayanlarla İşverenleri bir araya getiren tek bir portal oluşturulması	2011-2014	Kurum hizmetlerinin daha etkin ve kaliteli sunumunu sağlamak amacıyla uygulamaya koyulan ve e-Devlete geçişin bir adımı olan Kurumsal Dönüşüm Projesi (e-İŞKUR) 04.06.2008 tarihinde dış kullanıcıya açılmıştır. e-İŞKUR projesinin, kamu ve özel sektörde iş arayanlarla işverenleri bir araya getiren tek portal haline dönüştürülmesi amacıyla mevzuatta bir kısım değişiklikler yapılması ile teknik altyapının güçlendirilmesi ve geliştirilmesi yönündeki çalışmalar devam etmektedir.

21	1.3. Beceriler ve İnsan Kaynağı	Mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarında bulunan bina, tesis, uygulama birimi, atölye ve laboratuvarlarının özel sektöre eğitim-üretim faaliyetlerinde işbirliği içerisinde işletilmesine işlerlik kazandırılacaktır. Döner sermayesi olmayan okullarda Okul Aile Birliğiyle mevzuatına uygun sözleşme imzalanmak suretiyle işbirliği yapılması sağlanacaktır.	Milli Eğitim Bakanlığı	Bakanlıklar, TRT, İŞKUR, MYK, STK'lar	Okul Aile Birliği mevzuatında gerekli düzenleme yapılması	2011-2013	Mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarının bina, tesis, uygulama birimi, atölye ve laboratuvarlarının özel sektöre eğitim-üretim faaliyetlerinde işbirliği içerisinde işletilmesine işlerlik kazandırılacaktır. Döner sermayesi olmayan okullarda Okul Aile Birliğiyle mevzuatına uygun sözleşme imzalanmak suretiyle işbirliği yapılması sağlanacaktır.
22	1.3. Beceriler ve İnsan Kaynağı	İşletmelerin mesleki eğitime katkı vermesi teşviklerle özendirilecek ve öğrencilerin alan dışında çalıştırılmasının önüne geçilecektir.	Milli Eğitim Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, KOSGEB, TOBB, TESK, TİSK, TURSAB, STK'lar	İlgili yönetmeliklerin çıkarılması	2011-2013	İşletmelerde mesleki eğitimin niteliğinin artırılması, öğretim programlarında öngörülen uygulamaların en az % 80'inin yapılmasına uygun işletmelere öğrenci gönderilmesi, işletmelerce öğrencilerin programlarda öngörülen amaca uygun çalıştırılması, yapılan bu çalışmalarda denetim etkinliğinin artırılması ve en az 10 öğrenciye mesleki eğitim vermekle yükümlü işletmelerin eğitim birimi kurmalarına işlerlik kazandırılması ve teşvik edilmesi için gerekli mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.

23	1.3. Beceriler ve İnsan Kaynağı	İşsizlik sigortasından yararlanan işsizlere; meslek geliştirme, edindirme ve yetiştirme eğitimi verilecektir.	Türkiye İş Kurumu	Maliye Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, MYK, İşçi ve İşveren Sendikaları, Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları	İşgücü yetiştirme hizmeti almış işsizlik sigortasından yararlanan kişi sayısı	2011-2014	İŞKUR'un işsizlere yönelik eğitim faaliyetleri ve diğer faaliyetleri yoğun olarak devam etmekte olup, Kurumun aktif işgücü programlarındaki etkinliğini artırma amacına yönelik olarak önemli yasal düzenlemelere gidilmiştir. 5763 sayılı Kanun ile İşsizlik Sigortası Fonundan aktif işgücü programlarına önemli oranda kaynak aktarma olanağı getirilmiş ve işgücü piyasasının ihtiyaçlarının zamanında ve etkin bir biçimde karşılanabilmesi amacıyla, eğitim faaliyetlerinin hizmet alım usulünde kolaylık sağlanarak, Kurumca yapılacak tüm eğitim hizmeti alımlarının Doğrudan Temin Usulüyle yapılabilmesi olanağı getirilmiştir.
24	1.3. Beceriler ve İnsan Kaynağı	Özel sektör, meslek kuruluşları ile işçi ve işveren kuruluşlarının işgücü eğitimi vermesi özendirilecektir.	Türkiye İş Kurumu	Maliye Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, MYK, İşçi ve İşveren Sendikaları, Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları	İşgücü yetiştirme kurslarına katılan kişi sayısı	2011-2014	Özel sektörün işgücü piyasasında ihtiyaç duyulan alanlarda işgücü yetiştirilmesi özendirilecektir. Eğitim verilebilmesi için gerekli olan bürokratik işlemler basitleştirilecek ve eğitim sonunda verilen sertifikaların işgücü piyasasında geçerli olması sağlanacaktır.

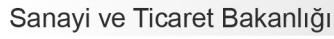
25	1.3. Beceriler ve İnsan Kaynağı	Değişen piyasa koşullarını makro bakış açısıyla ele alan ulusal bir istihdam stratejisi ve eylem planı oluşturulacaktır.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı, SGK, MYK, KOSGEB, İşçi ve İşveren Sendikaları, Konfederasyonları, Üniversiteler, Meslek Kuruluşları, STK'lar	Strateji belgesinin oluşturulması	2011-2012	Küresel krizin de etkisiyle değişen piyasa koşullarını göz önüne alan bütüncül bir istihdam stratejisi oluşturulacaktır. Ayrıca, oluşturulan istihdam stratejisi doğrultusunda, işgücü piyasasının canlandırılması ve istihdamın artırılmasına yönelik eylem planı da hazırlanacaktır.
26	1.3. Beceriler ve İnsan Kaynağı	Mesleki Eğitim ve Öğretim Stratejisi hazırlanacaktır.	Milli Eğitim Bakanlığı	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, DPT, İŞKUR, İşçi ve İşveren Sendikaları, Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları	Strateji belgesinin oluşturulması	2011	Mesleki eğitim ve öğretimde işgücü talebine uyumun güçlendirilmesine, kalitenin artırılmasına, statünün geliştirilmesine, mali kaynakların çeşitlendirilmesine ve iş dünyasının yönetiminde rol almasına odaklanan bir strateji ve eylem planı hazırlanacaktır. Mesleki, Bilgi, Rehberlik ve Danışmanlık Sisteminin oluşturulması kapsamında etkin bir hayat boyu mesleki yönlendirme mekanizması geliştirilecektir.
27	1.4. KOBİ'lerin Finansmana Erişimi	KOBİ'lerin finansman kaynaklarına erişimi kolaylaştırılacaktır.	KOSGEB	KGF A.Ş.	Avrupa Yatırım Fonu'nun İstanbul Girişim Sermayesi İnisiyatifine KOSGEB katkısı olarak aktarılabilecek tutarın 2009 yılı taksit ödemesinin yapılması, Kredi kefalet uygulamasının yaygınlaştırılması için KGF A.Ş. ile işbirliği içinde gerçekleştirilen etkinlik sayısı (her yıl için en az 5), KOBİ'lerin alternatif finansman yöntemleri, teşvik ve destekler konusunda	2011-2014	Gerçekleştirilecek faaliyetlerle KOBİ'lerin finansmana erişim olanakları artırılacaktır.

									bilgilendirilmesi amacıyla düzenlenen etkinlik sayısı (her yıl için en az 20)			
28	1.4. KOBİ'lerin Finansmana Erişimi	Kredi garanti ve girişim sermaye sistemleri geliştirilecek ve yaygınlaştırılacaktır.		Hazine Müsteşarlığı	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, DPT, KOSGEB, KGF A.Ş., TOBB, TKB, TTGV, Bankalar		İstanbul Girişim Sermayesi Fonundan yararlanılan işletme sayısı Kredi Garanti Fonundan yararlanılan KOBİ sayısındaki artış oranı	2011-2014		KOBİ'lerin finansman ihtiyaçlarının karşılanması ve kredi kanalinin genişletilmesi amacıyla Hazine tarafından teminat desteği sağlanan Kredi Garanti Fonuna daha fazla işlerlik kazandırılacaktır. KGF A.Ş.'nin iş süreçlerinin, kurumsal yapısının ve destek performansının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yürütülecektir. Girişim sermayesi sisteminin geliştirilmesi amacıyla İstanbul Girişim Sermayesi Fonundan yararlanılan işletme sayısı artırılacaktır.		
29	1.5. Firmaların Teknolojik Gelişimi	Özel sektör ve kamu sektörü tarafından yürütülen Ar-Ge faaliyetlerinin artırılması desteklenecektir. (TARAL, ARDEB, TEYDEB, SAVTAG, KAMAG tarafından verilen destekler ve Bilim Toplum Projelerine destek artırılacaktır.)	TÜBİTAK	Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı, Üniversiteler, Özel Sektör		ARDEB tarafından desteklenen proje sayısı (2014 yılında 4615'e çıkacaktır), TEYDEB tarafından desteklenen proje sayısı (2014 yılında 3770'e çıkacaktır), SAVTAG tarafından desteklenen proje sayısı (2014 yılında 31'e çıkacaktır), KAMAG tarafından desteklenen proje sayısı (2014 yılında 96'e çıkacaktır)	2011-2014		Özel sektör tarafından yürütülen Ar-Ge projelerine verilen destekler artırılarak yenilik kültürünün geliştirilmesi ve Ar-Ge çalışmalarına olan talebin canlandırılması sağlanacaktır. Öncelikli alanlarda teknoloji yeteneğini üst düzeye çıkarmak ve sektör geneline yaygınlaştırmak üzere rekabet öncesi			

30	1.5. Firmaların Teknolojik Gelişimi	Bilgi yoğun sanayilerin geliştirilmesi amacıyla, özel sektör ve kamu tarafından yürütülen özellikle ileri teknoloji gerektiren nanoteknoloji, biyoteknoloji, vb alanlarında kapasite oluşturma çalışmalarına ağırlık verilecektir.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	TÜBİTAK, TİKA, Ulusal Malzeme Bilimi ve Nanoteknoloji Enstitüsü (UNAM) Üniversiteler, Özel Sektör	Gelişmekte olan ülkelere ve Türkiye'de yerleşik kurum, kuruluş ve üniversitelerden yılda 40 kişinin eğitilmesi	2011-2014	ortak ve kapsamlı Ar-Ge faaliyetleri desteklenecektir. Bakanlığımız, Ulusal Malzeme Bilimi ve Nanoteknoloji Enstitüsü (UNAM) ve Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA) işbirliğinde düzenlenecek "Nanoteknolojide Temizoda Kullanımı Konulu Eğitim Programı" projesi ile geliştirmekte olan ülkeler ve ülkemiz katılımcılarının temizoda teknolojileri, nano-cihaz proses tasarımı ve optimizasyonu ve nanoteknolojide son gelişmeler konularında eğitilmesi ve uzman yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Bazı ülkelerin; sosyoekonomik ve endüstriyel gelişmişlik seviyesinin yükselmesi, UNAM ve ülkemiz ile ortak uygulamaya yönelik projeler geliştirilmesi, Ülkemiz ile katılımcıların ülkeleri arasında teknik işbirliği imkânları yaratılması ve ülkemizin geliştirmesi, Ülkemizin özellikle teknoparklar ile
----	-------------------------------------	--	-----------------------------	---	--	-----------	--

148

32	1.5. Firmaların Teknolojik Gelişimi	Teknolojinin oynayacağı rolün ortaya konması ve öngörülen vizyonun gerçekleştirilmesi amacıyla teknoloji öngörü kültürünü yaygınlaştırma çalışmaları desteklenecektir.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	TÜBİTAK, TÜSSİDE, TİKA, Üniversiteler, ilgili kamu kurum ve kuruluşları, Özel Sektör	desteği sayısı ve tutarı, (her yıl bir önceki yıla göre artış), sistem belgelendirme desteği ve tutarı (her yıl bir önceki yıla göre artış), BİT konusunda desteklenen KOBİ sayısı ve destek tutarı (her yıl bir önceki yıla göre artış)	2011-2012	Organizatörler İçin Teknoloji Öngörüsü Eğitim Programı Projesi, bir ülke için arzu edilebilir ama erişilebilir uzun vadeli bir gelecek inşasında, teknolojinin oynayacağı rolün ortaya konmasını ve ülkenin geleceğiyle ilgili olarak öngörülen vizyonun gerçekleştirilmesini mümkün hale getirmek için bilim ve teknoloji bağlamında, bugünden alınması gereken kritik ve stratejik kararların belirlenmesi amacıyla düzenleyici ve uygulayıcıların yetiştirilmesi hedeflenmektedir.
----	-------------------------------------	--	-----------------------------	--	--	-----------	---

33	1.5. Firmaların Teknolojik Gelişimi	Sınai mülkiyet hakları konusunda, bilinçlendirme, teşvik sistemi ve yeni ürünlerin korunmasına yönelik çeşitli faaliyetler gerçekleştirilecektir.	Türk Patent Enstitüsü		Patent Günleri etkinlikleri kapsamında seminer verilen il ve seminer başına katılımcı sayıları (4 il, 50 katılımcı) Patent Danışmanlık Hizmeti'nin verdiği kişi sayısı (etkinlik başına 8 kişi)	2011-2012	Ar-Ge faaliyetlerinin artırılması ve buluşların patente dönüşmesi ülkemizin teknolojik ve ekonomik gelişmesine önemli bir katkı sağlayacaktır. Bütçeleme, Tanıtma, Ağırılama, Tören, Fuar, Organizasyon Giderleri için ayrılan miktarı ifade etmektedir. Türk ekonomisinin uluslararası rekabetteki yerini alabilmesi için güçlü ve etkin korunan markalara ihtiyacı bulunmaktadır. Ülkemizde düşük olan patent başvuru sayılarının artırılması amacıyla başvuru sahiplerinin harcamalarının desteklenmesi konusunda oluşturulan teşvik sistemi geliştirilecek ve sınai mülkiyet haklarına ilişkin ulusal ve uluslararası düzeydeki teşvikler konusunda kamuoyu bilgilendirilecektir.
34	1.5. Firmaların Teknolojik Gelişimi	Yöresel özellikleriyle öne çıkan ürünlerin korunması amacıyla ülkemizde coğrafi işaret korumasına konu olabilecek ürünlerin tespiti yapılacak ve tescille korunmasına ilişkin faaliyetler yürütülecektir.	Türk Patent Enstitüsü	Tüm Bakanlıklar, Kamu Kurumları, Valilikler, Üniversiteler, Sanayi ve Ticaret Odaları, STK'lar	"Ulusal Coğrafi İşaret Politikası" belirlenmesi, Coğrafi işaret korumasına konu olabilecek ürünlerin ayırt edici özelliklerinin belirlenebilmesi için kurumlar arası komisyon/komisyonlar oluşturulması, Oluşturulan komisyonun çalışmaları neticesinde tescil edilebilir durumda bulunan coğrafi işaretler için başvuru hazırlanması konusunda ilgili tarafaların bilgilendirilmesi	2011-2012	Ülkemizde coğrafi işaret korumasına konu olabilecek ürünlerin tespitinin yapılması, ülkenin yöresel ürün haritasının çıkartılarak bu ürünlerin tescil ve korunmasının sağlanması, coğrafi işaret başvurularında TPE tarafından başvuru sahiplerine danışmanlık hizmeti verilmesi ve tescil

35	1.5. Firmaların Teknolojik Gelişimi	Hezarfen Projesi'nin yaygınlaştırılması sağlanacaktır.	Türk Patent Enstitüsü	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, KOSGEB, Üniversiteler, OSB Yönetimleri, Sanayi ve Ticaret Odaları	Hezarfen Projesi'nin uygulandığı il ve firma sayısı (2011 için 50 firma)	2011-2012	Yenilikçi kültürün artırılmasına katkı sağlamak ve bu yenilikleri korumak için KOBİ'lerde fikri mülkiyet stratejisi oluşturmaya amaçlayan seminer, çalıştay ve bire bir danışmanlık hizmetleri faaliyetleri yürütülecektir.	maliyetlerinin düşürülmesi suretiyle coğrafi işaret başvurularının teşvik edilmesi sağlanacaktır.
36	1.5. Firmaların Teknolojik Gelişimi	Verimlilikle ilgili Göstergelerin oluşturulması, hesaplanması ve yayımlanması gerçekleştirilecektir.	Milli Produktivite Merkezi		Verimlilik göstergelerinin oluşturulması ve hesaplanması Verimlilik göstergelerinin yayımlanması	2012	Firmaların verimlilik konusunda bilinç düzeyinin artırılması hedeflenmektedir.	
37	1.5. Firmaların Teknolojik Gelişimi	Ar-Ge Kanunu kapsamında, Rekabet Öncesi İşbirliği Projelerinin desteklenmesi, Ar-Ge Merkezlerinin kurulması, izlenmesi ve desteklenmesi ile Teknoloji sermayesi desteğinin verilmesi sağlanacaktır.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, TÜBİTAK, KOSGEB, TTGV, Teknoparklar	Plan dönemi boyunca her yıl başlatılan Rekabet Öncesi İşbirliği Proje sayısı ≥ 3, 2014'e kadar tamamlanan Rekabet Öncesi İşbirliği Proje sayısı toplamı en az 10 olacaktır.	2011-2014	Gerçekleştirilecek destekler aracılığı ile firmaların teknolojik gelişimine katkı sağlanacaktır.	
38	1.5. Firmaların Teknolojik Gelişimi	Sanayi Tezleri Programı kapsamında, yenilik ve Ar-Ge Projeleri desteklenecektir.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, DPT, Üniversiteler, Teknoparklar	SAN-TEZ kapsamında desteklenen proje sayısı (2011 yılında 150; 2012 yılında 200; 2013 yılında 250; 2014 yılında 350)	2011-2014	Gerçekleştirilecek destekler aracılığı ile firmaların teknolojik gelişimine katkı sağlanacaktır.	

39	1.5. Firmaların Teknolojik Gelişimi	Teknoloji Geliştirme Bölgeleri (TGB) güçlendirilecek, sayıları artırılacak ve altyapıları tamamlanacaktır.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı	2011 yılında 3; 2012 yılında 3 adet Teknoloji Geliştirme Bölgesi kurulacaktır.	2011-2014	4691 Sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Taslağı kurumların görüşleri çerçevesinde nihai hale getirilecek ve TBMM'ye sevk edilecektir.
40	1.5. Firmaların Teknolojik Gelişimi	Teknolojik Ar-Ge Patent Destek, Teknolojik Yatırım Destek, Teknolojik Ar-Ge Tanıtım ve Pazarlama Destek Programları açıklanacak ve uygulanacaktır.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, TPE	Ulusal ve uluslararası başvuru ücreti ve Patent Dosyası hazırlama desteği sayısı (2011 yılında 500; 2012 yılında 550; 2013 yılında 600; 2014 yılında 600), Verilen patent belgesi desteği sayısı (2011 yılında 240; 2012 yılında 260; 2013 yılında 300; 2014 yılında 300) Patent korumaya verilen destek sayısı (2011 yılında 240; 2012 yılında 260; 2013 yılında 300; 2014 yılında 300) Desteklenen ileri teknoloji ürün yatırımı sayısı (yılta en az 3) Desteklenen ileri teknoloji yenilik yatırımı sayısı (yılta en az 2) Tanıtım desteği verilen ileri teknoloji ürün sayısı yılda en az 5 Tanıtım desteği verilen firma sayısı (yılta en az 30)	2011-2014	Ülkemiz sanayisinin ihracat odaklı ve uluslararası pazarlarda rekabet gücünün yüksek bir yapıya kavuşturulmasını temin etmek üzere, gerçek ve tüzel kişilerin Ar-Ge çalışmaları sonucunda geliştirip ürettikleri yüksek katma değerli teknolojik ürünlere sağlanacak desteklerle ilgili hazırlanan programlardır.
41	1.5. Firmaların Teknolojik Gelişimi	Bilim, Teknoloji ve Yenilik Politikaları Uygulama Planı hazırlanacaktır.	TÜBİTAK	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, DPT, İlgili Kamu Kurumları, Kalkınma Ajansları, Özel Sektör, STK'lar, Mahalli İdareler	Uygulama Planının hazırlanması	2012	"Bilim ve Teknoloji Politikaları Uygulama Planı 2005-2010"nda kaydedilen başarıların, iyileştirmeye açık alanların, 2010 sonrası olası fırsat ve tehditlerle, dünyadaki gelişmelerin göz önüne alındığı yeni bir uygulama planı oluşturulacaktır.

42	1.5. Firmaların Teknolojik Gelişimi	Ulusal Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları Strateji Belgesi'nin hazırlanması	Türk Patent Enstitüsü	Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, DPT, Gümrük Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, TÜBİTAK, Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları Koordinasyon Kurulu	Strateji belgesinin hazırlanması	2011-2013	2008/7 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile kurulan Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları Koordinasyon Kurulu'nun 14 Kasım 2008 tarihinde yapılan 1. toplantısında Ulusal Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları Strateji Belgesi'nin hazırlanmasına, 15 Şubat 2009 tarihinde yapılan 2. toplantısında da söz konusu Strateji Belgesi'nin hazırlanması için Çalışma Grubu oluşturulmasına ve iş takvimi hazırlanmasına karar verilmiştir. İşbirliği yapılacak kuruluş temsilcilerinin katılımıyla oluşturulacak Çalışma Grubu tarafından belirlenecek iş takvimi çerçevesinde çalışmalar yürütülecektir.
43	1.5. Firmaların Teknolojik Gelişimi	Verimlilik Politika ve Stratejisi oluşturulacaktır.	Milli Prodüktivite Merkezi	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, KOSGEB, TOBB	Strateji belgesinin oluşturulması	2013	Hazırlık çalışmaları kapsamında Stratejik Planlama Üst Kurulu (SPÜK) ile Stratejik Planlama Yürütme Kurulu (SPYK) oluşturulmuştur.

44	1.5. Firmaların Teknolojik Gelişimi	Ulusal eko verimlilik programları uygulanması, sonuçlarının izlenmesi ve değerlendirilmesi sağlanacaktır.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Milli Prodüktivite Merkezi, TÜBİTAK, KOSGEB, TTGV, Üniversiteler, Sanayi ve Ticaret Odaları	Ulusal eko verimlilik programının oluşturulması, 1 adet Eko Verimlilik Merkezi oluşturulması.	2011-2014	"MDG - F 1680 Türkiye'nin İklim Değişikliğine Uyum Kapasitesinin Geliştirilmesi" projesi kapsamında, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ve Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı (UNIDO) işbirliğinde iklim değişikliği risklerinin sanayiye adaptasyonunu içeren Eko Verimlilik (Temiz Üretim) Programı ile MPM tarafından TÜBİTAK 1001 Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı kapsamında "Endüstriyel Verimlilik ve Çevresel Performansın KOBİ'ler Düzeyinde Paralel Olarak Geliştirilmesi" konulu projeler yürütülmektedir. Aynı amaca hizmet eden ancak; il, işletme veya sektör bazında devam eden yukarıda değinilen lokal uygulamalardan elde edilecek çıktılar ışığında Türkiye genelinde bir ulusal eko verimlilik programı projesi uygulanması ve ülkemiz sanayisinin ve organize sanayi bölgelerinin yoğun olduğu bir bölgede bir "Eko verimlilik Merkezi" kurulması öngörülmektedir.
----	-------------------------------------	---	-----------------------------	---	---	-----------	---

45	1.5. Firmaların Teknolojik Gelişimi	Teknoloji Transfer Ofisleri yaygınlaştırılacaktır.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	TPE, YÖK, Üniversiteler	Üniversitelerde yapılan bilinçlendirme çalışmalarında ulaşılan öğretim görevlisi ve öğrenci sayısı (yıllık 50 öğretim görevlisi veya öğrenci), üniversitelerden yapılan buluş açıklaması veya patent başvuru sayısı (yıllık 10 başvuru)	2011-2014	Teknoloji Transfer Ofislerinin yaygınlaştırılması kapsamında Teknoloji Transfer Uzmanlarının yetiştirilmesi de amaçlanmaktadır.
46	1.5. Firmaların Teknolojik Gelişimi	Patent ve faydalı model, entegre devre topografyaları ile coğrafi işaretler mevzuatında değişiklik öngören düzenlemeler yapılacaktır.	Türk Patent Enstitüsü	Adalet Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Sinai mülkiyet mevzuatının değiştirilmesi	2012	Sinai mülkiyet mevzuatının, uluslararası gelişmelere, AB mevzuatına uyuma ve iç uygulamalarda ortaya çıkan sorunların giderilmesine yönelik olarak güncellenmesi ve değiştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda ilgili kanun tasarıları TBMM'ye sevk edilecektir.
47	1.5. Firmaların Teknolojik Gelişimi	Araştırma sonuçlarının ticarileştirilmesi ve teknoloji transferi uygulamaları etkinleştirilecektir.	Yüksek Öğretim Kurumu	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, DPT, TÜBİTAK, Üniversiteler, TPE, TOBB	Mevzuat düzenlemelerinin gerçekleştirilmesi Pilot projenin başlatılması	2011	Araştırma sonuçlarının fikri mülkiyet haklarına ilişkin mevzuat düzenlemeleri gerçekleştirilecektir. Ülkemiz için uygun Teknoloji Transfer Ofisi Modeli tanımlanarak pilot ölçekte uygulaması başlatılacaktır.
48	1.5. Firmaların Teknolojik Gelişimi	Dışa bağımlılığın yüksek olduğu sektörlerde yerli ürün ve teknolojiler geliştirilmesine yönelik araştırma programları öncelikli olarak desteklenecek ve etkinleştirilecektir.	Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, TÜBİTAK, Üniversiteler	Desteklenen program sayısı	2012	Dışa bağımlılığın yüksek olduğu savunma, sağlık ve enerji gibi sektörlerden sorumlu kamu kuruluşlarında Ar-Ge destek programları geliştirilecektir. TÜBİTAK tarafından yürütülen TARAL Programı kapsamında projelerde ve araştırma altyapısı desteklerinde öncelik bu

49	1.6. Altyapı Sektörleri	Bilgi iletişim teknolojisi kullanımı yaygınlaştırılacaktır.	Ulaştırma Bakanlığı	TÜBİTAK, Üniversiteler, STK'lar	Plan döneminde genişbant internet abone sayısının 11 milyon üstüne çıkarılması, Evrensel Hizmet Kanunu kapsamında sosyal sorumluluk bilinci ile tüm okullara genişbant internet hizmeti sunulması, Yerleşimin yoğun olduğu şehir merkezleri ile kırsal kesim arasındaki erişim farklılığının ortadan kaldırılması	2011-2014	Bilgi ve iletişim sektörü, yenilikçi ve mükemmelliği destekler şekilde geliştirilecek, sosyal sorumluluk bilinci içerisinde bilgi ve iletişim hizmetleri ülke genelinde yaygınlaştırılacaktır. Bu bağlamda, evrensel hizmet kapsamında tesis edilmiş ve edilecek, kablolu kablosuz telefon şebekesi tesis ve deplase bedelli ödemeleri ve okulların geniş bant internet ihtiyaçlarının karşılanması sağlanacaktır.	alanlara verilecektir.
50	1.6. Altyapı Sektörleri	Organize sanayi bölgelerine, büyük fabrikalara ve limanlara özel sektör katkısı ile demiryolu bağlantı hatları yapılacaktır.	Ulaştırma Bakanlığı	DPT	Demiryollarının toplam yük taşımacılığındaki payı, Demiryollarının toplam yolcu taşımacılığındaki payı, Mühendislik çalışması tamamlanmış hat km.si / toplam hat km.si, Standartlı yüksek demiryolu km / hedef km değeri, Özel sektör tarafından yapılan "Kontrollük ve Müşavirlik Hizmetleri" km.si/toplam yapılan demiryolu km.si, Demiryolu bağlantısı sağlanan il sayısı	2011-2014	Izmir Kemalpaşa Organize Sanayi Bölgesi (KOSBI) demiryolu bağlantı hattı inşaatı ve Tekirdağ-Muratlı Demiryolu yapım projesi, Ankara-Izmir hızlı demiryolu, İstanbul-Halkalı-Edirne-Kapıkule, Ankara-İstanbul sürat demiryolu, Sivas-Kars, Bandırma-Izmir, Kayseri-Sefaati, Eskişehir-Antalya, Konya-Mersin, Bakü-Tiflis-Kars, Samsun-İskenderun demiryolu	

51	1.6. Altyapı Sektörleri	Limanların geri sahasında demiryolu aktarım terminalleri veya karada konteynır terminalleri kurularak, demiryolu taşımacılık anlayışından lojistik taşımacılık anlayışına geçilecektir.	Ulaştırma Bakanlığı	DPT	Demiryolu bağlantısı sağlanan liman sayısı, Düzenlemesi tamamlanan liman sayısı, Tamamlanan Master Plan sayısı	2011-2014	Kocaeli-Köseköy ve Hasanbey lojistik merkezleri tamamlanacak; Palandöken, Uşak, Boğazköprü, Yenice ve Gökköy lojistik merkezlerinin yapımına başlanacaktır; Adapazarı-Karasu, Karadeniz Ereğli, Kilyos, Güllük, Bartın, Çandırı ve Ambarlı Limanlarına demiryolu bağlantısı yapılacaktır.	inşaatları; Tokat, Şanlıurfa, Kırşehir illerine demiryolu bağlantısı yapılacaktır ve projelerin etüt-proje, ÇED, fizibilite vb. giderleri ile eksik kalan işleri tamamlanacaktır.
----	-------------------------	---	---------------------	-----	--	-----------	---	---

52	1.6. Altyapı Sektörleri	Kıyı Yapıları Master Planı hazırlanacaktır.	Ulaştırma Bakanlığı	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Denizcilik Müsteşarlığı, ÖİB, TCDD, İlgili Belediyeler, Deniz Ticaret Odası, TURKLİM, OSD	Yapılan liman - tersane sayısı, Düzenlenmesi tamamlanan liman sayısı, Tamamlanan master plan sayısı	2011-2014	Artan ticaretin kesintisiz ve etkin bir şekilde akışını sağlayacak ve Türkiye'nin transit ülke konumuna gelmesini kolaylaştıracak olan büyük ölçekli ana limanlar oluşturulabilmesi amacıyla, uygun liman sahalarını belirleyecek ve girişimcilerin bu sahalarla yönlendirilmesini sağlayacak Kıyı Yapıları Master Planı çalışması tamamlanacaktır; Filyos, Çandarlı-Hubport, Mersin-Konteynır-Hubport, Derince-Konteynır Limanları; Karadeniz Ereğli Tersaneler Bölgesi, Samsun Tekkeköy Mendirek ve Tersane Limanları; ulaştırma kıyı yapıları ve turizm kıyı yapıları master planı çalışmaları yapılacaktır.
53	1.6. Altyapı Sektörleri	Türkiye'nin hidrolik, rüzgâr, jeotermal, güneş, biokütle diğer yenilenebilir enerji kaynakları öncelikli olmak üzere, enerji kaynaklarının çevre etkileri de dikkate alınarak değerlendirilmesi için kullanılabilir enerji potansiyellerini belirleyecek ve bu potansiyellerden yararlanma yöntemleri ortaya konacaktır.	Elektrik İşleri Etüt İdaresi Genel Müdürlüğü		Bu kapsamdaki projelerin tamamlanması, yeni proje ve tesislerin hayata geçirilmesi, ilgili çalışmaların yapılması	2011-2014	Yenilenebilir enerji kaynaklarının artırılarak bu enerji kaynaklarından sanayi alanında faaliyet gösteren firmaların da faydalanması amaçlanmaktadır.

54	1.6. Altyapı Sektörleri	Alternatif enerji kaynaklarına dayalı ürünlerin sanayide kullanımı ve teknik altyapısının geliştirilmesi ve ticari ürünlere dönüştürülmesi amacıyla çalışmalar yürütülecektir	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	TÜBİTAK, Üniversiteler, Özel Sektör	Otomotiv sektöründe ve/veya cep telefonları, bilgisayarlar gibi taşınabilir elektronik cihazlara enerji sağlamak amacıyla hidrojen yakıt pilleri üretiminin ticarileştirilmesi ve yakıt pili tabanlı sistem optimizasyonuna yönelik projelerin desteklenmesi	2011-2014	Ülkemizde ve bölge ülkelerinde Alternatif enerji kaynaklarına dayalı ürünler ve teknolojik alt yapılarının geliştirilmesi ve bu konudaki Ar-Ge çalışmalarının desteklenmesi amacıyla hidrojen enerji teknolojileri, yakıt pili uygulamaları ve sanayi uygulamaları konusunda teknik kapasite oluşturulması çalışmaları yürütülecektir. "Hidrojen üretilen Yakıt Pilleri ve Sanayi Uygulamaları" projesi çerçevesinde; • Sanayide özellikle otomotiv sektöründe ve/veya cep telefonları, bilgisayarlar gibi taşınabilir elektronik cihazlara enerji sağlamak amacıyla hidrojen enerjisinden yakıt pillerinin geliştirilmesine yönelik olarak Ar-Ge çalışmalarının desteklenmesi, • Yakıt pili ve hidrojen dayalı sanayi uygulamalarının Ar-Ge ortamından ticari alanlara aktarımına ulusal bazda katkı sağlayarak Türkiye'de üretiminin sağlanması hedeflenmektedir.
----	-------------------------	---	-----------------------------	-------------------------------------	--	-----------	---

55	1.6. Altyapı Sektörleri	Enerji verimliliğine ilişkin ikincil mevzuat çalışmalarını tamamlanarak enerji verimliliğini ve tasarrufunu artırmaya yönelik etkili mekanizmalar oluşturulacaktır.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, EİEİ, Üniversiteler, Meslek Odaları, Üretici Birlikleri ve Dernekleri	Gerçekleştirilen enerji verimliliği uygulama projesi sayısı Enerji yoğunluğunu azaltmak üzere endüstriyel işletmelere yönelik gerçekleştirilen gönüllü anlaşma sayısı Enerji Yönetim Sistemi konusunda verilen eğitim sayısı	2011-2014	Enerji Verimliliği Kanunu kapsamında, enerji verimliliği uygulama projeleri desteklenecek, endüstriyel işletmelerde enerji yoğunluğunu azaltmak üzere gönüllü anlaşma uygulamaları başlatılacaktır. Sanayide, binalarda ve hizmetlerde Enerji Yönetim Sistemi oluşturulmasına ve yaygınlaştırılmasına yönelik altyapı geliştirilecek ve eğitim programları düzenlenecektir.
56	1.6. Altyapı Sektörleri	Çevre etkilerini de dikkate alarak, enerjinin ve enerji kaynaklarının verimli ve etkin kullanılmasına yönelik yöntem ve araçlar geliştirilecek, bunların uygulanması sağlanacak ve toplumsal bilinç oluşturulacaktır.	Elektrik İşleri Etilüt İdaresi Genel Müdürlüğü		Eğitilen Enerji Yöneticisi Sayısı (Sanayide 200/yıl, Binalarda 160/yıl Uluslararası 20/yıl)	2011-2014	Enerji Verimliliği Kanunu kapsamında, gerekli uygulamalar gerçekleştirilecek. (Örneğin enerji yöneticileri eğitilecek, enerji verimliliği danışmanlık şirketleri yetkilendirilecek, gönüllü anlaşma destekleri sağlanacaktır.)
57	1.6. Altyapı Sektörleri	Organize Sanayi Bölgeleri altyapı-arıtma ve Küçük Sanayi Sileri üstyapı-altyapı inşaatlarının tamamlanması sağlanacaktır.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, DPT	Altyapısı tamamlanan yeni karma OSB sayısı (2011 yılında 11; 2012 yılında 10; 2013 yılında 8; 2014 yılında 9), Altyapısı tamamlanan yeni ihtisas OSB sayısı (2012 yılında 1; 2013 yılında 1; 2014 yılında 3), Arıtması tamamlanan yeni karma ve ihtisas OSB sayısı (2011 yılında 2; 2012 yılında 2; 2013 yılında 1; 2014 yılında 2), Tarıma Dayalı İhtisas (TDİ) OSB'den faaliyete geçirilenlerin sayısı (2011-2014 döneminde her yıl için 1), Altyapısı ve üstyapısı tamamlanan yeni	2011-2014	Gerçekleştirilecek faaliyetler ile OSB ve Küçük Sanayi Silerindeki sanayi tesisi sayılarında artış sağlanacaktır.

58	1.6. Altyapı Sektörleri	Dış ticareti kolaylaştırıcı politikalar oluşturmak amacı kapsamında; lojistik yapıların kurulmasını ve mevcutların iyileştirilmesini sağlayacak politikalar oluşturulacaktır.	Dış Ticaret Müsteşarlığı	Ulaştırma Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, DPT, Gümrük Müsteşarlığı	Uluslararası kuruluş toplantı/konferans/seminer katılım sayısı/yıl (2014'de hedef 18), Desteklenen Ar-Ge projesi sayısı/yıl (2014'de hedef 10), Ülke/bölge-ürün/sektör bazında mevcut durum rapor sayısı/yıl (2014'de hedef 17), Yurtiçinde ve dışında lojistik bölge/merkez kurulmasına yönelik proje sayısı/yıl (2014'de hedef 5)	2011-2014	Lojistik alanında oluşturulacak politikalar ve gerçekleştirilecek uygulamalar ile lojistik alt yapı sistemlerinde iyileştirmeler sağlanması hedeflenmektedir.
59	1.7. Çevre	Sanayicilerin iklim değişikliği ile mücadele konusunda bilinçlendirilmesi yönünde yoğun bilgilendirme çalışmaları yürütülecek ve kılavuz, kitap/rehber yayımlanacaktır.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Çevre ve Orman Bakanlığı, TOBB, TESK, Üniversiteler, STK'lar	Sanayicileri bilinçlendirmeye yönelik olarak gerçekleştirilen toplantı, seminer, yayın, broşür vb. sayısı.	2011-2014	İklim değişikliği ile mücadele ve uyuma yönelik kurum ve kuruluşların ortak hareket etmelerini sağlayacak temel politikalar ve faaliyet alanları belirlenecektir.
60	1.7. Çevre	Yılda 1000 TEP (Ton Eşdeğer Petrol) üzerinde enerji tüketen tüm sanayi kuruluşlarında enerji yöneticisi atanması ile ilgili süreçler tamamlanarak bu sistemin etkin çalışması sağlanacaktır.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Enerji yöneticisi atanan işletme sayısı	2011-2014	2010-2020 Ulusal İklim Değişikliği Strateji Belgesi'nin sanayi başlığı altında yer alan kısa vadeli eylemleri arasında yer almaktadır.

61	1.7. Çevre	Alıcı ortamların (hava, su toprak) kalitesi korunacak ve iyileştirilecektir.	Çevre ve Orman Bakanlığı	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, TOBB, TESK, Üniversiteler, STK'lar	Entegre sisteme göre verilen izin sayısı, Alıcı ortamların kirlilik seviyesinin belirlenerek değerlendirilme, izleme ve sınıflandırma sisteminin oluşturulması için yapılan yasal düzenleme sayısı, Üretim süreçlerinde emisyon oluşumunu azaltan üretim tekniklerini kullanan tesis sayısındaki artış, Alıcı ortamların (hava, su, toprak) kalitesindeki artış oranı, Bütün suların statüsünün belirlenerek acil müdahale gerektiren alanlar için hazırlanan eylem planı sayısı, Arıtmadan faydalanan nüfusun toplam nüfusa oranındaki artış	2011-2014	Gerçekleştirilecek faaliyetler ile alıcı ortamların kalitesinde artış ve iyileştirme hedeflenmektedir.
62	1.7. Çevre	İklim değişikliğine neden olan sanayi kaynaklı sera gazı emisyonlarının kontrolü sağlanacak, izlenecek ve raporlanacaktır.	Çevre ve Orman Bakanlığı	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, TÜİK, İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu	İklim değişikliği ulusal bildirim ve sera gazı emisyon envanterini hazırlama Kyoto Protokolü kabulü sonrasında anlaşma kapsamında yerine getirilen yükümlülükler Gönüllü sera gazı emisyon ticareti yapılan emisyon miktarı.	2011-2014	2010-2020 Ulusal İklim Değişikliği Strateji Belgesi'nin hedefleri arasında yer almaktadır.
63	1.8. Sanayi Politikası ve Bölgesel Kalkınma	IPA' nın Bölgesel Kalkınma ile İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi bileşenleri altındaki operasyonel programlar 2012-2013 dönemi için revize edilecektir.	Ulaştırma Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, DPT	Avrupa Birliği Genel Sekreterliği	IPA' nın Bölgesel Kalkınma ile İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Bileşenleri altındaki revize operasyonel programlar	2013	Bölgesel kalkınma ve insan kaynaklarının geliştirilmesi bileşenleri altındaki uygulanan Çevre, Ulaştırma, Bölgesel Rekabet Edebilirlilik ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Programları revize edilecektir.

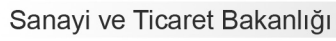
64	1.8. Sanayi Politikası ve Bölgesel Kalkınma	KOBİ'lere yönelik olarak bölgesel kalkınma odaklı projeler desteklenecektir.	KOSGEB	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı, Kalkınma Ajansları, TOBB, TESK, STK'lar	Uygulanan bölgesel kalkınma odaklı proje sayısı (her yıl en az 1), KOBİ'lerin müşterek yatırımları için verilen destek sayısı (her yıl bir önceki yıla göre artış), diğer kurum/kuruluşlar ile işbirliği içerisinde gerçekleştirilen kümelenme projesi sayısı (her yıl en az 1)	2011-2014	Gerçekleştirilecek destek projeler aracılığı ile bölgesel rekabet gücünün artırılması hedeflenmektedir.
65	1.8. Sanayi Politikası ve Bölgesel Kalkınma	Bölgesel yenilik sistemleri tanımlanacak ve desteklenecektir.	TÜBİTAK	DPT, YÖK, Kalkınma Ajansları, TOBB, Üniversiteler, STK'lar	Kurulan işbirliği ağları sayısı Metodoloji çalışmasının tamamlanması	2011-2014	İllerin/bölgelerin gelişmesini desteklemek ve rekabet güçlerini artırmak üzere özel sektör, üniversite ve kamu kuruluşları ile yerel aktörleri kapsayan işbirliği ağlarının kurulması desteklenecektir. Yerel yenilik sistemlerinin oluşturulmasına ilişkin metodoloji çalışmaları tamamlanacak, pilot çalışma yapılacak iller/bölgeler belirlenecektir.
66	1.8. Sanayi Politikası ve Bölgesel Kalkınma	Kümelenme konusunda yerel ve merkezi düzeyde politika çerçevesini çizecek bir yönetim modeli oluşturulacaktır.	Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, TÜBİTAK, Kalkınma Ajansları	Yönetişim modelinin oluşturulması.	2011	Kümelenme stratejisini şekillendirerek, kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliği ve işbölümünün esaslarını rekabet edebilirlik, inovasyon ve uluslararasılaşma bileşenleri itibarıyla belirlemek üzere gerekli yönlendirme ve koordinasyon mekanizması kurulacaktır. Bu çerçevede STB ve DTM tarafından yürütülen projelerden yararlanılacaktır.

67	1.8. Sanayi Politikası ve Bölgesel Kalkınma	Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı yaygınlaştırılacaktır.	Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı	İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, İlgili Merkezi ve Yerel Yönetimler	Uygulamanın yaygınlaştırılmasının sürdürülmesi.	2012	Program kapsamında Diyarbakır'da yürütülen uygulama diğer merkezlere yaygınlaştırılacaktır. Uygulamalarda merkezler ve mücavir alanlarındaki gelişme potansiyellerini ve yerel girişimleri destekleyen projelere öncelik verilecek, program uygulamaları ile altyapı yatırımlarının uyumu gözletilecektir.
68	2. SEKTÖREL SANAYİ POLİTİKASI ALANLARI	Sanayide sektörlerin rekabet gücünün artırılması amacıyla sektörel stratejilerin hazırlanması, izlenmesi, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi sağlanacaktır.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Gümrük Müsteşarlığı, ABGS, TÜBİTAK, TÜİK, TSE, TPE, Yatırım Destek ve Promosyon Ajansı, TÜRKAK, KOSGEB, TOBB, TİM, TESK, TÜSIAD, MÜSIAD, İKV, TİSK, TÜRK-İŞ, DISK, HAK-İŞ, TÜDEF	Hazırlanan strateji belgesi sayısı (7 adet) Gerçekleştirilen izleme ve değerlendirme toplantısı ve raporu sayısı	2011-2014	Sanayide sektörlerin rekabet edebilirliğinin güçlendirilmesine yönelik sektörel stratejiler hazırlanması, bu stratejilerin izlenmesi, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi kapsamında gerekli kurumsal kapasite artırılabacaktır.

69	3. UYGULAMA, İZLEME VE KOORDİNASYON MEKANİZMASI	Girişimci Bilgi Sistemi geliştirilecektir.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Maliye Bakanlığı (Gelir İdaresi Başkanlığı), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, TÜİK, EPDK, TEDAŞ, TOBB, TESK, ilgili Diğer Kurum ve Kuruluşlar	Girişimci Bilgi Sistemi'nin ikinci aşamasının 2012 yılı sonuna kadar tamamlanması	2012	Sanayi ve ticaret politika ve stratejilerinin belirlenmesi sürecinde kullanılmak üzere, sanayi ve ticari envanterini içeren bir bilgi sistemi oluşturulmuştur. Türkiye'nin sanayi ve ticaret sayısal haritası çıkarılacak, bu bilgi sistemine dayanan karar destek sistemleri oluşturulacaktır. Bilgiler ilgili kamu kurumlarının kullanımına sunulacaktır. Bilgilerin mahremiyet ikesi gözetilerek özel sektörle de paylaşılması planlanmaktadır.
70	3. UYGULAMA, İZLEME VE KOORDİNASYON MEKANİZMASI	Sanayi Stratejisinin geliştirilmesi, uygulanması ve izlenmesi konularında Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın Kurumsal kapasitesi geliştirilecektir.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Gümrük Müsteşarlığı, ABGS, TÜBİTAK, TÜİK, TSE, TPE, Yatırım Destek ve Promosyon Ajansı, TÜRKAK, KOSGEB, TOBB, TİM, TESK, TÜSIAD, MÜSIAD, İKV, TİSK, TÜRK-İŞ, DISK, HAK-İŞ, TÜDEF	Proje kapsamında eğitim verilen uzman sayısı	2011-2012	Sanayi stratejisinin geliştirilmesi, uygulanması ve izlenmesi konularında Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın Kurumsal kapasitesini artırmak amacıyla IPA'nın (Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı) 1. bileşeni olan "Kurumsal Yapılanma" kapsamında oluşturulan AB projesinin hayata geçirilmesi planlanmaktadır. Proje kapsamında Sanayi ve Ticaret Bakanlığının ile proje ortaklarının idari kapasitesinin geliştirilmesi, Sanayi Stratejisi ve Sektörel Stratejileri çalışmalarını için gerekli teknik kapasitenin iyileştirilmesi, etkin bir diyalog mekanizmasının

166

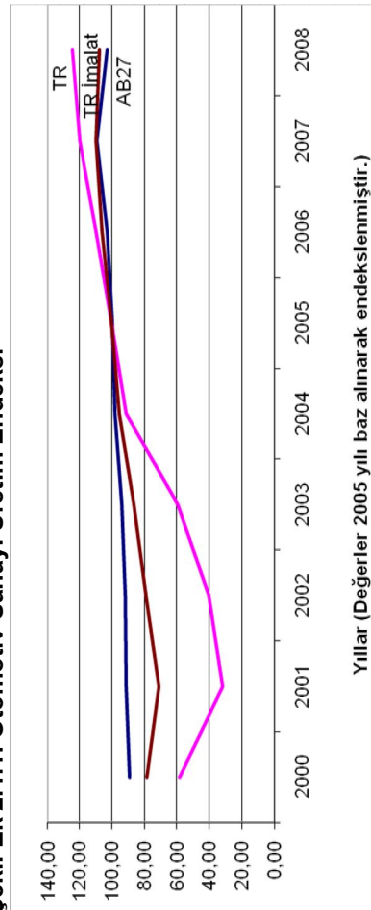
72	3. UYGULAMA, İZLEME VE KOORDİNASYON MEKANİZMASI	Bu eylem planı YOİKK ve diğer strateji belgeleri ile eşgüdüm içerisinde uygulanacaktır.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	İlgili Kurumlar	Sanayi Stratejisi ile ilgili yapılar ve alanlar arasında bilgi alışverişinin ve işbirliğinin sağlanması	2011-2014	Sanayi Stratejisi ile doğrudan ve/veya dolaylı olarak ilişkisi bulunan politika ve eylem dokümanlarının takibi yapılacak; Sanayi Stratejisi Sekreteryası ile YOİKK, KSEP, vs. Sekreteryanı arasında düzenli iletişim ve eşgüdüm sağlanacaktır.
----	--	--	-----------------------------------	-----------------	--	-----------	--

EK 2: Sektörel Rekabet Gücü Değerlendirmeleri ve Politikalar³³

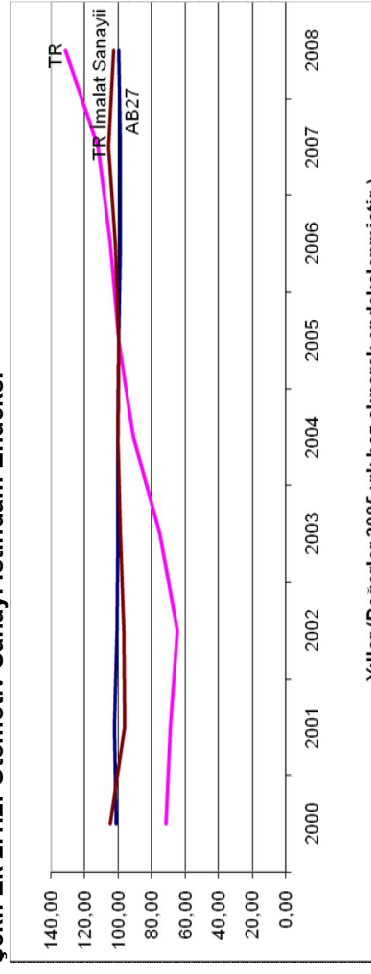
EK 2.1: Otomotiv Sanayi

Şekil Ek 2.1.1: Otomotiv Sanayi Üretim Endeksi

Kaynak: Eurostat

Şekil Ek 2.1.2: Otomotiv Sanayi İstihdam Endeksi

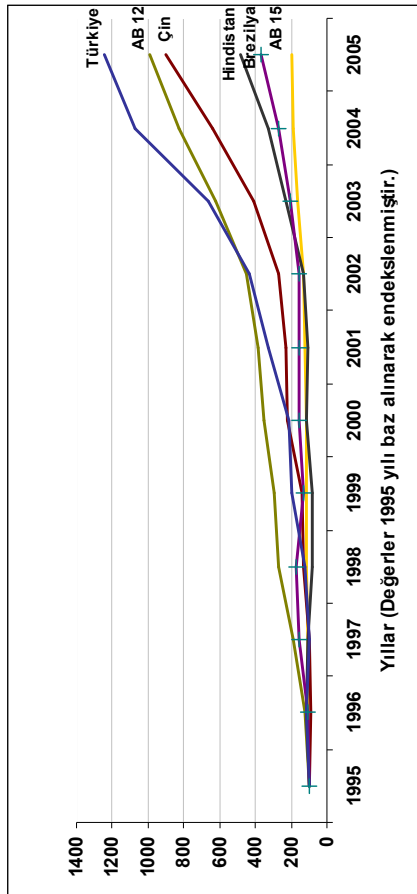

Yıllar (Değerler 2005 yılı baz alınarak endekslenmiştir.)

³³ Grafiklerdeki TR bahsi geçen sektörde ilgili belirtilen göstergedeki durumu Türkiye'deki o alt sektör için, AB 27 ilgili sektörün Avrupa Birliği'ndeki ortalama durumunu belirtilen gösterge için, AB 12 ilgili sektörü de AB'ye yeni üye olan Güney Kıbrıs Rum Kesimi, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Polonya, Slovenya, Slovakya, Bulgaristan, Romanya ortalamasını, Türkiye İmalat Sanayi ise ilgili gösterge için Türkiye'deki imalat sanayinin genel durumunu göstermektedir.

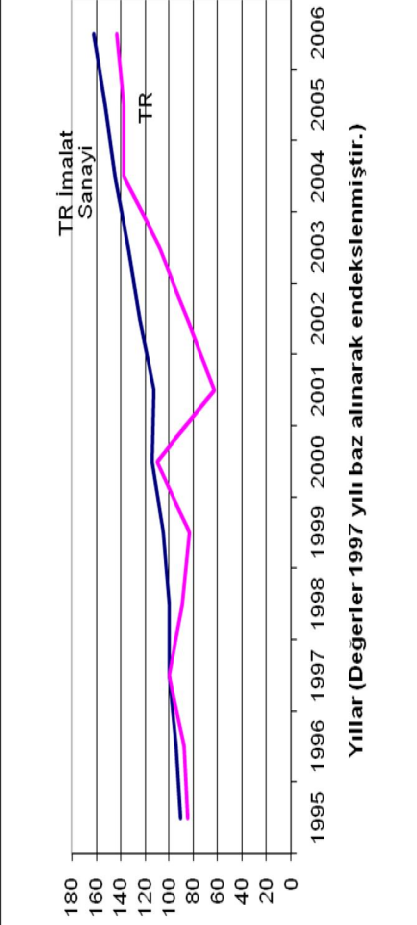

Şekil Ek 2.1.3: Otomotiv Sanayi İhracat Endeksi

Kaynak: COMTRADE, TEPAV Hesaplamaları

Şekil Ek 2.1.4: Otomotiv Sanayi Kısmi Verimlilik Endeksi

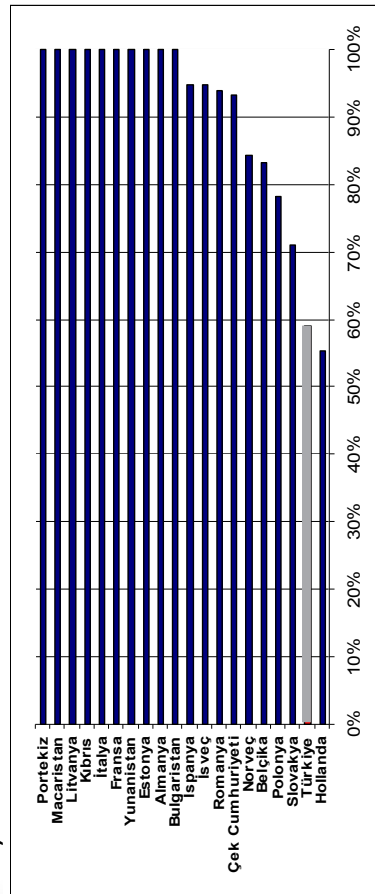
Kaynak: TÜİK

Tablo Ek 2.1.1: Otomotiv Sanayinin Genel Görünümü

Sektörün aktiflerinin imalat sanayi genelinde payı (yüzde) (2008) *	8.27
Üretimin imalat sanayi içindeki payı (yüzde) (2007)	12.05
Çalışanların imalat sanayi istihdamı içindeki payı (yüzde) (2008) *	8.47
Toplam imalat sanayi ithalatı içindeki pay (yüzde) (2009)	9.71
Toplam imalat sanayi ihracatı içindeki pay (yüzde) (2009)	13.48
Sektörün ar-ge harcamasının imalat sanayi geneline oranı (yüzde)(2008)*	31.17

Kaynak: TÜİK, TUSİAD 2008 Sanayine Sektörel Bakış, * Girişimci Bilgi Sistemi

Şekil Ek 2.1.5: Otomotiv Sanayi İnovasyon Yapan Firmalar, Yüzde (2002-2004)

Kaynak: COMTRADE, TÜİK

GENEL BAKIŞ

2000'li yıllarda yüksek katma değer ile dünya pazarları için üretim anlayışını benimseyen Türkiye Otomotiv Sanayi bu süreçte kalite yönetimi, küresel rekabet, Ar-Ge ve teknoloji yönetimi, yüksek nitelikli insan kaynağı alanında oldukça önemli ilerlemeler kaydetmiştir. 2001 krizi sonrasında istihdamda, üretimde ve ihracatta önemli gelişmeler sağlanmıştır. Küresel otomotiv değer zincirinin önemli bir parçası olan sektörde, Ar-Ge ve tasarım alanında pasif bir politikanın izlendiği gözlenmektedir.

Yabancı ana firmaların denetiminde olan bu faaliyetlerin yanı sıra test altyapısında yaşanan sıkıntılar da bu konuda gelişme sağlanması gerektiğini göstermektedir. Küreselleşen ekonomide otomotiv ana ve yan sanayi arasında tam entegrasyon sağlanarak, sürdürülebilir rekabet ortamı yaratılması konusunda çalışmalar yapılmaktadır.

Sektörde talep ve üretim artışıyla birlikte nitelikli işgücü ihtiyacı artmaktadır. Ana sanayi firmalarında son yıllarda artan hizmet içi eğitim faaliyetleri ve toplam kalite yönetimi konusunda alınan mesafe son derece önemlidir. Çoğunlukla, KOBİ statüsünde olan yan sanayi firmalarında ise nitelikli işgücü ile ilgili sorunların artması beklenmektedir. Nitelikli işgücü kısıtının yanı sıra, yan sanayi firmaları için finansmana erişim kısıtı da sektörün gelişimi önünde önemli bir engeldir.

Hem taşıt araçları, hem de akaryakıt üzerinden alınan yüksek vergiler iç pazarın gelişmesini engellerken; ikinci el araç ithalatı, OGT uygulamasında yaşanan sıkıntılar, artan çevre ve güvenlik standartları sektörün rekabetçiliği önünde risk oluşturabilecektir. Bu süreçte sektöre ilişkin AB mevzuatı ve politikalarına uyum destekleyici etki yapacak ve sektörün rekabet gücünü arttıracaktır.

Türkiye'deki otomotiv imalatçılarını temsil eden Otomotiv Sanayii Derneği (OSD) Uluslararası Otomotiv Üreticileri Derneği'nin (OICA) üyesi ve yönetiminde, Avrupa Otomobil Üreticileri Derneği (ACEA) Liason Komitesi'nde de asosiy üyesi; Taşıt Araçları Yan Sanayicileri Derneği (TAYSAD) ise Avrupa Otomotiv Yan Sanayicileri Derneği'nin (CLEPA) üyesi konumlarıyla, sektör AB'deki ve uluslararası gelişmeleri yakından takip etmektedir.

İhracata dayalı büyüme trendi gösteren ve ekonomide önemli yeri olan sektörde, 2008 yılının son çeyreğinden itibaren küresel finansal krizin yansımaları sonucu, iç pazarın küçülmesi ve ihracatın azalmasına da bağlı olarak küçülme yaşanmıştır.

Yaşanan bu küçülme karşısında hükümet özellikle stoklarda yaşanan artış karşısında kısa süreli vergisel önlemler almıştır. Bununla birlikte hassas bir yapı arz eden sektörün mevcut yapısı ile gelecekte daha iyi bir konumda olacağı savunmak mümkün değildir. Bu anlamda küresel rekabet koşulları altında rakip ülkelerin sektöre sağladığı pozitif katkılar dikkate alındığında, bu dokümanda yer alan politikalar göz önünde bulundurularak, Otomotiv Sektörüne Yönelik Strateji Belgesi dokümanı hazırlanmakta ve sektörün rekabet edebilirliğinin artırılması ve dönüşümün kolaylaştırılması hedeflenmektedir.

BİLGİ VE TEKNOLOJİ	Türkiye otomotiv ana sanayinde 4 firma dışında tüm firmalar yabancı ortaklıklarla ve/veya yabancı firmaların lisanslarıyla üretim yapmaktadır. Bu da Ar-Ge faaliyetlerinin ana firma konumundaki yabancı firmalara bağlı olarak gelişmesi anlamına gelmektedir. Sektörde son yıllarda küresel piyasalarda yaşanan konsolidasyon, üretim süreçlerinin gelişmekte olan ülkelere kaydırılması, Ar-Ge, teknoloji, pazarlama ve satış sonrası faaliyetler gibi aktivitelerin ana firma bünyesinde kalması sonucunu doğurmaktadır. Bu aşamada Türkiye otomotiv ana sanayindeki firmaların küresel değer zincirindeki yerlerini geliştirmeleri, tasarım süreçlerinde daha etkin bir şekilde yer almaları gerekmektedir. Türkiye’de tasarlanan motorlu taşıt araçları ile bunlara ait aksam ve parçaların tasarım doğrulama ve dayanım testlerinin çoğu yurt içinde yapılmakla birlikte, yol testler için pist, rüzgâr tüneli, çarpma test laboratuvarı imkanlarının olmaması nedeniyle firmalarımız yurt dışında testleri yaptırmakta, bu durum zaman ve mali kaynak kayıplarına neden olmaktadır. Sektörün gelişimi için gerekli olan test/analiz altyapısının oluşturulması için TÜBİTAK-TEYDEB ve benzeri kurumlar tarafından destek sağlanmaktadır. Ayrıca, Şubat 2008’de yasalaşan Ar-Ge destekleriyle ilgili düzenlemenin sektörden yapılan Ar-Ge harcamalarını önemli bir biçimde artırması beklenmektedir. Yan sanayideki Ar-Ge faaliyetlerinin desteklenmesi amacıyla ana firmalar önderliğinde stratejik ortaklıkların kurulması ve Üniversite-Sanayi işbirliği çerçevesinde tasarım-doğrulama faaliyetlerinin yürütülmesi hedeflenmektedir.
REKABET	Dünya piyasalarındaki konsolidasyona paralel olarak, Türkiye otomotiv sanayinde de son yıllarda birleşme-devralmalar yaşanmaktadır. 1999-2006 döneminde Kara, Hava, Deniz ve Demiryolu taşıtları sektöründe 7 birleşme-devralma gerçekleşmiştir. Aynı dönemde sektörde 6 rekabet ihlali saptanmış ve 7,6 milyon TL ceza verilmiştir. Diğer yandan Rekabet Kurulu 2005 yılında, motorlu taşıtlar sektöründeki dikey anlaşmalara ilişkin grup muafiyeti tebliği yayınlayarak bu alandaki mevzuatı AB mevzuatı ile uyumlu hale getirmiştir. Söz konusu tebliğin yedek parça sanayisini olumlu bir şekilde etkilemesi beklenmektedir.
YASAL DÜZENLEMELER	Türkiye, Gümrük Birliği ve tam üyelik müzakereleri çerçevesinde AB’nin ve BM/AEK’nin sektörle ilgili düzenlemelerini mevzuatına uyuşturmuştur. Ayrıca mevzuatın uygulanmasında yaşanan sorunların çözümüne amacıyla, STB bünyesinde otomotiv ana ve yan sanayi ile ilgili kamu temsilcilerinin yer aldığı, kamu ve özel sektörün birlikte periyodik olarak toplanma suretiyle sorunlara çözüm önerileri getirdiği “Motorlu Araçlar Teknik Komitesi” (MARTEK) kurulmuştur. Türkiye’nin sektörle ilgili olarak Gümrük Birliği anlaşmasından kaynaklanan ve “belirli bir süre” yerine getiremeyeceğini bildirdiği ikinci el araç ithalatı konusu sektör için ciddi bir tehdit olarak görülmektedir. İkinci el araç ithalatının sektöre ve genel ekonomiye etkilerini içeren analiz raporu sektör tarafından hazırlanarak 2006 yılında AB Komisyonuna iletilmiştir. Önümüzdeki dönemde ikinci el araç ithalatının sektöre ve genel ekonomiye etkilerinin değerlendirilmesi ve analiz sonuçlarına bağlı olarak gerekli çalışmaların

	sürdürülmesi planlanmaktadır. Çalışanların iş değiştirme ve iş bulma yeteneğiyle doğrudan ilgili olarak işgücü hareketliliğinin artırılması, işgücü piyasasının şeffaflaştırılması ve verimliliğin artırılması istihdamla ilgili her türlü girişimde öne çıkmaktadır. Türk ekonomisinin uluslararası rekabet gücünün, nitelikli işgücü ile desteklenmesine yardımcı olmak, çalışma yaşamının istediği ve ihtiyaç duyduğu insanların niteliklerinin tanımlanmasında, iş yaşamınca geliştirilen ve benimsenen meslek standartları büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda iş piyasasının ve eğitim kurumlarının öncelikli ihtiyaçları dikkate alınarak otomotiv sektörüne yönelik olarak 10 adet meslek standardı hazırlanmış olup, 2009 ve 2010 yılları içerisinde Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.³⁴
ÇEVRE VE ENERJİ	Otomotiv sanayi-çevre ilişkilerini üretim aşamasındaki ve motorlu araçların kullanım ömrü boyunca çevresel etkileri ve AB müktesebatına uyum çerçevesinde değerlendirmek gerekmektedir. Çevre alanında otomotiv sanayinin karşılaştığı başlıca sorunlar, yasal düzenlemelerdeki yetki karmaşası, altyapının yetersizliği, sektörün maliyetlerini artıran uygulamalardır. Özellikle katı atıkların depolanması-bertarafı ve su deşarj sistemleri konusunda yaşanan altyapı sorunlarının giderilmesi sağlanacaktır. Motorlu araçlardan yayılan emisyonlar çevre açısından önemli bir tehdit olarak görülmektedir. Bu nedenle, egzoz emisyonları ile ilgili yürürlükteki AB Direktifleri ile uyum sağlanmıştır. Ancak, yakıt kalitesinin artırılmasında yaşanan gecikmeler nedeniyle, otomotiv sanayi egzoz emisyonlarına fiili uyumu kademeli olarak gerçekleştirilecektir. Ulaşım da enerji verimliliğinin artırılması ile ilgili olarak; birim yakıt tüketimi düşük, çevre dostu, sıkıştırılmış doğal gaz, sıvılaştırılmış petrol gazı, elektrikli, hibrit gibi alternatif yakıt kullanan ulaşım araçlarının veya hibrit sistemlerinin kullanımı teşvik edici düzenlemeler yapılmalıdır. Otomotiv ana sanayi, otomasyon sistemiyle çalışmasından dolayı enerji yoğun bir sektördür. Sektörün yapısından kaynaklanan bu soruna ek olarak sektör için önemli bir yan faaliyet olan lojistik hizmetlerinin de enerji yoğun karayollarından sağlanması sektörün enerji ihtiyacını artırmaktadır. Önümüzdeki yıllarda faaliyete geçecek entegre lojistik imkanları ve geliştirilecek “enerji verimliliği” projeleri ile sektörün enerji ihtiyacının sınırlandırılması amaçlanmaktadır.
DIŞ REKABET EDEBİLİRLİK VE TİCARET	2002 yılından itibaren sektörde ekonomik büyümeye paralel olarak otomotiv sanayinde de sürekli büyüme sağlanmıştır. Ancak, küresel krizin etkileri özellikle 2008 yılının son çeyreğinde üretim, istihdam ve ihracatta azalma yaşanmasına sebep olmuştur. TÜİK verilerine göre; 2005 yılında 9,6 milyar dolar olarak gerçekleşen ihracat değeri her yıl artarak 2008 yılında 18,3 milyar dolar

³⁴ <http://www.myk.gov.tr/index.php/en/yaymlanm-ulusal-meslek-standardlar>

değerine ulaşmıştır. Ancak, küresel krizin etkilerini göstermeye başlaması ile 2008 yılının Kasım ayında ihracat potansiyelinde önemli bir düşüş yaşanmaya başlamış ve 2008 yılının Kasım ve Aralık ayında bir önceki yıla göre yüzde 47,7'lik bir azalma yaşanmıştır.	İhracat değerindeki düşüş, 2009 yılının Şubat ayına kadar devam etmiş, pazarın büyük bir çoğunluğunu oluşturan Avrupa'da krize karşı alınan önlemlerin ülkemize yansımaları olarak Şubat ayından itibaren ise ihracat değeri artış eğilimine girmiştir. 2010 yılının ilk üç ayında gerçekleşen otomotiv ihracatı 2009 yılının ilk üç ayına göre yaklaşık yüzde 52 artış göstermiştir. TÜİK verilerine göre, 2005 yılından bu yana artış gösteren üretim endeksinde, 2008 yılının Ağustos aylarında başlayan düşüş, Kasım ayında keskin bir şekilde kendini hissettirmeye başlamıştır. 2008 Ağustos ayı itibarı ile bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 9,9 olarak görülmeye başlayan üretim daralması, 2008 yılı Kasım ayında yüzde 42'lik, Aralık ayında yüzde 52'lik azalma göstererek devam etmiştir. Bununla birlikte, endeksler 2009 yılı ilk çeyreğinde sektörde krizin etkilerinin üretim açısından doruk noktasına çıktığını göstermektedir. Ancak, Mayıs ayından itibaren nispeten artma eğilimine giren üretim miktarında alınan vergisel tedbirlerin olumlu etkileri görülmeye başlanmış olup, Ekim ayı itibarıyla senenin aynı dönemine göre üretim endeksinde artış yaşanarak sektörün üretim miktarında olağan rakamlara ulaşılmıştır. Otomotiv sanayi üretim endeksi beklentilerine paralel olarak 2010 Haziran ayında bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 26 oranında artış görülmüştür. TCMB verilerine göre, motorlu taşıtlar kapasite kullanım oranı 2007 yılı Aralık ayında yüzde 89,4 iken 2008 yılı Aralık ayında yüzde 55,8 ve 2009 yılı Aralık ayında da yüzde 62,2 olarak gerçekleşmiştir. Sektör, 2008 yılında dünya üretiminde 1.147.110 adet ile İtalya, Belçika, Portekiz, Çek Cumhuriyeti, Romanya, Polonya ve İran'ın önünde, on beşinci sırada bulunurken 2008 yılında yaşanan global krizden negatif olarak etkilenmiş ve 2009 yılında 869.605 adet üretim ile dünyada on yedinci sırada yer almıştır. 2009 yılı itibarıyla, AB (27) içinde, toplam motorlu taşıt aracı üretiminde yedinci, otomobil üretiminde dokuzuncu, ticari araç ve otobüs üretiminde ise ilk sırada yer almaktadır.³⁵ Otomotiv sektörünün küreselleşmesi sebebiyle hammadde ve ara malı ithalatı oldukça yüksektir. Ayrıca, iç pazarda araç ithalatı oldukça yüksek seviyededir. Yerli sanayinin hem iç pazarda hem dış pazarlarda küresel rakipleriyle rekabet edebilir konumda olması son derece önemlidir. Üçüncü ülkelere gelen ürünlere Ortak Gümrük Tarifesi (OGT) uygulanmasına rağmen, Türkiye'den bu ülkelere yapılan ihracatta OGT dışında yüksek vergi oranları tabi olunması dış ticarete karşılaşılan en önemli engellerden biridir. Motorlu araçlar ve bunların aksamlarıyla ilgili olarak tamamen AB direktiflerinden uyumlaştırılarak yayınlanan yönetmeliklere göre
---	--

³⁵ <http://www.oica.net/category/production-statistics/>

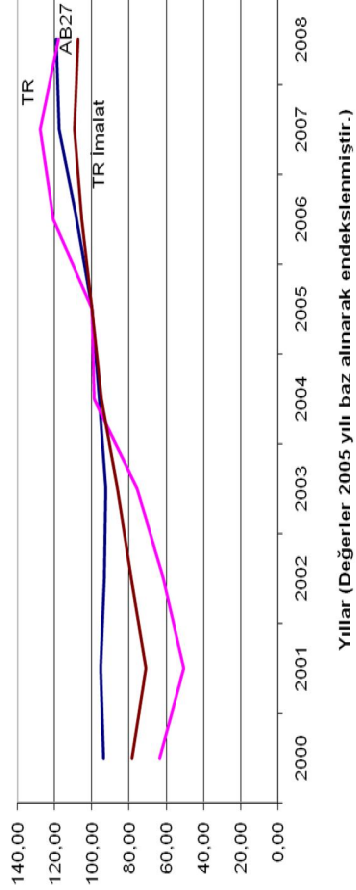

	verilen tip onayı belgelerinin Avrupa Birliği tarafından kabul edilmemesi nedeniyle bazı firmalarımızın yurt dışından tip onayı belgesi almak zorunda kalmaları ise bir diğer sorun alanıdır. Ayrıca, bölgede üretim üssü olarak gelişen ülkelere kıyasla yüksek enerji ve işçilik maliyeti sektörün rekabet edebilirliğini sınırlandırmaktadır.
İSTİHDAM VE COĞRAFI BOYUT	Sektörde yaşanan büyüme ve izlenen politikalara paralel olarak otomotiv ana ve yan sanayide direkt istihdam sayısı toplamda 300 bine ulaşmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu(TÜİK) verilerine göre bu rakam sanayi istihdamının yüzde 5,3'ünü oluşturmaktadır. Pazarlama ağı ve destek hizmetleriyle birlikte sektör ile doğrudan ilgili istihdamın 400 bin civarında olduğu düşünülmektedir. Türkiye motorlu taşıt imal eden firmaların büyük bir çoğunluğu Marmara (İstanbul, Bursa, Kocaeli, Sakarya) bölgesinde bulunmaktadır. Türk otomotiv sektöründe sayı olarak en fazla üretimin otomobil sınıfı araçlarda gerçekleştiği görülmekle birlikte, firma bazında araç sınıflarına göre üretimler incelendiğinde, firmaların çoğunun otomobil dışındaki araç üretimi üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. TÜİK istihdam endeksi verilerine göre 2005 yılından itibaren istihdamda artış gösteren otomotiv sektörü; 2008 kriziyle birlikte düşüşe geçmiş ve krizin etkilerinin devam etmesi ile 2009 yılında bir önceki yıla göre yüzde 19,6 düşüş yaşamıştır. Bu durumda sektör nitelikli işgücünü kaybetme riski ile karşı karşıya kalmıştır.

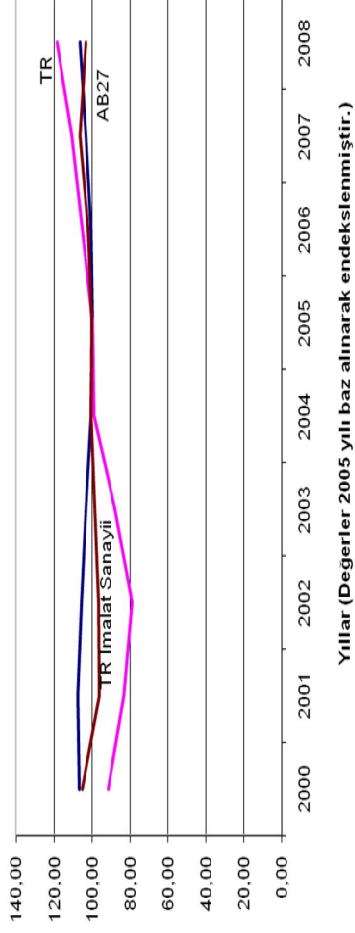
EK 2.2: Makine Sanayi

Şekil Ek 2.2.6: Makine Sektörü Üretim Endeksi

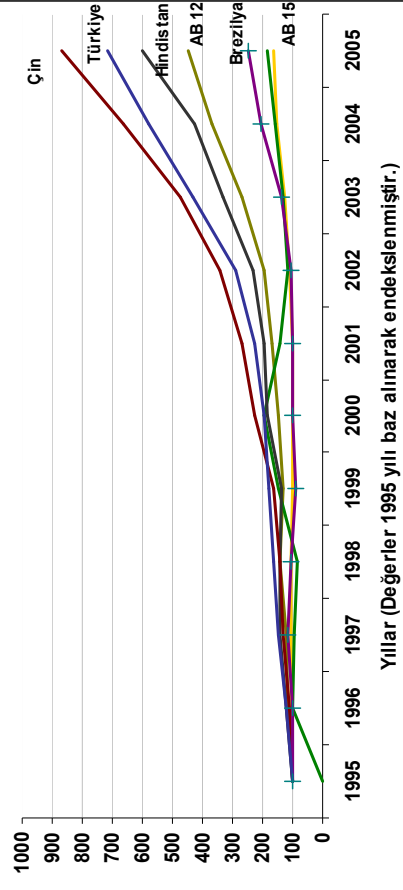
Kaynak: Eurostat

Şekil Ek 2.2.7: Makine Sektörü İstihdam Endeksi

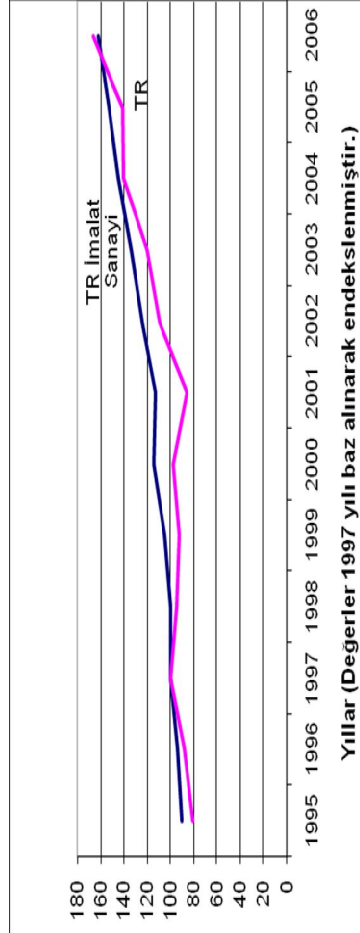
Kaynak: Eurostat

Şekil Ek 2.2.8: Makine Sektörü İhracat Endeksi

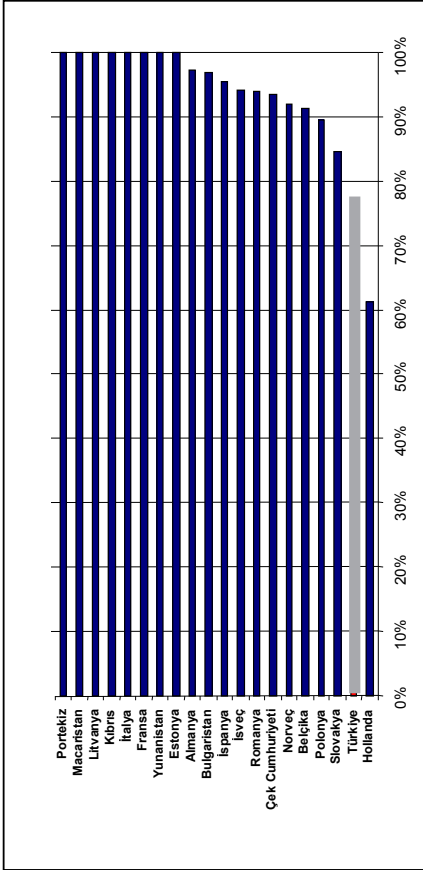
Kaynak: COMTRADE, TEPAV Hesaplamaları

Şekil Ek 2.2.9: Makine Sektörü Kısmi Verimlilik Endeksi

Kaynak: TÜİK

Şekil Ek 2.2.10: Makine Sektörü İnovasyon Firmalar, Yüzde (2002-2004)

Kaynak: COMTRADE, TÜİK

Tablo Ek 2.2.2: Makine Sektörü Genel Görünümü

Sektörün aktiflerinin imalat sanayi genelinde payı (yüzde) (2008) *	8.69
Üretimin imalat sanayi içindeki payı (yüzde) (2006)	5.65
Çalışanların imalat sanayi istihdamı içindeki payı (yüzde) (2008) *	9.33
Toplam imalat sanayi ithalatı içindeki pay (yüzde) (2009)	11.29
Toplam imalat sanayi ihracatı içindeki pay (yüzde) (2009)	8.46
Sektörün ar-ge harcamasının imalat sanayi geneline oranı (yüzde)(2008)*	9.3

Kaynak: TÜİK, TÜSIAD 2008 Türkiye Sanayine Sektörel Bakış * Girişimci Bilgi Sistemi

GENEL BAKIŞ

Türk makine endüstrisi 2001 krizinin ardından hızlı bir büyüme sürecine girmiştir. Sektörün üretim, istihdam ve verimlilik seviyesinde genel imalat sanayinin üzerinde bir artış yaşanmıştır. Sektörün ihracatı nominal olarak 2001-2009 döneminde yaklaşık beş katına çıkmış, 84. Fasıll itibarıyla, 8.133.079.729 ABD Doları düzeyine ulaşmış ve toplam ihracat içindeki payı yüzde 5.6'dan yüzde 7.9'a ulaşmıştır.

Sektörün rekabet gücünü orta vadede artırabilmesi için orta ve yüksek teknoloji makine üretimine yönelmesi gerekmektedir. AB'deki üreticilerin üretimlerini ABD ve Japonya gibi yüksek teknoloji makine üretimine kaydırmaları beklenmektedir. Türkiye'deki üreticiler ise genel olarak düşük ve orta-düşük düzeyde üretim yapmakta ve Çin ve Hindistan ile rekabet etmektedir. Orta vadede AB'deki orta ve küçük ölçekli firmaların gelişmekte olan ülkelerle rekabet etmek için yakın ülkelerde rekabetçi ve kurumsallaşmış firmalara yatırımlarını yönlendirmeleri beklenmektedir. Bu sürecin Türkiye'de özellikle orta teknoloji ürünlerine geçişi destekleme ihtimali yüksektir. Bu eğilimler doğrultusunda, sektörün önümüzdeki dönemde stratejik bir yeniden yapılanma sürecine girerek, rekabet gücünü artırıcı bir atılım yapması mümkündür.

Sektörün dönüşümü tamamlaması için AB mevzuatlarına uyum sürecini tamamlaması, firmaların yenilikçilik ve Ar-Ge kapasitelerini arttırmaları gerekmektedir. Türkiye'de makine sektörü genel olarak mikro ölçekli firmalardan oluşmaktadır. Bu firmaların orta ve yüksek teknoloji ürünlerine geçişi için Ar-Ge ve yenilikçiliği destekleyici bir geçiş stratejisi ihtiyacı vardır. Özellikle mikro ve küçük ölçekli işletmelerin bulunduğu sektörde firma ölçeğinin büyümesi ve finansmana erişiminin kolaylaştırılması artırılması gerekmektedir. Yine sektörün rekabet gücünün artması için araştırma ve geliştirme faaliyetlerini ve nitelikli işgücüne erişimini destekleyici politikalara ihtiyaç bulunmaktadır. Bunlara ek olarak sektörün KOBİ ağırlıklı yapısı nedeniyle sektör kuruluşlarının

	kümelenmesine yardımcı olacak ortamın sağlanması bir alternatif olarak ortaya çıkmaktadır. Bu süreçte sektöre ilişkin AB mevzuatı ve politikalarına uyum destekleyici etki yapacak ve rekabet gücünü arttıracaktır. Makina ve teçhizatı imalatı sektöründe, TÜİK verilerine göre (NACE Rev.2, 28-Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makina ve Ekipman İmalatı), 2005 yılı baz alındığında 2009 yılı Ocak ayı üretim endeksi yüzde 73,9 olarak gerçekleşirken bu değer aynı yılın Aralık ayında 100,7 değerine ulaşmıştır. TÜİK'ten alınan en güncel verilere göre 2010 yılı Temmuz ayı itibarıyla endeks 120,0 değerine ulaşmıştır. “29. Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makina ve Teçhizatı İmalatı” sektöründe (NACE Rev.1.1) TCMB verilerine göre kapasite kullanım oranı 2009 yılı Ocak ayında 58,6 olarak gerçekleşirken, bu değer aynı yılın Aralık ayında 61,8'e ulaşmıştır. 2010 yılı Ocak ayından itibaren 63,2 seviyesine yükselen değer, 2010 yılı Mayıs ayı itibarıyla bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 17,3 artarak 72,5 seviyesine ulaşmıştır. Makine ve teçhizatı imalatı sektöründe TÜİK verilerine göre kapasite kullanım oranı 2008 yılının ilk üç ayında yüzde 73 iken yıl ortalarında bu değer yüzde 77'ye çıkarken 2008 Ağustos, Eylül aylarında yüzde 72'ye ve Aralık ayında yüzde 66'ya düşmüştür. Bu düşüş 2009 Ocak ayında da devam ederek yüzde 61 olurken devamındaki toparlanma ile sonraki üç ayda yüzde 67 seviyesine çıkmıştır. 2010 Mayıs ayında ise kapasite kullanım oranı % 72'ye çıkmıştır.
BİLGİ VE TEKNOLOJİ	Sektördeki Ar-Ge ve yenilik harcamalarının artırılması gerekmektedir. Çin ve Hindistan özellikle düşük teknoloji makine sektöründe üretimlerini hızla artırmakta ve önemli rekabet baskısı yaratmaktadır. Bu dönemde Türkiye'de sektörün uluslararası rekabet gücünü artırabilmesi için talebe yönelik makine üretimine geçerek orta ve yüksek teknoloji makine üretimini arttırması gerekmektedir. Bu da önemli düzeyde Ar-Ge faaliyeti yapma zorunluluğunu beraberinde getirmektedir. Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı sektöründe 2005 yılında Ar-Ge için yapılan harcamalar özel kesimde Ar-Ge için yapılan toplam harcamaların yüzde 11,1'i ve imalat kesimi harcamalarının yüzde 15,2'sini oluşturmaktadır.³⁶ Sektörün zayıf yanlarından bir tanesi fikri mülkiyet haklarının korunamaması sonucu başka firmalarca imal edilen makinelerin kopyalanarak imal edilmesidir. Son yıllarda faydalı model ve patent başvurularındaki artış bu konuda çeşitli iyileşmeleri işaret etmektedir. Ayrıca, AB Mevzuatına uyum kapsamında fikri mülkiyet haklarına aykırı uygulamaların daha sıkı denetlenmesi ve bunlara yaptırım uygulanması, daha az maliyetli ve hızlı patent ve faydalı model alma işlemlerinin, başka firmaların imal ettikleri makinelerin kopyalanarak piyasaya sürülmesini büyük ölçüde önleyeceği düşünülmektedir. Nitelikli ara eleman temini sektör için önemli bir sorundur. Birçok endüstri meslek lisesinde kullanılan eğitim amaçlı makine veya

³⁶ TÜİK, 2007, “2005 Yılı Araştırma ve Geliştirme Faaliyetleri Araştırması,” Sayı: 129, Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni, Ankara.

tezgâhlar oldukça eski model olduğundan, yetiştirilen elemanlar günümüzde kullanılan makineler hakkında yeterli bilgi ile donatılmamış olarak mezun olmakta ve sanayi kuruluşlarının beklentilerine uygun formasyonda bulunmamaktadırlar. Milli Eğitim Bakanlığı'nın meslek liseleri reformu, bazı OSB firmalarının bir araya gelerek meslek liseleri kurmalarına izin verilmesi, OSB'ler içinde eğitim merkezlerinin kurulması, ara eleman ve işçi niteliklerini geliştirici programları uygulamaya çalışmaları ile bu soruna çözüm getirilmesi planlanmaktadır. Bundan sonra açılacak teknik meslek okullarının, organize sanayi bölgeleri içinde veya çok yakınında olması, öğrencilerin uygulamalı dersler için bu bölgedeki sanayi kuruluşlarından yararlanmalarının sağlanmasına imkân verebilecektir. Ayrıca, nitelikli eleman temin edilmiş olması da yetmemekte, bu elemanların gelişen teknolojileri uygulayabilmeleri için firma içi eğitimlerine de önem verilmesi gerekmektedir. Sektördeki firmaların çoğunlukla küçük ölçekli aile firmaları olmaları nedeniyle ürünlerin teknolojik seviyelerini arttırmak amacıyla yapacakları yatırımlar için finansmana erişmekte sıkıntı çekmektedirler. Bu sorunu çözmek amacıyla sektördeki küçük ölçekli firmalar, tüm KOBİ'lerin faydalanabileceği TUBİTAK-TEYDEB, TTGV ve KOSGEB Ar-Ge fon ve kredi desteklerinden yararlanmaktadır. Ayrıca Türk firmaları AB 7. Çerçeve Programı kapsamındaki Ar-Ge desteklerinden de yararlanabilmektedir. Ayrıca, Mart 2008'de yürürlüğe giren AR-GE teşvik yasası ile 50 kişiden fazla AR-GE personeli istihdam eden merkezlerle vergisel teşvikler getirilmiştir, ancak söz konusu desteğin, sektörün istihdam yapısını etkileme gücü, mikro ve küçük ölçekli firmalar baskın olduğundan çok düşük kalmaktadır. Son dönemde çeşitlenen bu araştırma kaynaklarından etkin bir şekilde yararlanabilmesi için sektördeki eğitim programlarının artırılması ve hızlandırılması planlanmaktadır. Ayrıca sektördeki Ar-Ge personelinin sayısının arttırmaya yönelik girişimlerin başlatılması öngörülmektedir. Öte yandan sektördeki firmaların pek çoğunda mühendislik hizmeti, danışmanlık ve mali denetim kurumunun işleyişi yetersizdir.	Türk makine imalat sektörü genel olarak küçük ölçekli aile firmalarından oluşmaktadır. 15 AB ülkesinde makine imalat sanayinde 20 ve daha çok kişi çalıştırarak 21.315 firma faaliyet gösterirken, 2002 yılı TÜİK genel sanayi işyeri sayımına (GSİS) göre makine sektöründe imalat yapan, bakım ve onarım faaliyetleri gerçekleştiren toplam 19.335 firma bulunmaktadır. Türkiye'deki firmaların yaklaşık yüzde 90'ı 1-9 kişi çalıştıran firmalardan oluşmaktadır. Bu yapı özellikle firmaların verimliliklerini, teknoloji geliştirme kapasitelerini olumsuz etkilemekte ve sektördeki firmalarda ciddi bir ölçek sorunu olduğuna işaret etmektedir. Rekabet baskının artması, önümüzdeki dönemde sektörde kısmi bir konsolidasyon ve birleşmelerin olması ihtimalini kuvvetlendirmekte ve bu alanda kamu tarafından alınacak tedbirlerin önemini artırmaktadır. REKABET Zorlaşan rekabet karşısında maliyetleri düşürebilmek için, makine sektöründe daha önce çoğu KOBİ yapısındaki yan sanayi kuruluşlarından sağlanan girdilerin, dünyanın neresinde daha ucuz ise o ülkelere yönelmesi yönündeki ithalat rakamlarına bakıldığında da görülmektedir. Bu gelişme KOBİ yapısındaki bazı firmaların imalatlarını durdurmalarına, hatta bazılarının daha önce imal ettikleri ara malların ithalatçısı durumuna gelmelerine neden olmaktadır. Bu durum, makine yan sanayinin gelişmesinin önünde önemli bir engeldir. Sektörde önemli bir rekabet sorunu gözlemlenmemektedir ve firma birleşmeleri kısıtlı kalmıştır. Sektörde 1996-2006 yılı arasında 2
--	--

	adet rekabet ihali 4 tane birleşme devralma dosyası, 1 tane muafiyet ve menfi tespit dosyası incelenmiş ve toplam 8 milyon TL'lik ceza kesilmiştir.
YASAL DÜZENLEMELER	AB Teknik Mevzuatının tamamına yakını Türk Mevzuatı haline getirilmiş olup, uygulamanın etkinleştirilmesi üzerinde çalışılmaktadır. Özellikle Türkiye'nin Gümrük Birliği çerçevesinde malların serbest dolaşımı için temel kriterleri içeren Yeni ve Eski Yaklaşım Direktiflerini uygulamakta olması ürün güvenliği konusunda yasal bir sıkıntının bulunmamasının önemli nedenlerinden biridir. Yine ürün standartları konusunda AB Teknik Mevzuatı kapsamında zorunlu standart uygulaması yapmak mümkün değildir. Bu nedenle makine sanayine yönelik olarak AB Mevzuatları ile çelişecek şekilde, ülkemizde de zorunlu standart uygulaması bulunmamaktadır. Bunun yanında düzenlenmemiş alanlarda, diğer AB ülkelerinde de olduğu gibi, bir takım zorunlu standart uygulamaları mevcuttur. 99/36/AT sayılı "Taşınabilir Basınçlı Ekipmanlar Yönetmeliği"nin bir takım teknik esasları Ulaştırma Bakanlığı sorumluluğundaki ADR'ye doğrudan atıfta bulunmaktadır. Dolayısıyla bu yönetmeliğin tam anlamı ile uygulamaya sokulması, henüz uygulamaya alınmamış bulunan ADR Antlaşmasının ülkemizde hayat bulmasıyla mümkün olacaktır. Bu nedenle sözü edilen 99/36/AT sayılı Yönetmelikteki "Ulusal Koşul" maddesi nedeniyle, uygulamada bir boşluk oluşturulması nedeniyle bu çerçevedeki bir takım standartların zorunlu uygulaması sürdürülmektedir. Öte yandan ülkemizde Türk Standartlarını oluşturma görevi yasa ile Türk Standartları Enstitüsüne verilmiştir. TSE'nin standardizasyon faaliyetleri çerçevesinde, AB Teknik Mevzuatı için büyük önem arz eden uyumlaştırılmış standartların tamamına yakını Türk Standardı haline getirilmiştir. Makine sanayi için önem arz eden uyumlaştırılmış AB Standartları ve diğer EN standartları ile önem arz eden diğer uluslararası standartlara Türk Standardı olarak ulaşmak mümkündür. Tüm bu mevzuatların uygulamada etkinliğinin sağlanması etkili piyasa gözetimi ve denetimine bağlıdır. Makine sanayi ile ilgili bu çerçevedeki temel yönetmeliklerden sorumlu olan Sanayi ve Ticaret Bakanlığı çalışmaları arttırarak sürdürmektedir. Ancak bu noktada Bakanlığın kapasitesini arttıracak şekilde alt yapısını desteklemek sektör için önem arz etmektedir.
ÇEVRE VE ENERJİ	Makine sanayi sektöründe çevre enerji verimliliğine ilişkin politikalar genel olarak AB mevzuatına çevre başlığı altında uyum süreci çerçevesinde şekillenmektedir ve birçok direktifin yasal uyum süreci tamamlanmış ve zorunluluk süreleri belirlenmiştir. İklim değişikliği ve emisyonlara ilişkin olarak 2000/14/EC sayılı Açık Alanda Kullanılan Teçizat Tarafından Oluşturulan Çevredeki Gürültü Emisyonuna ilişkin direktif 2006 yılında uygulanmaya başlanmıştır. Yine Karayolu Dışında Kullanılan Hareketli Makinelere Takılan İçten Yanmalı Motorlardan Çıkan Gaz Ve Parçacık Halindeki Kirlenici Emisyonlara Karşı Alınacak Tedbirlerle İlgili Tip Onayına ilişkin 97/68/EC sayılı Yönetmelik 2002/88/EC, 2004/26/EC sayılı Yönetmelikleri de kapsayacak şekilde Türkiye mevzuatı olarak uyumlaştırılmıştır. Çevresel anlamda atıklarla ilgili olarak Çevre ve Orman Bakanlığı sorumluluğundaki Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği ve Ambalaj ve Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği makine sanayini diğer etkileyebilecek yönetmeliklerdir. Ancak birçok sektörü yatay olarak ilgilendiren ve Avrupa Birliği'nde 1 Aralık 2008 itibari ile yürürlüğe girmiş olan REACH tüzüğü de sektörün de sektöre önemli oranda etkilemesi beklenmektedir. Makine sanayindeki enerji kullanım verimliliğine ilişkin Yeni Sıcak Su Kazanları ve Sanayi Dışı Yeni veya

	Mevcut Binalarda Sıcak Su Üretimi ve Ortam Isıtması için Kullanılan Isı Jeneratörlerinin Performansı ve Sanayi Dışı Yeni Binalarda Dahili Sıcak Su Dağıtımı ve Isı Yalıtımını düzenleyen yönetmelikler olan 92/42/AT ve 78/170/AT sayılı yönetmeliklere uyum sağlanmış ve üretilen ürünlerin uyumu zorunlu hale getirilmiştir. Sektörün önümüzdeki dönemde, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı sorumluluğuna verilen ve henüz yayımlanma çalışmaları yürütülen, enerji kullanan ürünler için eko-tasarım gereklerinin ayarlanması için bir çerçeve teşkil eden, 2005/32/EC sayılı "Enerji Kullanan Ürünlerin Çevreye Duyarlı Tasarımına İlişkin Yönetmelikten de önemli ölçüde etkilenmesi beklenmektedir.
DIŞ REKABET EDEBİLİRLİK VE TİCARET	Makine sektörü özellikle iç pazarda artan ithal malları sonucu ihracata yönelmiştir. Sektör ihracatı 2001 yılındaki 1.7 milyar dolardan 2007 yılında 8.7 milyar dolarlık değere ulaşmıştır. İhracatın ithalatı karşılama oranı 2005 yılı rakamları ile yaklaşık yüzde 40 düzeyine çıkarken, üretimin yüzde 27'sini ihraç etmiştir. Bu dönemde sektörünün en önemli ihracat partnerleri Almanya, Fransa, İtalya, ABD olurken onları Rusya, Romanya, İspanya Irak ve İran izlemektedir. TÜİK verilerine göre 2009 yılında, 84. fasıl itibarıyla, ülkemizde 17,1 Milyar ABD Doları değerinde makine ithalatı gerçekleşmiştir. Bununla birlikte makine ihracatımız, TÜİK geçici verilerine göre, 2010 yılı Ocak-Temmuz dönemi itibarıyla bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 15,5 oranında bir artış ile 5,2 milyar ABD Dolarına ulaşmıştır. 2010 yılı için söz konusu döneme ait makine ithalatımız bir önceki yıla göre yüzde 18,5 düzeyinde artarak 11,2 Milyar ABD Dolarına yükselmiştir. Sektör genel olarak ihracatını AB ülkelerine yönlendirmekle birlikte özellikle gelişmekte olan komşu ülkelerini hedeflemektedir. Ancak özellikle hızla gelişmekte olan diğer pazarların da hedeflenmesi ve bu pazarlara erişimin önünde engel olan gümrük duvarlarının azaltılması büyük önem taşımaktadır. Türk Makine Sanayinde faal olan firmaların, son yıllarda hızla gelişen ve büyüyen Uzak Doğu ülkeleri pazarlarına yeteri kadar yönelmediği görülmektedir. Sektör fiyat bakımından rekabet gücüne sahiptir ancak diğer faktörler, özellikle kredi imkânı devreye girdiğinde rekabet şansını kaybettiği gözlenmektedir. Sektör gelişmiş ülkelerdeki imalatçıların fiyatlarına göre işçilik ücretlerinin düşüklüğü ve 2001 sonrası dönemdeki verimlilik artışları nedeniyle yüzde 10-15 kadar daha düşük satış fiyatları uygulayabilmektedir. Ayrıca işçilik maliyetlerine ek olarak tasarımda çalışan mühendis ve teknik elemanların ücretleri de gelişmiş ülkelerdeki emsallerine göre daha düşük düzeydedir. Bunun sağladığı maliyet avantajı sipariş üzerine makine imalatında maliyeti düşürmekte, rekabet gücünü artırmaktadır. Ancak finansmana erişimi daha iyi olan ülkedeki imalatçılar, 1-2 yıl ödemesiz, 7 yıla kadar (bazen daha uzun süreli) kredi imkanları ile teklif verebildikleri için fiyatın uygunluğu ikinci planda kalmaktadır. Bu nedenle yurt dışında (Hermes, Kofas. v.b. gibi) örnekleri olan firmanın mali yapısına zarar vermeden çok taksitli satış yapabilmelerine imkan sağlayacak finansman sistemlerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Türk mevzuatı haline getirilmiş olan AB teknik mevzuatı uygulamaları sektörün rekabet gücünü iki yönlü olarak etkileyebilmektedir. Dış ticaretin önemli bir bölümünün AB üyesi ülkelerle yapıldığı düşünüldüğünde, teknik mevzuata tam uyum sağlamış firmaların AB pazarında rekabet gücü olumlu olarak etkilenecektir. Bununla birlikte, teknik mevzuata uyum beraberinde maliyet artışı da getirmektedir. Bu çerçeveden bakıldığında, teknik mevzuata uygun olmayan yerli veya ithal ürünlerin piyasada yer almaları, teknik

	mevzuata uygun ürün üreten firmalar bakımından rekabet gücü kaybı ve haksız rekabet olarak ortaya çıkmaktadır. Bu hususun önüne geçilmesi, uygulanmakta olan piyasa gözetimi ve denetimi faaliyetlerinin etkinliğinin artırılması ile sağlanabilecektir. Firmaların ürün teknolojisini yükseltip rekabet gücünü arttırmaları önünde bir dizi engel bulunmaktadır. Firmaların özellikle yenilikçilik kapasitesini artırmak için yapacağı Ar-Ge çalışmalarını büyük ölçekli firmalar yapabilirken küçük ölçekli firmalar bunu finanse edememektedirler. Nitelikli işgücünün istihdam edilmesinde küçük ölçekli firmalar sıkıntı çekmektedirler. Bu nedenlerle özellikle istihdam üzerindeki yüklerin azaltılması ve KOBİ'lerin finansmana erişiminin artırılması büyük önem taşımaktadır. Ayrıca küçük firmaların kümelenmeleri ile oluşturulacak ortak Ar-Ge merkezlerinin kurulması da bir alternatif olarak ortaya çıkmaktadır. Makine sektöründe daha önce yapılan satışların referansı, daha sonraki satışlara olumlu etki yapmaktadır. Marka imajının yaratılması büyük önem taşımaktadır, çünkü dünyada asırlık firmaların tanınmış isimleri yanında yeni isimlerin yer edinmesi oldukça zordur.
İSTİHDAM VE COĞRAFİ BOYUT	Sektör son dönemde genel imalat Sanayi içinde istihdam yaratma potansiyeli açısından rolünü pekiştirmektedir. 2002 yılı GSİS sonuçlarına göre NACE sınıflandırması dikkate alındığında sektörde toplam 145.949 kişi çalışmakta ve bu imalat Sanayi toplam istihdamının yüzde 6,6'sına denk gelmektedir. Sektörde özellikle 2002 yılından itibaren çalışan sayısında Türkiye'deki genel imalat sanayine ve AB-27'deki makine sanayine oranla çok daha hızlı bir artış yaşanmıştır. Bu istihdamın yüzde 30'u ve 24'ü sırasıyla 1-9 ve 10-49 kişi çalıştıran firmalarda istihdam edilirken, yüzde 29'u 250 kişiden fazla çalışanı olan firmalarda istihdam edilmektedir. Bu da sektörde mikro ve küçük ölçekli firmaların orta ölçekli hale geçip ölçek büyütme için gereken stratejilerin istihdamın daha da artması için gerekli olduğunu işaret etmektedir. Son yıllarda döviz kurlarının devamlı düşüş göstermesi ara malı ithalatını teşvik etmektedir. Bu gelişme, gerek makine imal eden kuruluşlarda, gerekse yan sanayi kuruluşlarında istihdamın istenilen oranda artmasını engellemektedir. Makine ve teçhizatı imalatı sektöründe TÜİK verilerine göre 2008 yılında istihdam 2007 yılına göre yüzde 4.87 artış göstermiştir. Makine imalat sanayi genel olarak Bursa, İstanbul, Kocaeli, Trakya dahil Marmara Bölgesi, İzmir, Eskişehir, Ankara, Konya, Gaziantep illeri ve Çukurova bölgesinde yoğunlaşmıştır. Takım tezgâhı imalatı daha çok Bursa, Kocaeli, İstanbul, İzmir ve Konya'da ön planda olan alt sektördür. Bu işletmelerin yüzde 45'i şehir içi ve yerleşim alanlarında konumlanmışken yüzde 28,3'ü OSB'lerde yer almaktadır.

EK 2.3: Beyaz Eşya Sanayi Alt Sektörü

GENEL BAKIŞ	Beyaz eşya sektörü oldukça rekabetçi bir yapıya sahiptir. Sektörün rekabet gücünü daha da arttırmak için çeşitli politikalara ihtiyaç vardır. Sektörün hedefine ulaşabilmesi için özellikle enerji ve istihdam maliyetlerinin azaltılması büyük önem taşımaktadır. Ayrıca yan sanayideki Ar-Ge faaliyetlerindeki artış da sektörün rekabet gücünü daha da arttıracaktır. AB çevre mevzuatına uyum sırasında ise sektör üzerindeki etkiler dikkate alınarak yeni direktiflerde AB'deki uygulamaları beklemede fayda görülmektedir.
BİLGİ VE TEKNOLOJİ	Sektör Ar-Ge faaliyetleri açısından Türkiye geneline göre daha başarılıdır. Daha önce yalnızca teknoloji geliştirme bölgelerinde uygulanan Ar-Ge teşviklerinin, Mart 2008'de yürürlüğe giren Ar-Ge Kanunu ile 50 kişiden fazla çalışanı olan firmalara getirilmesi ile büyük firma yoğun sektörün araştırma harcamalarının daha da artması beklenmektedir. Ancak yüzde 90'ı KOBİ niteliğinde olan yan sanayinin sistematik bir Ar-Ge faaliyeti bulunmamaktadır. Bu noktada yan sanayine de Ar-Ge destekleri verilebilmesi için üniversite işbirliği için gerekli destek ve alt yapının hazırlanması hedeflenmektedir. Sektörde genel olarak teknik ara elaman yetiştirilmesi için gerekli düzenlemeler yapılarak sanayinin ihtiyacı olan mesleki eğitim görmüş elemanlar ve ara elemanların eğitiminin sağlanması gerekmektedir. Ayrıca özellikle araştırma geliştirme kapsamında bu alanda çalışacak yabancı uzmanların çalışma ve oturma izinlerinin basitleştirilmesi de önemlidir. Teknik eleman sayısını ve niteliğini arttırmak, ara elaman ve işçi niteliklerini geliştirici programlara yönelik kapsamlı bir girişim başlatılması sektörün rekabet gücüne kritik bir katkı yapacaktır.
REKABET	Sektördeki ticari anlaşmalar ve bayi, servis teşkilatlar AB ile uyumlaştırılan rekabet hukukumuz ile uyumlu hale getirilmiştir ve ciddi rekabet sorunu ile karşılaşılmamıştır.

YASAL DÜZENLEMELER	Tüketici güvenliği için yasal altyapı oluşturulmuştur ancak denetimde sıkıntılar bulunmaktadır. Yeni tüketici kanunu, bağlı yönetmelikleri ve ürün güvenliği ile ilgili çıkarılan düzenlemelerle ülkemiz AB uyumunu büyük ölçüde gerçekleştirmiş, tüketici haklarının korunmasında çok önemli iyileştirmeler sağlanmıştır. Avrupa'ya yönelik ihracatı 90'lı yıllardan beri gün geçtikçe artan beyaz eşya sektörü, bu yoğun ihracat sebebiyle uzunca bir süredir zaten AB mevzuatına tam uyum göstermektedir. "Ürün güvenliği", ürünün AB'de geçerli tüm teknik düzenlemelere uygun olduğunu belirten "CE işaretlemesi" sektörümüzü yakından ilgilendiren pek çok AB yasal düzenlemesi, katılım sürecinde, T.C. mevzuatında da uyumlaştırılmıştır. AB ülkelerinden ikinci el beyaz eşya ithalatını serbestleştirecek yönetmelik konusunda görüşmeler ise Gümrük Birliği Fası altında devam edecektir. Genel olarak ihracat ağırlıklı çalışan sektör AB direktiflerine uyum alanında oldukça ileri düzeydedir. Ancak iç piyasa için ise bu uyum süreci devam etmektedir. Enerji verimliliği konusunda AB'ye uyum süreci devam etmektedir. Bazı elektrikli ev eşyalarının enerji ve performans değerlerinin satışa sunulan ürün üzerinde gösterilmesini sağlayan "enerji etiketlemesi" gibi, sektörümüzü yakından ilgilendiren pek çok AB yasal düzenlemesi, katılım sürecinde, T.C. mevzuatında da uyumlaştırılmıştır. Ayrıca Enerji Kullanım Ürünleri (EUP – Energy Using Products) direktifinin uyumlaştırılması için çalışmalar başlatılmıştır. Elektrikli ve elektronik eşya üreticilerinin piyasaya sundukları ürünlerden kaynaklanan atıkların toplanması ve geri dönüştürülmesi yükümlülüğü getiren WEEE Direktifinin ve yine bununla ilişkin olarak bazı maddelerin kullanılması kısıtlayan RoHS direktifinin uyumlaştırılması ve yürürlüğe girmesi ile sektör üzerinde önemli maliyetler yaratması beklenmektedir. Bu konuları inceleyen uyumlaştırma ve yönetmeliği hazırlama çalışmaları devam etmektedir. ISPM 15 (Bitki sağlığının korunması, ahşap ambalajların içindeki mikro organizmaların çeşitli yöntemlerle yok edilmesi ve gerekli belgelendirmenin yapılması) konusunda ihracatçı şirketlerimiz 2004 yılında başlayan çalışmalarla, AB ve Türkiye'deki gereklilikleri belirlemiş ISPM15 standardı uygulamasına geçiş yapmışlardır. Ülkemizde de AB ile uyumlu bir şekilde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı gerekli yasal düzenlemeleri çıkarmış durumdadır. Çevre mevzuatının uyumlaştırılması sırasında sektörel etkiler göz önüne alınarak bir strateji geliştirilecektir. Sektör uluslararası firmalarla yoğun rekabet içerisinde, tüm mevzuata uygun, hatta mevcut gerekliliklerin de üzerinde çevreci ürünler piyasaya sunmaktadır. Avrupa'nın en az enerji tüketen buzdolabı ve bulaşık makinesi Türkiye'de üretilmekte olup, bunun yanında pek çok çevre ödülleri alınmıştır.
ÇEVRE VE ENERJİ	

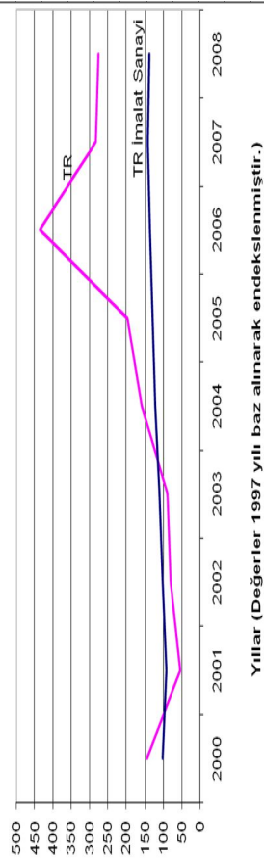
DIŞ REKABET EDEBİLİRLİK VE TİCARET	Beyaz eşya sektörü büyük beyaz eşyalarda, yaklaşık 25 Milyon adetlik kurulu üretim kapasitesiyle AB'nin ikinci üretim üssü konumundadır. 2009 yılında beyaz eşyada 15.780.000 adet üretimin %70'i ihraç edilmiştir. Sektör AB pazarında yüzde 20 pazar payına sahiptir ve 2005 Eylülü sonu itibarıyla üretimin yüzde 64'den fazlasını 90 ülkeye ihraç eder duruma gelmiştir. Bu ihracatın yüzde 80'i Avrupa Birliği ülkelerine yapılmaktadır. Sektörün 2013'e kadar ihracatını yıllık ortalama yüzde 12 arttırması beklenmektedir.³⁷ Sektörün ihracat performansı önünde bir dizi sorun bulunmaktadır. Öncelikle rekabet gücünün değerlendirilmesine kura rağmen devam edebilmesi için girdi maliyetlerinin düşürülmesi, istihdam maliyetlerinin azaltılması gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Bununla ilişkili olarak istihdam üzerindeki yükleri azaltan yeni yasa ile birlikte sektörün istihdam maliyetlerine ilişkin sorunlarında azalma beklenmektedir. Ayrıca ihracat ve ithalat süreçlerimizdeki gerekli belge ve onay sayısının çokluğu sektörümüzü olumsuz etkilemekte, maddiyat ve zaman kayıplarına yol açmaktadır. Özellikle yeniden tanımlanan A tipi Gümrükçe Onaylanmış Kişi Statüsü'nün daha da geliştirilmesi ve imalatın yakınında ve fabrika içerisinde gümrük işlemlerinin yapılmasına olanak sağlanması firmaların tedarik hızını arttıracak ve hedef pazar olan AB'ye daha fazla ihracat yapılabilmesini sağlayacaktır. Bununla birlikte, Polonya gibi AB'ye yeni üye ülkeler tarafından sağlanan bedelsiz ve çok düşük arazi maliyetleri, pazara yakınlık, demiryolu taşımacılığı ile düşük navlun ücretleri ve düşük işçilik maliyetleri, bu sektörde ülkemize gelen yatırımların söz konusu ülkelere yönelmesine yol açabilecektir. TÜİK sanayi üretim endeksine göre, 2005 yılı baz alındığında beyaz eşya ve küçük ev aletlerinin imalatı sektörlerini kapsayan elektrikli ev aleti imalatı sektörünün üretimi 2007 yılına kadar yüzde 24,2 artmıştır. 2008 yılında etkisi ağır bir şekilde hissettiren krizin etkisiyle sektörün üretimi azalma eğilimi içerisinde girmiş olup, 2009 yılında yüzde 15 düzeyine gerilemiştir. Aylık sanayi üretim endeksine (TÜİK) bakıldığında 2009 yılı ilk iki ayında düşme eğiliminin artarak sürdüğü, sektöre yönelik olarak alınan kriz önlemlerinin düşme eğiliminin azalmasına etkili olduğu ve Mart ayında ise bir toparlanma gerçekleştiği görülmektedir.
İSTİHDAM VE COĞRAFİ BOYUT	Sektördeki üretim tesislerinin Ankara'nın batısında ve ağırlıklı olarak Marmara bölgesinde yoğunlaşmaktadır. Bu durum lojistik ve yan sanayi gelişimine bağlı olarak gelişmiştir.

³⁷ DPT . 2006. "Makine ve Metal Eşya Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Raporu," Ankara

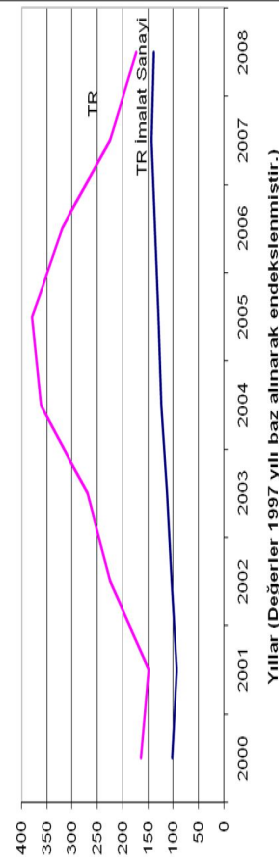
EK 2.4: Elektrik ve Elektronik Sanayi

Şekil Ek 2.4.11: Büro Makineleri ve Bilgisayar İmalatı Üretim Endeksi

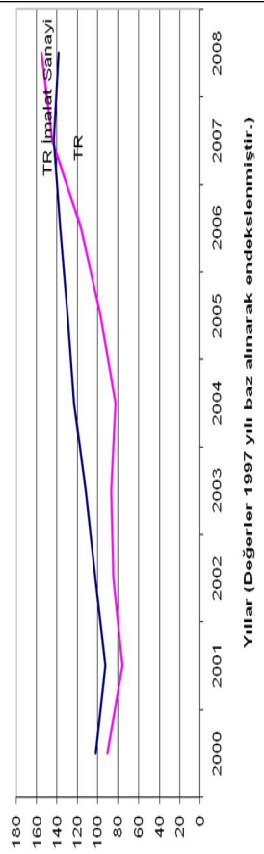
Kaynak: TÜİK

Şekil Ek 2.4.13: Radyo, Televizyon, Haberleşme Teçhizatı Üretim Endeksi

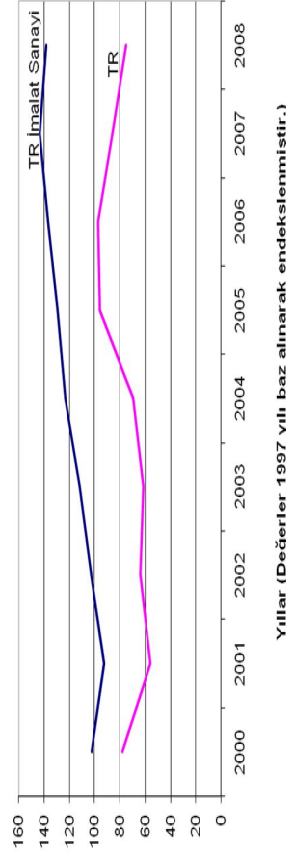
Kaynak: TÜİK

Şekil Ek 2.4.12: B.Y.S. Elektrikli Makine ve Cihazlar Üretim Endeksi

Kaynak: TÜİK

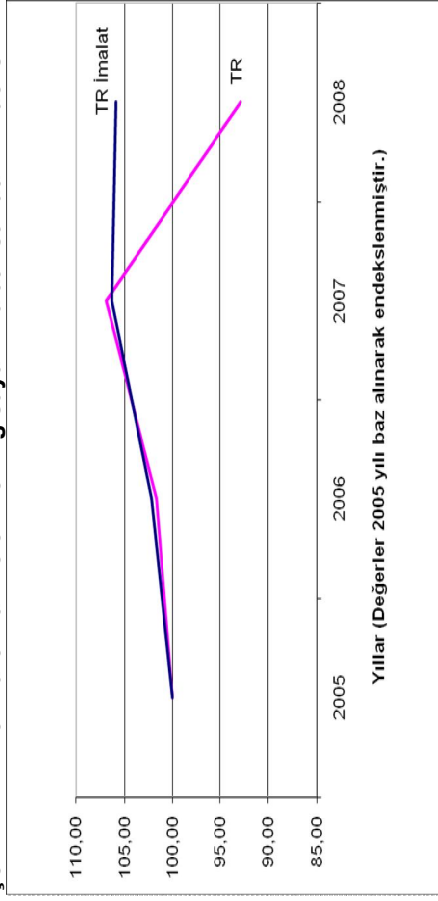
Şekil Ek 2.4.14: Tıbbi, Hassas ve Optik Aletler ve Saat İmalatı Üretim Endeksi

Kaynak: TÜİK

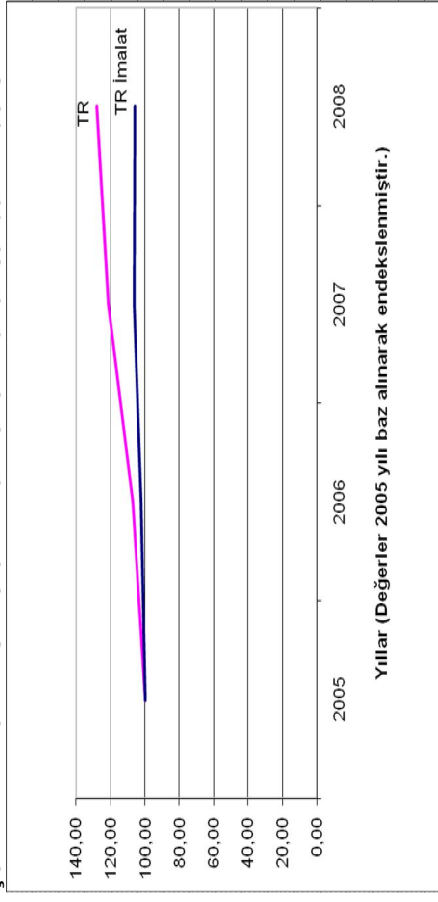

Şekil Ek 2.4.15: Büro Makineleri ve Bilgisayar İmalatı İstihdam Endeksi

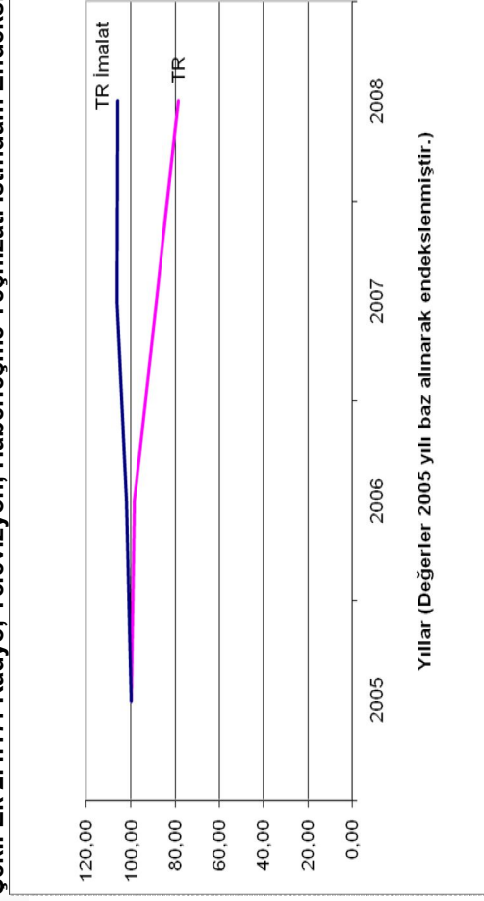
Kaynak: TÜİK

Şekil Ek 2.4.16: B.Y.S. Elektrikli Makine ve Cihazlar İstihdam Endeksi

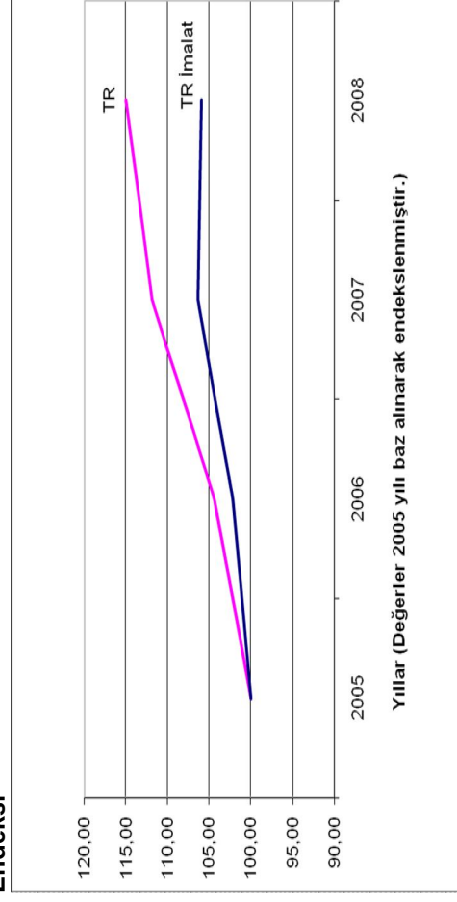
Kaynak: TÜİK

Şekil Ek 2.4.17: Radyo, Televizyon, Haberleşme Teçhizatı İstihdam Endeksi

Kaynak: TÜİK

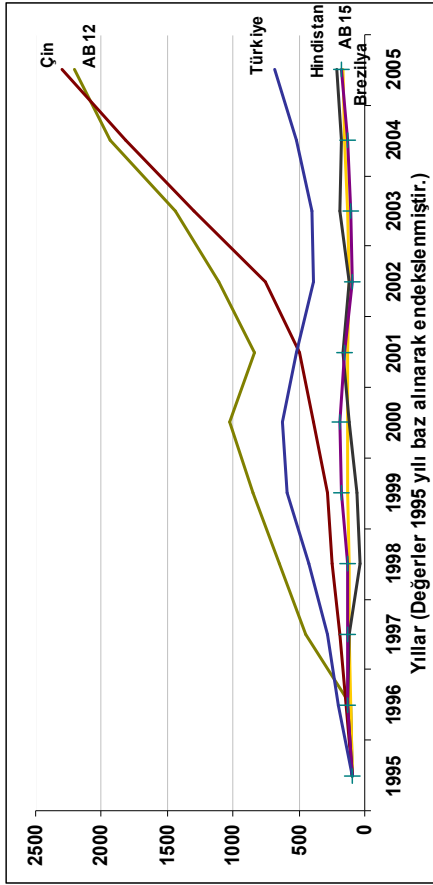
Şekil Ek 2.4.18: Tıbbi, Hassas ve Optik Aletler ve Saat İmalatı İstihdam Endeksi

Kaynak: TÜİK

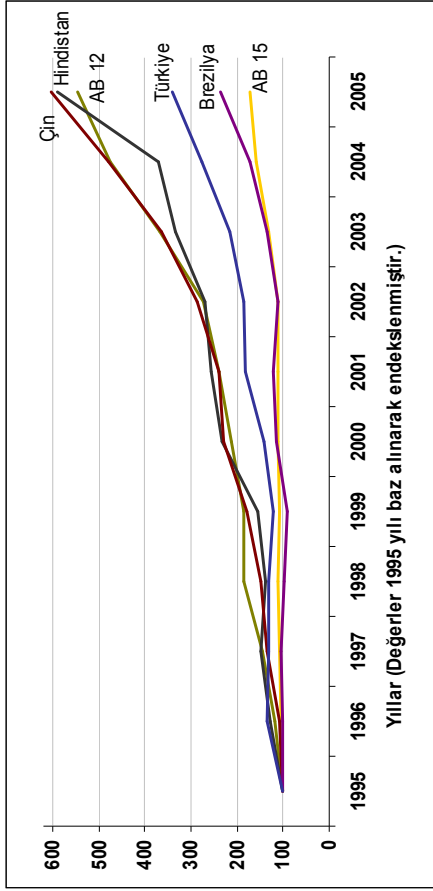

Şekil Ek 2.4.19: Büro Makineleri ve Bilgisayar İmalatı İhracat Endeksi

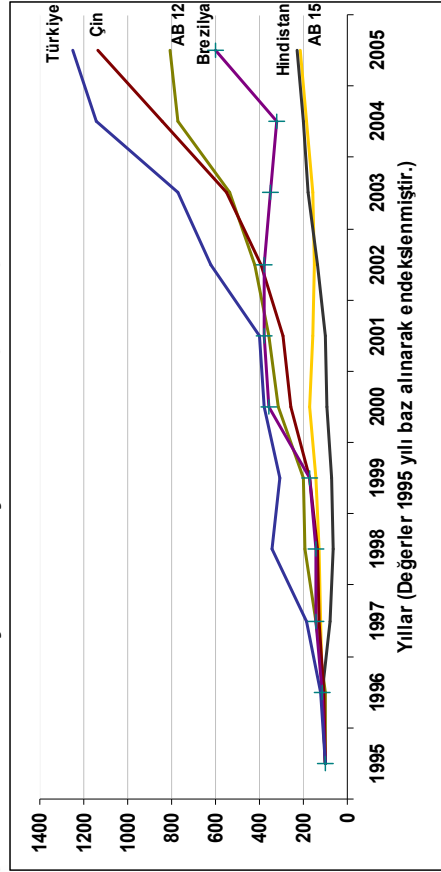
Kaynak: COMTRADE, TEPAV Hesaplamaları

Şekil Ek 2.4.20: B.Y.S. Elektrikli Makine ve Cihazlar İhracat Endeksi

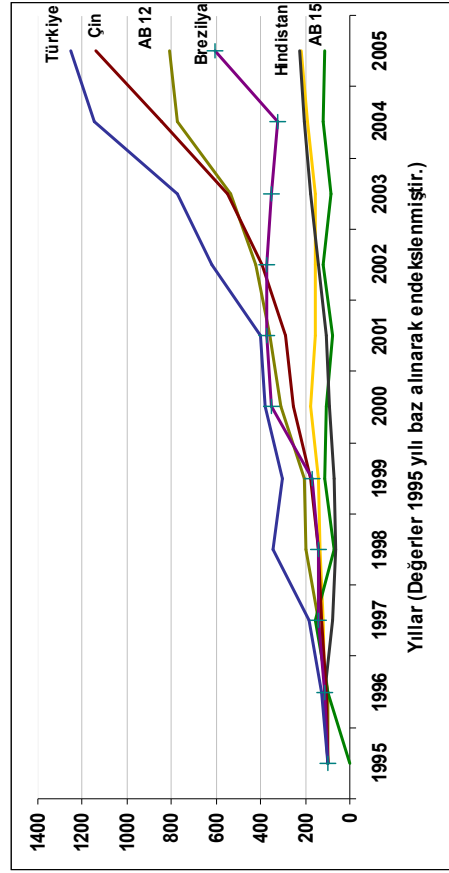
Kaynak: COMTRADE, TEPAV Hesaplamaları

Şekil Ek 2.4.21: Radyo, Televizyon, Haberleşme Teçhizatı İhracat Endeksi

Kaynak: COMTRADE, TEPAV Hesaplamaları

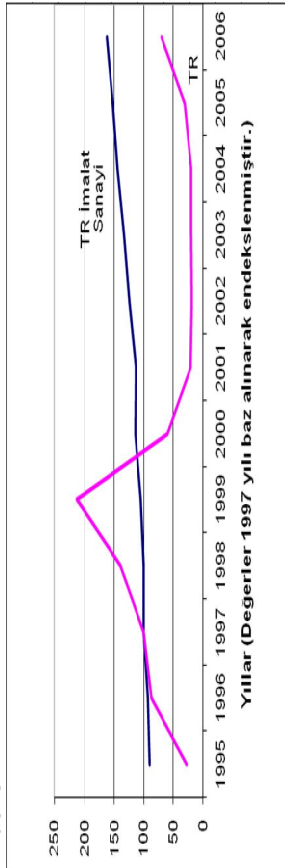
Şekil Ek 2.4.22: Tıbbi, Hassas ve Optik Aletler ve Saat İmalatı İhracat Endeksi

Kaynak: COMTRADE, TEPAV Hesaplamaları

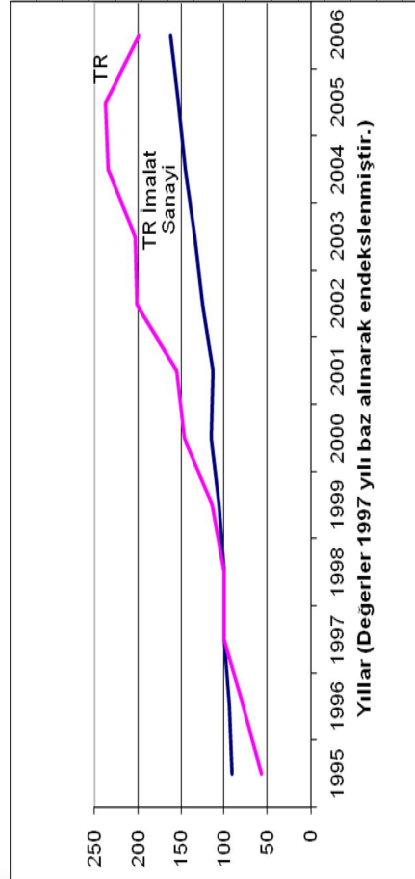

Şekil Ek 2.4.23: Büro Makineleri ve Bilgisayar İmalatı Kısmi Verimlilik Endeksi

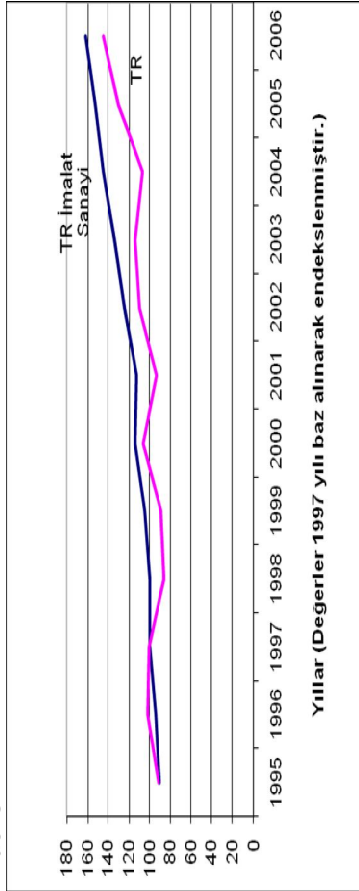
Kaynak: TÜİK

Şekil Ek 2.4.25: Radyo, Televizyon, Haberleşme Teçhizatı Kısmi Verimlilik Endeksi

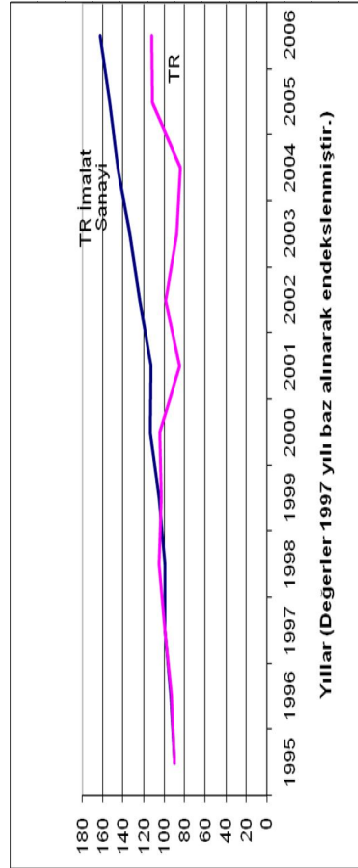
Kaynak: TÜİK

Şekil Ek 2.4.24: B.Y.S.Elektrikli Makine ve Cihazlar Kısmi Verimlilik Endeksi

Kaynak: TÜİK

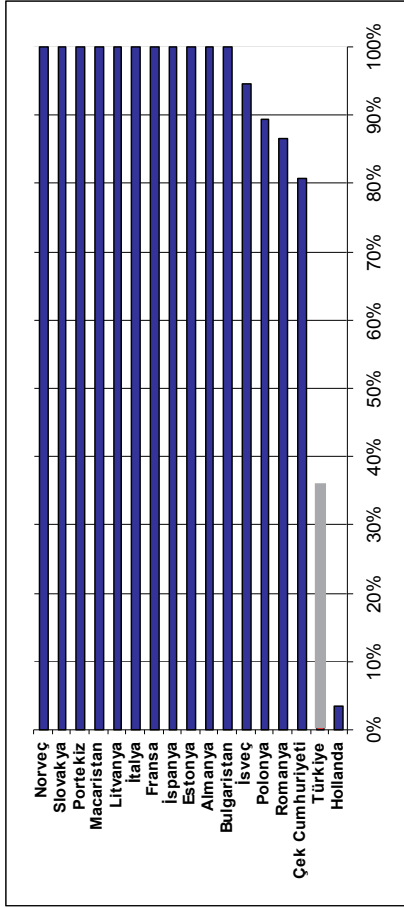
Şekil Ek 2.4.26: Tıbbi, Hassas ve Optik Aletler ve Saat İmalatı Kısmi Verimlilik Endeksi

Kaynak: TÜİK

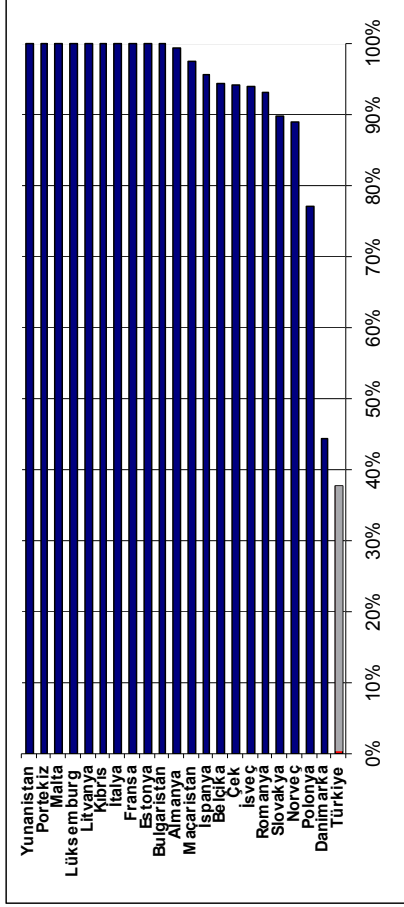

Şekil Ek 2.4.27: Büro Makineleri ve Bilgisayar Sanayi İnovasyon Yapan Firmalar, Yüzde (2002-2004)

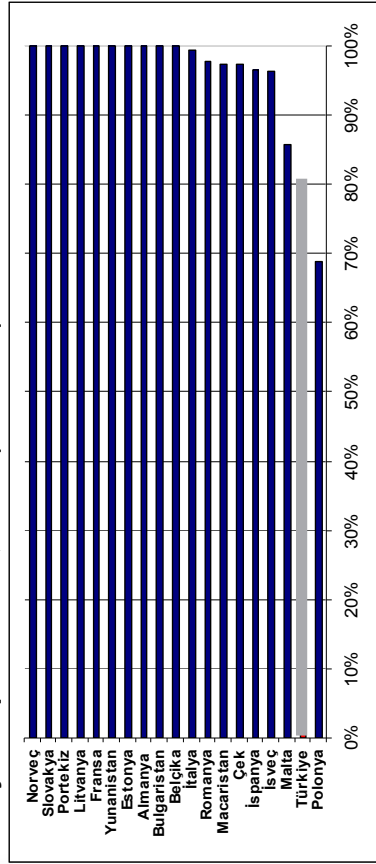
Kaynak: COMTRADE, TÜİK

Şekil Ek 2.4.28: B.Y.S. Elektrikli Makine ve Cihazlar Sanayinde İnovasyon Yapan Firmalar, Yüzde (2002-2004)

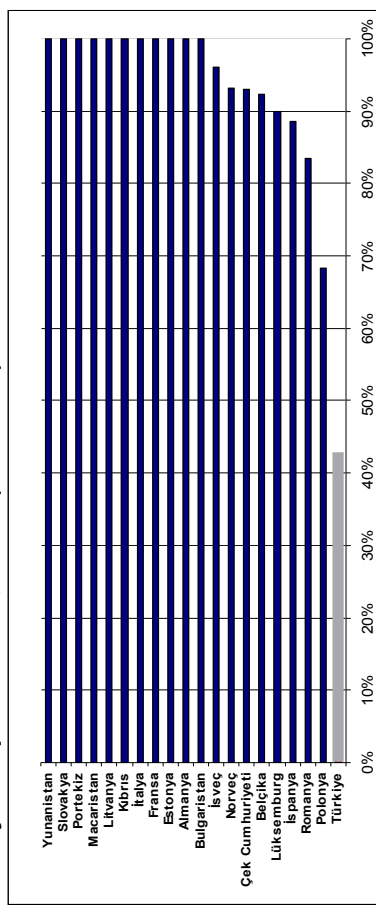
Kaynak: COMTRADE, TÜİK

Şekil Ek 2.4.29: Radyo, Televizyon, Haberleşme Teçhizatı Sanayinde İnovasyon Yapan Firmalar, Yüzde (2002-2004)

Kaynak: COMTRADE, TÜİK

Şekil Ek 2.4.30: Tıbbi, Hassas ve Optik Aletler ve Saat İmalatı Sanayinde İnovasyon Yapan Firmalar, Yüzde (2002-2004)

Kaynak: COMTRADE, TÜİK

Tablo Ek 2.4.3: Büro Makineleri ve Bilgisayar Sanayi Genel Görünümü <table border="1"> <tr> <td>Sektörün aktiflerinin imalat sanayi genelinde payı (yüzde) (2008) *</td> <td>0.10</td> </tr> <tr> <td>Üretimin imalat sanayi içindeki payı (yüzde) (2006)</td> <td>0.28</td> </tr> <tr> <td>Çalışanların imalat sanayi istihdamı içindeki payı (yüzde) (2008) *</td> <td>0.09</td> </tr> <tr> <td>Toplam imalat sanayi ithalatı içindeki pay (yüzde) (2009)</td> <td>2.37</td> </tr> <tr> <td>Toplam imalat sanayi ihracatı içindeki pay (yüzde) (2009)</td> <td>0.11</td> </tr> <tr> <td>Sektörün ar-ge harcamasının imalat sanayi geneline oranı (yüzde)(2008)*</td> <td>0,07</td> </tr> </table> Kaynak: TÜİK, TÜSIAD 2008 Türkiye Sanayine Sektörel Bakış, * Girişimci Bilgi Sistemi	Sektörün aktiflerinin imalat sanayi genelinde payı (yüzde) (2008) *	0.10	Üretimin imalat sanayi içindeki payı (yüzde) (2006)	0.28	Çalışanların imalat sanayi istihdamı içindeki payı (yüzde) (2008) *	0.09	Toplam imalat sanayi ithalatı içindeki pay (yüzde) (2009)	2.37	Toplam imalat sanayi ihracatı içindeki pay (yüzde) (2009)	0.11	Sektörün ar-ge harcamasının imalat sanayi geneline oranı (yüzde)(2008)*	0,07	Tablo Ek 2.4.4: B.Y.S. Elektrikli Makine ve Cihazlar Sanayi Genel Görünümü <table border="1"> <tr> <td>Sektörün aktiflerinin imalat sanayi genelinde payı (yüzde) (2008) *</td> <td>3.61</td> </tr> <tr> <td>Üretimin imalat sanayi içindeki payı (yüzde) (2006)</td> <td>3.61</td> </tr> <tr> <td>Çalışanların imalat sanayi istihdamı içindeki payı (yüzde)(2008) *</td> <td>3.74</td> </tr> <tr> <td>Toplam imalat sanayi ithalatı içindeki pay (yüzde) (2009)</td> <td>5.96</td> </tr> <tr> <td>Toplam imalat sanayi ihracatı içindeki pay (yüzde) (2009)</td> <td>4.29</td> </tr> <tr> <td>Sektörün ar-ge harcamasının imalat sanayi geneline oranı (yüzde)(2008)*</td> <td>13.13</td> </tr> </table> Kaynak: TÜİK, TÜSIAD 2008 Türkiye Sanayine Sektörel Bakış, * Girişimci Bilgi Sistemi	Sektörün aktiflerinin imalat sanayi genelinde payı (yüzde) (2008) *	3.61	Üretimin imalat sanayi içindeki payı (yüzde) (2006)	3.61	Çalışanların imalat sanayi istihdamı içindeki payı (yüzde)(2008) *	3.74	Toplam imalat sanayi ithalatı içindeki pay (yüzde) (2009)	5.96	Toplam imalat sanayi ihracatı içindeki pay (yüzde) (2009)	4.29	Sektörün ar-ge harcamasının imalat sanayi geneline oranı (yüzde)(2008)*	13.13
Sektörün aktiflerinin imalat sanayi genelinde payı (yüzde) (2008) *	0.10																								
Üretimin imalat sanayi içindeki payı (yüzde) (2006)	0.28																								
Çalışanların imalat sanayi istihdamı içindeki payı (yüzde) (2008) *	0.09																								
Toplam imalat sanayi ithalatı içindeki pay (yüzde) (2009)	2.37																								
Toplam imalat sanayi ihracatı içindeki pay (yüzde) (2009)	0.11																								
Sektörün ar-ge harcamasının imalat sanayi geneline oranı (yüzde)(2008)*	0,07																								
Sektörün aktiflerinin imalat sanayi genelinde payı (yüzde) (2008) *	3.61																								
Üretimin imalat sanayi içindeki payı (yüzde) (2006)	3.61																								
Çalışanların imalat sanayi istihdamı içindeki payı (yüzde)(2008) *	3.74																								
Toplam imalat sanayi ithalatı içindeki pay (yüzde) (2009)	5.96																								
Toplam imalat sanayi ihracatı içindeki pay (yüzde) (2009)	4.29																								
Sektörün ar-ge harcamasının imalat sanayi geneline oranı (yüzde)(2008)*	13.13																								
Tablo Ek 2.4.5: Radyo, Televizyon, Haberleşme Teçhizatı Sanayi Genel Görünümü <table border="1"> <tr> <td>Sektörün aktiflerinin imalat sanayi genelinde payı (yüzde) (2008) *</td> <td>0.50</td> </tr> <tr> <td>Üretimin imalat sanayi içindeki payı (yüzde) (2006)</td> <td>5.97</td> </tr> <tr> <td>Çalışanların imalat sanayi istihdamı içindeki payı (yüzde)(2008) *</td> <td>0.42</td> </tr> <tr> <td>Toplam imalat sanayi ithalatı içindeki pay (yüzde) (2009)</td> <td>4.19</td> </tr> <tr> <td>Toplam imalat sanayi ihracatı içindeki pay (yüzde) (2009)</td> <td>2.01</td> </tr> <tr> <td>Sektörün ar-ge harcamasının imalat sanayi geneline oranı (yüzde)(2008)*</td> <td>2.36</td> </tr> </table> Kaynak: TÜİK, TÜSIAD 2008 Türkiye Sanayine Sektörel Bakış, * Girişimci Bilgi Sistemi	Sektörün aktiflerinin imalat sanayi genelinde payı (yüzde) (2008) *	0.50	Üretimin imalat sanayi içindeki payı (yüzde) (2006)	5.97	Çalışanların imalat sanayi istihdamı içindeki payı (yüzde)(2008) *	0.42	Toplam imalat sanayi ithalatı içindeki pay (yüzde) (2009)	4.19	Toplam imalat sanayi ihracatı içindeki pay (yüzde) (2009)	2.01	Sektörün ar-ge harcamasının imalat sanayi geneline oranı (yüzde)(2008)*	2.36	Tablo Ek 2.4.6: Tıbbi, Hassas ve Optik Aletler ve Saat İmalatı Sanayi Genel Görünümü <table border="1"> <tr> <td>Sektörün aktiflerinin imalat sanayi genelinde payı (yüzde) (2008) *</td> <td>0.81</td> </tr> <tr> <td>Üretimin imalat sanayi içindeki payı (yüzde) (2006)</td> <td>0.51</td> </tr> <tr> <td>Çalışanların imalat sanayi istihdamı içindeki payı (yüzde)(2008) *</td> <td>0.90</td> </tr> <tr> <td>Toplam imalat sanayi ithalatı içindeki pay (yüzde) (2009)</td> <td>2.82</td> </tr> <tr> <td>Toplam imalat sanayi ihracatı içindeki pay (yüzde) (2009)</td> <td>0.39</td> </tr> <tr> <td>Sektörün ar-ge harcamasının imalat sanayi geneline oranı (yüzde)(2008)*</td> <td>0.63</td> </tr> </table> Kaynak: TÜİK, TÜSIAD 2008 Türkiye Sanayine Sektörel Bakış, * Girişimci Bilgi Sistemi	Sektörün aktiflerinin imalat sanayi genelinde payı (yüzde) (2008) *	0.81	Üretimin imalat sanayi içindeki payı (yüzde) (2006)	0.51	Çalışanların imalat sanayi istihdamı içindeki payı (yüzde)(2008) *	0.90	Toplam imalat sanayi ithalatı içindeki pay (yüzde) (2009)	2.82	Toplam imalat sanayi ihracatı içindeki pay (yüzde) (2009)	0.39	Sektörün ar-ge harcamasının imalat sanayi geneline oranı (yüzde)(2008)*	0.63
Sektörün aktiflerinin imalat sanayi genelinde payı (yüzde) (2008) *	0.50																								
Üretimin imalat sanayi içindeki payı (yüzde) (2006)	5.97																								
Çalışanların imalat sanayi istihdamı içindeki payı (yüzde)(2008) *	0.42																								
Toplam imalat sanayi ithalatı içindeki pay (yüzde) (2009)	4.19																								
Toplam imalat sanayi ihracatı içindeki pay (yüzde) (2009)	2.01																								
Sektörün ar-ge harcamasının imalat sanayi geneline oranı (yüzde)(2008)*	2.36																								
Sektörün aktiflerinin imalat sanayi genelinde payı (yüzde) (2008) *	0.81																								
Üretimin imalat sanayi içindeki payı (yüzde) (2006)	0.51																								
Çalışanların imalat sanayi istihdamı içindeki payı (yüzde)(2008) *	0.90																								
Toplam imalat sanayi ithalatı içindeki pay (yüzde) (2009)	2.82																								
Toplam imalat sanayi ihracatı içindeki pay (yüzde) (2009)	0.39																								
Sektörün ar-ge harcamasının imalat sanayi geneline oranı (yüzde)(2008)*	0.63																								
GENEL BAKIŞ	Elektronik sanayi, bilgi teknolojilerine kaynak teşkil eden, yüksek katma değerli bir ekonomik aktivite olması açısından oldukça önemli bir sektördür. Türk elektronik sektörü genel olarak bilgi paylaşımı, tasarım, markalaşma, finansmana erişim, Ar-Ge, insan kaynaklarının yetiştirilmesi, yönlendirilmesi, yasal altyapının yetersizliği ve kurumsallaşma açısından ciddi darboğazlarla karşı karşıyadır. Bunlara karşın, AB pazarlarına yakınlık, dinamik bir iç pazarı, genç nüfus, gelişmiş kalite kavramı, işçilik maliyetinin rekabet edilen ülkelere nispeten daha az olması ve sektörün yeni teknolojilere adapte olabilmesi açısından esnek olması gibi avantajlara da sahiptir.																								

	DPT koordinasyonunda hazırlanan Dokuzuncu Kalkınma Planı Elektronik Sektörü Özel İhtisas Komisyonu'nda, sektörün vizyonu "Dünya pazarlarında aranılan ürünlerin uluslararası standartlara uygun nitelikte ancak rekabet edebilir fiyatlarla ülkemizde üretilmesi ve tüm dünya pazarlarına satılması" olarak vurgulanmıştır. Sektör, yapısı ve rekabet koşulları itibarıyla Ar-Ge ve İnovasyona en çok önem verilen sektörlerin başında gelmektedir. Elektronik sanayinde ürün ve üretim süreçleri teknolojileri büyük bir hızla geliştirilmekte, ürün ömürleri de azalmaktadır. 2006'da Türk elektronik sanayi yaklaşık 170 Milyon ABD Doları tutarında Ar-Ge harcaması gerçekleştirmiştir. Bu sektörde Ar-Ge'ye ciro üzerinden ayrılan yüzde 1,8 oranındaki pay Türkiye'deki genel ortalama olan yüzde 0,7'nin epey üzerindedir. Ancak tüketici elektroniğinde dünyadaki büyük üreticilerin Ar-Ge harcamalarına bakıldığında, mevcut harcamaların düzeyinin Türkiye'de yeterli olmadığı anlaşılmaktadır: Dünya pazarlarında söz sahibi en büyük beş firmanın Ar-Ge harcaması/Net Satış oranının ortalaması yüzde 5,6 iken, sektörde ihracat yapan firmamızın yüzde 1-2 düzeyinde kaldığı görülmektedir. Buna ek olarak, yenilikçilik yapan firma oranlarına bakıldığında, Türkiye neredeyse bütün alt sektörlerde AB ülkelerinin gerisinde kalmaktadır. Bu durum, elektronik sektörüyle ilgili iddialı hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için bilgi ve teknolojiye daha fazla yatırım yapılması ve bu amaca yönelik politikalara ağırlık verilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Ar-Ge faaliyetlerine yeterli kaynağı tahsis edilen sektörün öne çıkmış uluslararası firmaları aralarında patent havuzları oluşturarak, sektördeki hâkimiyetlerini arttırmaktadır. Ürünlerin ömrünün kısalması; patent sahiplerinin yeni ürünlerin üretimini, satışını, kısıacası piyasadaki eğilimleri kontrol etme imkânını arttırmıştır. Özellikle TV sektöründe rakip firmaların patent portföyüne erişme sıkıntısı yaşayan Türk firmaları, rekabet edebilmek için, patentli teknolojileri kullanmak ve lisans ücretleri ödemek zorunda kalmaktadır. Bu alandaki sorunların aşılması için sektörün uzun vadeli ve yeterli düzeyde Ar-Ge yapması gerekmektedir. Ayrıca firmaların patent çalışmalarında desteğe ihtiyaçları vardır. Bununla birlikte yatırımlarda dikey koordinasyonunun sağlanmasına ihtiyaç vardır. Örneğin, sadece sayısal televizyonun değil kaydedilmiş sayısal görüntü oynatıcılarının (DVD) da imal edilmesi ve bu ürünler ile de dış pazarda rekabete girilmesi gereklidir. Nihai ürün tasarımı ve montajdan ziyade ileri teknoloji entegre üretim hatlarının ülkemizde kurulması sektör tarafından faydalı görülmektedir. Sektör önemli sayıda yetişmiş beyaz yaka ve mavi yaka eleman istihdam etmektedir. Ancak uygun mükredat ile yetişmiş teknik eleman sıkıntısı mevcuttur. Diğer gelişmiş ülkelere oranla Türkiye'de özellikle Ar-Ge personeli alanında bir kısıt olduğu görülmektedir. Yüksek ürün kalitesini gerçekleştirmek için üretim süreçlerinin her safhasında kalifiye elemana ihtiyaç duyulmaktadır. İstidam edilen elemanların işe özgü niteliklerinin geliştirilmesi yüksek kalite yanında verimliliğin artırılması için de zorunludur. Çalışanların eğitim ve altyapı açığı şirket içi eğitimlerle kapatılmaya çalışılmaktadır. Ayrıca, elektronik sektöründeki Ar-Ge, yenilikçilik ve üretim teknolojilerinin önemi doğrultusunda, mevcut uygulamaların
--	--

BİLGİ VE TEKNOLOJİ

	(SAN-TEZ, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri) yanında, İleri Teknoloji Endüstri Parkı (İTEP) Projesi gibi somut projeler ile üniversite sanayi işbirliğinin sağlanmasına ihtiyaç vardır.
REKABET	Elektronik sektörde Türkiye'de 20'ye yakın büyük firma rekabet etmektedir. Sektördeki diğer firmalar büyük çoğunlukla KOBİ niteliğindedir.
YASAL DÜZENLEMELER	Türkiye ile AB arasında Gümrük Birliği'nin 1996 başında uygulamaya girme kararı çerçevesinde, taraflar arasında ürünlerin serbest dolaşımının sağlanabilmesi için gümrük vergilerinin, miktar kısıtlamalarının ve eş etkili tedbirlerin kaldırılmasının yanı sıra, Türkiye'nin AB'nin ticarete teknik engellerin ortadan kaldırılmasına yönelik mevzuatına uyum sağlaması da öngörülmüştür. 4703 sayılı Kanun ile belirlenen ürünlerin piyasaya arz koşulları "ilgili teknik düzenlemeye uygunluk" ve "güvenli olmak" şeklinde özetlenebilir. Avrupa Birliği, malların serbest dolaşımını kısıtlayan tüm teknik engelleri kaldırmak amacıyla standardizasyon konusunda 1980'li yıllarda değişik bir yaklaşım geliştirmek gereksinimi duymuş; teknik uyumlaştırma ve standardizasyon konusunda "Yeni Yaklaşım"ı ve bunun bir tamamlayıcısı olarak kontrol ve belgelendirme konusunda "Global Yaklaşım"ı geliştirmiştir. Direktiflerin belirlediği temel güvenlik gereklerine uyan ürünlerin üretimi ve piyasaya sunumu için gerekli olan teknik özelliklerin düzenlenmesi görevi CEN ve CENELEC'e verilmiştir. Bu teknik özellikler zorunlu olmayıp ihtiyari standart konumundadırlar. Avrupa Birliği'nde ulusal ya da uyumlaştırılmış standartlar ihtiyaridir. Zorunlu olan sadece direktiflerdir. Ulusal yetkililer, uyumlaştırılmış Avrupa standartlarına uygun olarak üretilen ürünlerin, direktifler tarafından belirlenen temel gereklere uygunluğu varsayımını kabul etmek zorundadırlar. Türkiye'de sektörle ilgili yasal düzenlemeler AB mevzuatına CE işaretleme ile de içerecek şekilde tamamen uygundur.
ÇEVRE VE ENERJİ	Enerji verimliliği üzerinde çok ciddi uygulamalara sahip olan AB'de, belirli bir enerji verimliliği değerinin altında performansla sahip olan ürünlerin piyasaya sunulması yasaklanmıştır. Bazı zararlı maddelerin kullanımını sınırlandıran AB'nin 2002/95/EC sayılı RoHS Direktifi ile elektrikli ve elektronik ürünlerde kurşun, cıva, kadmiyum gibi bazı maddeler yasaklanmakta veya kısıtlanmaktadır. Söz konusu maddelerin sınır değerlerin üzerinde bulunması durumunda o ürün AB sınırları içerisinde girememektedir. İçinde zararlı maddeler ihtiva eden ürünlerin imhası için yüksek maliyetli yasal düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Türk üreticileri de bu sınırlandırmalara uygun bir üretim yapmaktadırlar. RoHS direktiflerine uyum, sektörün ürün birim maliyetlerini arttırmış ve ilave yatırım maliyetlerine katlanmalarını gerektirmiştir. 2002/96/EC sayılı AB'nin WEEE direktifi bütün elektrikli ve elektronik ürünlerin kullanım ömürleri sonunda toplanmasına ve geri dönüştürülmesine hükmetmektedir. Bu işlemin maliyeti temel olarak üreticilere yüklenmiştir. Şu anda Avrupa'da örneğin televizyonda ürün başına 10 Avro'ya varan WEEE direktifi maliyetleri söz konusudur. Ayrıca Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından da

	2005/32/EC (Eco-Design) çevreye uyum direktifi uyumlaştırma çalışmaları devam etmektedir. Enerji verimliliği konusunda ise, kesintisiz ve düşük maliyetli elektrik enerjisi üretimini güvence altına alması elektronik sektörü için önemlidir. Diğer yandan, Türkiye’de elektrik arzındaki daralma ve mevcut yatırımların yetersizliği dolayısıyla doğabilecek enerji darboğazı da sektörü tedirgin etmektedir. Türk elektronik sektöründeki firmalar, dışsatımlarının büyük bir kısmını AB ülkelerine yapmaktadır. (İngiltere, Almanya ve İspanya en önemli pazarları oluşturmaktadır.) Ürün ömrünün gittikçe kısalması ve ürün çeşitlendirmenin önem kazanması, Ar-Ge ve tasarım faaliyetlerinin önemini çok artırmıştır. Türk elektronik sektörünün rekabet gücünü olumsuz etkileyen en önemli faktörlerden biri de Ar-Ge ve tasarım konusundaki yetersizliklerdir. Gerek finansal yetersizlikler, gerekse sektör-üniversite organik bağının yeterince yaşama geçirememesi sektörün karşı karşıya olduğu sorunlar arasında yer almaktadır. Kurumsallaşmada yaşanan yetersizlikler, uluslararası alanda şirket evlilikleri ve stratejik ortaklıkların artması vb. gelişmeler Türk elektronik sanayinin rekabet gücünü arttırması önündeki önemli engeller ve tehditler olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca sektörün tüm alt sektörlerine girdi sağlayan componentler alt sektörünün rekabet gücünün zayıf olması tüm diğer alt sektörlerinin de rekabet gücünü olumsuz etkilemektedir. Buna karşın özellikle tüketici elektroniği, bilgisayar, telekomünikasyon alt sektörlerinin gelişmesinde temel dinamik olan canlı bir iç pazarın varlığı, TSK’nın modernizasyonu çerçevesinde Türk elektronik sektörüne sağlanacak uzun vadeli destek, sektörün genelinde rekabet gücünün artmasında değerlendirilmesi gereken fırsatlardır. Üretim bölgelerinin genellikle limanlara yakın oluşu da sektöre lojistik avantaj sağlamaktadır. En önemli ihrac pazarlarımızdan biri olan Avrupa ile demiryolu bağlantısının yeterli sefer sayısı ile hızlı ulaşma imkânı verecek düzeye getirilmesi ilave lojistik avantajlar getirecektir. Ayrıca, yeni pazarlarda servis ve yedek parça ağı kurma zorunluluğu sektörü önemli bir rekabet baskısıyla karşı karşıya bırakmaktadır. Lojistik konularındaki gelişmeler, yeni pazarlarda servis ve yedek parça ağı konusunda önemli bir kolaylık sağlayacaktır. Genç nüfusun çoğunlukta olduğu Türkiye’de, kalifiye eleman sıkıntısı yaşayan elektronik sektörü firmalarının bu sıkıntıyı eğitim ve altyapı desteğiyle bir avantaja dönüştürmesi önem kazanmaktadır. Uzakdoğu rekabeti ihracat pazarlarında Türk firmalarının önüne çıkmaya başlayan önemli bir tehdittir. Uzakdoğu malları özellikle elektronik aletler, küçük ev aletleri ve klima konusunda pazarda çok önemli büyüklüklere ulaşmıştır. Bu durum pek çok şirket için olumsuz etkilemekte ve istihdam kaybına yol açmaktadır. TÜİK verilerine göre (ISIC Rev3 Sınıflaması); Büro, muhasebe ve makineleri ve bilgisayar imalatı, başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli makine ve cihazlar, radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları, tıbbi aletler; hassas optik saatler ve aletler ihracatı 2005 yılında 5.3 milyar dolardan 2008 yılında 7.8 milyar dolara çıkmıştır. 2009 yılında ekonomik krizin etkisiyle ihracat miktarı 6.4 milyar dolara gerilemiştir. Aynı şekilde ithalat 2005 yılında 13.8 milyar dolardan 2008 yılında 19.3 milyar dolara yükselmiştir. 2009 yılında ise ithalat 17 milyar dolara gerilemiştir.
--	--

DIŞ REKABET EDEBİLİRLİK VE TİCARET

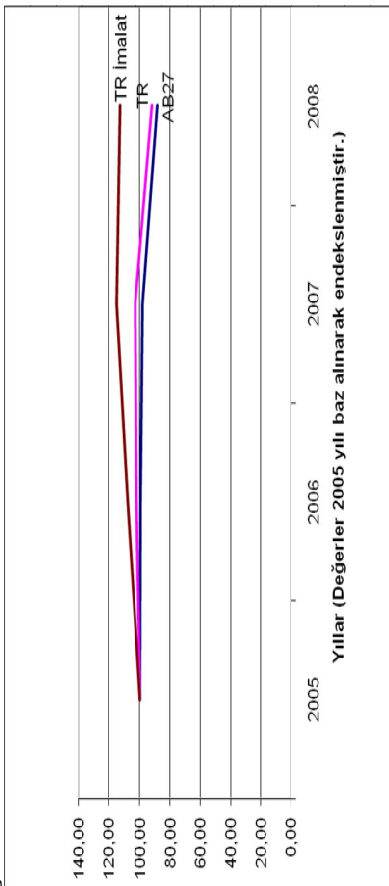

İSTİHDAM VE COĞRAFİ BOYUT	Kalifiye personel istihdamının kritik bir öneme sahip olduğu elektronik sektöründe, firmalar nitelikli eleman bulmakta zorlanmaktadır. İstihdam üzerindeki vergi yükü de kayıt dışı istihdamı teşvik etmektedir. Sektörde faaliyet gösteren firma sayısı 2007 sonu itibarıyla 500 civarındadır. Türk Elektronik Sanayi sektöründe, 2004 verilerine göre Türkiye genelinde sanayi odalarına kayıtlı 500 imalatçı firma tespit edilmiştir. Faaliyet gösteren firmaların 153 adedi İstanbul Sanayi Odasına, 108'i Ankara Sanayi Odasına, 75'i Ege Sanayi Odasına, diğerleri diğer bölgelerdeki sanayi odalarına kayıtlıdır. Bu firmalarda çalışan personel sayısı 31.300'dür. BYS Elektrikli makineler dışındaki diğer tüm alt sektörlerde, istihdam AB'deki sektöre göre çok daha hızlı bir şekilde artmıştır. Küçük Ev Aletleri Sektöründeki üreticilerin büyük bir kısmı İstanbul ve Kayseri; bir kısmı da Eskişehir, İzmir ve Çankırı'da bulunmaktadır. Elektromekanik sektöründe imalatın yüzde 80'i Marmara, Ege ve İç Anadolu'da yer almaktadır. Bu dağılımda genellikle YG, OG ve AG teçhizatları, Güç Trafoları YG, OG ve AG Kablo üretimleri büyük yer kaplamaktadır. Geriye kalan yüzde 20'lik üretim ise Türkiye'nin diğer bölgelerinde yapılmaktadır. TÜİK istihdam endeksi verilerine göre; Büro makineleri ve bilgisayar imalatı ile Radyo, Televizyon, Haberleşme Teçhizatı ve Cihazları imalatı sektörlerinin istihdamının 2007 yılına göre 2008 yılında azalmış olduğu, Elektrikli makine ve cihazların imalatı ve Tıbbi Aletler; Hassas ve Optik Aletler ile Saat imalatı sektörlerinin istihdamının ise sırasıyla yüzde 5,5 ve yüzde 2,7 oranında artmış olduğu görülmektedir.
--------------------------------------	--

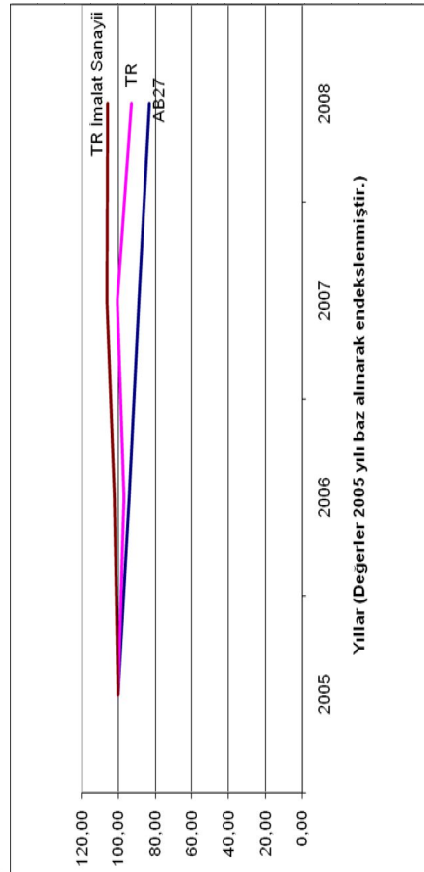
EK 2.5: Tekstil Sanayi

Şekil Ek 2.5.31: Tekstil İmalatı Üretim Endeksi

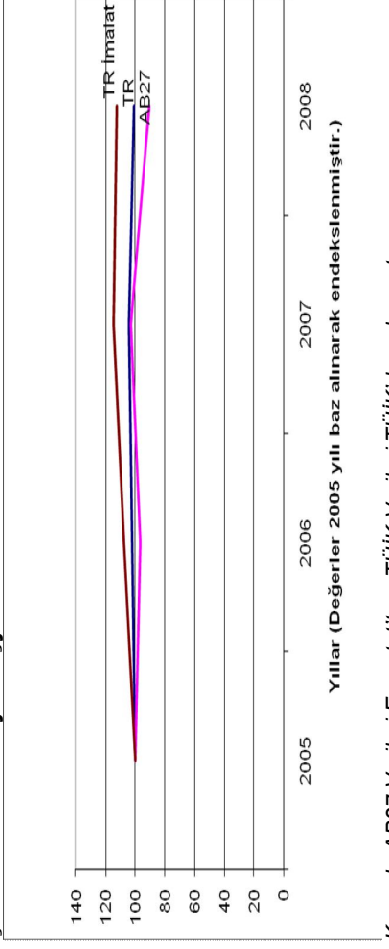
Kaynak: AB27 Verileri Eurostat'tan, TÜİK Verileri TÜİK'den alınmıştır.

Şekil Ek 2.5.33: Tekstil Sanayi İstihdam Endeksi

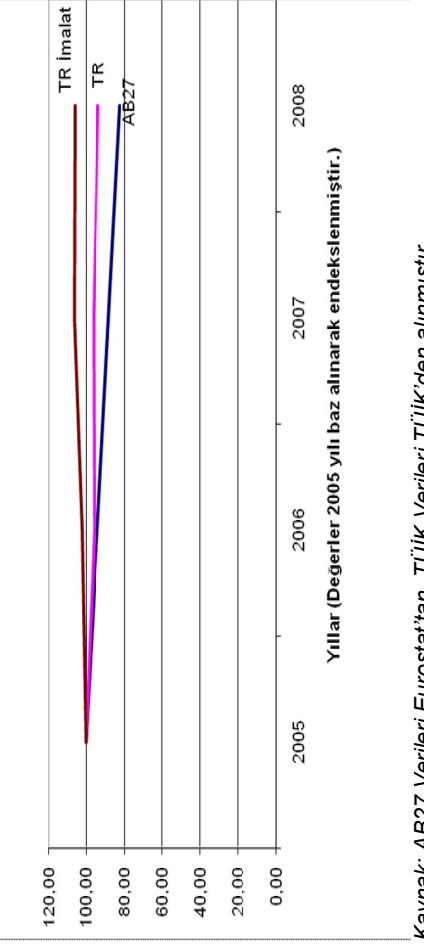
Kaynak: AB27 Verileri Eurostat'tan, TÜİK Verileri TÜİK'den alınmıştır.

Şekil Ek 2.5.32: Giyim Eşyası İmalatı Üretim Endeksi

Kaynak: AB27 Verileri Eurostat'tan, TÜİK Verileri TÜİK'den alınmıştır.

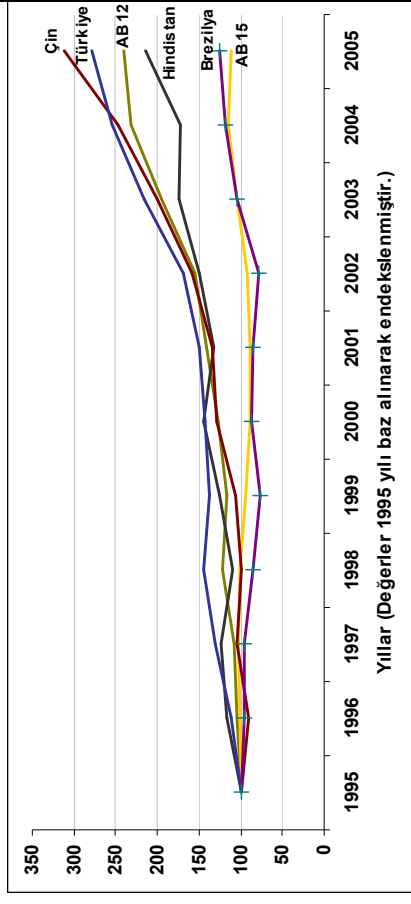
Şekil Ek 2.5.34: Giyim Eşyası İmalatı İstihdam Endeksi

Kaynak: AB27 Verileri Eurostat'tan, TÜİK Verileri TÜİK'den alınmıştır.

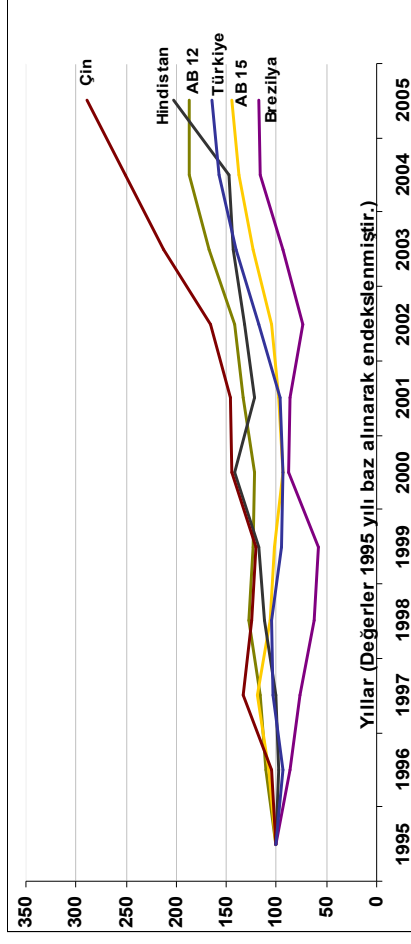

Şekil Ek 2.5.35: Tekstil İmalatı İhracatı Endeksi

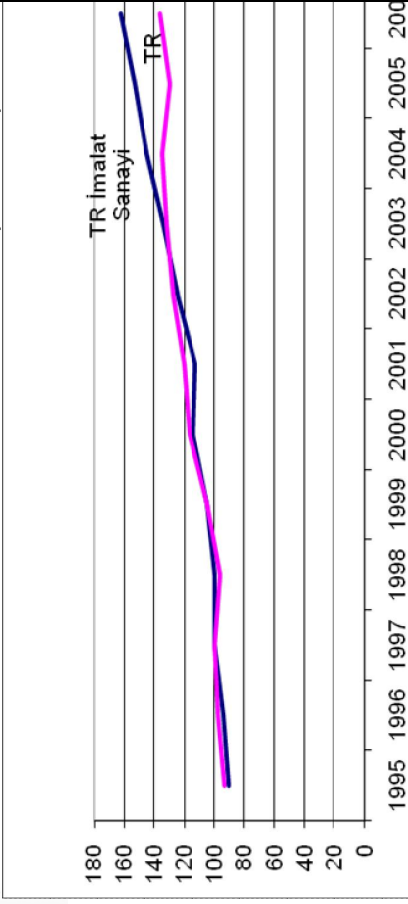
Kaynak: COMTRADE, TEPAV Hesaplamaları

Şekil Ek 2.5.36: Giyim Eşyası İmalatı İhracatı

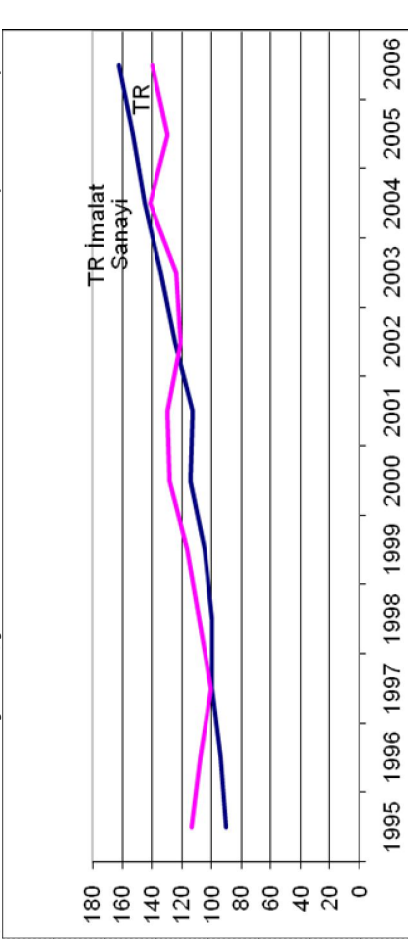
Kaynak: COMTRADE, TEPAV Hesaplamaları

Şekil Ek 2.5.37: Tekstil İmalatı Kısmi Verimlilik Endeksi (1997=100)

Kaynak: TÜİK

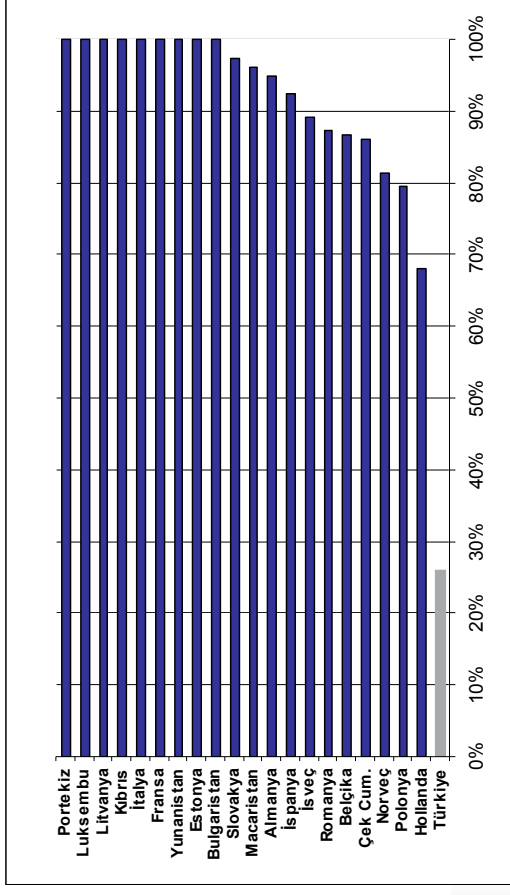
Şekil Ek 2.5.38: Giyim Eşyası İmalatı Kısmi Verimlilik Endeksi (1997=100)

Kaynak: TÜİK

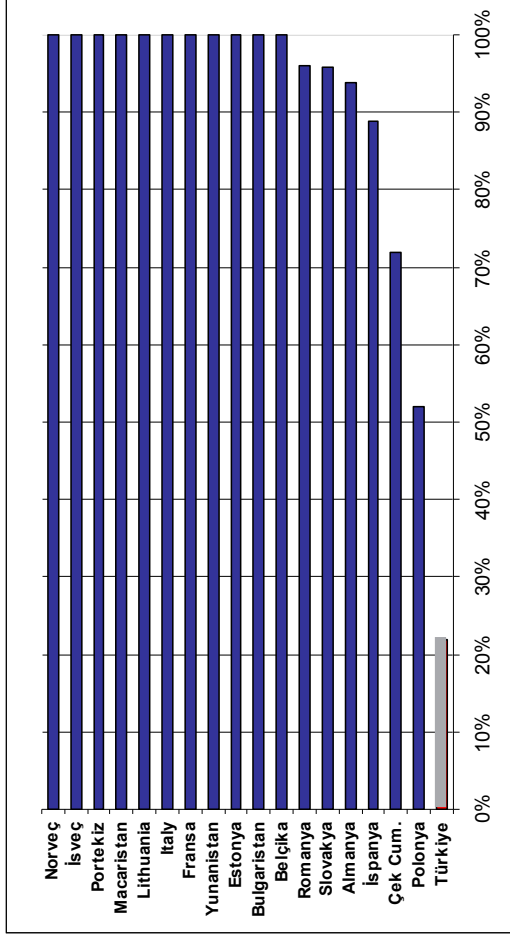

Şekil Ek 2.5.39: Tekstil İmalat Sanayinde Inovasyon Yapan Firmalar, Yüzde (2002-2004)

Kaynak: COMTRADE, TÜİK

Şekil Ek 2.5.40: Giyim Eşyası İmalatı Sanayi Inovasyon Yapan Firmalar, Yüzde (2002-2004)

Kaynak: COMTRADE, TÜİK

Tablo Ek 2.5.1: Tekstil İmalat Sanayi Genel Görünümü

Sektörün aktiflerinin imalat sanayi genelinde payı (yüzde) (2008) *	9.26
Üretimin imalat sanayi içindeki payı (yüzde) (2006)	12.33
Çalışanların imalat sanayi istihdamı içindeki payı (yüzde) (2008) *	13.535
Toplam imalat sanayi ithalatı içindeki pay (yüzde) (2009)	3.918
Toplam imalat sanayi ihracatı içindeki pay (yüzde) (2009)	10.020
Sektörün ar-ge harcamasının imalat sanayi geneline oranı (yüzde)(2008)*	2.081

Kaynak: TÜİK, TÜSIAD 2008 Türkiye Sanayine Sektörel Bakış, * Girişimci Bilgi Sistemi

Tablo Ek 2.5.2: Giyim Eşyası İmalatı Sanayi Genel Görünümü

Sektörün aktiflerinin imalat sanayi genelinde payı (yüzde) (2008) *	3.87
Üretimin imalat sanayi içindeki payı (yüzde) (2006)	4.05
Çalışanların imalat sanayi istihdamı içindeki payı (yüzde) (2008) *	9.58
Toplam imalat sanayi ithalatı içindeki pay (yüzde) (2009)	1.59
Toplam imalat sanayi ihracatı içindeki pay (yüzde) (2009)	10.06
Sektörün ar-ge harcamasının imalat sanayi geneline oranı (yüzde)(2009)*	0.93

Kaynak: TÜİK, TÜSIAD 2008 Türkiye Sanayine Sektörel Bakış, * Girişimci Bilgi Sistemi

GENEL BAKIŞ	Tekstil ve hazır giyim sanayileri Türkiye’de gelişmeye başlayan ilk sanayi kollarındandır. Bu iki sektör, mevcut kurulu kapasite, ihracat ve istihdam gibi ölçütler göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye ekonomisi için kritik bir öneme sahip olup üretim ve istihdam bakımından en büyük imalat sektörleridir. 2002 yılı itibarıyla Türkiye’de tekstil ve hazır giyim sektörlerinde faaliyet gösteren firma sayısı 56.041’dir. Tekstil ve hazır giyim sektörlerinde faaliyet gösteren firmaların, sırasıyla, yüzde 81’i ve 86’sı, 10 kişiden daha az kişi çalıştırmaktadır. Bu iki sektörde faaliyet gösteren işletmelerde istihdam edilen kişi sayısı, 2002 yılı itibarıyla 700.000 kişidir. Ancak, sektördeki yüksek kayıt dışılık dikkate alındığında bu sayının 2 milyon kişiye ulaştığı söylenebilir. Türkiye’nin toplam ihracatı içerisinde bu iki sektörün payı, 2002 yılında yüzde 33’ten, 2006 yılında yüzde 20’ye gerilemiştir. İhracat artışı devam etse de tekstil ve hazır giyim ürünlerinin toplam ihracat içerisindeki payı gerileme eğilimindedir. 2005 yılının başında AB ve ABD’nin Çin’e uyguladıkları kotaları kaldırmaları ve daha sonrasında 2005 yılının ortalarında yeniden; ancak bu sefer daha kısıtlı sayıda ürüne daha yüksek kotalar uygulamaya başlamaları bu durumun temel sebebidir. DTÖ anlaşmaları çerçevesinde, AB ve ABD’nin Çin’de üretilen ürünlere uyguladıkları kotaları, 2008 yılı sonunda, tamamen kaldırmaları bu iki sektörün durumunu iyice zorlaştırmıştır. AB’nin Hindistan, Güney Kore gibi sektörün tedarikçisi konumunda bulunan ülkelerle Serbest Ticaret Anlaşması yapılması kararı, tercihi menşe kurallarının üçüncü ülke menşeli ürünlere avantaj yaratacak şekilde basitleştirilmesi çalışmalarının başlatılması, ticari korunma araçlarının esnetilmesi girişimi nedeniyle sektörün rekabet gücünü olumsuz etkilemektedir. DPT koordinasyonunda hazırlanan Dokuzuncu Kalkınma Planı Tekstil, Hazır Giyim ve Konfeksiyon Özel İhtisas Komisyonu Alt Raporu’nda sektörün güçlü ve zayıf yanları; karşı karşıya olduğu fırsatlar ve tehditler sıralanmıştır. Güçlü yönler arasında; AB pazarına yakınlık, güncel teknolojinin varlığı, çevre standartlarına uyum, sivil toplum örgütlenmesi ve etkili iletişim, üretim zincirinin her halkasında etkinlik gibi unsurlar sayılmıştır. Sektörün zayıf yönleri ise, vergi ve benzeri yüklerin yüksek oluşu, alt sektörler arasında koordinasyonun yetersizliği, üretim süreçlerinin maliyetinin yüksekliği, ithal edilen ürünlerin haksız rekabete yol açması ve hâlihazırda geçerli olan teknoloji, Ar-Ge ve eğitim politikaları ile sektörün ihtiyaçlarına cevap verilememesi olarak belirlenmiştir. Fırsatlar arasında ise, farklılaşma ve marka yaratma bilincinin ve tedarik zinciri yönetimi becerisinin gelişmesi, sektörel konsolidasyon, stratejik işbirlikleri, birlikte hareket etme ve kümeleşmelerin yaygınlaşması sayılmıştır. Son olarak, tehditler bölümünde ise, ağırlıklı olarak Çin’e uygulanan kotaların kalkmasının yaratacağı etkiler, AB’nin tekstile yönelik politikalarının Türkiye üzerindeki olumsuz yansımaları ve ithal ipik kullanımının yaygınlaşması gibi unsurlara yer verilmiştir. Çevre dostu üretimi destekleyen, Ar-Ge, Ür-Ge ve yenilikçilik yeteneklerini geliştiren, modernizasyon ve yenileme sağlayan yatırımların teşvik edilmesi ile sektör için gereken hammadde üretiminin yerli kaynaklardan ve yeterli miktarda karşılanması için petrokimya ve pamuk yatırımlarının desteklenmesi sektör tarafından talep edilmektedir.
BİLGİ VE TEKNOLOJİ	Özellikle, Çin’de üretilen tekstil ve hazır giyim ürünlerinin dünya pazarına girmesiyle beraber ucuz işgücü avantajını kaybeden sektörün, küresel rekabet baskısına dayanabilmesi için Ar-Ge ve Ür-Ge faaliyetlerine ağırlık vermesi yerinde olacaktır.

	Türkiye'deki tekstil ve hazır giyim sektörünün, AB'de yirminci yüzyılın sonunda gerçekleştirilen yapısal değişiklikleri gerçekleştirerek "tedarikçi ülke" konumundan "piyasa yapıcı ülke" konumuna geçmesi gerekmektedir. Buna ek olarak, AB tekstil sanayileriyle birlikte Teknoloji Platformu'nda belirlenen alanlarda yoğun Ar-Ge çalışmaları yaparak çok fonksiyonlu, interaktif giysiler ve ev tekstilleri ile yüksek performanslı teknik tekstillerin üretimine geçilmesi bir zorunluluktur. TÜBİTAK tarafından kurulan ve 400 milyon ABD doları tutarında bütçeye sahip olan Tekstil Araştırma Merkezi benzeri bir başka kurumun olmayışı sektördeki yenilikçilik kapasitesinin düşüklüğünün bir göstergesidir. Bu gibi merkezlerin kurulmasının önünde iki türlü kısıt bulunmaktadır. Birinci kısıt, finansal kaynağın kısıtlı oluşudur. İkinci ise, bu gibi kurumlarda çalışmaya uygun özelliklere sahip, nitelikli insan kaynağının azlığıdır. AB'deki geleneksel tekstil işletmeleri, cirolarının yüzde 2-3'ünü, yüksek performanslı teknik tekstiller ve özel yenilikçi tekstil ürünleri üreten tekstil işletmeleri ise yüzde 8-10'unu Ar-Ge ve Ür-Ge'ye ayırırken Türkiye'de bu oran yüzde 1'in altındadır. İplik, dokuma, örme, nonwoven, tekstil terbiyesi ve konfeksiyonda dünyadaki talep eğilimleri dikkatle takip edilmelidir. Sektördeki üretim desenini talebi dünyada hızla artan ürünlerle uyumlu bir biçimde değiştirmek için; yeni yatırımlarla mevcut kapasiteyi artırmak yerine, üretimin teknolojik içeriğinin iyileştirilmesine odaklanılması gerekmektedir. Bu kapsamda 16.07.2009 tarihinde yayımlanan "Yatırımlarda Devlet Yardımları Kararı" ile kütlü pamuk işleme yatırımları, sentetik elyaf ve sentetik iplik üretimine yönelik komple yeni, tevsî ve entegrasyon cinsindeki yatırımlar, iplik ve dokuma (yün ipliği, akıllı ve çok fonksiyonlu teknik tekstil, halı, taffing, dokunmamış ve örülmemiş kumaş, çuval hariç) konularında modernizasyon yatırımları haricindeki yatırımlara teşvik belgesi düzenlenmemektedir. Ayrıca, akıllı ve çok fonksiyonlu teknik tekstil yatırımları çeşitli bölgelerde teşvik edilmektedir. Türkiye'de 12 üniversitede tekstil mühendisliği, 3 üniversitede tekstil ve hazır giyim eğitimi, 100'den fazla meslek yüksek okulunda ise tekstil teknikerliği bölümleri bulunmaktadır. Her yıl 7500 kişi tekstil teknikeri olarak mezun olmaktadır. Sektörün yıllık tekstil teknikeri ihtiyacı ise 2500'dür. Sektörde çalışacak eleman bulma konusunda herhangi bir sıkıntı yoktur. Ancak, tekstil ve hazır giyim sektörlerinde faaliyet gösteren işletmelerin mevcut işgücünün beceri düzeyinden memnun olmadığını söylemek mümkündür. Altyapı ve öğretim elemanı eksiklikleri sebebiyle lisansüstü öğretimde yeterli başarı sağlanamadığı düşünülmektedir.
REKABET	Tekstil ve hazır giyim sektörlerinde faaliyet gösteren çok sayıda küçük ölçekli firma bulunmaktadır. Dolayısıyla, pazarda hakim durumda olan herhangi bir firma bulunmamaktadır. Ayrıca, dış ticaret alanında ithalatta korunma ve gözetim önlemleri, tekstil ürünleri ithalatı, dahilde ve hariçte işleme rejimi, haksız ticari uygulamalar gibi konularda düzenlemeler, Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği Anlaşması çerçevesinde yapılmıştır. Dış Ticaret Müsteşarlığı'nı Ar-Ge yardımı, çevre maliyetlerinin hafifletilmesine yönelik teşvikler, pazar araştırma desteği, eğitim yardımı, istihdam yardımı, yurtdışı ofis yardımı, patent, faydalı model, tasarım ve marka tescil harcamalarına yönelik destekler, fuar yardımı ve Türk ürünlerinin yurtdışında markalaşmasına yönelik desteklerinden tekstil ve hazır giyim sektörleri de yararlanmaktadır. Ayrıca, Hazine Müsteşarlığı, KOSGEB, TÜBİTAK,

	EXIMBANK gibi teşvik veren kuruluşların programlarından da sektörün faydalanması imkanı mevcuttur. Ayrıca 16.07.2009 tarihinde 2009/15199 sayılı “ Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı” yayımlanmış olup, 28 Temmuz 2009 tarihli Resmi Gazete’de Hazine Müsteşarlığı tarafından 2009/1 numaralı “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ” yayımlanmıştır. Bakanlar Kurulu kararı çerçevesinde sektörün hangi bölgelerde ne çeşit destekler alacağı belirtilmiş olup ayrıca 1. ve 2. bölgelerde faaliyette bulunan işletmelerin 4. bölgedeki illere taşınmaları durumunda hangi desteklerden faydalanacağı belirtilmiştir
YASAL DÜZENLEMELER	Türkiye’de tekstil ve hazır giyim ürünleri ithalatı ve ihracatı AB ile imzalanan Gümrük Birliği Anlaşması çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Diğer sanayi sektörlerinde de olduğu gibi Gümrük Birliği’nin yürürlüğe girdiği 1 Ocak 1996 tarihi itibarıyla Ortak Ticaret Politikası’na uyum yükümlülüğü kapsamında AB mevzuatına uyum sağlanmış bulunmaktadır. Bu bağlamda, AB’nin 3030/93 ve 517/94 sayılı Yönetmelikleri 95/6815 ve 95/6816 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ve ilgili Yönetmelikler ile ulusal mevzuatımıza aktarılmıştır. Türkiye’deki tekstil ve hazır giyim sektöründe, İkili Tekstil Lif Karışımlarının Kantitatif Analiz Yöntemleri Hakkında Yönetmelik (97/73/AT), Üçlü Tekstil Lif Karışımlarının Kantitatif Analiz Yöntemleri Hakkında Yönetmelik (73/44/AT), Tekstil Ürünlerinin İsimlendirilmesine İlişkin Yönetmelik (96/74/AT) hükümlerine uygun biçimde faaliyet gösterilmektedir.
ÇEVRE VE ENERJİ	IPPC (Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrolü) Direktifi çevre ile ilgili en önemli çerçeve düzenlemedir. Büyük sanayi kuruluşlarının neden olduğu “kirlenici emisyonların kontrol edilmesi için” düzenlenmiştir. IPPC, BAT (Best Available Technology - Mevcut En İyi Teknoloji) kullanımını gerektirmektedir. Sektörü ilgilendiren diğer düzenlemeler REACH tüzüğü ile AB’ye ihracat yapıldığı için uygulaması yaygın olan EKOTEKS (Ekolojik Etiket) düzenlemeleridir. Tekstil ve hazır giyim sektörünün çevreye en fazla zararı verme potansiyelini taşıyan kolu tekstil terbiyesidir. AB’deki tekstil ve hazır giyim ürünleri ithalatçıları, ithalatını yaptıkları ürünlerin çevreye zarar verilmenden ürettiğinin belgelendirilmesini istemektedir. Bu yüzden, “Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol Bürosu” tarafından yayınlanan “Tekstil Sanayi İçin En Uygun Teknikler Referans Dokümanında” belirtilen hususlara uyulması, AB pazarına gerçekleştirilen ihracatın sürdürülebilmesi için önem kazanmaktadır. Türkiye’deki tekstil ve hazır giyim sektörlerinde faaliyet gösteren işletmelerin her geçen gün artan bir bölümü söz konusu referans dokümanında sıralanan hususlara özen göstermeye başlamaktadır. Devlet yardımları uygulamaları kapsamında bu sektörün çevre dostu bir üretim yapısına geçişi sağlayacak yatırımları teşvik edilecektir. 17 Aralık 2004’te kurulan Tekstil Teknolojisi Platformunda, 2020 yılında ulaşılması öngörülen hedeflerin bir bölümü bio-materyaller ve bio-teknolojiler ve çevre dostu işlemlerin belirlenmesine yöneliktir.

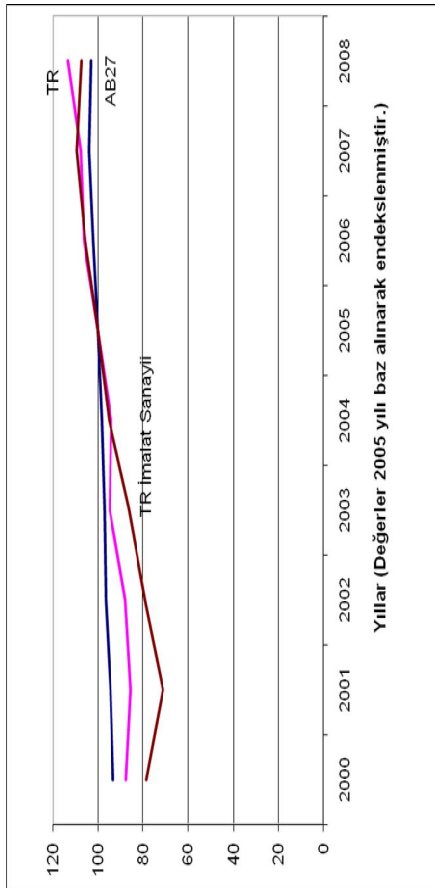

DIŞ REKABET EDEBİLİRLİK VE TİCARET	Türk tekstil ve hazır giyim sektörü uluslar arası pazarlarda rekabet edebilirliğini belirli bir ölçüde sürdürmektedir. Ancak bu sektörlerde maliyet avantajına dayalı rekabet güçleşmektedir. Ucuz işgücü avantajına sahip ülkelerle rekabet edebilmek, ancak yüksek katma değerli, kaliteli, modaya uygun, markalı ve zamanında üretimle mümkün olacaktır. Ayrıca, ileri teknolojiler içeren teknik tekstillerin ve çok fonksiyonlu ürünlerin geliştirilmesi önem arz etmektedir. Ancak bu sektörlerde, 2006 yılında dünyadaki tekstil ihracatının yüzde 3,5'ini yapan Türkiye, bu performansla sekizinci en büyük ihracatçı konumundadır. Buna ek olarak, artan hammadde ihtiyacını karşılayabilmek için 2006 yılında tekstilde dünyanın en büyük yedinci ithalatçısı olmuştur. Türkiye'deki tekstil ve hazır giyim firmaları, dünyanın önde gelen tekstil ve hazır giyim üreticilerinin arasında olmakla beraber hammadde ve işçilik maliyetleri ve döviz kurlarından önemli ölçüde etkilenmektedir. AB'nin Hindistan, Güney Kore gibi sektörün tedarikçisi konumunda bulunan ülkelerle STA yapılıması kararı, tercihli menşee kurallarının üçüncü ülke menşeli ürünlere avantaj yaratacak şekilde basitleştirilmesi çalışmalarının başlatılması, ticari korunma araçlarının esnetilmesi girişimi nedeniyle sektörün rekabet gücünü olumsuz etkilememektedir. Tekstil sektöründe kapasite kullanım oranı 2008'de yüzde 75,5, 2009'da yüzde 71,8, 2010 yılının ilk altı ayında ise yüzde 76,6 olarak gerçekleşmiştir. Hazır giyim sektöründe ise kapasite kullanım oranı 2008'de 80,1, 2009'da 75,8 ve 2010 yılının ilk altı ayında 74,8 olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılında Tekstil sektörünün ihracatında ortalama yüzde 19,1, ithalatında ise yüzde 13,7 azalış meydana gelmiştir. 2009 yılında Hazır Giyim sektörünün ihracatında yüzde 15,6, ithalatında ise yüzde 4,7 azalış meydana gelmiştir.
İSTİHDAM VE COĞRAFİ BOYUT	Kayıt dışı istihdam da göz önünde bulundurulduğunda tekstil ve hazır giyim sektörlerinde yaklaşık 2 milyon kişinin çalıştığı tahmin edilmektedir. Ancak, 2006 Çalışma İstatistiklerine göre, sektörde faaliyet gösteren 36.811 adet işyerinde kayıtlı 588.903 işçi çalışmaktadır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, GAP-GİDEM projesi kapsamında, başta Adıyaman olmak üzere GAP illerinde tekstil ve hazır giyim kümelerinin oluşturulması yönünde çalışmalar yapılmaktadır. Tekstil ve tekstil ürünleri imalatı ve Deri ve deri ürünleri imalatı sektörlerinin istihdam endeksine göre; 2008 yılında bu sektörlerde 2007 yılına göre sırasıyla yüzde 5 ve yüzde 1 oranında azalma, küresel krizin etkisiyle emek yoğun olan bu sektörlerde istihdam kaybı olduğu görülmektedir.

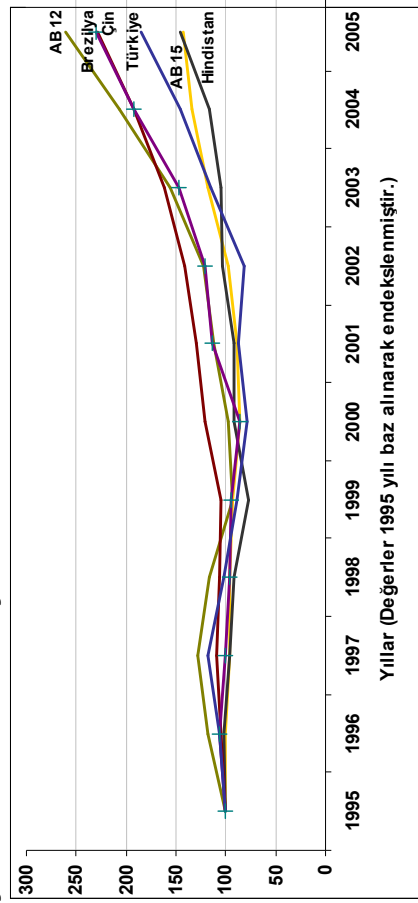
EK 2.6: Gıda Sanayi

Şekil Ek 2.6.41: Gıda ve İçecek İmalatı Sanayi Üretim Endeksi

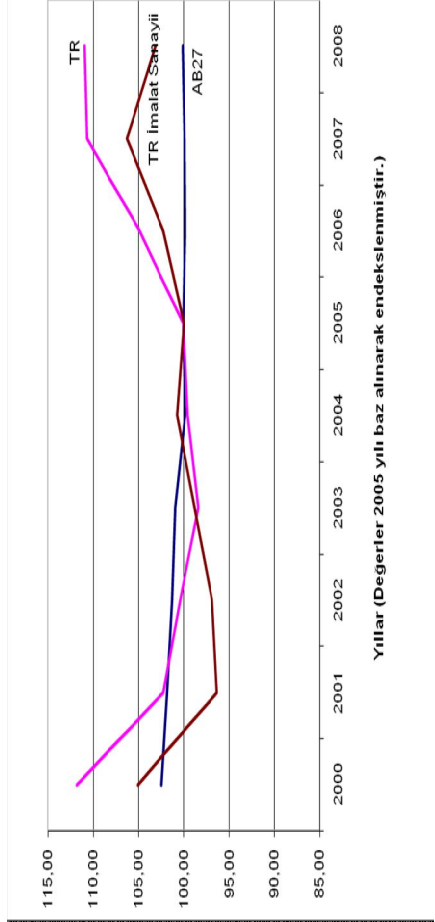
Kaynak: Eurostat

Şekil Ek 2.6.43: Gıda ve İçecek Ürünleri İmalatı İhracat Endeksi

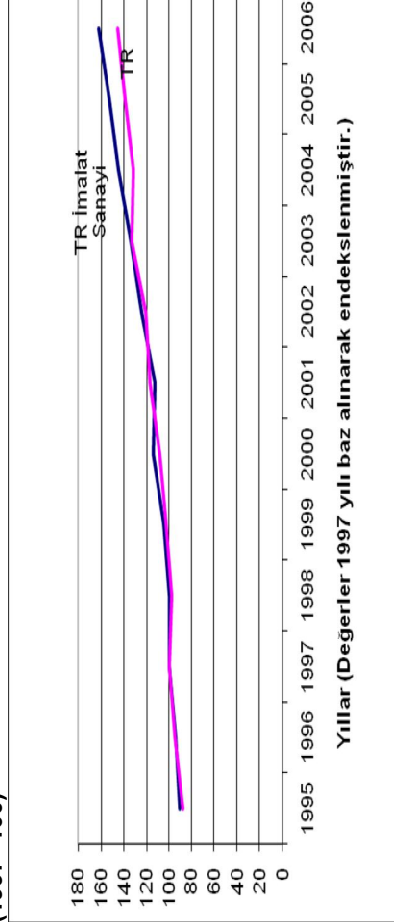
Kaynak: COMTRADE, TEPAV Hesaplamaları

Şekil Ek 2.6.42: Gıda ve İçecek Ürünleri İmalatı İstihdam Endeksi

Kaynak: Eurostat

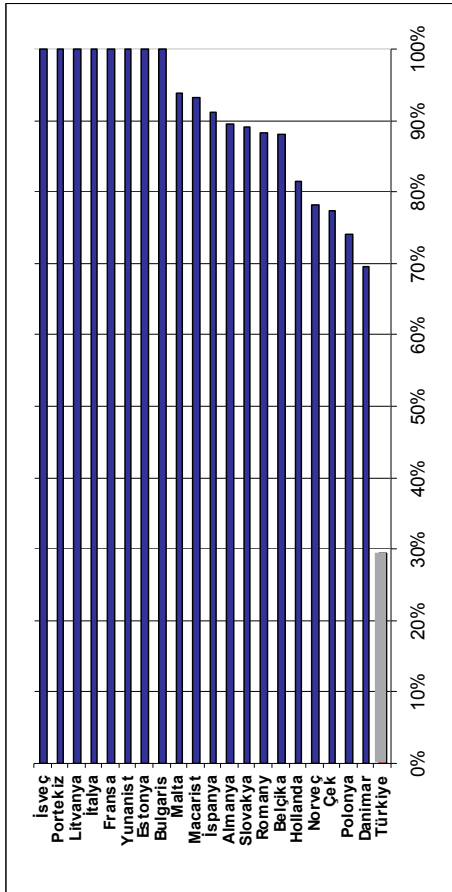
Şekil Ek 2.6.44: Gıda ve İçecek Ürünleri İmalatı Kısmi Verimlilik Endeksi (1997=100)

Kaynak: TÜİK

Şekil Ek 2.6.45: Gıda ve İçecek Ürünleri İmalatı Sanayi İnovasyon Yapan Firmalar, Yüzde (2002-2004)

Kaynak: COMTRADE, TÜİK

Tablo Ek 2.6.1: Gıda ve İçecek Ürünleri İmalatı Genel Görünümü

Sektörün aktiflerinin imalat sanayi genelinde payı (yüzde) (2008) *	11.08
Üretimin imalat sanayi içindeki payı (yüzde) (2006)	9.67
Çalışanların imalat sanayi istihdamı içindeki payı (yüzde) (2008) *	9.07
Toplam imalat sanayi ithalatı içindeki pay (yüzde) (2009)	2.62
Toplam imalat sanayi ihracatı içindeki pay (yüzde) (2009)	6.22
Sektörün ar-ge harcamasının imalat sanayi geneline oranı (yüzde)(2008)*	4.03

Kaynak: TÜİK, TÜSİAD 2008 Türkiye Sanayine Sektörel Bakış, * Girişimci Bilgi Sistemi

GENEL BAKIŞ

Sektörün rekabet gücünün artırılması için bazı adımların atılması gerekmektedir. Sektördeki firmaların Ar-Ge potansiyelleri uzun vadede küresel rekabet edecek düzeyde görülmemektedir ve araştırma kurumlarında mevcut olan bu altyapı ile özel sektör arasında işbirliği kurulması büyük önem arz etmektedir. Öte yandan sektörün tüketici güvenliğini gözeterek şekilde yeni standartlara ve uygulamalara geçmesi hızlandırılmalı ve çevre konusunda sektörün AB uygulamalarına uzun vadede uyumu sağlanmalıdır. Kayıt dışılığın azaltılması ve özellikle tarım ve sanayi arasındaki bağın yeterli kuvvette olmaması rekabet gücünü olumsuz etkilemektedir. Bu bağın güçlenmesi ve ulaşım altyapısındaki iyileşmelerin desteği ile sektörün coğrafi dağılımının daha da homojenleşmesi sağlanabilecek ve özellikle az gelişmiş bölgelerdeki istihdam artışını sektör daha da destekleyecektir.

BİLGİ VE TEKNOLOJİ	Özellikle yeterli bilgi birikimine sahip olmasına rağmen sektördeki firmalar genel olarak yenilikçi ve rekabetçi kapasiteye sahip değildir. Ar-Ge altyapısı biyoteknoloji ile tohum, fide, fidan ve damızlık üretiminde söz edilen altyapı “yeterli”; diğer taraftan gen teknolojisinde “zayıf” ve işlenmiş ürün çeşitliliği, gıda işleme yöntem ve süreçlerinde ise bütün alanlarda Türkiye’nin altyapısı “yeterli” görülmektedir. Yine koruma, kontrol ve tedavi teknikleri ile hastalık- zararlılarla savaşım ve entegre mücadeleyi etkinleştirmede ise araştırmacı potansiyeli, Ar-Ge altyapısı, ilgili temel bilimlere hakimiyet “yeterli” bulunmuştur. Ancak biyoteknoloji, gen teknolojisi ve koruma, kontrol ve tedavi teknikleri ile hastalık – zararlılarla savaşım ve entegre mücadeleyi etkinleştirmede ise firmaların yenilikçilik yeteneği ve rekabetçi firmaların zayıf ya da yok olarak değerlendirilmiştir. Bu sektördeki firmaların araştırma altyapısının zayıflığını ortaya koymaktadır. Sektördeki firmaların rekabet gücünün artırılması için bir dizi adım atılması gerekmektedir. Sektördeki Ar-Ge’ye yönelik insan kaynaklarının geliştirilmesi için özellikle ziraat mühendisliği, gıda mühendisliği ve veteriner hekimlik eğitime büyük önem verilmeli, ders içerikleri Türkiye’nin tarım ve gıdada orta vadedeki konumuna uygun olarak ele alınmalı, bunların geçerliliği kalmamış bilgilerden arındırılması gerekmektedir. Yine var olan Ar-Ge altyapısının firmaların rekabet gücünün artırılması için kullanılması için ise sektördeki üniversite araştırma altyapısının artırılmasına ihtiyaç vardır. Teknolojik yenilik ürettiğini belirten firmaların büyük çoğunluğu tescil başvurusunda bulunmamaktadır. Örneğin ürün veya süreç yeniliği yaptığını iddia eden firmalardan patent başvurusunda bulunanların oranının yüzde 25’ten az olduğu tespit edilmiştir. Başvuruda bulunmayan firmaların 1/3’ünün patent konusunda bilgi sahibi olmadıkları, 1/3’ünün ise patent korumasını önemsemediğinin tespit edilmiştir. Ayrıca teknolojik yenilik kaynakları olarak üniversite veya diğer öğretim kurumları kamu ya da özel amaçlı olmayan özel kuruluşlar ile patent en az önemli görülen bilgi kaynakları olarak gösterilmiştir. Bu sorunun çözümü için sektörün patent konusunda bilincinin artırılması gerekmektedir.
REKABET	Gıda sektöründe yoğun kayıt dışılık rekabet ortamını olumsuz etkilemektedir. Buna ek olarak 1999-2006 yılları arasında toplam 14 rekabet ihlali tespit edilmiş ve yaklaşık olarak 7,5 milyon TL ceza verilmiştir.

AB gıda mevzuatına uyum konusunda 2006 yılında kapsamlı bir çalışma yapılmış ve gıdayı ilgilendiren kurumsal ve yasal yapı ortaya çıkarılmıştır. Ancak, Türkiye'nin gıda güvenliği ile ilgili altyapısının zayıflığı mevzuatın uygulanmasına ilişkin bir engel yaratma potansiyeli taşımaktadır.

Gıda güvenliğinin sağlanmasında reel sektörden kaynaklanan en önemli sorunlar; çok sayıda dağınık gıda işletmesinin bulunması ve bazı alt sektörlerde kayıt dışı üretimin yapılması nedeniyle denetimlerin olması gereken sıklıkta ve titizlikte gerçekleştirilememesi, işletmelerin çoğunun sermaye yapılarının zayıf olması, gıda konusunda eğitim almış kişilerin yeterince istihdam edilememesi ve tarım-gıda sanayi entegrasyonundaki zayıflık nedenleriyle gıda otokontrol (HACCP ve GMP gibi) oluşturulmasında zorluklar bulunması olarak sayılabilir.

Türkiye gıda güvenliğini zorunlu gıda kodeksleri düzenlemektedir. Bugüne kadar ilk olarak uygulamada etkinlik için gıdaya ilişkin düzenlemelerin yapılmasını ve denetimini tek elde toplamak amacıyla Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın denetiminde ve gözetiminde Türk Gıda Mevzuatı çalışmaları başlamıştır. Bu amaçla daha önce 1995 yılında çıkarılan "Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Karamame ile piyasa düzenlenmiş daha sonra ise bu, 2004 yılında Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Karamame ile değiştirilmiş ve 5179 no'lu kanun yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile Türk Gıda Kodeksi'nin hazırlanması sürecinde Ulusal Gıda Kodeksi Komisyonu kurulması öngörülmüştür. Hazırlanan Türk Gıda Kodeksi son yıllarda Avrupa Birliği'nin kriterlerine uygun bir şekilde revize edilmektedir. 2010 yılında yasalaştırılan 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu ile ilgili konularda AB mevzuatına uyum sağlanması amaçlanmış ve yine bu Kanunun kapsamına giren konulardaki birçok eski Kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

Önümüzdeki dönemde gıda işletmelerinin yeni sistemlerle sorumlulukları artmaktadır. HACCP'in yanı sıra İyi Üretim Uygulamaları, İyi Hijyen Uygulamaları ve İyi Laboratuvar Uygulamaları sistemlerinin yaygınlaşması söz konusu olacak, bunları destekleyici nitelikte ISO kalite ve güvenlik sistemleri ilerleme getirecektir. Tüm bu konularda gerekli denetimin yürütülmesi kamunun dışında akredite özel firmaların oluşmasını sağlayacaktır. Günümüzde Avrupa'daki birçok ithalatçı İyi Üretim Uygulamaları istemektedir. Ancak, HACCP ve iyi tarım, üretim ve hijyen uygulamaları Türkiye' de yeteri kadar yaygınlaşmamıştır.

AB ile üyelik müzakereleri kapsamında yürütülen 12 numaralı Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Faslinin açılış kriterleri kapsamında Türkiye'deki gıda işletmelerinin 2004 tarihli AB gıda ve yem hijyen paketi ile belirlenen AB teknik mevzuatına uyum derecesine göre sınıflandırması çalışmaları yürütülmüştür. Küçük ölçekli işletmelerin oluşan işletmelerin önemli bir kısmı, AB hijyen gerekliliklerini karşılamadığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, özellikle AB mevzuatında özel kurallar getirilmiş olan hayvansal kökenli ürünlerin işlendiği ve hazırlandığı tesislerin her birinin AB mevzuatına göre eksikliklerinin neler olduğu tespit edilmekte ve bunları giderecek bir modernizasyon planının hazırlanmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir. Bu tür tesislerin AB hijyen kurallarına göre modernize edilmemesi veya müzakereler sırasında geçiş süresi alınmaması durumunda, AB'ye üyelik tarihinde kapatılması gerekecektir.

YASAL DÜZENLEMELER

ÇEVRE VE ENERJİ	Gıda sanayinin çevreye uyumlu yapılandırılması yanında üretim aşamasında oluşabilecek katı, sıvı atıklarla baca gazları (emisyon) kirliliklerini de kabul edilmiş standartlara çekmek için yatırımlarını düzenlemek kaçınılmazdır. Özellikle sıvı atık yönetimi için atık su yatırımları ile gaz atık yönetimi için doğal gazla geçiş yatırımları öncelik kazanacaktır. AB müktesebatında gıda sanayi çevre başlığı altında Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrolü (96/61/EC), Ambalaj ve ambalaj atıkları ile ilgili direktif (Packaging and Packaging Waste Directive) (94/62/EC) ve Atıklar Çerçeve Direktifi (Waste Framework Directive) (2006/12/EC) ile düzenlenmektedir. Ambalaj atıklarına ilişkin direktif Türkiye'de uygulanmakta, diğer iki direktifin uyumlaştırma çalışmaları devam etmektedir. Sektörün atıkları temel olarak hayvan beslemede kullanılmakta veya tesisleri vasıtası ile yerel yönetimlerle belirlenen yerlere deşarj edilmektedir. Ancak kümes havanları sektörünün atıklarından elde edilen tavuk unu da yemde kullanılmaktadır ve özellikle AB'ye uyum kapsamında bu uygulamaların sona ermesiyle birlikte ortaya çıkacak atıklar için planlama yapılması gerekmektedir. TÜİK verilerine göre, 2005 yılından bu yana artış gösteren üretim endeksinde göre, sektörün imalatının 2005 yılından 2008 yılına kadar yıllık ortalama yüzde 4,56 oranında artmıştır. Sektör son dönemde ihracat performansını da arttırmıştır. Üretilen domates salçasının yaklaşık yüzde 50-60'ı, dondurulmuş meyve ve sebzenin yüzde 90'ı, konservenin yüzde 70-80'i, meyve suyunun yüzde 15-20'si ihraç edilmektedir. 1999-2005 yılları arasında gıda sanayinde ihracat değeri sürekli olarak reel olarak yüzde 65 (yıllık ortalama yüzde 8,7) oranında büyümüştür. Toplam ihracat nominal rakamlarla 2007 yılında 4,65 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Son yıllarda tahıl ve nişasta mamulleri sanayinde bu artış diğer sanayilere göre yüksek gerçekleşmiştir. Ayrıca, un ve unlu mamuller (makarna, bisküvi v.b.) üretiminde önemli ihraç olanakları bulunmaktadır. Ihracatın artmasında özellikle yeni pazarlar önemli rol oynamıştır. Özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ortaya çok önemli pazarlar çıkmıştır. Bu pazarlarda görülen liberalleşme çalışmaları ve serbest pazar ekonomilerine geçiş, sektörde faaliyet gösteren gıda firmalarının ihracat kalemlerinde artışa vesile olmuştur. Diğer yandan Orta Doğu'da yaşanan gelişmeler gıda sektörüne yeni pazar fırsatları sunmaktadır. Özellikle Irak Türk gıda sektörü için önemli bir pazar haline gelmiştir. Ihracat sırasında karşılaşılan tarife dışı engellerin çokluğu ihracat artışını negatif etkilemektedir. Bunların ilk sırasında teknik engeller ve gümrük işlemleri gelmektedir. Özellikle çeşitli adlarda gümrük esnasında alınan ücretler ya da işlemler ihracatçıyı zor duruma sokmaktadır. Örneğin Türkiye'den Avrupa'ya ihraç edilecek yaş meyve ve sebze 2 ya da 3 kez muayene edilmektedir. Bu durum depolama, nakliye ve ölçüm maliyetlerinin yanı sıra muayene, test ve kontrol için harcanan zaman özellikle son kullanma tarihi kısa süreli olan ürünler açısından sıkıntı oluşturmaktadır. Kayıt dışılık ve tarım ile sanayi arasındaki işbirliğinin yeterince gelişmemiş olması rekabet gücünü olumsuz etkilemektedir. Gıda
DIŞ REKABET EDEBİLİRLİK VE TİCARET	

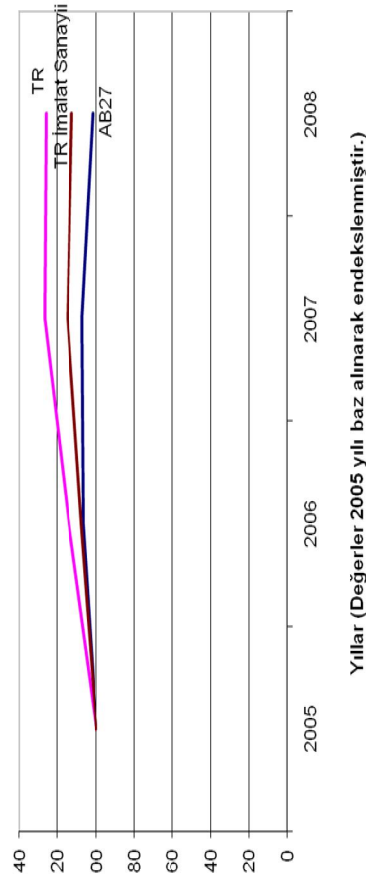

	sektöründe tarımsal üretim ile gıda sanayi arasındaki koordinasyon eksikliği bazı sorunlara neden olmaktadır. Tarımsal üretim ve gıda sanayi arasındaki dikey bütünleşmenin sağlıklı işlemesi, gıda sanayi faaliyetlerinin güçlenmesi için önemlidir. Ayrıca, pazarlama kanallarındaki tıkanıklıklar kayıt dışı sektöre aktifleştirmektedir. Kayıt dışı sektörün sürmesine olanak veren bir diğer unsur da yerel olarak üretilen malın herhangi bir kayıt işlemine girmeden kolayca tüketiciye ulaşabilmesidir.
İSTİHDAM VE COĞRAFİ BOYUT	TÜİK 2002 yılı İşyeri Sayımına göre gıda ve içecek imalatı sektöründeki toplam 30.649 işyerinde toplam 247.769 kişi çalışmaktadır. Sektörde çalışanların yüzde 31,5'i ise ekmek, taze fırın ürünleri ve kek imalatı alt sektöründe istihdam edilmektedir. Gıda sektörü, diğer sektörlerden farklı olarak, bölgeler arasında daha homojen dağılmıştır. Bu sektörde beklenildiği gibi dikey entegrasyonun (tarım-sanayi işbirliğinin) iyi kurulduğu yerlere üretimin kayışı yaşanmaktadır. İstanbul ve İzmir'in gıda üretiminde paylarının azalması bu tür bir dikey zincirin yer yer kurulduğu işaret etmektedir. Özellikle doğuda yer alan bölgelerdeki çok sayıda ilde sanayi üretimi olarak sadece gıda ürünleri ve içecek imalatı vardır. Bu özelliği ile görece az gelişmiş bölgelerde bu sektörün istihdam yaratma kapasitesi diğer sektörlerle oranla daha yüksektir. Bu sürecin devamı özellikle taşımacılık maliyetlerinin azaltılması yani ulaşım altyapısının iyileştirilmesi ile paralel olacaktır. Gıda ürünleri ve içecek imalatı sektörünün istihdamı, 2005 ve 2008 yılları arasında yılda ortalama yüzde 5 artış göstermiştir.

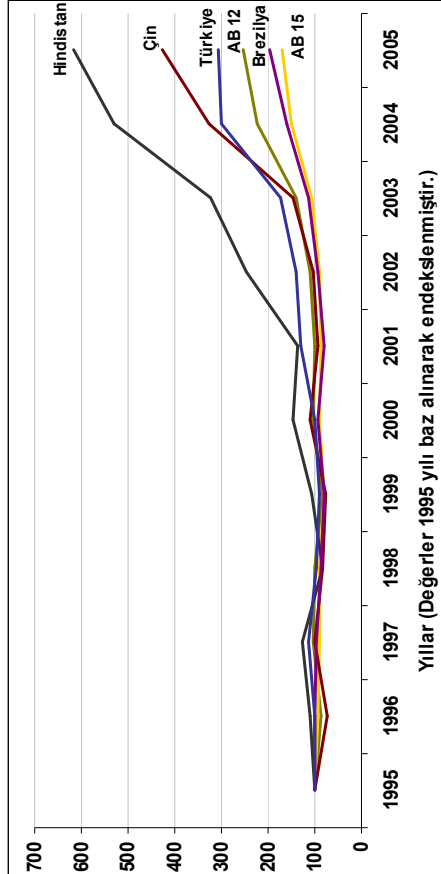
EK 2.7: Demir-Çelik Sanayi

Şekil Ek 2.7.46: Demir-Çelik Sanayi Üretim Endeksi

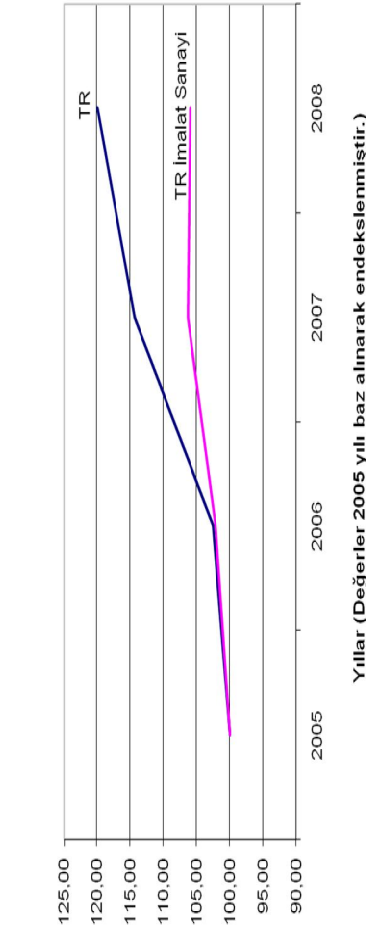
Kaynak: AB27 Verileri Eurostat'tan, TÜİK Verileri TÜİK'den alınmıştır.

Şekil Ek 2.7.48: Ana Metal Sanayi İhracat Endeksi

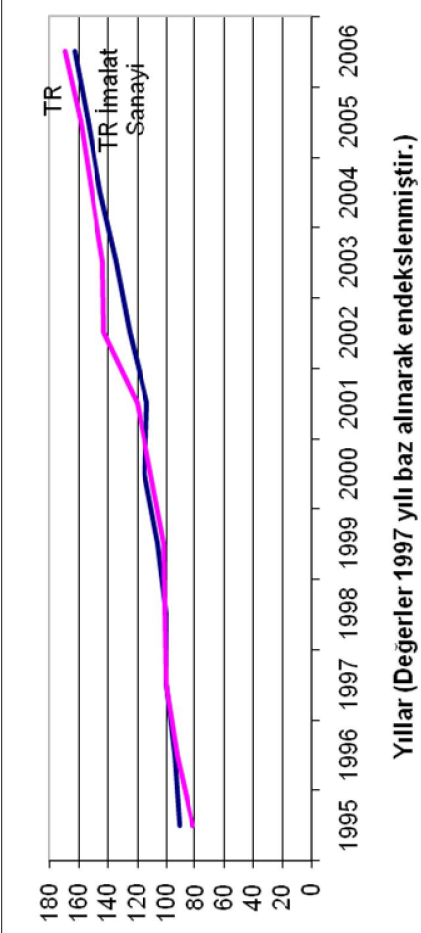
Kaynak: COMTRADE, TEPAV Hesaplamaları

Şekil Ek 2.7.47: Demir-Çelik Sanayi Üretim İstihdam Endeksi

Kaynak: TÜİK

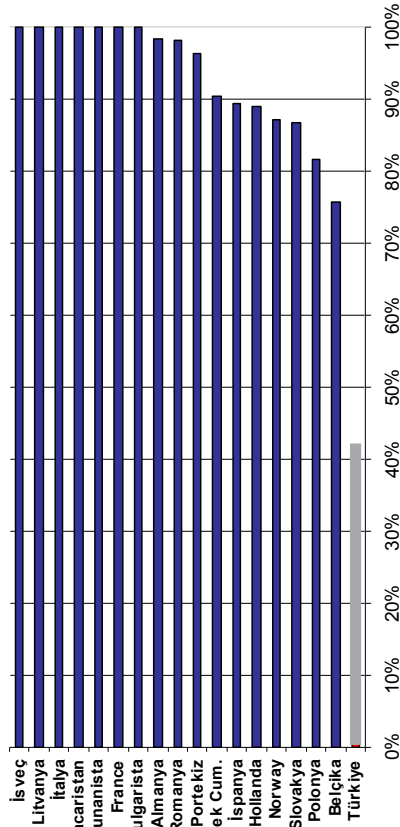
Şekil Ek 2.7.49: Demir-Çelik Sanayi Kısmi Verimlilik Endeksi (1997=100)

Kaynak: TÜİK

Şekil Ek 2.7.50: Ana Metal Sanayi İnovasyon Yapan Firmalar, Yüzde (2002-2004)

Kaynak: COMTRADE, TÜİK

Tablo Ek 2.7.1: Demir-Çelik Sanayi Genel Görünümü

Sektörün aktiflerinin imalat sanayi genelinde payı (yüzde) (2008)*	16.04
Üretimin imalat sanayi içindeki payı (yüzde) (2006) Ana Metal	7.85
Çalışanların imalat sanayi istihdamı içindeki payı (yüzde) (2008) *	11.71
Toplam imalat sanayi ithalatı içindeki pay (yüzde) (2009) Ana Metal	6.92
Toplam imalat sanayi ihracatı içindeki pay (yüzde) (2009) Ana Metal	9.52
Sektörün ar-ge harcamasının imalat sanayi geneline oranı (yüzde)(2009)*	4.42

Kaynak:TÜİK, TÜSIAD 2008 Türkiye Sanayine Sektörel Bakış, * Girişimci Bilgi Sistemi

GENEL BAKIŞ

Türkiye'de demir-çelik sektörü artan üretim kapasitesi, ihracat potansiyeli ve diğer sektörlere sağladığı girdiler ile imalat sanayinin lokomotifini özelliğini taşımaktadır. 1980'de 2,4 milyon ton düzeyinde olan ham çelik üretimi 2009 yılında 25 milyon tona ulaşmıştır. Türkiye, bu üretim düzeyi ile toplam demir-çelik üretiminde dünyada onuncu, Avrupa'da ise Almanya'nın ardından ikinci sırada yer almaktadır. Sektör Türkiye'nin en fazla ihracat yapan sektörleri arasında otomotiv ve tekstil sanayi sektörlerinden sonra üçüncü sırada yer almasıyla da önem arz etmektedir.

Uzun, yassı ve vasıflı ürünler arasındaki arz-talep dengesizliği, Türkiye-AKÇT Serbest Ticaret Anlaşması uyarınca hazırlanan Ulusal Yeniden Yapılandırma Planı'nın (UYYP) getireceği yükümlülükler ve Kyoto Protokolü ile ilgili çevre düzenlemelerine uyumun getireceği maliyetler sektörün önündeki tehditler olarak görülmektedir. Bunun yanında, düşük katma değerli ürünlerde ihtisaslaşma ve Ar-Ge yetersizliği sektörün rekabetçiliğini olumsuz yönde etkilemektedir.

Sektörün rekabet gücü açısından en önemli sorunları, yüksek enerji fiyatları, hammadde temininde yüksek oranda dışa bağımlılık ve çevre konusundaki uyum çalışmalarıdır.

BİLGİ VE TEKNOLOJİ	Sektörde düşük katma değerli üretim yapılmasının ana nedenlerinden biri Ar-Ge yetersizliğidir. Yüksek katma değerli ürünlerin üretimdeki payının artırılabilmesi için sektör firmaları tarafından ortak Ar-Ge faaliyetlerinin yürütülmesi önemli görülmektedir. İşgücü maliyeti ve kalitesi, Türkiye'deki demir çelik sektörü açısından avantaj teşkil etmektedir. Teknik eleman ve mühendis sayısı sektörün ihtiyacını karşılayacak düzeydedir. Bununla beraber, sektörün geçirdiği yapısal dönüşüm ve teknolojik gelişim sürecinde, çalışanlar uyum sıkıntısı yaşamaktadır. İnsan kaynaklarının geliştirilmesi hususunda sektördeki firmalar kolektif olarak yatırım yapmamaktadır. Ancak, firma düzeyinde elemanların mesleki eğitiminin iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır.
REKABET	Türkiye'de 3 adet entegre, 18 adet ark ocaklı tesis faaliyet göstermektedir. 1999-2006 yılında Rekabet Kurumu sektöre ilişkin 2 rekabet ihlali tespit etmiş, 5 milyon TL'nin üzerinde ceza uygulanmıştır. Küresel finansal krizin 2008 yılının ikinci yarısından itibaren ülkemizi etkisine alması ile birlikte demir-çelik ve demir dışı metaller sektörünün gerek ithalatında gerekse ihracatında azalma görülmüştür. TÜİK verilerine göre 2008 yılının ilk çeyreğinde ana metal sektörü ihracatında yüzde 27 oranında, ithalatında ise yüzde 52 oranında bir düşme olmuştur. Sektörün dış ticaretinde en büyük paya sahip olan demir çelik sektöründe ise ihracatta yüzde 24 oranında ve ithalatta yüzde 57 oranında düşme gerçekleşmiştir. 2009 yılında ise demir çelik sektörü ihracatı 2008 yılına göre miktarda yüzde 6.1 değer olarak ise yüzde 41.3 oranında azalmıştır. Diğer taraftan 2009 yılında ithalat miktar olarak yüzde 23.1, değer olarak ise 47.1 oranında azalmıştır.
YASAL DÜZENLEMELER	Türkiye-AKÇT Serbest Ticaret Anlaşması ile sektöre devlet yardımı verilebilmesine imkân tanıyan 5 yıllık istisnai süre 1 Ağustos 2001'de sona ermiştir. Sektörün içerisinde bulunduğu yapısal sorunlar dikkate alınarak bu sürenin uzatılması yönünde Avrupa Komisyonu'na bir talepte bulunulmuştur. Talebimiz Avrupa Komisyonu tarafından uygulanabilir bir Ulusal Yeniden Yapılandırma Planı'nın (UYYP) hazırlanması şartıyla olumlu karşılanmış ve bu amaçla gerekli teknik destek sağlanmıştır. Bu kapsamda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektör temsilcilerinin katılımı ile hazırlanan UYYP taslağı 31 Ağustos 2006 tarihinde Avrupa Komisyonu'na resmi olarak iletilmiştir. Buna müteakiben, Komisyon temsilcileri ile UYYP konusunda teknik toplantılar gerçekleştirilmiş ve Komisyonun istediği yeni bilgi ve belgeler iletilmiştir. Gelinecek noktada, Komisyon ile UYYP hakkında görüş ve değerlendirmeler devam etmektedir.

ÇEVRE VE ENERJİ	Demir-çelik sektörü, imalat sanayinde enerji yoğunluğu en yüksek olan sektörler arasındadır. Entegre üreticilerin tamamı ve diğer tesislerin bir kısmı otoprodüktör lisansı ile elektrik üretimi yapmaktadır. Sektörün enerji verimliliğini artıracak ortak çalışmaların ve Ar-Ge faaliyetlerinin yürütülmesi gerekmektedir. Tüketim miktarını esas alan AB ülkelerindeki sanayi tarife gruplarına benzer bir düzenleme ile küçük, orta, büyük ve çok büyük sanayi tüketicisi bazında yeni bir tarife hazırlanması ve sanayi kesimine, üretimin tüketimden az olduğu hafta sonları ve bayram tatillerinde, gece tarifi uygulamasına gidilmesi, sektörün rekabet gücünün artırılması açısından önem arz etmektedir. Türkiye, 2012 yılı sonuna kadar sera gazı emisyonlarını düşürmeyi hedefleyen Kyoto Protokolü'ne 2009 yılında taraf olmuştur. Söz konusu Protokol Türkiye'ye herhangi bir sera gazı azaltıcı yükümlülük getirmemekle birlikte, küresel sorumluluk çerçevesinde 2012 yılına kadar ve sonraki 2013-2020 dönemini kapsayacak yıllar için iklim değişikliği ile mücadele konusunda önemli çalışmalar yapmasını zorunlu kılmaktadır. Bu durum, yoğun enerji tüketimine sahip demir çelik sektörü için ilave maliyetlerin oluşmasına sebep olacaktır.
DIŞ REKABET EDEBİLİRLİK VE TİCARET	Sektör son yıllarda hızla büyüyerek hem AB pazarında, hem de diğer uluslararası pazarlarda oldukça önemli bir yer kazanmıştır. Demir-çelik ürünlerinin Türkiye'nin ihracatındaki payı TİM verilerine göre 2009'da yüzde 11 düzeyindedir. Türkiye'nin uzun ürünlerde net ihracatçı, yassı ürün ve vasfı çelik ürünlerinde ise net ithalatçı konumundadır. Sektör yakın rakipleriyle karşılaştırıldığında, sektörün işgücü maliyeti açısından avantaja sahip olduğu, ancak enerji ve girdi maliyetleri açısından yeterince iyi bir durumda olmadığı görülmektedir. Sektördeki dinamik firma yapısı ve deneyimli yönetici ve çalışan personel, sektörün rekabet gücünü artıran faktörler olarak ortaya çıkmaktadır.
İSTİHDAM VE COĞRAFİ BOYUT	TÜİK verilerine göre sektörde 2002 yılında 61,000 kişi istihdam edilmiştir. Bu rakam Türkiye'deki istihdamın yüzde 1'i düzeyindedir. Sektörün coğrafi dağılımına bakıldığında hammaddeye ve pazara yakınlık dolayısıyla diğer imalat sanayi sektörlerine göre daha dağınık bir yapı olduğu gözlenmektedir. Sektörün en büyük 21 üreticisinden 7'si Marmara, 6'sı Ege, 4'ü Akdeniz, 3'ü Karadeniz ve 1'i İç Anadolu bölgesinde faaliyet göstermektedir. OECD verilerine göre demir çelik sektöründe 2008 yılında 33.000 kişi olan istihdam, 2008 yılında dünyada yaşanan küresel mali kriz ile birlikte 2009 yılı sonunda 29.000 kişiye düşmüştür.

Kaynakça

- AB Komisyonu. 2002. "European Competitiveness Report," Commission Staff Working Document, Brüksel (SEC(2002) 528)
- AB Komisyonu. 2003. "Observatory of European SMEs," Brüksel
- A.B. Komisyonu. 2005. "European Industry: A Sectoral Overview," Commission Staff Working Document, 5.10.2005 Sec(2005)1216
- AB Komisyonu. 2005. "Implementing The Community Lisbon Programme: A Policy Framework To Strengthen EU Manufacturing – Towards A More Integrated Approach For Industrial Policy," Commission Staff Working Document, Brüksel SEC(2005)1215
- AB Komisyonu. 2005. "Guarantees and Mutual Guarantees: BEST Report, Report to the Commission by an Independent Expert Group"
- AB Komisyonu. 2006. "European Industry: A Sectoral Overview Technical Update," Brüksel
- AB Komisyonu. 2006. "SME Access to Finance in the New Member States Analytical Report," Brüksel
- AB Komisyonu. 2007. "Mid-term review of industrial policy: A contribution to the EU's Growth and Jobs Strategy" COM(2007)374 Final, Brüksel
- AB Komisyonu. 2007. "Mid-term review of the Sixth Community Environment Action Programme," Brüksel
- AB Komisyonu. "Roundtable between Bankers and SMEs: Transparency and Dialogue Final Report," Brüksel
- AB (2007) "Official Journal of European Union L. 136 Volume 50"
- BDDK. 2007. *Finansal Piyasalar Raporu*, Sayı 8, Ankara.
- BDDK. Finansal Piyasalar Raporu Aralık 2009, Ankara.
- Cap Gemini. 2007. "The User Challenge Benchmarking The Supply Of Online Public Services. Brussels.
- "Commission on Growth and Development. 2007. "The Growth Report," Washington, D.C.
- Dünya Bankası. 2008. *Doing Business 2007: How to Reform*. Washington, D.C.
- Dünya Bankası 2010. *Doing Business 2010: Reforming Through Difficult Times*. Washington D.C.
- Dünya Bankası. 2008. *Entreprise Survey Veritabanı*

- Dünya Bankası. 2008. Turkey Country Economic Memorandum. Rapor no: 39194
- Dünya Bankası. 2007. "Warming up to Trade? Harnessing International Trade to Support Climate Change Objectives," Rapor no: 40217
- Dünya Bankası. 2005. *World Development Report: A Better Investment Climate for Everyone*. Washington, D.C.
- Dünya Kalkınma Göstergeleri (World Development Indicators). Dünya Bankası. 2006. CD-ROM.
- Economist Intelligence Unit. 2008. "E-readiness rankings 2008 - Maintaining Momentum"
- EİE. 2007. "Türkiye Hidroelektrik Enerji Potansiyelinin Proje Seviyelerine Göre Dağılımı," Ankara
- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. 2006. "2006 Yılı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Faaliyet Raporu," Ankara
- ETKB. 2007. "2008 Bütçe Görüşme Konuşması," Ankara
- EUROPA Eurostat Veritabanı. 2008.
- EUROPA Eurostat Veritabanı. 2009.
- Hague, I. 2007. "Rethinking Industrial Policy, United Nations Conference on Trade and Development," UNCTAD/OSG/DPI/2007/2
- http://ec.europa.eu/information_society/eeurope/i2010/docs/benchmarking/egov_benchmark_2007.pdf.
- <http://www.myk.gov.tr/index.php/en/yaymlanm-ulusal-meslek-standartlar>.
- <http://www.oica.net/category/production-statistics>.
- International Monetary Fund. Nisan 2008. "World Economic Outlook," Washington, D.C.
- Kenichi, O and Takahiro, F. 2006. "Industrialization of Developing Countries: Analyses by Japanese Economists," National Graduate Institute for Policy Studies and Manufacturing Management Research Center, Tokyo
- Kuchiki, A. ,2007. "Industrial Policy in Asia," IDE Discussion Paper No: 128
- Li et. Al. 2008. "The Higher Educational Transformation of China and Its Global Implications", Ulusal Ekonomik Araştırma Bürosu (NBER) Working Paper No. 13849
- Najmabadi, F. and Lall, S. 1995. "Developing Industrial Technology: Lessons for Policy and Practice," World Bank, Washington, DC.

- Noland, M. And Pack, H. , 2005. "The East Asian Industrial Policy Experience: Implications for Middle East," World Bank Working Paper Series No: 05-14
- OECD. 2006. "PISA Science Competencies for Tomorrow's World"
- OECD. 2007. "Education at a Glance," OECD Indicators
- OECD. 2008. "Technology Scoreboard"
- Otomotiv Sanayi Derneği. 2008. "Sektör Faaliyet Raporu"
- Rodrik, D.2007. "Industrial Policy for 21st Century"
- Rodrik, D.2007. "What does China export? *China and the World Economy*
- T.C. Çevre Bakanlığı. 2006. "Ulusal Çevre Eylem Stratejisi," Ankara
- T.C. Çevre Bakanlığı. 2007. "Çevre Operasyonel Programı," Ankara
- T.C. Devlet Planlama Teşkilatı ve TEPAV. 2006. "Türkiye'nin Rekabet Gücü için Sanayi Politikası Çerçevesi," Sanayi Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara
- T.C. Devlet Planlama Teşkilatı. 2004. "A General Outlook General Directorate for Economic Sectors and Coordination," Ankara
- T.C. Devlet Planlama Teşkilatı. 2006. "Bilgi Toplumu Stratejisi Eylem Planı (2006-2010)," Ankara
- T.C. Devlet Planlama Teşkilatı. 2006. "Çevre Özel İhtisas Komisyonu Raporu," Ankara
- T.C. Devlet Planlama Teşkilatı. 2006. "Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007 – 2013)," Ankara
- T.C. Devlet Planlama Teşkilatı. 2006. "Elektronik ve Elektrikli Makinalar Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Raporu Özel İhtisas Komisyonu Raporu," Ankara
- T.C. Devlet Planlama Teşkilatı. 2006. "Makine ve Metal Eşya Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Raporu," Ankara
- T.C. Devlet Planlama Teşkilatı. 2006. "Otomotiv Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Raporu," Ankara
- T.C. Devlet Planlama Teşkilatı. 2007. "Denizyolu Ulaşımı Özel İhtisas Komisyonu Raporu," Ankara
- T.C. Devlet Planlama Teşkilatı. 2007. "Rekabet Hukuku ve Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu," Ankara
- T.C. Devlet Planlama Teşkilatı. 2008. "Orta Vadeli Program 2009-2011 ," Ankara.
- T.C. Devlet Planlama Teşkilatı. 2009. "Orta Vadeli Program 2010-2012 ," Ankara.

- T.C. Devlet Planlama Teşkilatı. 2006. “Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007 – 2013) 2010 Yılı Programı,” Ankara
- T.C. Dış Ticaret Müsteşarlığı. 2007. “2007 Yılı Ocak-Aralık Dönemi İhracatının Genel Ve Sektörel Değerlendirmesi,” Ankara
- T.C. Dış Ticaret Müsteşarlığı. 2007. “2007 Yılı Ocak-Aralık Dönemi İhracatının Genel ve Sektörel Değerlendirmesi,” Ankara
- T.C. Dış Ticaret Müsteşarlığı. 2007. “2007 Ocak-Aralık Dönemi İhracatının Genel ve Sektörel Değerlendirmesi,” Ankara
- T.C. İstatistik Kurumu-TÜİK. <http://www.tuik.gov.tr>
- T. C. İstatistik Kurumu. 2007. “2005 Yılı Araştırma ve Geliştirme Faaliyetleri Araştırması,” Sayı: 129, *Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni*, Ankara.
- T.C. Ulaştırma Bakanlığı. 2005. “Ulaştırmadan Haberleşmeye Çağı Yakalayan Türkiye,” Ankara
- T.C. Devlet Planlama Teşkilatı. 2003. “Ön Ulusal Kalkınma Planı (2004 - 2006),” Ankara
- T.C. Devlet Planlama Teşkilatı. 2006. “Kobi Stratejisi ve Eylem Planı (2007-2009),” Ankara
- T.C. Devlet Planlama Teşkilatı. 2007. “2007 Yılı Katılım Öncesi Ekonomik Programı,” Ankara
- T.C. 2007. “60. Hükümet Eylem Planı,” Ankara
- T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı. 2008. “Çimento Sektörü Raporu,” Ankara
- T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı. 2008. “Otomotiv Sektörü Raporu,” Ankara
- T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı. 2008. “Makine Sektörü Raporu,” Ankara
- T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı. 2008. “Beyaz Eşya Sektörü Raporu,” Ankara
- T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı. 2008. “Elektronik Sektörü Raporu,” Ankara
- T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı. 2008. “Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü Raporu,” Ankara
- T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı. 2008. “Gıda Sektörü Raporu,” Ankara
- T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı. 2008. “Demir Çelik Sektörü Raporu,” Ankara
- TEPAV ve Dünya Bankası. 2006. “Higher Education and the Labor Market in Turkey,” Ankara

- TEPAV ve Dünya Bankası. 2007. “Yatırım Ortamı Değerlendirme Çalışması,” Ankara
- TEPAV. 2007. “İkinci Nesil Reform Sürecinin Öncelikleri,” Ankara
- TNO. 2007. “Future of Manufacturing in Europe,” Hollanda
- TNO. 2007. “Manufacturing Futures of Europe: A Survey of The Literature, Background Study for Future of Manufacturing in Europe,” Hollanda
- TEİAŞ. 2007. “Türkiye Elektrik Enerjisi 10 Yıllık Üretim Kapasite Projeksiyonu (2007 – 2016),” Ankara
- TEİAŞ. 2007. “Türkiye Elektrik Enerjisi 10 Yıllık Üretim Kapasite Projeksiyonu Raporu,” Ankara
- TÜİK.2008. Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Anketi.
- TÜİK,.2007, “2005 Yılı Araştırma ve Geliştirme Faaliyetleri Araştırması,” Sayı: 129,.Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni, Ankara.
- TÜRKONFED ve ERG. 2007. “Beceriler, Yeterlilikler ve Meslek Eğitimi: Finansman Yapısı ve Politika Önerileri, ” Ankara.
- TÜSİAD. 2006. *Kayıt dışı Ekonomi ve Sürdürülebilir Büyüme, TÜSİAD Büyüme Stratejileri Dizisi No:8*, İstanbul
- TÜSİAD. 2007. *Sanayide AB Çevre Mevzuatına Uyum*. İstanbul
- TÜSİAD. 2008. *Türkiye Sanayine Sektörel Bakış*. İstanbul
- TÜSİAD. 2008. *Türkiye’de Üretim ve Dış Ticaret Yapısında Dönüşüm: Küresel Yönelimler ve Yansımalar*. İstanbul
- Ulaştırma Bakanlığı. 2005. *Ulaştırma Ana Planı Stratejisi* Ankara
- Uluslararası Nakliyeciler Derneği. Ocak 2007. “Uluslararası Karayolları Nakliye Sektörü Raporu 2006,” İstanbul
- UNCTAD. 2007. “Trade and Development Report, 2007,” New York
- UNFCCC. 2006.” National Greenhouse Gas Inventory Data for the Period 1990-2004 and Status of Reporting,” FCCC/SBI/2006/26.
- World Economic Forum. 2007. “Global Competitiveness Report2006”
- World Economic Forum. 2008. “Global Competitiveness Report2007”
- Yılmaz H. Hakan. 2007. “Beceriler, Yeterlilikler Ve Meslek Eğitimi Mali Analiz Ve Finansman Önerileri (Taslak),” TÜRKONFED ve ERG, Ankara